

Helsingin kaupunki
Ympäristökeskus

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 10/2016

Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttö- suunnitelma 2015–2024

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 10/2016

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy

**Vanhankaupunginlahden lintuvesi
Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttö-
suunnitelma 2015–2024**

Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Helsinki 2016

Kannen kuva: © Kaupunkimittausosasto, Helsinki

ISSN 1235-9718

ISBN 978-952-331-219-7

ISBN (PDF) 978-952-331-220-3

Painopaikka: Kopia Niini Oy

Helsinki 2016

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	4
Sammandrag	6
1 Johdanto.....	8
1.1 Alueen sijainti ja suojelutilanne.....	9
1.2 Natura 2000 -alueen yleiskuvaus	11
1.3 Maakunnallisesti arvokas lintualue.....	12
1.4 Alueen hoidon historiaa	12
1.5 Maanomistus vaikuttaa alueen hoitoon.....	15
2 Tehdyt selvitykset ja suunnittelun kulku	17
2.1 Aiemmat tietolähteet	17
2.2 Suunnitelmaa varten tehdyt luontoselvitykset.....	17
2.3 Osallistava suunnittelu	18
2.4 Työryhmien kokoukset ja maastokatselmuksset	20
3 Alueen nykytila	21
3.1 Maisema.....	21
3.2 Vedenlaatu ja kuormitus	25
3.3 Kasvillisuus	28
3.3.1 Kasvillisuuden kartoitusmenetelmät.....	28
3.3.2 Kasvillisuuskuviot.....	30
3.3.3 Kasvilajisto	33
3.3.4 Luontodirektiivin luontotyypit.....	33
3.3.5 Kasvillisuuden muutokset.....	37
3.4 Linnusto	37
3.4.1 Uhanalaiset ja lintudirektiivin I-liitteen pesivät lintulajit	39
3.4.2 Pesimälinnuston muutokset vuosina 1941-2012	41
3.5 Muu eläimistö.....	45
3.5.1 Sudenkorennot.....	45
3.5.2 Lepakot	46
3.5.3 Muut nisäkkäät	47
3.5.4 Matelijat ja sammakkoeläimet.....	50
3.5.5 Kalasto	52
3.5.6 Pohjaeläimet	52

3.6 Alueen käyttö.....	53
3.6.1 Kaavatilanne.....	53
4 Hoidon ja käytön tarve ja tavoitteet	56
4.1 Alueen uhkatekijät	57
4.1.1 Umpeenkasvu	59
4.1.2 Pienpedot.....	62
4.1.3 Vieraslajit.....	64
4.1.4 Ihmistoiminnan vaikutus.....	69
5 Toimenpide-ehdotukset ja niiden toteutus.....	71
5.1 Niitot, laidunnus ja ruoppaukset	71
5.2 Pienpetojen torjunta.....	85
5.3 Hoitokalastus	85
5.4 Haitallisten vieraslajien poisto	86
5.5 Puusto ja pensasto	88
5.6 Reitit ja alueella liikkuminen	89
5.7 Lintutornit ja muut rakenteet.....	89
5.8 Muita mahdollisia toimia.....	99
5.8.1 Keinosaaret.....	99
5.8.2 Sähkölinjan poisto	99
5.9 Opasteet, esitteet ja muu viestintämateriaali.....	99
5.10 Seuranta	101
5.10.1 Vedenlaatu.....	101
5.10.2 Pohjan sedimentti ja pohjaeläimet	101
5.10.3 Kasvillisuus.....	101
5.10.4 Linnusto	102
5.10.5 Kalat	103
5.10.6 Sammakkoeläimet.....	103
5.11 Toimenpiteiden aikataulu ja kustannukset	103
6 Ehdotettujen hoito- ja käyttötoimien vaikutukset.....	112
6.1 Yhteenveto kunnostustoimien vaikutuksesta Natura-arvoihin	117

7 Vanhankaupunginlahden tulevaisuus.....	118
7.1 Tulevaisuuden organisaatio.....	118
7.2 Vanhankaupunginlahden visio.....	118
Lähteet.....	120

Liitteet

1 Pornaistenniemen tervaleppälehdon luontoarvot ja käyttö	
2 Mölylän metsän ja Bäcksin rinneriityn luontoarvot ja käyttö	
3 Natura-lomakkeella mainitut lajit ja luontotyytit	
4 Kasvillisuustyyppien kuvaukset	
5 Avoimien alueiden kasvillisuuskuviot	
6 Metsäisten alueiden kasvillisuuskuviot	
7 Luontodirektiivin luontotyytit	
8 Yleisökysely	
9 Kyselylomake	

Tiivistelmä

Vanhankaupunginlahden lintuvesi on kansainvälisestikin mitattuna arvokas kosteikkoalue Helsinginniemen itäpuolella. Alueella on ”Vanhankaupunginlahden lintuvesi” –niminen Natura 2000 –alue, jonka suojeluarvoista pääosa on linnustoarvoja. EU:n jäsenmaat ovat sitoutuneet Natura 2000 -alueiden hoitoon sekä lajiston ja luontotyyppien suojeluun.

Natura 2000 –alueille tehdään säännöllisin väliajoin hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa esitetään ne toimet ja suunnitelmat, joilla alueiden luontoarvot saadaan säilymään tai jopa paranemaan. Tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetään toimenpide-ehdotukset Vanhankaupunginlahden lintuvedelle vuosiksi 2015-2024.

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa varten koottiin tietoa alueen luonnosta ja alueella tehdyistä tutkimuksista. Lisäksi vuonna 2014 selvitettiin kasvillisuutta Pornaistenniemen tervaleppälehdon ja Möylän metsän osalta. Kalastosta saatiin uutta tietoa Pornaistenniemen lampareiden osalta.

Tärkeä osa suunnitelman aineistoa on yleisöltä saatu palaute. Työtä tehtiin osallistavan suunnittelun periaatteella, yleisölle järjestettiin tilaisuuksia ja heidän mielipiteitään kartoitettiin myös kyselyn avulla. Kyselyyn saatiin yhteensä 408 vastausta. Vastaajista suuri osa oli lintu- tai luontoretkeilijöitä tai ulkoilijoita, jotka käyttivät aluetta monipuolisesti. Alueen nykyisistä palveluista lintutornit ja polut koettiin hyviksi ja toimiviksi, mutta tiedottamisessa ja viestinnässä koettiin puutteita. Tulevaisuudessa Vanhankaupunginlahden alue halutaan kyselyn mukaan säilyttää luonnontilaisena ja rauhallisena, liikaa toimintaa alueelle ei kaivattu. Kahvilaa, vesipistettä ja lisää käymälöitä toivottiin.

Vanhankaupunginlahden luonnonhoidossa perustoimia ovat niidot ja laidunnus, ja myös yleisöpalautteen mukaan niitä toivottiin jatkettavan. Suunnitelmassa on esitetty laidunalueen huomattavaa laajentamista, ja laidunnuksen ja niittojen avulla pyritään parantamaan erityisesti kahlaajien ja avomaan varpuslintujen elinolosuhteita. Rantaniittyjen avaaminen on eduksi myös monelle alkuperäiselle rantaniityn kasvilajille, kuten merisaralle.

Ruovikkoalueen umpeenkasvun hillitsemiseksi tarvitaan kuitenkin myös järeämpiä toimia, ja suunnitelmassa esitetään Säynäslahden ja Saunalahden ruovikkoalueiden lampa-reiden ruoppaamista. Tästä toimesta hyötyisivät todennäköisesti mm. mustakurkku-uikku, puna- ja tukkasotka sekä puolisukeltajasorsat. Säynäslahden lampareissa on todettu olevan runsaasti hopearuutanaa, joka kilpailukykyisenä haitallisena vieraslajina täyttää alueen lammikot ja samalla kilpailee vesilintujen kanssa samasta ravinnosta. Hopearuutanoita ja muita särkikaloja ehdotetaan säännöllisesti poistettavaksi lampareista ja lahdelta. Vanhankaupunginlahden linnustoarvot ovat viime vuosina hieman laskeneet, ja syiksi on arveltu mm. umpeenkasvua, veden huonoa laatua sekä pienpetoja ja variksia, jotka heikentävät lintujen pesimätulosta. Pienpetojen poisto häkkipyynnillä suojelun alueen sisältä tulee jatkumaan, ja pienpetojen kantojen kehitystä on seurattava.

Alueen luonnonvaraista kasvillisuutta uhkaavat monet haitalliset vieraslajit, jotka ovat leviittäytyneet alueelle ja syrjäyttävät helposti alkuperäisiä lajeja. Jättipalsami ja rehuvoohenherne kasvavat alueella jo laajoina kasvustoina. Vieraslajeja pitää alueelta poistaa, ja suunnitelmassa on esitetty vieraslajien esiintymäalueille säännöllistä lajien kitkentää, jotta lajit eivät leviä laajemmin alueelle. Jättipalsami uhkaa jo nyt harvinaisen ojakurjenpolven esiintymää.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen metsät saavat kehittyä pääsääntöisesti luonnontilaisina, kuten myös yleisön vastauksissa toivotaan. Puustoa poistetaan lintutornien ja -lavojen edustalta näkyvyyden parantamiseksi. Lisäksi Ruohokarin eli Lemmenlehdon metsä palautetaan hakamaiseksi. Muualla alueella poistetaan lähinnä vain vaaralliset puut polkujen varsilta.

Tulevaisuudessa Vanhankaupunginlahden kävijämäärä tulee todennäköisesti yhä kasvamaan ja siksi ihmisten kulkua alueella on syytä myös ohjata. Tässä suunnitelmassa ehdotetaan muutamia uusia polkuja sekä muutaman vanhan polun kunnostamista. Polkujen ei tarvitse olla leveitä, mutta lastenvaunujen tai pyörätuolin kanssa kuljettavissa. Muita ehdotettuja palvelurakenteita ovat muutamat uudet lintutornit ja piilokojut. Piilokoihin voidaan asentaa kamerat, joiden avulla kojujen edessä olevia lintuja voisi katsella myös internetin välityksellä. Lisäksi ehdotetaan Pornaistenniemen luontopolun opastaulujen uusimista, uusia pääopasteita Fastholmaan ja Pornaistenniemelle sekä luontopolkua Mölylän metsän nykyiselle polkureitille.

Yhteensä suunnitelmassa esitetään yli 70 toimenpidettä, joilla alueen luontoarvot saadaan säilymään ja käyttöä ohjattua. Toimenpiteet esitetään jaettavaksi kahdelle 5-vuotijaksolle. Kiireisimpiä ovat alueen luontotyyppien parantamiseksi tehtävät työt, niitot ja laidunnus.

Ehdotettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta on seurattava. Suunnitelmassa esitetään lyhyesti seurantaan sisällytettävät osat, mm. kasvillisuuden ja linnuston seuranta sekä muiden eliöryhmien seurannat. Seurannan avulla tiedetään toimien vaikutus ja toisaalta osataan nopeasti arvioida, mikäli toimenpiteitä on muutettava.

Sammandrag

Fågelvattnet i Gammelstadsviken är ett – även internationellt sett – värdefullt våtmarksområde öster om Helsingforsudden. Här finns ett Natura 2000-område, kallat "Fågelområdena i Gammelstadsfjärden", vars skyddsvärden främst består av fågelvärden. EU:s medlemsländer har förbundit sig att vårda Natura 2000-områden, inklusive arter och naturtyper.

Det utarbetas regelbundet skötsel- och nyttjandeplaner för Natura 2000-områdena, med åtgärder och planer genom vilka områdenas naturvärden kan bevaras och rentav förbättras. Denna skötsel- och nyttjandeplan presenterar åtgärdsförslag för fågelvattnet i Gammelstadsviken för åren 2015–2024.

För skötsel- och nyttjandeplanen insamlades information om naturen i området och om de undersökningar som utförts där. År 2014 utreddes dessutom växtligheten i klubbalslunden i Borgnäs och i skogen i Mölylä.

Ny information erhöles om fiskbeståndet i gölarna i Borgnäs. Responsen från allmänheten utgör en viktig del av materialet i planen. Arbetet utfördes enligt principen för delaktig planering, det ordnades evenemang för allmänheten och allmänhetens åsikter kartlades också med en enkät. Enkäten genererade totalt 408 svar. En stor del av respondenterna var fågelskådare, naturentusiaster eller friluftsmänniskor som utnyttjade området på ett mångsidigt sätt. Av den nuvarande servicen på området ansågs fågeltornen och stigarna vara bra och fungerande, men informationen och kommunikationen ansågs vara bristfällig. Enligt enkäten vill man att området kring Gammelstadsviken ska bevaras som en lugn plats i naturtillstånd utan alltför mycket aktiviteter. På önskelistan fanns ett café, en vattenpost samt flera toaletter.

De grundläggande åtgärderna i skötseln av naturen i Gammelstadsviken är slätter och boskap på bete, och enligt responsen från allmänheten vill man att det ska förbli så även i fortsättningen. Planen föreslår en betydande utvidgning av betesområdet; avsikten är att genom betande boskap och slätter förbättra levnadsförhållandena för särskilt vadare och sparvfåglar som trivs på öppna marker. Att öppna strandängarna gagnar också många ursprungliga strandängsväxter, såsom norskstarr.

För att bromsa upp igenväxning av vassruggsområdet behövs emellertid också kraftigare åtgärder, och planen föreslår att gölarna i vassruggsområdena i Idviken och Bastuviken ska muddras. Åtgärden skulle antagligen också gagna bland annat svarthakedopping, brunand, vigg och simänder. Man har konstaterat att det finns gott om silverruda i gölarna i Idviken. Som en konkurrenskraftig skadlig främmande art fyller fisken dammarna i området och konkurrerar med vattenfåglarna om samma näring. Planen föreslår att silverruda och andra karpfiskar regelbundet ska avlägsnas från gölarna och viken.

Gammelstadsvikens fågelvärden har försämrats något de senaste åren och man antar att det beror på bland annat igenväxning, dålig vattenkvalitet och på smårovdjur och kråkor som försämrar fåglarnas häckningsresultat. Burjakt på smårovdjur i skyddsområdet kommer att fortsätta, och utvecklingen av smårovdjursbestånden måste följas upp.

De naturliga växterna i området hotas av många skadliga främmande arter som har spridit sig hit och lätt tränger undan de ursprungliga arterna. Jättebalsamin och fodergetruta förekommer redan i stora bestånd. De främmande arterna måste avlägsnas, och planen föreslår att främmande arter regelbundet rensas bort så att de inte sprider sig i större utsträckning. Jättebalsamin hotar redan nu ett bestånd av den sällsynta kärnävan.

Skogarna i det område i Gammelstadsviken som planen gäller får i regel utvecklas i naturtillstånd, och enligt responsen från allmänheten vill man också att det ska vara så. Framför fågeltornen och fågelplattformarna avlägsnas träd för att förbättra sikten. Dessutom återställs skogen i Gräsgrundet så att den återfår sin hagkaraktär. På andra håll i området avlägsnas främst endast farliga träd längs stigarna.

I framtiden kommer antalet besökare i Gammelstadsviken att ytterligare öka och därför är det skäl att styra hur människorna rör sig här. Planen föreslår att några nya stigar inrättas och att några gamla rustas upp. Stigarna behöver inte vara breda, men det ska gå att ta sig fram med barnvagn eller rullstol. Andra föreslagna serviceformer är några nya fågeltorn och gömslen. I gömslena kan man montera kameror och på det sättet även via internet beskåda de fåglar som finns inom synhåll. Dessutom föreslås att informationstavlor vid naturstigen i Borgnäs förnyas, att Fastholma och Borgnäs får nya huvudinformationstavlor samt att den vandringsled som går genom skogen i Mölylä ersätts med en naturstig.

Totalt föreslår planen över 70 åtgärder i syfte att bevara områdets naturvärden och styra hur området utnyttjas. Enligt planen ska åtgärderna delas upp på två 5-årsperioder. De mest brådskande åtgärderna är de som görs för att förbättra naturtyperna; slåtter och betande boskap.

De föreslagna åtgärdernas effektivitet ska följas upp. Planen presenterar kort de delar som ska ingå i uppföljningen, bland annat uppföljning av växt- och djurbeståndet och av övriga organismer. Uppföljningen ger information om hur åtgärderna verkar samt huruvida de måste ändras.

1 Johdanto

Vanhankaupunginlahden lintuvesi sijaitsee lähes keskellä Helsingin kaupunkia, Helsingin niemen itäpuolella. Lahti on Vantaanjoen suistoa, ja alueella on luontoarvojen lisäksi huomattava historiallinen merkitys. Jokisuu on ollut aikoinaan merkittävä kalastuspaikka ja myös Helsingin ensimmäinen asutus keskittyi sualueen tuntumaan.

Kalastuksen lisäksi elantoa ovat antaneet myös lahden laajat ranta-alueet, joita on käytetty karjan laitumena ja viljelysmaana. Sittemmin vanhat rantaniityt ja laitumet ovat kasvaneet umpeen, mutta Helsingin Yliopiston koetila toimii edelleen lahden pohjoispuolella.

Asuinalueet ovat vuosikymmenten saatossa rakentuneet lahden ympärille. Rantojen rakentamisen ovat kuitenkin estäneet alueen aktiivisesti toimineet suojelijat sekä luonnonsuojelun perustaminen. Vanhankaupunginlahden suojelualue perustettiin 1959. Sen jälkeen suojelualueita on laajennettu muutamaan otteeseen. Suomen liityttyä Euroopan Unioniin Vanhankaupunginlahdelle perustettiin vuonna 2005 ”Vanhankaupunginlahden lintuvesi -Natura 2000 -alue”. Pääosin Natura 2000 -alue ja suojelualue ovat rajoiltaan samanlaisia, mutta eroakin on. Natura 2000 -alue on hieman nykyistä suojelualueita laajempi.

Natura 2000 -alueille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmia alueiden suojeluarvojen turvaamiseksi. EU:n valtiot ovat sitoutuneet alueiden hoitoon sekä lajiston ja luontotyyppien suojeluun alueilla. Ilman aktiivista hoitoa suojelualueen luontoarvot eivät välttämättä säily, sillä luontoarvoja uhkaavat ympäristön muuttuminen, alueen lisääntyvä käyttö sekä alueen ulkopuolella tehtävät toimet. Osa muutoksesta on luontaista, sillä merenlahti muuttuu hiljalleen Vantaanjoen tuodessa siihen uutta kiintoainesta, ja ruokoluhtien leviytyessä yhä laajemmin rannoille. Ruokoluhtien turvekerros paksunee vähitellen maatuvaista ruo’osta ja luhta-alueet kuivuvat.

Suojeluarvojen säilymiseksi alueella tehdään hoitotoimia, jotka suunnitellaan aina tietyksi ajanjaksoksi kerrallaan. Suunniteltavat toimet kootaan hoito- ja käyttösuunnitelmaan, joka on alueen hoitoa ja käyttöä ohjaava raportti. Osa toimista vaatii erillisen toteutussuunnitelman, mm. ruoppausten toteuttamisessa pitää kaivumassat laskea tarkemmin aluekohtaisesti ja lisäksi on arvioitava tarvitseeko työ esimerkiksi vesiluvan.

Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alueella on voimassa hoito- ja käyttösuunnitelma vuosiksi 2005-2014 (Ympäristösuunnittelu Enviro 2006). Vuonna 2014 uuden hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen laajeni hieman edellisestä, sillä Helsingin kaupungin luonnonsuojeluohjelman (2008) mukaan Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualueita laajennetaan kahdella kohteella, jotka ovat Pornaistenniemen tervaleppälehto sekä Mölylän metsä. Laajennusalueet sijaitsevat Natura 2000 -alueen ulkopuolella, mutta rajautuvat siihen, joten Natura 2000 -alueelle ja laajennusosien alueille laaditaan yhteinen hoito- ja käyttösuunnitelma.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen tavoitteeksi asetettiin:

- Alueen suojeluarvojen kehittäminen ja niiden sovittaminen yhteen alueelle kohdistuvien käyttöpaineiden kanssa.
- Natura 2000 -alueen osalta päivitetään luontoa ja käyttöä koskevat tiedot, verrataan niitä aiempaan tietoon, ja laaditaan työn pohjalta uusi hoito- ja käyttösuunnitelma.
- Luonnonsuojelun laajennusosilla kerätään tietoa alueiden luonnosta ja käytöstä rauhoitusesitysten sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista varten.

Tässä raportissa selostetaan Vanhankaupunginlahden alueen luonnon nykytilaa ja annetaan käyttö- ja hoitosuosituksia suunnittelualueen hoidolle. Lisäksi tarkastellaan hieman myös alueiden ulkopuolella tapahtuvia mahdollisia toimia, lähinnä vesiensuojelun sekä virkistyskäytön kannalta.

1.1 Alueen sijainti ja suojelutilanne

Vanhankaupunginlahti sijaitsee Helsingin niemen itäpuolella. Laajin vesialue on nimeltään Vanhankaupunginselkä ja sen pohjoispäähän laskee Vantaanjoki. Länsirannalla ovat Kalasataman, Kyläsaaren ja Arabianrannan alueet, pohjoispuolella Pornaistenniemi, Viikinmäki ja Viikki. Itäreunalla on Herttoniemen alue, ja etelässä Kivinokka ja Kulosaari. Vanhankaupunginlahden vedet virtaavat kohti Kruunuvuorenselkää ja merta Kulosaaren länsi- ja itäpuolelta.

Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelun pinta-ala on noin 306 ha ja Natura 2000 -alueen pinta-ala on 316 ha. Suurin osa Vanhankaupunginlahden Natura 2000 -alueesta on jo rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Vähäiset vielä suojelemattomat osat alueesta kuuluvat Helsingin kaupungin luonnonsuojeluohjelmaan vuosille 2008-2017 ja ne tullaan perustamaan suojelualueiksi. Alueet on myös kaavoituksessa varattu suojeltaviksi.

Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman suunnittelualueeseen sisältyi koko Natura 2000 -alue sekä tutkittavina laajennusalueina Pornaistenniemen tervaleppälehto ja Mölylän metsä (kuva 2.1).

Kuva 1.1. Vanhankaupunginlahden suunnittelualue vuonna 2014. Huomaa, että Lammassaari ei kuulu luonnonsuojelualueeseen eikä Natura 2000 -alueeseen. Pohjakartta: Maanmittauslaitos avoimet aineistot 2014.

1.2 Natura 2000 -alueen yleiskuvaus

Seuraava kuvaus perustuu ympäristöhallinnon tietolomakkeeseen. Tietolomakkeella on esitetty ne suojeluarvot, joiden perusteella alue on aikanaan liitetty Natura 2000 -verkoostoon.

Vanhankaupunginlahti on laaja ruovikkoinen merenlahti Vantaanjoen suistossa. Vesikasvillisuusalueet, luhdet ja rantaniityt muodostavat laajoja vyöhykkeitä. Reunametsät ovat reheviä tervaleppäluhtia. Yhdessä läheisten peltojen kanssa alue muodostaa luonnoltaan monimuotoisen ja etenkin linnustolle erittäin tärkeän alueen. Suurin osa Natura 2000 -alueesta on jo perustettua luonnonsuojelualuetta.

Alueella seurataan linnustoa, veden laatua, pohjaeläimistöä ja lampareiden kasvillisuutta, joten se on merkittävä myös tieteellisen tutkimuksen kannalta. Linnustonseuranta nyky-muodossaan alkoi vuonna 1986, mutta alueelta on julkaistu tutkimuksia jo aiemmilta vuosikymmeniltä. Alue on erittäin tärkeä virkistys- ja luontoharrastuskohde pääkaupunki-seudulla. Rannoilla on luontopolkuja ja lintutorneja.

Luontotyypiltään suurin osa alueesta kuuluu jokisuistoihin, sillä Vantaanjoki tuo lahteen makeaa vettä. Rannoilla on myös edustavia metsäluhtia, joilla kasvaa tervaleppää. Osaa rantaniityistä hoidetaan laiduntamalla, joten ne ovat perinnebiotooppeina merkittäviä. Purolahden pohjukan rantaniitty on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi, jossa kasvaa mm. hernesaraa ja hirssisaraa. Sieltä on aiemmin löydetty myös harvinaisehkoja jouhiluikkaa (*Eleocharis quinqueflora*), merisaraa (*Carex mackenziei*) ja Uudellamaalla erittäin uhanalaista ojakurjenpolvea (*Geranium palustre*).

Alue on kansainvälisesti merkittävä kosteikkolinnuston suojelualue, jonka arvo on hoito-toimenpiteiden ansiosta edelleen kasvamassa. Suurin osa alueesta kuuluu kansainväliseen kosteikkojen suojelusopimukseen eli ns. Ramsar-kohteisiin. Linnustollisesti tärkeä alue on kokonaisuus, johon kuuluvat kosteikko, rantaniityt, lähiseudun pellot sekä rantametsät, eli hieman laajempi alue, kuin pelkkä Natura 2000 -alue.

Vanhankaupunginlahden pesimälinnusto on runsas ja monipuolinen, ja alue on erittäin merkittävä linnuston muutonaikainen levähdyspaikka. Koko Natura 2000 -alueen kattavat pesimälinnuston kartoitukset on tehty muutaman vuoden välein, viimeksi vuosina 2004, 2007 ja 2012. Alueella pesii ja levähtää useita uhanalaisia ja harvinaisia lintulajeja; levähtävistä esimerkkeinä arosuohaukka (*Circus macrourus*), niittysuohaukka (*Circus pygargus*), pussitiainen (*Remiz pendulinus*), viiriäinen (*Coturnix coturnix*) ja lampiviklo (*Tringa stagnatilis*).

Lahdella on viimeisen vuosikymmenen aikana pesinyt useita lajeja, jotka ovat vasta kotiutumassa Suomeen. Pesinnässään ovat 2000-luvulla onnistuneet mm. sitruunavästäräkki (*Motacilla citreola*) ja viiksitimali (*Panurus biarmicus*). Uhanalainen valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotus*) pesi alueella onnistuneesti vuonna 2011. Vanhankaupunginlahden kosteikkolinnustossa on useita lajeja, joiden parimäärä ja tiheys ovat Suomen korkeimpia.

Natura 2000 -alueen tietolomakkeella on mainittu suojeluperusteina pesimälajeina pik-kulepinkäinen (*Lanius collurio*) 4 paria, ruskosuohaukka (*Circus aeruginosus*) 0-1 paria,

ruisräikkä (*Crex crex*) 0-2 paria, peltosirkku (*Emberiza hortulana*) 1 pari ja harmaasorsa (*Anas strepera*) 15 paria. Levähtäjien suojeluperusteina on mainittu mm. lapinsirri (*Calidris temminckii*) 20 yksilöä, mustaviklo (*Tringa erythropus*) 30 yksilöä, jouhisorsa (*Anas acuta*) 50 yksilöä, suokukko (*Philomachus pugnax*) 100-500 yksilöä, pikkusirri (*Calidris minuta*) 50 yksilöä, vesipääsky (*Phalaropus lobatus*) 1-50 yksilöä, mustakurkku-uikku (*Podiceps auritus*) 6-10 yksilöä ja ruskosuohaukka 10 yksilöä.

1.3 Maakunnallisesti arvokas lintualue

Alue kuuluu myös maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltuihin lintupaikkoihin (MAALI), ja sen arvo perustuu tärkeyteen sekä muutonaikaisena levähdysalueena että pesimäalueena. Ellermaan (2011) esittämän arvion mukaan linnustoarvo muodostuu erityisesti seuraavista lintumääristä:

Muutonaikainen levähdysalue

Kevät: haapana (*Anas penelope*, 100-140 yksilöä), tavi (*Anas crecca*, 300-400 yksilöä), jouhisorsa (30-35 yksilöä), heinätavi (*Anas querquedula*, 9-11 yksilöä), silkkiuikku (*Podiceps cristatus*, 100 yksilöä), suokukko (150-160 yksilöä)

Syky: valkoposkihanhi (*Branta leucopsis*, 5200-8500 yksilöä), harmaasorsa (24-40 yksilöä), tavi (540-620 yksilöä), heinätavi (6-10 yksilöä), lapasorsa (*Anas clypeata*, 36-48 yksilöä), punasotka (*Aythya ferina*, 24-27 yksilöä), töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*, 400-700 yksilöä), lapinsirri (10-20 yksilöä), suokukko (200-215 yksilöä), liro (*Tringa glareola*, 155-215 yksilöä).

Pesimäalue

Haapana (14-17 paria), sinisorsa (*Anas platyrhynchos*, 94-123 paria), silkkiuikku (46-63 paria), luhtakana (*Rallus aquaticus*, 13-14 paria), töyhtöhyppä (30 paria), pikkutikka (*Dendrocygna minor*, 5-6 paria), keltävästäräkki (28-29 paria), rastaskerttunen (*Acrocephalus arundinaceus*, 6-8 paria), viiksitimali (16-19 paria).

Pesimälinnuston parimäärät, muuttolintujen levähtämämäärät sekä linnuston muutokset on tarkemmin kuvattu erillisessä raportissa (Mikkola-Roos ym. 2013).

1.4 Alueen hoidon historiaa

Vanhankaupunginlahden alueen luonto on eri tavoin hoidettu jo kymmeniä vuosia. Hoidon historiaa on laajemmin kerrottu Viikki-kirjassa (Mikkola-Roos & Yrjölä 2000) sekä edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2006).

Keskeisiä hoitotoimia ovat olleet ruovikoiden niitot ja ruoppaukset, laidunten perustaminen sekä alueen palveluvarustuksen parantaminen (polut, lintutornit ja -lavat ym.). Hoitotoimia on tehty lähes koko lahden alueella. Ruovikkoalueiden kunnostukset ovat keskittyneet Säynäslahdelle ja Purolahdelle.

Edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettiin suuri joukko tarvittavia hoitotoimia. Seuraavassa taulukossa on koottuna alueella tehdyt ja vielä tekemättömät toimet.

Taulukko 1.1. Edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa 2005-2014 mainitut hoitotoimet ja niiden toteutuminen.

Toteutunut Tekeillä Ei aloitettu

Vuosi	Hoitotoimenpide	Tilanne	Lisätietoja
Vuosittain	Hoitoniittyjen laiduntaminen.		Jatketaan.
	Pönttöverkoston ylläpito.		Jatketaan.
	Linnuston seuranta.		Jatketaan.
	Pesivien vesilintujen, poikueiden ja huomionarvoisten lintulajien laskennat.		Jatketaan.
	Vedenlaadun seuranta.		Jatketaan.
	Valvonta.		Jatketaan.
	Tiedotus.		Jatketaan.
Tarvittaessa	Hoitoniittyjen ja Säynäslahden lamparealueen niittäminen.		
	Pienpetopyynti v. 2007 jälkeen.		Jatketaan.
	Pitkospuiden, reittien, opasteiden ja lintutornien ylläpito.		Jatketaan.
	Kävijälaskennat.		
2005–2007	Säynäslahden lamparealueen niitto.		
	Lampareiden ruoppauksen I vaihe.		
	Säynäslahden puuston raivaus.		
	Ruohokarin laidunniityn lisäraivaukset.		
	Purolahden hoitoniityn perustaminen ja laidunnuksen aloittaminen.		Tehty vuoteen 2010 saakka.
	Pornaistenniemen lampareen penkereen poisto.		Kertaluonteinen työ.
	Viikinojan kunnostus.		Kertaluonteinen työ.
	Lintutornien jätehuollon järjestäminen.		Vakiintunut käytäntö.
	Näköesteinä olevien puiden poisto lintutorneilta.		Vuosittain toistuva.
	Opasteiden lisääminen ja penkkiryhmien pystyttäminen.		Jatketaan.
	Pääopastaulun uusiminen.		
	Luonnonsuojelualueen laajentaminen.		Saunalahti rauhoitettu, muita alueita ei.
	Pornaistenniemen lampareiden veden laatu 2005.		
	Pienpetopyynti.		Tehdään vuosittain.
2008–2010	Säynäslahden lampareiden ruoppauksen II vaihe.		
	Purolahden hoitoniityn ylläpito, esim. laidunnusta tukevat niitot.		
	Pornaistenniemen luontopolun kunnostus ja uuden reitin rakentaminen.		
	Koko alueen kasvillisuusseuranta 2009.		
2011–2014	Lopin kannaksen avaaminen.		
	Jatkotoimenpiteiden valmistelu.		
	Linnustoseuranta: kevätmuutto, pesimälinnusto, poikuelaskennat ja syysmuutto 2012.		
	Koko alueen kasvillisuusseuranta 2014.		
	Kävijätutkimus 2013–2014.		

Laidunnus on ollut olennainen toimi rantaniittyjen kunnostamisessa. Lammassaaren laidunalueen kunnostus aloitettiin vuonna 1991, jolloin murskattiin ruovikkoa noin 5 hehtaarin alalta. Seuraava laajennus tapahtui vuonna 2003, ja viimeinen laajennus vuonna 2004 jolloin Lammassaaren laitumen pinta-ala laajeni noin 25 hehtaariin.

Purolahden osalta laidunalueen kunnostus aloitettiin v. 2004, jolloin alueen puustoa vähennettiin ja ruovikko niitettiin koko alueelta. Tämän jälkeen ruovikon niittoja on tehty vain ranta-alueilla. Purolahden laidunalueen pinta-ala on noin 13 hehtaaria. Laidunnus aloitettiin vuonna 2006. Valtion omistamalle alueelle ei laidunnussopimusta ole ollut vuoden 2010 jälkeen, joten alueella ei ole ollut laiduntavaa karjaa.

Taulukko 1.2 Laidunnusajat ja eläinmäärät Ruohokarin hoitoniityllä vuosina 2000–2014.

Vuosi	Aika	Laji	Määrä kpl	Laji	Määrä
2000	12.6–15.9	Hereford	7		
2001	8.6–12.9	Hereford	10		
2002	10.6–18.9	Hereford	10		
2003	15.6–23.9	Hereford	11		
2004	17.6–15.9	Hereford	10		
2005	15.6–8.9	Hereford	11		
2006	25.5–15.10	Kyyttö	20	Lammas	30
2007	24.5–21.10	Kyyttö	26	Lammas	17
2008	2.5–15.10	Kyyttö	20	Lammas	31
2009	17.5–9.10	Kyyttö	24	Lammas	30
2010	22.5–2.9	Kyyttö	29		
2011	15.5–23.10	Kyyttö	34		
2012	25.5–27.9	Kyyttö	32		
2013	6.6–20.9	Kyyttö	33		
2014	23.5–19.9	Kyyttö	36		

Taulukko 1.3. Laidunnusajat ja eläinmäärät Purolahden niityllä. Vuonna 2007 samat eläimet olivat välillä Lammassaaren niityllä, joten laidunnuspaine ei ollut koko ajan sama.

Vuosi	Aika	Laji	Määrä kpl
2006	25.5–19.9	Kyyttö	13
2007	30.5–21.9	Kyyttö	23
2008	17.5–11.10	Kyyttö	18
2009	17.5–15.10	Kyyttö	18
2010	22.5–12.10	Kyyttö	26

Purolahden perukan laidunniityllä on laiduntanut jo vuosikymmeniä koetilan karjaa. Yleensä laiduntava karja on ollut hiehoja. Aikaisemmin hiehoja laidunsi alueella 10–15 kpl koko laidunkauden ajan (noin 120 päivää). Nykyään alueella laiduntaa isompi lauma, jota kierrätetään myös muilla lohkoilla. Laitumelle ei ole tietojen mukaan viety lisärehua. (Miika Kahelin, kirjallinen tiedonanto 10.11.2014)

1.5 Maanomistus vaikuttaa alueen hoitoon

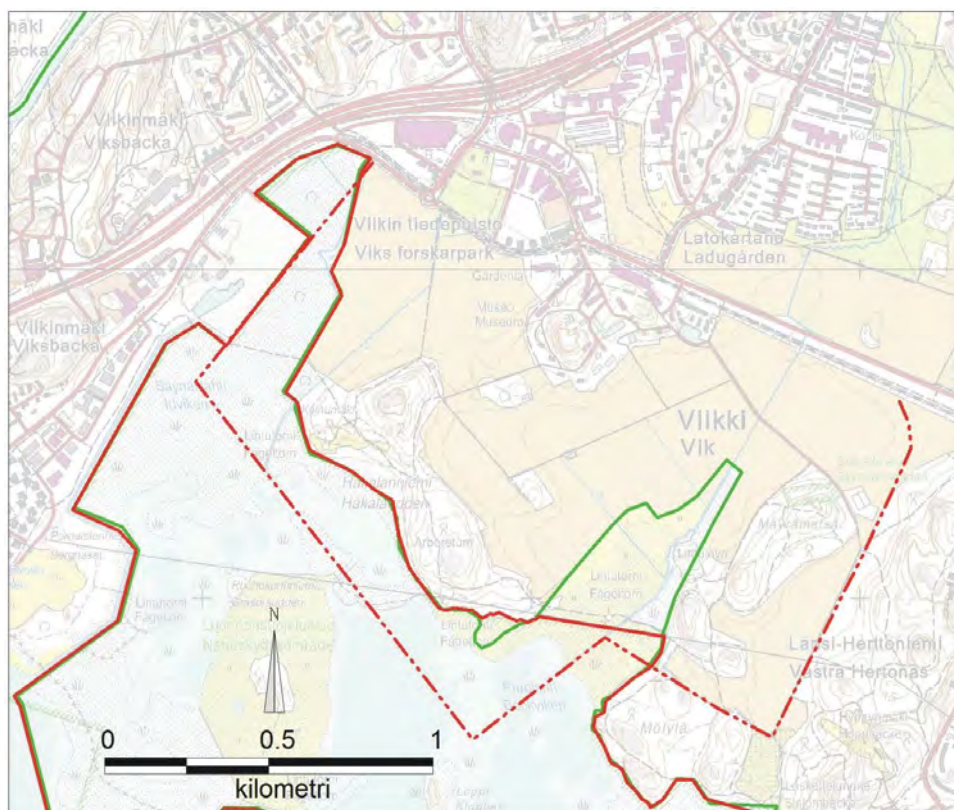
Natura 2000 -alueen maanomistajat ovat Helsingin kaupunki ja Suomen valtio (kuva 1.2), jonka maita hallinnoi Senaatti-kiinteistöt liikelaitos. Viime kädessä Senaatti-kiinteistöt siis päättää valtion alueella tehtävistä toimista.

Helsingin yliopiston Viikin tutkimus- ja koetilalla on Senaatti-kiinteistön kanssa maanhallintasuostimus. Sen puitteissa koetila voi toimia ja tehdä asioita alueella.

Koetila ei kuitenkaan voi vuokrata maata edelleen. Esimerkiksi rakennusviraston toimet ja laidunnus koetilan hallinnoimalla rantaniityllä perustuvat sopimukseen alueen käytöstä, mutta laidunta ei voi edelleen vuokrata karjan kasvattajalle. Tämän on aiheuttanut joinakin vuosina ongelmia, kuten aiemmin todettiin.

Jos maata ei ole vuokrattu karjan kasvattajalle, vaan hänellä on vain oikeus laiduntaa lehmäiä, hän ei voi saada laidunnustukia. Tämä vähentää laidunnuksesta saatavaa korvausta ja karjankasvattajien innokkuutta laiduntamiseen alueella.

Sama tilanne vaikuttaa myös alueen rakenteiden tekoon ja kunnostukseen. Esimerkiksi lintutornien rakentamisesta valtion maalle Helsingin rakennusvirasto on sopinut koetilan kanssa ja saanut luvan pystyttää tornit ja kunnostaa niitä. Maan hallintaan Rakennusvirastolla ei kuitenkaan ole oikeutta, vaan esimerkiksi puuston poistosta Hakalan lintutornin ympäristössä on sovittava koetilan tai Senaatti-kiinteistöjen kanssa.

Kuva 1.2. Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa oleva alue Natura 2000 -alueella (punainen katkoviiva). Pohjakartta: Maanmittauslaitos avoimet aineistot 2014.

Edellä olevaa karttaa 1.2 silmäillessä huomaa, että kaikki Säynäslahden pohjoisosan, Hakalan, Klobbenin kannaksen tai Purolahden mahdolliset kunnostukset tai laidunniittyjen laajentaminen vaativat sopimuksen koetilan tai Senaatti-kiinteistöjen kanssa. Myös Hakalan metsäalueen polkujen kunnostus sekä mahdolliset uudet tornit ja katselulavat lahden pohjoisrannalla edellyttävät sopimuksen tekemistä.

Kuva 1.3. Kallioinen hakamaametsikkö Purolahden ja tutkimustilan välillä kuuluu Senaatti-kiinteistön omistamiin maihin.

2 Tehdyt selvitykset ja suunnittelun kulku

Vanhankaupunginlahden lintuveden hoito- ja käyttösuunnitelmaa alettiin laatia keväällä 2014. Suunnitelmaa tekemään valittiin Ympäristötutkimus Yrjölä Oy. Työtä koordinoi Helsingin kaupungin ympäristökeskus, ja työssä olivat mukana Viikin tutkimustyöryhmä sekä erillinen hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmä. Työryhmissä oli mukana edustajia kaupungin rakennusvirastosta ja kaupunkisuunnitteluvirastosta sekä Helsingin yliopiston Viikin koetilalta, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta (ELY), Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE, Metsähallituksesta ja Helsingin seudun lintutieteellisestä yhdistyksestä Tringa ry:stä.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen aloitettiin tausta-aineistojen keräämisellä. Alueella on tehty huomattava määrä selvityksiä eläimistöstä, kasvillisuudesta ja muista luontoon liittyvistä ilmiöistä. Tämän lisäksi alue on mainittu myös ulkoilua tai virkistäytymistä koskevissa selvityksissä, esimerkiksi Helsingin hiljaisia alueita koskevassa raportissa.

2.1 Aiemmat tietolähteet

Projektin alussa kerättiin työn kannalta olennaiset julkaisut ja selvitykset, jotka laitettiin kaikkien saataville myös hankkeen internetsivuille. Lisäksi suunnitelman tekovaiheessa käytössä olivat Simon Stennettin tekemä ehdotus Säynäslahden ja Ruohokarin alueiden kunnostamiseksi linnustoa varten (Stennett 2011), Pornaistenniemen kalatutkimuksen alustavat tulokset (Ilkka Sammalkorpi ja Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 7.10.2014) sekä Helsingin lepakkoselvityksen alustavat tulokset (Wermundsen ym. 2014). Lisäksi käytävissä olivat Hannu Sarvanteen ja Eero Haapasen julkaisemattomat lintutiedot vuosilta 2013 ja 2014. Alueen linnustosta, eläimistöstä, kalastuksesta ja virkistyskäytöstä ovat tietoja antaneet myös paikalliset luontoharrastajat sekä lähialueiden asukkaat.

2.2 Suunnitelmaa varten tehdyt luontoselvitykset

Tietoja alueesta täydennettiin vuonna 2014 lisätutkimuksilla. Kasvillisuutta koskevat tiedot päivitettiin tekemällä selvitykset alueen kasvillisuustyypeistä ja luontodirektiivin luontotyypeistä. Kasvillisuutta selvitettiin myös suojelualueeseen liitettäviltä uusilta alueilta, joita ovat Pornaistenniemen tervaleppälehto ja Mölylän metsä.

Lepakoita tutkittiin tätä työtä varten Ruohokarilta ja Fastholmasta. Lepakoita havainnoitiin ultraäänitallentimien avulla 2.7.–9.7. Fastholmassa ja 2.7.–12.7. Ruohokarilla.

Kesällä 2014 tehtiin suojelualueelle muutamia maastokäyntejä sudenkorentolajiston selvittämiseksi. Maastokäyntien yhteydessä tarkasteltiin Vanhankaupunginlahden nykytilan ohella niiden kohteiden lajistoa, joista aiemmassa, varsin kattavassa, kartoituksessa ei ollut EU:n luontodirektiivissä mainittujen tai uhanalaisten lajien havaintoja. Näiden kohteiden lajistoa havainnoitiin neljän maastokäynnin yhteydessä, joista kaksi (19.5. ja 26.5.) suoritettiin idänkirsikorenon (*Sympecma paedisca*) lentoaikana ja kaksi kesäkuulta heinäkuulle kylmän sään vuoksi siirtynyttä käyntikertaa (5.7. ja 9.7.) täplälampikorenon lentoaikana.

Lisäksi toukokuussa 2014 tehtiin Ruohokarin laidunniityllä koe, jossa selvitettiin, käyvätkö pienpedot tai varikset tuhoamassa niityn pesiä. Alueelle laitettiin neljä keinopesää kananmunista ja niiden viereen riistakamerat. Varikset löysivät ensimmäiset munat (eivät olleet peiteltyjä) jo puolessa tunnissa. Kaikki pesät oli tyhjennetty seuraavaan päivään mennessä. Kuvien perusteella myös kettu oli käynyt pari kertaa tutkimassa variksilta jääneitä rippeitä.

2.3 Osallistava suunnittelu

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa on käytetty osallistavan suunnittelun periaatetta. Suunnitelmaa laadittiin vuorovaikutuksessa lähialueiden asukkaiden, järjestöjen ja muiden asiasta kiinnostuneiden kanssa. Hankkeelle avattiin oma internet-sivusto (www.vanhankaupunginlahti.fi). Sosiaalisen median puolella perustettiin Facebook-sivusto ja otettiin käyttöön Twitter-hashtag.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen alkoi Helsingin kaupungin järjestämällä Vanhankaupunginlahden lintuvesi -seminaarilla 10.4.2014. Asiantuntijoille ja järjestöille tarkoitettussa seminaarissa koottiin yhteen tiedot Vanhankaupunginlahden nykytilasta ja kehityksestä edellisen hoito- ja käyttösuunnitelman aikana. Työpajoissa kaikki saivat tuoda esiin näkemyksiään tulevien kymmenen vuoden tavoitteista.

Projektin aikana pidettiin kaksi yleisötilaisuutta, 26.5. ja 18.11.2014. Ensimmäisessä tilaisuudessa esiteltiin alueen nykytilaa ja kerrottiin suunnitelman tavoitteista ja periaatteista. Tilaisuudessa esiteltiin hanketta ja keskusteltiin mahdollisista toimenpiteistä ja niihin vaikuttavista asioista. Yleisöllä oli mahdollisuus kertoa mielipiteensä ja toiveensa. Tilaisuudessa tehtiin myös ryhmätyönä karttatehtäviä, joissa oli mahdollista osoittaa suoraan kartalle toiveet alueen kehittämiseksi tai uusista palveluista.

Toinen yleisötilaisuus järjestettiin marraskuussa, kun hoito- ja käyttösuunnitelman luonnos oli valmis. Luonnos laitettiin myös projektin verkkosivuille kaikkien luettavaksi. Tilaisuudessa esiteltiin suunnitelmaluonnosta ja keskusteltiin ehdotetuista toimenpiteistä ja niihin vaikuttavista asioista. Lopullinen versio hoito- ja käyttösuunnitelmasta laadittiin työryhmältä, sidosryhmiltä ja suurelta yleisöltä saadun palautteen jälkeen.

Alueen hoidosta ja käytöstä kysyttiin näkemyksiä kyselyllä, joka suunnattiin Vanhankaupunginlahden Natura 2000 -alueen ja sen välittömän lähiympäristön käyttäjille. Tietoa kyselystä levitettiin asukasyhdistysten lisäksi median, järjestöjen ja sähköpostien kautta. Lisäksi ympäri Vanhankaupunginlahtea laitettiin ilmoituksia kyselystä lintutorneihin ja ilmoitustauluille.

Kysely toteutettiin Harava-ohjelmistolla (Dimanteq Oy) ja se koostui valinta-, kartta- ja avovastauskysymyksestä. Vastaajat saivat kertoa mielipiteitään alueen hoitotarpeesta, parhaista paikoista ja muista teemoista, jotka olivat oleellisia hoito- ja käyttösuunnitelman kannalta. Kyselyyn oli mahdollista vastata 26.5.–22.7.2014 välisenä aikana. Kyselyyn pystyi myös tulostamaan, mikäli vastaaja halusi täyttää vastauksensa paperilomakkeelle. Kyselyn aineistoa hyödynnetään Natura 2000 -alueen hoidon lisäksi myös laajemmin Vanhankaupunginlahden ympäristön yleisöpalveluiden kehittämisessä, ja kyselyn aineisto on myös osana Paula Tuurnalan pro gradu -työtä Turun yliopiston maisemantutkimuksen laitoksella.

Kuva 2.1. Yleisötilaisuudessa työryhmät työskentelevät karttojen äärellä.

Kuva 2.2. Simon Stennett esittelee ideoitaan Vanhankaupunginlahden lintuveden kunnostamiseksi 10.4.2014 pidetyssä Vanhankaupunginlahden lintuvesi -seminaarissa. Simon Stennett on lintuvesikunnostusten asiantuntija ja hän työskentelee englantilaisessa lintusuojelujärjestössä (Royal Society of Bird Protection).

Vastauksia saatiin määräaikaan mennessä 408, joista 406 sähköisessä muodossa ja kaksi paperilomakkeella. Vastaukset kohdistuivat paitsi Natura 2000 -alueeseen ja sen välittömään lähiympäristöön, myös laajemmin koko Vanhankaupunginselkää ympäröivään virkistysalueeseen. Kävijämäärien lisääntyessä virkistysalueen tärkeänä roolina on toimia luonnonsuojelualueen suojavyöhykkeenä, ja siksi sen käyttöä ja kehittämistä on luontevaa tarkastella Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä. Kyselyn tuloksia esitellään liitteessä 8 ja kysely on nähtävissä liitteessä 9.

Kyselyn ja yleisötilaisuuksien lisäksi yleisöltä saatiin kommentteja sähköpostina (noin 10 kpl) ja keskusteluissa Vanhankaupunginlahden alueella. Maastotöiden ja maastokatselmusten aikana alueella kohdattiin luontoharrastajia, joilla oli mielipiteitä alueen käytöstä ja hoidosta. Hankkeen Facebook-sivuilla käytiin myös jonkin verran keskustelua aiheesta, vaikka pääosin sitä kautta tiedotettiin työn kulusta.

2.4 Työryhmien kokoukset ja maastokatselmukset

Työn aikana hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmä piti kolme kokousta, jonka lisäksi Vanhankaupunginlahden tutkimuksia ja hoitoa koordinoiva pysyvä Viikin tutkimustyöryhmä piti kaksi kokousta. Kokousten puheenjohtajana toimi ympäristönsuojelupäällikkö Päivi Kippo-Edlund ja sihteerinä konsultin edustaja. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmän ja Viikin tutkimustyöryhmän yhteinen maastokatselmus alueelle pidettiin 12.9.2014, jolloin kierrettiin Hakalan ja Purolahden alueilla.

Kuva 2.3. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyöryhmä ja Viikin tutkimustyöryhmä maastokatselmuksessa.

3 Alueen nykytila

3.1 Maisema

Vanhankaupunginlahden maisema on monimuotoinen kokonaisuus luonnontilaa ja kulttuurimaisemaa. Lahden rannoilla on havaittavissa myös koko Helsingin kaupunkikuvaa koskeva muutos viimeisen sadan vuoden ajalta. Maanviljelys, eläinten laiduntaminen, kalastus ja pienimuotoinen elinkeinotoiminta ovat vähitellen väistyneet kaupungistumisen myötä. Kaupungin laajentuessa ja Vanhankaupunginlahden rantojen rakentuessa viime vuosisadan puolivälissä kehityksen vauhti oli ajoittain ripeää ja ympäristöarvot eivät olleet saaneet kovin suurta jalansijaa yhteiskunnassa. Lahteen johdettiin jätevesiä, rannoille nousi teollisuutta ja lahden alkuperäinen luonto joutui yhä ahtaammalle.

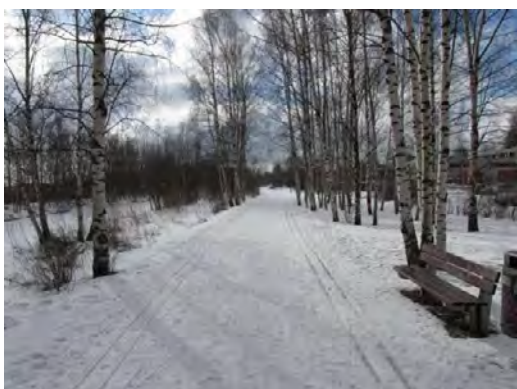
Viime vuosikymmeninä kehitys on kulkenut hieman toiseen suuntaan, ympäristöarvot ovat nousseet tärkeiksi, samoin ekologisuus ja kaupunkiluonnon suojelu. Tämä näkyy myös Vanhankaupunginlahden ympäristössä. Teollisuutta on vähennetty, jätevesiä ei enää lasketa lahdelle ja lahtea ympäröivät uudet asuinalueet ovat nykyaikaisia ja haluttuja asuinpaikkoja, joissa kaupunkikuva on moderni. Erityisesti Toukolanrannan, Arabian ja Viikin kampuksen alueet ovat kokeneet merkittävän maisemallisen muutoksen viimeisten vuosikymmenten aikana. Ja kehitys jatkuu. Pian Kalasatamaan kohoaa kaupungin korkeimpien rakennusten rypäs. Urbaani maisema on tullut kiinni Vanhankaupunginlahteen.

Kuva 3.1. Arabianrannan maisemaa vuonna 2014.

Kuva 3.2. Viikin kampusaluetta vuonna 2014.

Kuvat 3.3 ja 3.4. Lahtea kiertävän ulkoilureitin varrella voi havaita vuodenaikojen vaihtelun.

Lahden itäreunalla maisema on säilynyt enemmän entisellään, sillä Länsi-Herttoniemen rakentamisen jälkeen lahden reunoille ja maisemakuvaan ei ole juurikaan tullut uusia rakennuksia. Kivinokan metsä ja Herttoniemen metsäselänne luovat lahdelta puskuri-
vyöhykkeen lahden ja asutuksen väliin. Kivinokan mökkialueella sekä viereisellä Herttoniemen siirtolapuutarha-alueella on perinteikäs historia kaupunkilaisten kesäviikko-
koina, aivan kuten Lammassaarellakin. Mökillä kaupungin ytimessä, kaikkien tavoittelema onni.

Kuva 3.5. Mökki Kivinokassa.

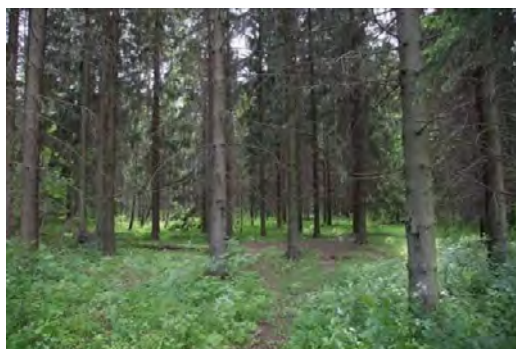

Kuva 3.6. Ulkoilureitti lahden itäreunalla Herttoniemessä.

Herttoniemen kallioilta avautuu laaja näkymä lahden yli. Nykyisin maisemaa hallitsevat sankat ruovikot, jotka ovat levittäytyneet keskimäärin hehtaarin vuodessa. Samalla ruovikoista ovat katoamassa vesilampareet, on vain yhtenäinen järviruokokasvusto. Vielä puoli vuosisataa sitten ruovikko oli täynnä vesilampareita ja niitä yhdistäviä uomia. Rantaniityt ehtivät jo lähes kokonaan kadota karjan laidunnuksen loputtua, mutta hoitotoilla on pidetty osaa rantaniityistä avoimena ja karja laiduntaa niillä taas kesäisin. Myös metsänreunassa on tapahtunut muutoksia. Ruovikon ja metsän väliin on kasvanut tiheä puusto ja nykyisin koko lahtea ympäröikin lähes katkeamaton puu- tai pensasvyöhyke.

Kuva 3.7. Näkymä Saunalahdelle Herttoniemen rantakalliolta.

Kuva 3.8. Mölylän kuusimetsää.

Lahden pohjoisreunalla Mölylän ja Hakalan metsäalueet ovat säilyneet pitkään ennallaan. Puusto on ikääntynyt ja aukko-
paikat ovat vähitellen jääneet varjoon. Hakalanniemessä nk. Keinumäellä sijaitseva lintutorni oli alueen ensimmäinen lintutorni. Tornin rakentamisen aikaan sen vieressä oli vielä laajalti avointa niittyä ja kallioketoa, mutta nyt avoin alue

Kuva 3.9. Möylän kalliolta avautuu maisema lahdelle.

Kuva 3.10. Ruohokarin hoitoniitty.

Kuva 3.11. Näkymä Keinumäen tornista Säynäslahdelle.

Kuva 3.12. Koetilan peltoaukealla laiduntavat vielä lehmät tieteen ja ihmisten iloksi.

on selvästi vähentynyt. Hakalasta on näkymä Säynäslahden ruovikkoon, jonka avovesilampareet ovat vähitellen kasvamassa umpeen.

Hakalan metsien pohjoispuolella on Koetilan viljelysmaisema, joka on vuosikymmenten aikana jonkin verran muuttunut. Pääosa pelloista on silti edelleen laitumina tai koeviljelminä. Purolahden saraniitty on vähitellen katoamassa ja järviruoko valtaa senkin.

Koetilalta Purolahdelle katsottaessa maisemassa on vielä samaa kuin viime vuosisadalla laajemmin lahden rannoilla. Pellon ja laitumien takaa pilkistää ranta ja Vanhankaupunginlahden vesialue. Paitsi maisemallisena elementtinä, sillä on merkitystä myös alueen linnustolle, sillä monet lahdella pesivistä vesilinnuista ja kahlaajista käyvät pelloilla ruokailmassa ja lentävät säännöllisesti lahden ja peltöjen välillä.

Koetilan länsipuolella oleva tervalepikko on muodostunut vähitellen alueelle. Patonniityn pato pidättää vettä tervalepikossa ja alue on kosteapohjaista rehevää lehtimetsää. Samanlaisia alueita ovat myös Fastholman viereinen rantametsä sekä Pornaistenniemi. Pornaistenniemen metsällä on merkitystä puskurivyöhykkeenä asutuksen ja luonnonsuojelualueen välissä. Lisäksi Pornaistenniemen luontopolusta on tullut yhä suosittu ulkoilureitti lähialueelle nousseiden uusien asuinalueiden väestölle. Myös niemen edustalla oleva piilokoju on ahkerassa käytössä.

Kuva 3.13. Pornaistenniemen luontopolun varrella oleva rapakivilohkare.

Kuva 3.14. Näkymä Pornaistenniemen piilokojusta.

Jokisuu on historiallisesti ollut helsinkiläisille tärkeää aluetta, mutta viime vuosikymmeninä sen merkitys on korostunut erityisesti Helsingin tärkeimpänä yksittäisenä kalastuspaikkana. Alueen rannoilla on kalastajia lähes ympäri vuoden, ja paikkaa ja sen vanhaa tehdasmaisemaa käyvät ihastelemissa myös muutkin kuin kalastajat.

Kuva 3.15. Vanhankaupunginkosken läntinen haara, jossa on edelleen pato muistona vesivoiman ajasta.

Kuva 3.16. Lammassaaren pitkospuut.

Oman lukunsa lahden maisemaan muodostavat Lammassaari ja Kuusiluoto, jotka ovat suurimmat saaret lahden keskellä. Erityisesti Lammassaarella ja sen maisemalla on historiallistakin merkitystä, sillä saari on jo pitkään ollut mökkiläisten käytössä ja saarella on ollut merkitystä helsinkiläisten vapaa-ajanviettopaikkana. Rakennuksissa näkyy jo ajan patinaa, mutta miljöö on säilynyt keitaana keskellä Vanhankaupunginselkää. Nykyisin saarelle pääsee pitkospuita pitkin ja kulku niiden kautta sankan ruovikon läpi on elämys monelle kaupunkilaiselle.

Kuva 3.17. Lammassaaren lintutorni.

Kuva 3.18. Lammassaarella sijaitseva Pohjolan Pirtti on toiminut mm. tanssipaikkana.

3.2 Vedenlaatu ja kuormitus

Alueen vedenlaatua ja kuormitusta aiemmilla vuosikymmenillä on kuvattu mm. Viikki-kirjassa (Mikkola-Roos & Yrjölä 2000) sekä edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Ympäristösuunnittelu Enviro 2006). Seuraavassa on esitetty Vanhankaupunginselän mittauspisteen näytteiden perusteella muutaman keskeisen suuren vaihtelu viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Vesi on Vantaanjoen tuoman kuormituksen vaikutuksesta savisameaa ja ravinnepitoista. Lahden keskellä olevalta seurantapisteeltä on havaintoja veden laadusta yli 50 vuoden ajalta.

Useissa muuttujissa on luontainen selvä vuodenaikaisvaihtelu. Talvikaudella esiintyy edelleen satunnaisesti korkeampia fosforipitoisuuksia, mutta kokonaisuutena fosforikuormitus on selvästi laskenut. Veden nykyinen fosforipitoisuus kasvukaudella on alle 70 µg/l, kun se jätevesikuormituksen aikana oli yli viisi kertaa suurempi. Klorofyllipitoisuus on runsaat 30 µg/l ja kesäaikainen näkösyvyys enimmilläänkin 80–90 cm. Veden keskimääräinen suolapitoisuus on 2 promillea. Vanhankaupunginlahden niin sanottu ekologinen luokka on nykyisellä veden laadulla, pohjaeläimistöllä ja kalastolla EU:n vesipuitedirektiivin mukaisessa luokittelussa välttävä (Mikkola-Roos ym. 2013). Jos tavoitteeksi asetetaan tyydyttävään vesistön tilaan pääseminen, pitäisi esimerkiksi kokonaisfosforin määrän laskea alle 30 µg/l ja kokonaistypen määrän alle 440 µg/l. Vastaavat arvot hyvään tilaan pääsemiseksi olisivat alle 24 µg/l ja alle 350 µg/l (Aroviita ym. 2012).

Vanhankaupunginlahteen päätyvien vesien tilaan voidaan vaikuttaa vain tekemällä toimia koko Vantaanjoen valuma-alueen mittakaavassa. Valuma-alueen pelloilta ja metsistä tulevien vesien mukana kulkeutuu sedimenttiä ja ravinteita jotka lopulta päätyvät Vanhankaupunginlahteen. Tämän seurauksena lahti mataloituu ja rehevöityy. Myös rakennetuilta alueilta tulevat hulevedet saattavat sisältää epäpuhtauksia ja ravinteita, jotka siirtyvät vesistöön.

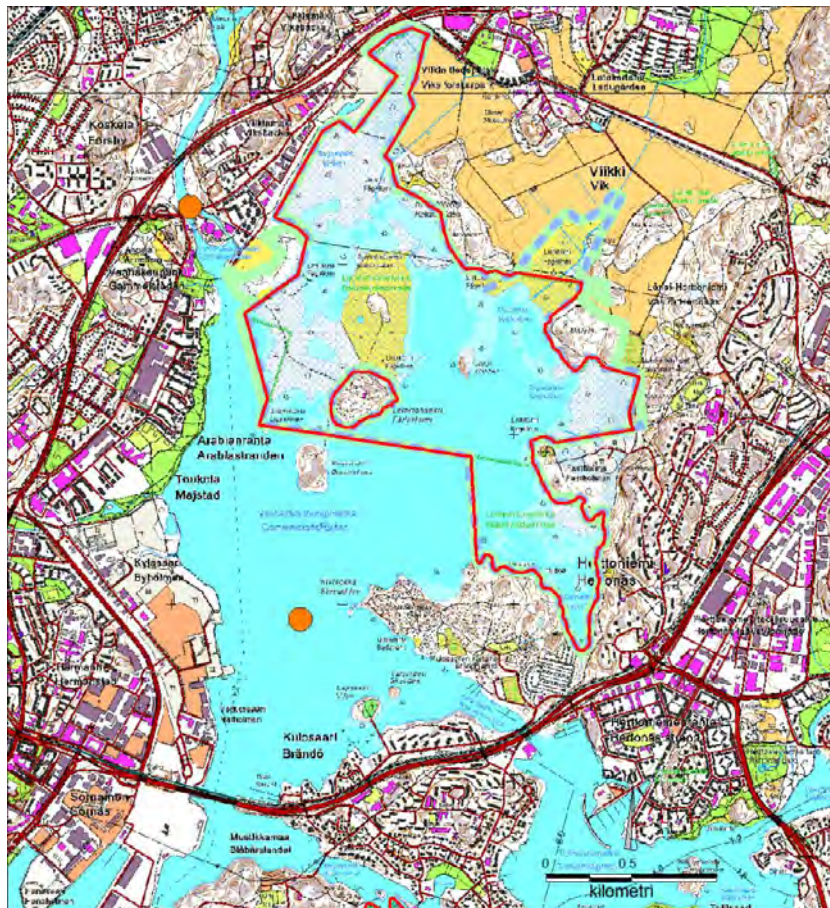
Koko Vantaanjoen valuma-alueella tulisi toteuttaa paikallisia pienkosteikkoja, jotka tasaa- vat tulva-aikoina virtaamaa sekä keräävät ravinteita ja sedimenttiä. Hulevedet tulisi myös

johtaa kosteikkojen kautta ja esimerkiksi kaavoituksessa ohjeistaa vielä tehokkaammin hulevesien käsittely kiinteistöjen alueella, myös Keski-Uudenmaan pienemmissä kunnissa. Hulevesien käsittely voidaan sisällyttää tontin rakennustapaohjeisiin.

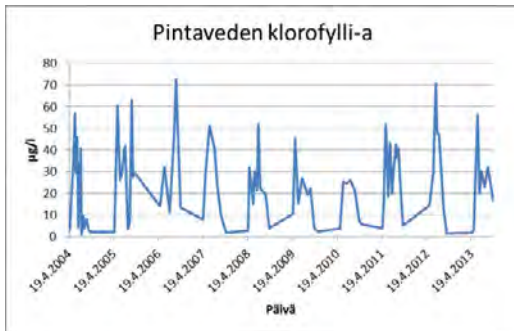
Jäteveden käsittely Vantaanjoen valuma-alueella tulee toteuttaa niin, ettei lahden tila heikkene missään tilanteessa. Viime vuosinakin on säännöllisesti ollut pumppaamoiden ja puhdistamojen ylivuotoja, erityisesti voimakkaiden sateiden aikana kun puhdistamojen kapasiteetti ei riitä käsittelemään tulvahuippujen aikaisia vesimääriä.

Kuvissa 3.20–3.25 on esitetty viimeisten vuosien tuloksia eri muuttujien suhteen Vanhankaupunginselän havaintopisteessä. Aineisto on kerätty ympäristötiedon hallintajärjestelmä Hertasta 8.10.2014.

Kuvissa 3.26–3.29 on esitetty ravinteiden ja kiintoaineen määriä Vantaanjoen alajuoksulla. Kuvista huomataan, että joen ravinnepitoisuudet ovat keskimäärin korkeammat kuin lahdelta mitatut ravinnepitoisuudet, ja arvoissa esiintyy voimakkaita huippuja. Myös kiintoaineen määrässä on voimakasta vaihtelua, ilmeisesti vuodenaikojen ja tulvien mukaan.

Kuva 3.19. Vesi- ja pohjaeläinnäytteiden ottopaikat Vantaanjoella (piste Vantaanjoki 1.3) sekä Vanhankaupunginselällä (piste Vanhankaupunginselkä 4).

Kuva 3.20. Pintaveden klorofyllipitoisuus, joka on luonnollisesti suurimmillaan kesän kasvukauden aikana.

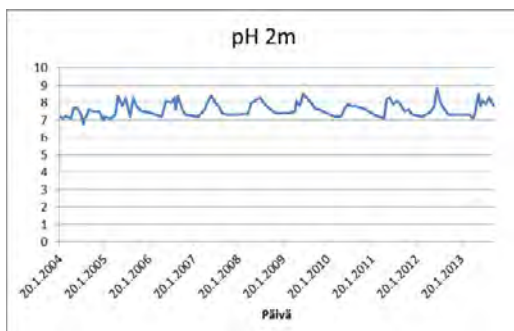
Kuva 3.21. Happitilanteessa näkyy vuodenaikainen vaihtelu. Täydellistä hapettomuutta ei ole enää ollut, mutta kesäkauden muutamat korkeat arvot viittaavat voimakkaaseen leväkukintaan pintavedessä.

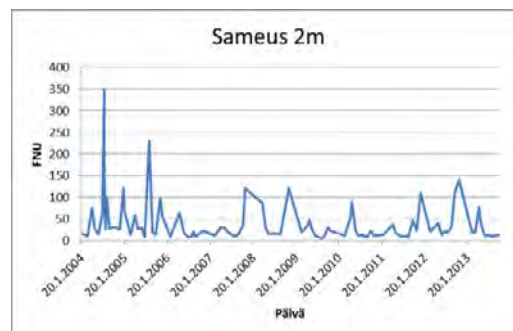
Kuva 3.22. Kokonaisfosforin pitoisuudet vuosina 2004–2013.

Kuva 3.23. Kokonaistyyppien määrä vuosina 2004–2013.

Kuva 3.24. Veden pH:n vaihtelu. Vesi on neutraalia tai lievästi emäksistä, arvo vaihtelee vuodenaikojen mukaan.

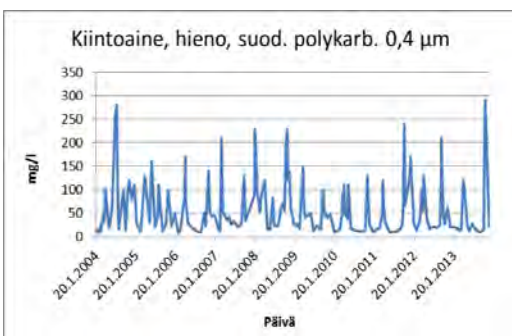
Kuva 3.25. Veden sameuden vaihtelu. Sameuden vaihteluun vaikuttaa mm. tuulisuus sekä Vantaanjoesta purkautuvan veden laatu.

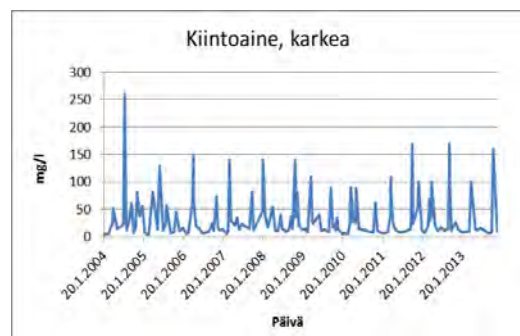
Kuva 3.26. Kokonaisfosforin pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

Kuva 3.27. Kokonaistyypin pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

Kuva 3.28. Hienon kiintoaineen pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

Kuva 3.29. Karkean kiintoaineen pitoisuudet Vantaanjoen pisteessä Vantaanjoki 1.3 vuosina 2004–2013.

3.3 Kasvillisuus

Vanhankaupunginlahden kasvillisuutta on tutkittu vuonna 1994 (Oesch 1994, Mikkola-Roos & Oesch 1998) ja vuonna 2004 (Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2006). Tutkimukset ovat kattaneet Vanhankaupunginlahden lintuveden Natura 2000 -alueen sekä sitä reunustavia metsäalueita, lukuun ottamatta Kivinokan metsäaluetta. Näiden lisäksi alueella on tehty kasvillisuuden seuranta (Oesch 1996, 1998, 1999, Heinonen & Lammi 2009) ja vesikasvillisuustutkimus (Lammi 2002). Tässä työssä on edellä mainittujen selvitysten lisäksi käytetty taustatietona myös Helsingin luontotietojärjestelmästä löytyviä aineistoja. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyön yhteydessä vuonna 2014 kasvillisuustutkimusten tulokset arvioitiin uudelleen ja kasvillisuuden tiedot päivitettiin. Lisäksi kartoitettiin uusien liitosalueiden kasvillisuutta.

3.3.1 Kasvillisuuden kartoitusmenetelmät

Kasvillisuuskartoituksessa käytettiin tausta-aineistoina karttaa ja ilmakuvaa, joiden avulla erilaiset kasvillisuuskuviot rajattiin alustavasti. Rajauksia ja kasvillisuuden tyypittelyä tarkennettiin maastokäynnein. Kasvillisuuskartoituksen suoritti Paula Salomäki.

Alkuperäinen 1994 tehty kasvillisuuskartoitus perustui vuoden 1992 kesällä kuvattuun vääräväri-ilmakuvaan. Ilmakuvatulkinnan perusteella rajatut kuviot oli tarkastettu maastossa. Samoin 2004 tehdyssä kartoituksessa pohjana käytettiin 2003 kesällä otettua

vääräväri-ilmakuvaa. Vuoden 2004 kartoituksessa on pyritty samaan tarkkuuteen ja tulkintoihin kuin 1994 kartoituksessa. Vuoden 2004 kartoituksissa on esitetty ainoastaan ruovikkoalueen kasvillisuuskuviot eli niityt (neljä tyyppiä), ruovikot (kahdeksan tyyppiä) ja muut kasvustot (metsäiset alueet ja kaksi laidunniittytyyppiä). (Ympäristösuunnittelu Enviro 2006)

Maastokauden 2014 aikana alueella tehtiin kasvillisuuskarttoitusten päivitykset. Kasvillisuuskuviointin pohjana toimivat vuosina 2007 ja 2013 kasvulliseen aikaan otetut vääräväri-ilmakuvat ja vuonna 2011 lehdettömään aikaan otettu ilmakuva. Vuoden 2011 ilmakuva näkyy edellä mainittuja selvemmin varsinainen vesiraja. Kartoituksessa pyrittiin samaan tarkkuuteen aiempien kartoitusten kanssa.

Ruovikoiden luokittelussa on käytetty Lounais-Suomen ympäristökeskuksen 'Ruovikot ja merenrantaniityt' -julkaisussa esitettyä luokittelua. Luokittelussa on Oeschin (1994) käyttämään ruovikkoluokitteluun lisätty VI-mosaiikki tyyppi (Räikkönen 2007). Seitsemänportainen ruovikkoluokittelu mahdollistaa luokittelun hyödyntämisen hoitotoimenpiteiden suunnittelussa. Esimerkiksi ruovikon niitto/poistomenetelmä valikoituu pohjan märkyyden ja kantavuuden perusteella. Myös hoitotoimenpiteiden tulokset ja tavoitteet ovat osin riippuvaisia ruovikkotyypistä. Ruovikkotyyppien lisäksi on luokiteltu viisi erilaista niittytyyppiä, näistä matalakasvuisia vihvilä-, heinä- ja saramerenrantaniittyjä esiintyy vain laidunnetulla alueella. Metsäisten alueiden kasvillisuustyyppit perustuvat Suomessa yleisesti käytössä olevaan metsä- ja suotyyppiluokitukseen (Hotanen ym. 2008, Laine ym. 2012) sekä 'Suomen luontotyyppien uhanalaisuus' -luokituksen luontotyyppien kuvailuihin (Raunio ym. 2008). Kasvillisuuskartoituksessa on kiinnitetty erityistä huomiota luonnonsuojelualueen laajennusosiin. Liitteissä 1 ja 2 on esitetty laajennusosien tarkemat kuvaukset.

Kasvillisuustyyppittelyn lisäksi alueelta määriteltiin luontodirektiivin luontotyypit Natura 2000 -luontotyyppioppaan mukaan. Aiemman hoito- ja käyttösuunnitelman alueelta tarkistettiin olemassa olevat määritykset, ja laajennusosien alueelta tehtiin luontodirektiivin luontotyyppien kartoitus. Rajaamisen, määrittämisen ja edustavuuden arvioinnin perusteina käytetään Natura 2000 -luontotyyppioppaan kriteerejä (Airaksinen & Karttunen 2001).

Taulukko 3.1. Lajien ja luontotyyppien uhanalaisuus esitetään hoito- ja käyttösuunnitelmassa Maailman luonnonsuojeluliiton (IUCN) kriteeristöllä. Näiden lisäksi käytetään lyhennettä RT alueellisesti uhanalaisista lajeista.

RE	Hävinnyt
CR	Äärimmäisen uhanalainen
EN	Erittäin uhanalainen
VU	Vaarantunut
NT	Silmälläpidettävä
LC	Säilyvä
DD	Puutteellisesti tunnettu

3.3.2 Kasvillisuuskuviot

Kasvillisuuskuvioiden osalta selvitysalue jakautuu kahteen osa-alueeseen. Ensin esitetään avoimen kosteikkoalueen kasvillisuuskuviot ja myöhemmin puustoisten alueiden kuviointi. Seuraavassa kerrotaan kasvillisuustyyppien esiintymisestä Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella.

Kosteikkoalue

Ruokoluhta on Vanhankaupunginlahden kosteikkoalueen vallitseva kasvillisuustyyppi. Pensaikkoiset ja suuruhoiset niittykuviot sekä laidunnetut ja niitetyt alueet tuovat vaihtelua yksipuoliseen ruokokasvillisuuteen. Hiljalleen umpeutuvat avovesilampareet luovat omalta osaltaan monimuotoisuutta niin lajistoon kuin maisemaankin.

Ruokoluhtan alueelta voidaan erottaa useita erityyppisiä ruovikoita. Ruovikkotyypit erotetaan toisistaan pohjan laadun, veden syvyyden, ruokojen korkeuden ja tiheyden sekä muun putkilokasvilajiston määrän perusteella (Räikkönen 2007). Vanhankaupunginlahdella kuivapohjaisempia ja matalakasvuisia ruovikkotyyppejä esiintyy etenkin Lammassaaren ja Pornaistenniemen välisellä alueella. Säynäslahdella ruovikot ovat kosteapohjaisia ja osin upottavan mutaisia. Tällä alueella onkin ollut vielä vuosisata sitten avovettä. Lammassaaren ja Kuusiluodon välissä, Purolahdella, Ryönälahdella ja Saunalahdella valtaosa ruovikosta on suoraan vedestä kasvavaa korkeaa ruovikkoa. Ruovikkokuvioiden tyypit vaihtuvat luontaisen sukkession seurauksena. Aiemmasta hoito- ja käyttösuunnitelmasta poiketen nämä ruovikot on nyt jaettu kahteen tyyppiin, tyyppin VI ruovikoihin ja tyyppin VI mosaiikkiruovikoihin.

Vanhankaupunginlahden niittykuviot ovat pääosin ruovikkoniittyjä tai mesiangervovaltaisia korkeakasvuisia merenrantaniittyjä. Laidunnettujen alueiden niityt ovat osin korkeakasvuisempia ja ruovikkoisiaakin ja osin matalakasvuisia merenrantaniittyjä.

Avoimien alueiden kasvillisuuskuviot on esitetty liitteen 5 kartassa.

Kosteikon avoimilta alueilta erotettiin 17 kasvillisuustyyppiä, joiden yleiskuvaukset on esitetty liitteessä 4. Lisäksi liitekartassa 5 näkyvät vesialueet ja lieteranta, jonka kasvillisuus muuttuu hoitotoimien vahvuuden mukaan. Seuraavassa kerrotaan kunkin tyyppien esiintymisestä Vanhankaupunginlahdella sekä tarpeen mukaan kasvillisuustyyppien uhanalaisuudesta.

Ruovikot

Ruovikkoniittyjä esiintyy Pornaistenniemen ja Lammassaaren välisellä alueella pensaikkoniittyjen ympärillä. Lisäksi ruovikkoniittyjä esiintyy Vanhankaupunginlahden rannoilla kapeina kaistaleina mm. Kivinokan edustalla ja Hakalanniemen edustalla sekä Purolahden perukassa ojan varressa.

I-tyypin ruovikkoa esiintyy alueella melko niukasti vain Pornaistenniemen edustalla, Purolahden alueella ja Mölylän metsän edustalla.

II-tyyppin ruovikkoa on laaja kasvusto Lammassaaren ja Pornaistenniemen välissä. Purolahden perukan ruovikkoalue on niitettyä II-tyyppin ruovikkoa.

III-tyyppin ruovikkoalueita esiintyy pääasiassa Säynäslahdella Hakalanniemen edustalla. Lisäksi yksi III-tyyppin kuvio on rajattu Pornaistenniemen ja Lammassaaren välille.

IV-tyyppin ruovikkoa on laajoina kasvustoina Säynäslahdella, Hakalanniemen edustalla, Ryönälahdessa ja Saunalahdessa. Purolahden ja Hakalanniemen lintutornin edustalla on niitettyä IV tyyppin ruovikkoa.

V-tyyppin ruovikkoa esiintyy laaja kasvusto Säynäslahden keskiosissa. Lisäksi pienempiä kuvioita Lammassaaren länsipuolella ja Hakalanniemen edustalla.

VI-tyyppin ruovikko on vallitsevin ruovikkotyyppi alueella. Sitä esiintyy runsaasti etenkin Pornaistenniemen ja Hakalanniemen välisellä alueella lampareiden ympärillä sekä Saunalahdesta Mölylän ja Klobbenin edustalle jatkuvalla alueella. Purolahdella on VI tyyppin ruovikkoa niitetty.

VI mosaiikkityyppejä esiintyy Vanhankaupunginlahdella ruovikon ja avoveden reuna-alueella.

Osmankäämikköä esiintyy alueella melko pieninä kasvustoina. Pornaistenniemen edustan lampareissa ja Hakalanniemen edustalla kasvaa leveälehtiosmankäämik kasvustoja. Saunalahdella kasvaa lisäksi kapealehtiosmankäämik kasvusto.

Kaislikkoa esiintyy vanhankaupunginlahden suunnittelualueella hyvin vähän. Ruohokarin laitumen edustalla kasvaa muutama sinikaislakasvusto.

Muut luhdat ja niityt

Korkeakasvuisia merenrantaniittyjä esiintyy muutamain paikoin ruovikon ja metsän välisillä alueilla. Kuviot ovat kaikki melko kapeita. Alueen korkeakasvuisten merenrantaniittyjen edustavuutta heikentää ruovikoituminen, pienet pinta-alat sekä eriytyminen muusta vyöhykkeisestä merenrantojen kasvillisuudesta. Näiden mesiangervoa kasvavien niittyjen ala on Vanhankaupunginlahdella vähentynyt ja tulee vähentymään entisestään ruovikon ja pensaston aiheuttaman umpeenkasvun myötä, mikäli luontotyyppin tilaa ei saada parannettua niitoin.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on EN. Uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, vesien rehevöityminen, vesirakentaminen ja ojitukset. (Raunio ym. 2008)

Matalakasvuisia vihvilä-, heinä ja saramerenrantaniittyjä esiintyy sekä Purolahden perukan laidunniityllä että Ruohokarin hoitoniityllä. Ruohokarin laidunalueen matalakasvuinen merenrantaniitty on laidunnuksen ansiosta jo edustava. Avoveden läheisyys, laiduntavan karjan luoma pohjan muotojen mosaiikkimaisuus ja kasvilajisto kuvastavat alueen edustavuutta. Edustavimmillaan kokonaisuuteen kuuluisi selvempi vyöhykkeisyys, sekä lajistoon enemmän uhanalaisia tai muuten merkittäviä rantaniityn lajeja.

Purolahden perukan laidunniityn alue on myös muodostunut jo pitkään jatkuneen laidunnuksen ansiosta. Edustavuutta merenrantaniitynä heikentää meriveden vaikutuksen vähäisyys. Purolahden niityn alueella kasvillisuudessa onkin piirteitä tuoreesta suuruho- niitystä, tuoreesta heinäniitystä ja kosteasta ruohoniitystä.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on CR. Uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, vesien rehevöityminen, vesirakentaminen, ojitukset ja ilmastonmuutos. (Raunio ym. 2008)

Ruovikkoista laidunniityä esiintyy alueella ainoastaan Ruohokarin hoitoniityllä. Hoitoniityn länsireuna on laidunnuksesta huolimatta osin korkeakasvuistakin ruovikkoa ja etenkin eteläosastaan märkää.

Pensaikkoniityjä esiintyy laikkuina Pornaistenniemen edustan ruovikossa. Osa näistä pensaikoista on jo runkomaiseksi kasvavia tervaleppiä (*Alnus glutinosa*). Lisäksi tyyppiä tavataan Purolahden perukassa ojanvarsilla ja Ryönälähdessä.

Tuoretta pienruohoniityä esiintyy Vanhankaupungin suunnittelualueella ainoastaan Mölylän metsän ja Mäyrämetsän välisellä Bäcksin torpan rinneniityllä. Bäcksin niityllä on kuitenkin piirteitä ketomaisesta kasvillisuudesta, erityisesti heinäkedon ja pienruohokedon piirteitä.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on CR. Uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, rehevöityminen, rehevöittävä laskeuma, vieraslajien leviäminen, happamoittava laskeuma ja rakentaminen. (Raunio ym. 2008)

Sara- ja ruoholuhtaa esiintyy pienialaisena Purolahden perukan laidunniityn läheisyydessä. Kuvioilla on myös korkeakasvuisen merenrantaniityn ja kostean ruohoniityn piirteitä. Huomionarvoisena kuvioilla kasvaa ojakurjenpolvea.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on NT. Uhkatekijöitä ovat vesirakentaminen, vesien säännöstely, rantarakentaminen, avoimien alueiden umpeenkasvu ja mahdollisesti vesien rehevöityminen. (Raunio ym. 2008)

Pensaikkoluhtaa tavataan Vanhankaupunginlahdella vain Säynäslahdella tervaleppälühdän ja ruokolühdän välialueella.

Uhanalaisuusarvio Etelä-Suomessa on NT. Uhkatekijöitä ovat vesirakentaminen, vesien säännöstely, rantarakentaminen ja vanhojen ojitusten vaikutukset. (Raunio ym. 2008)

Metsäiset alueet

Laajennusosien kasvillisuus on valtaosaltaan metsäistä. Pornaistenniemen metsäalue on lehtipuuvältaista ja hyvin rehevää. Osa puustosta on muodostunut täyttömaa-alueelle. Mölylän metsän puusto on pääosin jo varttunutta järeää kuusta. Lehtipuustoa kasvaa rannoilla ja sekapuuna lehtojen alueella. Pornaistenniemen kasvillisuutta kuvataan liitteessä 1 ja Mölylän kasvillisuutta liitteessä 2. Natura 2000 -alueella on lisäksi metsäluhtia niin Fastholmassa kuin Säynäslahden pohjoispuolella.

Laajennusosilta ja metsäisiltä alueilta erotettiin seuraavat kasvillisuustyypit: lehdot, lehtomaiset kankaat (OMT), tuoreet kankaat (MT), kuivahkot kankaat (VT), kalliot, korvet, tervaleppäluhdet, neva ja hakamaat.

Metsäisten alueiden kasvillisuustyypit on esitetty liitteen 6 kartalla.

3.3.3 Kasvilajisto

Vanhankaupunginlahden Natura 2000 -alueella ei tehty varsinaista kasvilajiselvitystä. Natura 2000 -alueen kasvilajistosta kirjattiin kuitenkin ylös mielenkiintoisia havaintoja. Laajennusalueiden kasvilajistoa kirjattiin ylös tarkemmin. Tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava lajilista niiltä aluilta. Erytystä huomiota kiinnitettiin arvokkaaseen lajistoon, kasvillisuustyyppiä indikoivaan lajistoon ja vieraslajeihin.

Kosteikkoalueen lajisto on kasvillisuustyypeille ja alueelle tyypillistä merenrantakosteikkojen lajistoa. Matalakasvuisten niittyjen lajistossa kasvaa edelleen hirssisara (*Carex panicea*), jota tavataan Uudellamaalla vain paikoittain. Purolahdella kasvaa edelleen myös hernesara (*Carex viridula*) ja merisara (*Carex mackenziei*).

Natura-lomakkeella ainoana kasvilajina mainittu ojakurjenpolvi havaittiin samalta alueelta, josta siitä on tehty havaintoja aiemminkin. Ojakurjenpolvi kasvusto on melko laaja ja runsas. Sitä havaittiin sekä Purolahden perukan sara- ja ruoholuhta kuviolta sekä viereisen laidunniityn puolelta. Luhdan puolella kasvustot olivat puolimetriä korkeita ja runsaasti kukkivia. Seuralaislajeina kuviolla kasvaa runsaana mesiangervo (*Filipendula ulmaria*), vesisara (*Carex aquatilis*), ranta-alpi (*Lysimachia vulgaris*), suoputki (*Peucedanum palustre*) ja jokapaikansara (*Carex nigra*). Haitallinen vieraslaji jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) on kuviolla myös melko runsas. Ojakurjenpolvi näyttää pärjäävän hyvin myös laidunniityn kosteammilla osilla, jossa laidunpaine on muuta laidunta vähäisempää, mutta riittävää pitämään korkeakasvuisemmat lajit kuten mesiangervon ja jättipalsamin kurissa. Laidunniityn ojakurjenpolvi kasvustot ovat matalia (noin 15 cm) mutta kukkivia. Seuralaislajeina kasvavat mm. rantaminttu (*Mentha arvensis*), rätvänä (*Potentilla erecta*) ja ojakärsämä (*Achillea ptarmica*).

Pornaistenniemen edustan lampareelta ja Säynäslahteen laskevalta ojalta otettiin loka-kuussa vesikasviharalla näytteet. Vesikasvillisuutta ei selvitetty kattavasti. Lampareesta havaittiin tankeakarvalehti (*Ceratophyllum demersum*), kiehkuraärviä (*Myriophyllum verticillatum*), kanadanvesirutto (*Elodea canadensis*), ristilimaska (*Lemna trisulca*) ja ulpukka (*Nuphar lutea*). Runsaimpana kasvoi tankeakarvalehti. Kiehkuraärviää oli molemmilla näytteenottopaikoilla, mutta runsaammin piilokojun edustalla. Vesiruttoa nousi jokaisella harauksella muutamia yksilöitä, kuten ristilimaskaakin. Ulpukkaa havaittiin piilokojun lampareen luoteiskulmassa. Ojalta otetuissa näytteissä oli haura (*Zanichellia palustris*) valtalajina, näiltä paikoilta ei merihauran lisäksi havaittu muuta kuin ristilimaskaa.

3.3.4 Luontodirektiivin luontotyypit

Luontodirektiivin luontotyypit määriteltiin sekä Vanhankaupunginlahden lintuveden Natura 2000 -alueelta, että suunnitelluilta suojelualueen laajennusosilta. Vanhankaupunginlahden alueella tavataan kahdeksaa erilaista luontodirektiivin luontotyyppiä. Näistä viittä

tavataan Natura 2000 -alueella ja kolmea suojelualueen laajennusosilla. Natura 2000-alueen tietolomakkeella mainitaan kolme luontodirektiivin luontotyyppiä. Seuraavassa on kuvaukset tavatuista luontotyypeistä ja niiden esiintyminen selvitysalueella. Kuvaukset perustuvat Natura 2000 -luontotyyppioppaan (Airaksinen & Karttunen 2001) kuvauksiin. Luontodirektiivin luontotyyppien sijainti Vanhankaupunginlahdella on kuvattu liitteen 7 kartalla.

Jokisuistot (1130) 289,2 ha

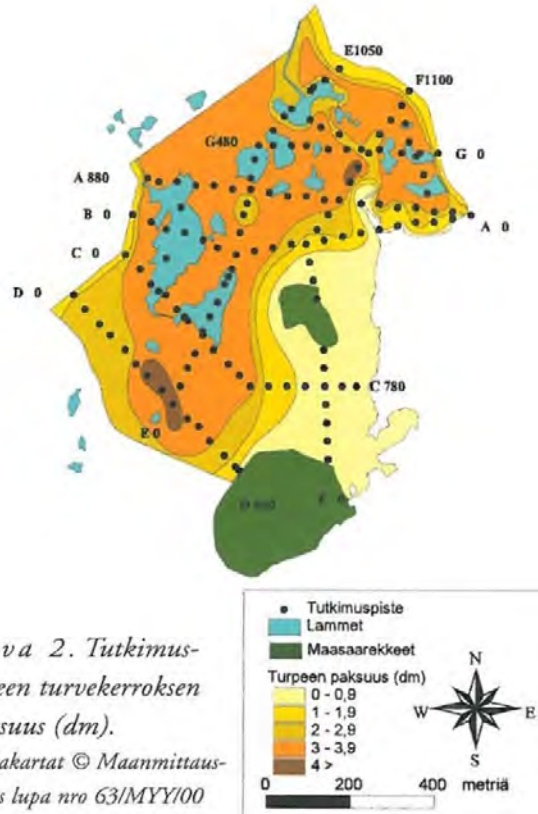
Jokisuistot ovat rannikon lahdelmia, joissa joen mukanaan tuoman veden vuoksi on huomattava makean veden vaikutus. Jokisuistot ovat laaja mosaiikkimainen luontotyyppien yhdistelmä. Useimmiten tavataan laajoja ja tiheitä ruovikoita ja kaislikoita sekä näiden seassa suuri määrä muita ilmaversoiskasveja, uposkasveja, kelluslehtisiä sekä irtokellujia. Jokisuiston edustavuutta kuvastaa runsaan linnuston lisäksi lajistoltaan runsas ja tiheä kasvillisuus. Luonnontilaisessa kohteessa ei yleensä esiinny ruoppauksen jälkiä. Luonnontilaisesta ruoppauksen ei katsota heikentävän kohteen luonnontilaa.

Vanhankaupunginlahden puuttoman kasvillisuuden osat voidaan kokonaisuudessaan lukea kuuluvaksi jokisuistot luontotyyppiin. Alueen edustavuutta laskee ilmaversoiskasvillisuuden monotonisuus ja muun vesikasvillisuuden, etenkin kelluslehtisten vähäisyys.

Vaihtumissuot ja rantasuot (7140) 80,6 ha

Tyyppiin kuuluvat turvetta muodostavat, vähä- tai keskiravinteisten alustojen kasviyhdyskunnat. Suomessa oleellinen osa tyyppiä ovat vaihtumissoihin kuuluvat avo- ja pensasluhdet. Kullekin tyyppille luonteenomainen lajisto ilmentää kohteen edustavuutta ja vesitalouden luonnontilaisuus on luonnontilaisuuden arvioinnissa tärkein seikka.

Vanhankaupunginlahden alueella tähän tyyppiin lukeutuvat pensaikkoluhdat ja ruovikoista tyypit I-V. Laajimmat vaihtumissuot sijaitsevat Säynäslahden-Lammassaaren alueella, Purolahdella, Ryönälahden perukassa ja Saunalahden pohjoisrannalla. Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella turvetta muodostuu myös ruovikkotyyppillä VI, kuten nähdään verrattaessa kuvaa 4.30 ja liitteen 5 karttaa. Tätä tyyppiä ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä luettu kuuluvaksi vaihtumissoihin sillä vedenkorkeuden mukaan se kuuluu enemmän osaksi vesialuetta.

Kuva 4.30. Turpeen paksuus Pornaistenniemen ja Hakalanniemen edustalla 1998. (Mikkola-Roos ym. 2000)

Kosteat suurruohoniityt (6430) 5,1 ha

Kosteat suurruohoniityt ovat koko maassa yleisiä vesistöjen varsilla tavattavia luontotyyppisiä. Kasvillisuus muistuttaa kosteiden lehtojen kasvillisuutta, mutta puusto puuttuu. Niitylajisto kuuluu myös osana tyyppin kasvillisuuteen. Luontotyyppin edustavuutta arvioidaan koon, laidunkäytön ja putkilokasvilajiston perusteella. Ei-rehevöittävä laidunkäyttö parantaa kohteen edustavuutta. Luonnontilaa arvioidaan rakenteellisesti kasvilajiston monimuotoisuuden perusteella ja toiminnallisesti laidunkäytön tai sen puuttumisen perusteella.

Vanhankaupunginlahden mesiangervovaltaiset korkeakasvuiset merenrantaniityt kuuluvat tähän luontotyyppiin. Tyyppin kuviot Vanhankaupunginlahdella ovat edustavuudeltaan heikkoja pienen kokonsa, umpeenkasvunsa, lajiston niukkuuden ja laidunkäytön puuttumisen vuoksi.

Merenrantaniityt *(1630) 14 ha

Merenrantaniityihin luetaan matalakasvuiset niityt, joilla ei ole nähtävistä juurikaan vuorovesivaikutusta, mutta maankohoamisen vaikutus näkyy niityn vyöhykkeisyytenä. Luonnostaan matalakasvuisia niityjä esiintyy vain alueilla joissa jää säännöllisesti kuluttaa kasvillisuutta. Muut niityt pysyvät matalakasvuisina perinteisen niitto- ja laidunkäytön ansiosta. Uhkatekijöitä ovat ruovikoituminen ja pensoittuminen perinteisen käytön loputtua. Edustavuutta arvioidaan laajuuden, matalakasvuisuuden ja lajiston monimuotoisuuden avulla.

Vanhankaupunginlahden Ruohokarin laidunalue on laidunnuksen myötä kehittynyt tähän tyyppiin kuuluvaksi alueeksi. Kohteen edustavuus paranee laidunnuksen jatkuessa. Lisäksi Purolahden perukan laidunalueella on tähän tyyppiin lukeutuva alue.

Metsäluhdet (9080) 15,9 ha

Metsäluhdet ovat pysyvän pintavesivaikutuksen alaisia ja tulvivat usein vuosittain. Ne ovat pohjaltaan kosteita tai märkiä ja niissä muodostuu turvetta, vaikka turvekerros onkin usein ohut. Puusto on tyypillisesti lehtipuuvältaista. Tyypillä esiintyy mätäs-väli-rimpipinta vaihtelua. Luhtaisuutta ilmentävää lajistoa esiintyy märimmillä väli ja rimpipinnoilla. Erona avoluhtaan voidaan pitää puuston 20 % latvuspeittävyttä. Tyypin edustavuutta kuvaa luhtaisuutta indikoivan lajiston määrä ja pintavesivaikutuksen pysyvyys. Luonnontilaisuutta arvioidaan vesitalouden ja puuston luonnontilaisuudella.

Vanhankaupunginlahdella on kaksi melko laajaa metsäluhtiin lukeutuvaa tervaleppäluhtaa Säynäslahden pohjoisosassa sekä Fastholman ja Mölylän välisellä alueella.

Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt *(6270) 0,9 ha

Runsaslajisten kuivien ja tuoreiden niittyjen kasillisuus on monilajista, pitkään jatkuneen laidunnuksen tai niiton muovaamaa. Monimuotoisesta lajistosta on useimmiten vaikea erottaa selvää valtalajia.

Vanhankaupunginlahden alueella tähän luontotyyppiin sisältyy Bäcksin torpan rinneniitty.

Luonnonmetsät *(9010) 14,4 ha

Luonnonmetsät tyyppi sisältää vanhat luonnonmetsät sekä luonnontilaiset paloalat ja palonjälkeen luonnontilaisena kehittyneet metsät. Vanhat luonnonmetsät ovat metsiä joissa ihmistoiminnan vaikutusta ei ole lainkaan tai sitä on hyvin vähän. Ominaispiirteisiin kuuluu kuolleen pystypuuston ja maapuuston runsaus, elävän puuston ikä-, koko-, ja puulajivaihtelut ja tasoinen pienilmasto. Edustavuutta ja luonnontilaa määritellään ihmistoiminnan jälkien vähäisyyden, arvokkaan lajiston ja metsälle tyypillisten ominaispiirteiden mukaan.

Luonnonmetsiin lukeutuvia metsäkuvioita on Mölylän alueella. Vähäisiä käytönjälkiä on alueilla havaittavissa, ja lahoppuuston määrä ei kaikilla kuviolla vastaa edustavan luonnonmetsän tasoa. Kohteiden edustavuus kuitenkin paranee, mikäli alueita ei käsitellä.

Lehdot (9050) 8 ha

Lehdot luontotyyppiin kuuluvat lähes kaikki boreaalisen metsäalueen lehtotyyppit. Lehto- ja luonnehtii kerroksellinen kasvillisuus, pohjakerroksen aukkoisuus, ruohojen ja heinien vallitsevuus ja runsaslajisuus kenttäkerroksessa sekä puuston monilajisuus. Edustavuus määritellään lehtotyyppin ominaispiirteiden ja luonnontilaisuus alueen puuston luonnontilaisuuden perusteella.

Vanhankaupunginlahdella tähän tyyppiin kuuluvia lehtoalueita on Pornaistenniemen tervaleppälehdon ja Mölylän metsän alueella.

3.3.5 Kasvillisuuden muutokset

Heinosen ja Lammin (2009) mukaan Vanhankaupunginlahden kasvillisuus muuttui suuresti 1990-luvulla. Vuosien 1994 ja 2004 kasvillisuuskartat osoittavat ruovikon laajentumisen jatkuneen nopeana. Aiemmista ilmakuvista voidaan todeta ruovikon laajentumisen kiihtyneen 1980-luvun jälkeen. 2000-luvun ilmakuvia vertailemalla voidaan taas todeta ruovikon laajentumisen edelleen jatkuvan, mutta vauhti on hidastunut huomattavasti. 1990-luvun suurimmat muutokset olivat tapahtuneet ruovikon sulkemien lamparealuiden umpeenkasvussa.

Hoidon muutosten myötä on tullut muutoksia laidunnettujen ja niitettyjen alueiden kasvillisuuteen. Purolahden hoitoniityllä laidunnus on lopetettu ja nyt laidunnuksen piirissä on ainoastaan Purolahden perukan laidunniitty. Ojanvarren sara- ja ruoholuhdaksi kuvioitu alue on aiemmin kuulunut tähän laidunalueeseen. Laidunnuksen loputtua kasvillisuus on muuttunut korkeammaksi. Alueella on myös runsaasti jättipalsamia, joka on mahdollisesti laidunnuksen avaamaan kasvistoon päässyt siementämään ja siitä leviämään. Laidunnus on lopetettu myös Purolahden eteläosista. VI-tyyppin ruovikko on liian märkää karjan laidunnettavaksi. Osalla laidunnuksen ulkopuolelle jätetystä alueesta niitot ovat jatkuneet ajoittain, mutta ruovikko edelleen melko vahva.

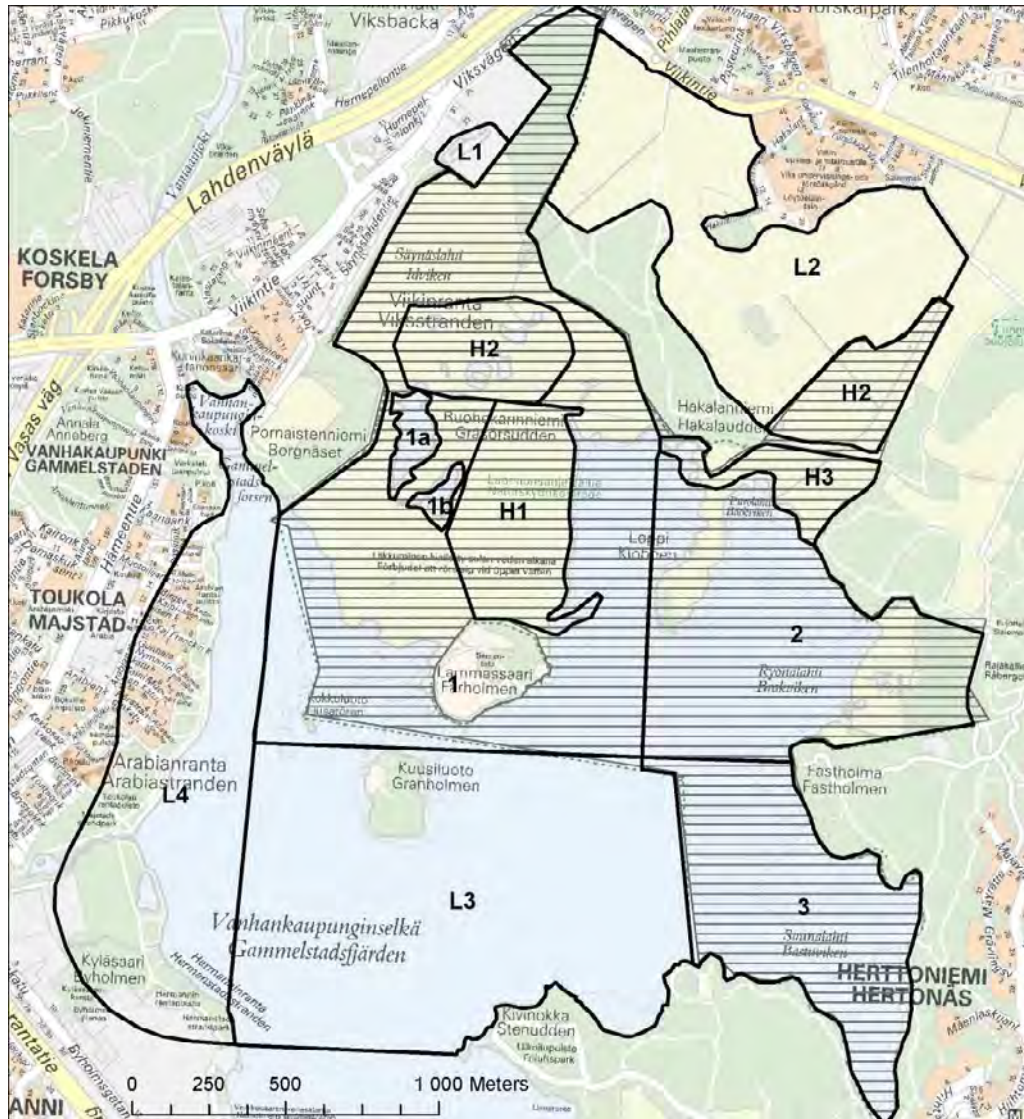
Ruohokarin hoitoniityn matalakasvuiset laidunniityt ovat laajentuneet laidunnuksen jatkumisen ansiosta. Länsireuna on kuitenkin edelleen ruovikkoinen. Tämä johtunee laidunnuksen riittämättömyydestä ja laidunalueen länsireunan kosteudesta.

Kasvillisuudessa on tapahtunut muutoksia myös vieraslajien leviämisen, luontaisen sukession aiheuttaman ruovikoiden tyyppien muuttumisen sekä puuston kasvun ja alueiden luonnontilaistumisen myötä.

3.4 Linnusto

Vanhankaupunginlahden ja Viikin lintujen seurannalla ja tutkimuksella on pitkät perinteet. Alueen linnustoa kävi tarkkailemassa jo 1800-luvun alkupuolella mm. kuuluisa lintumäärlari Magnus von Wright (Mikkola-Roos & Yrjölä 2000). Tarkemmin alueen linnustoa selvitti sitten 1900-luvun alussa Rolf Palmgren ja hänen työtään jatkoivat Olavi Leivo ja Leo Lehtonen, jonka aktiiviura Vanhankaupunginlahdella kesti vuodesta 1935 vuoteen 1987. Tämän jälkeen linnustonseurantaa on johtanut Markku Mikkola-Roos Suomen ympäristökeskuksesta.

Vanhakaupunginlahden linnuston tilaa on seurattu vuosittain samoin menetelmin vuodesta 1986 alkaen. Laskenta-alueet on esitetty kuvassa 4.31.

Kuva 3.31 Vanhankaupunginlahden linnustonseuranta-alue vuosina 2000–2012 osa-alueineen (Mikkola-Roos ym. 2013).

Laskennat käsittävät:

- Koko kosteikkoalueen kattavat kierto-laskennat (vesilinnut, kahlaajat ja loppilinnut) (5 kertaa) sekä samalla reitillä tehdyt vesilintujen poikuelaskennat (3 kertaa)
- Hoitoniittyjen (Lammassaari ja Purolahti) kartoituslaskennat (5 kertaa) - Yölaulajalaskennat (3 kertaa)
- Pikkutikkojen pesien etsintä
- Uhanalaisten ja harvalukuisten lajien havainnointi laskentojen ohessa ja laskentojen ulkopuolisina päivinä.

Vanhankaupunginlahdella pesi vuonna 2012 neljätoista vesilintulajia ja 233 vesilintuparia (Mikkola-Roos ym. 2013). Lajimäärä nousi yhdellä vuodesta 2011. Vesilintujen pesimäkannat laskivat 4 % vuodesta 2011, mutta pesintänsä aloittaneiden vesilintujen kokonaisparimäärä oli kuitenkin yhdeksän paria suurempi kuin 2000-luvun keskiarvo. Vanhankaupunginlahdella vesilintulajien kannanmuutokset olivat vuonna 2012 monen lajin kohdalla selvästi erisuuntaiset ja jyrkemmät kuin koko Suomen seuranta-aineistossa (Mikkola-Roos ym. 2013, Rintala ym. 2012).

Telkkä (*Bucephala clangula*) ja nokikana (*Fulica atra*) ovat selvimmin hyötyneet lahdella tehdyistä kunnostustöistä ja niiden kannat ovat kasvaneet. Haapana ja lapasorsa ovat vähentyneet lahdella yhtenäisen seurantajakson alusta, vuodesta 1986, lähtien. Tavien määrä ohitti aallonpohjansa 2000-luvun alussa, ja kanta on sen jälkeen kasvanut merkittävästi. Tukkasotkan taantuminen on jatkunut koko 2000-luvun eikä lahdella todettu vuonna 2012 kuin yksi pesivä pari vuosien 2008–2010 tapaan. Punasotka sen sijaan palasi lahden pesimälajistoon 17 vuoden tauon jälkeen vuonna 2012. Silkkiuikkujen parimäärä on lähes puolittunut 2000-luvulla.

Lokkilintuja ei pesinyt seuranta-alueella vuonna 2012. Naurulokki (*Chroicocephalus ridibundus*) yritti palata lahden pesimälajiksi 2000-luvulla, mutta kanta ei vakiintunut kolmen vuoden yrityksen jälkeen. Pääsyy epäonnistumiselle lienee nisäkäspedoille altis pesimäympäristö (Mikkola-Roos ym. 2013).

Eri linturyhmien parimäärien kehitys on esitetty kuvissa 3.31–3.34. Tarkemmin linnustoa ja sen muutoksia on selostettu vuoden 2012 laskentojen raportissa (Mikkola-Roos ym. 2013).

3.4.1 Uhanalaiset ja lintudirektiivin I-liitteen pesivät lintulajit

Vuonna 2010 vahvistetun uhanalaisuusluokituksen (Rassi ym. 2010) mukaan Vanhankaupunginlahdella 2000-luvulla pesineistä linnuista valkoselkätikka ja peltosirkku on luokiteltu erittäin uhanalaisiksi (EN). Vaarantuneiksi (VU) on luokiteltu 11 pesimälajia: heinätavi, punasotka, tukkasotka, mustakurkku-uikku, pikkuhuitti (*Porzana parva*), liejukana (*Gallinula chloropus*), keltävästäräkki (*Motacilla flava*), sitruunavästäräkki, ruokosirkkalintu (*Locustella luscinioides*), rastaskerttunen ja pussitiainen. Uhanalaisuustarkastelussa huomioon otetuista, silmälläpitoa vaativista lajeista (NT) Vanhankaupunginlahden ympäristössä pesi seurantajaksoilla 11 lajia: tukkakoskelo (*Mergus serrator*), isokoskelo (*Mergus merganser*), luhtahuitti (*Porzana porzana*), punajalkaviklo (*Tringa totanus*), rantasipi (*Tringa hypoleucos*), naurulokki, käenpiika (*Jynx torquilla*), niittykirvinen (*Anthus pratensis*), sirittäjä (*Phylloscopus sibilatrix*), viiksitimali ja punavarpunen (*Carpodacus erythrinus*) (Mikkola-Roos ym. 2013).

Euroopan unionin lintudirektiivin I-liitteen lajeista on Viikin-Vanhankaupunginlahden alueella pesinyt 2000-luvulla seuraavat lajit: kaulushaikara, mustakurkku-uikku, ruskosuohaukka, pikkuhuitti, luhtahuitti, ruisräkki, kalatiira (*Sterna hirundo*), lapintiira (*Sterna paradisaea*), palokärki (*Dryocopus martius*), valkoselkätikka, pikkulepinkäinen ja peltosirkku (Mikkola-Roos ym. 2013).

Taulukko 3.2. Viikin-Vanhankaupunginlahden alueella pesineet tai 2000-luvulla säännöllisesti esiintyneet uhanalaiset ja EU:n lintudirektiivin I-liitteen lajit. (Mikkola-Roos ym. 2013). Vuoden 2014 tiedot on saatu Hannu Sarvanteelta.

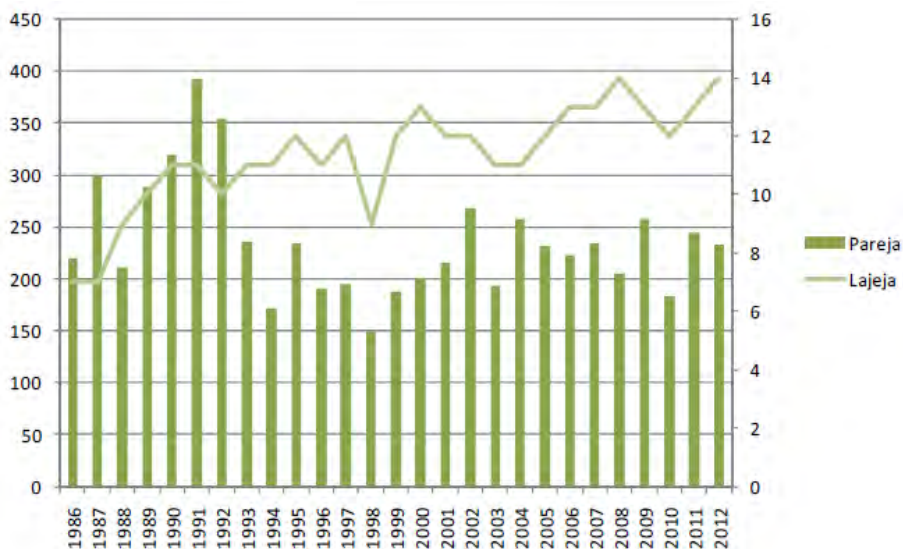
Laji	Luokitus	Esiintyminen
Kaulushaikara	D	Vuosittain 0–3 reviiä. Vuonna 2014 3 reviiä.
Heinätavi	VU	Vuosittain 1–3 paria. Vuonna 2014 3 paria.
Punasotka	VU	Palasi pesimälajistoon vuonna 2012 yhden parin voimin.
Tukkasotka	VU	Vuosittain 1–9 paria. Vuonna 2014 2 paria.
Tukkakoskelo	NT	Vuosittain 0–2 paria. Vuonna 2014 1 pari.
Isokoskelo	NT	Vuosittain 0–2 paria. Vuonna 2014 3 paria.
Mustakurkku-uikku	VU/D	Yksi pari pesi vuosina 2006–2009.
Ruskosuohaukka	D	Pesintä vuosina 2004 ja 2009.
Pikkuhuitti	VU/D	Reviiri vuonna 2004 ja vuonna 2014.
Luhtahuitti	NT/D	Vuosittain 0–8 reviiä. Vuonna 2014 5 reviiä.
Ruisräikkä	D	Vuosittain 1–3 reviiä. Vuonna 2014 1 revii.
Liejukana	VU	Vuosittain 0–3 paria.
Punajalkaviklo	NT	Vuosittain 1–5 paria. Vuonna 2014 3 paria.
Rantasipi	NT	Vuosittain 5–10 paria. Vuonna 2014 10 paria.
Naurulokki	NT	Pesinnät vuosina 2002–2004 ja 2007. Enimmillään 14 paria.
Kalatiira	D	Pesintä vuosina 2002–2003 Arabianrannassa.
Lapintiira	D	Pesintä vuosina 2003–2004 Arabianrannassa.
Palokärki	D	Vuosittain 1–2 reviiä lahden ympäristössä.
Valkoselkätikka	EN/D	Pesintäyritys vuonna 1994 ja onnistuneet pesinnät vuosina 2011–2012. Säännöllinen talvehtimisalue, 1–3 lintua vuosittain.
Käenpiika	NT	Vuosittain 0–2 paria. Vuonna 2014 2 paria.
Niittykirvinen	NT	Vuosittain 11–22 paria. Vuonna 2014 10 paria.
Keltävästäräkki	VU	Vuosittain 8–34 paria. Vuonna 2014 11 paria.
Sitruunavästäräkki	VU	Vuosittain 0–3 paria. Vuonna 2014 2 paria.
Ruokosirkkalintu	VU	Vuonna 2004 2 reviiä ja vuonna 2010 yksi.
Rastaskerttunen	VU	Vuosittain 2–8 reviiä. Vuonna 2014 uusi ennätys 9 reviiä.
Sirittäjä	NT	Vuosittain 5–10 reviiä.
Viiksitimali	NT	Vuosittain 0–19 reviiä. Vuonna 2014 2 reviiä.
Pussitiainen	VU	Reviiri vuonna 2010 ja pesintä vuonna 2012.
Pikkulepinkäinen	D	Vuosittain 1–3 paria. vuonna 2014 1 pari.
Punavarpunen	NT	Vuosittain 24–33 paria.
Peltosirkku	EN/D	Vuonna 1990 5 paria ja vuonna 1994 1 pari Viikin pelloilla. Palasi pesimälajistoon vuonna 2012, jolloin reviiä Viikin pelloilla. Vuonna 2014 1 revii.

3.4.2 Pesimälinnuston muutokset vuosina 1941-2012

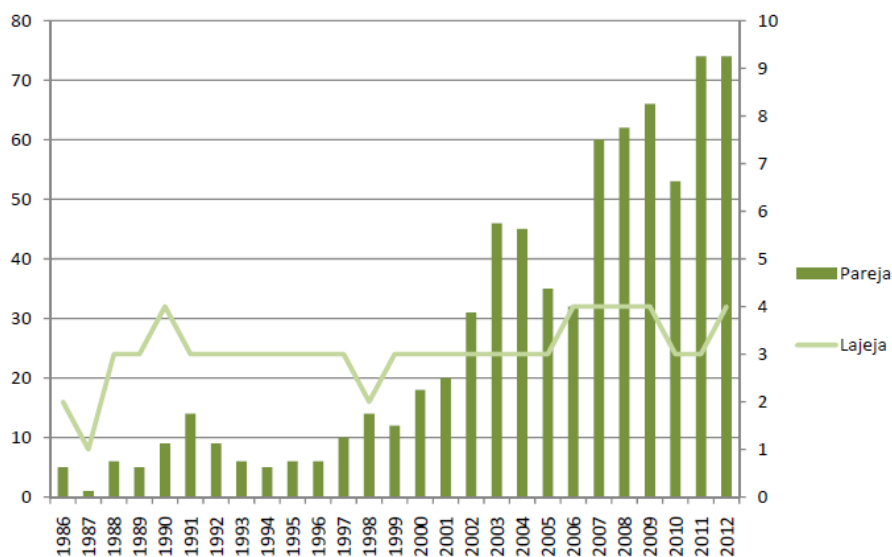
Vanhankaupunginlahden kosteikkoalueen pesimälinnusto on monipuolistunut viimeisen 20 vuoden aikana selvästi. Uusina lajeina lahdelle asettuivat 1990-luvulla kaulushaikara, kyhmyjoutsen (*Cygnus olor*), tukkakoskelo, isokoskelo ja viiksitimali. 2000-luvun tulokkaita ovat harmaahaikara (*Ardea cinerea*), harmaasorsa, sitruunavästäräkki, ruokosirkkalintu ja pussitiainen. Tukka- ja isokoskeloa lukuun ottamatta edellä mainittujen kosteikkolajien kannat ovat kasvaneet Suomessa samana ajanjaksona (Mikkola-Roos ym. 2013).

Vesilintujen lajimäärä on kaksinkertaistunut 1980-luvun puolivälistä, ja se on nykyään korkeampi kuin lahden ”kulta-aikoina” 1940-luvulla. Vesilintujen kokonaisparimäärä on sen sijaan vain kolmannes 1940-luvun määrästä, mutta on pysynyt tasaisena 1960-luvun puolivälistä lähtien. Kokonaiskanta on vaihdellut 2000-luvulla 183–268 parin välillä. Erityisesti ovat taantuneet tavi, lapasorsa, sotkat ja mustakurkku-uikku. Tämä johtuu pääosin lajien tärkeimpien ravintolähteiden, pohjaeläinten ja uposlehtisten vesikasvien, katoamisesta lahdelta veden laadun heikkenemisen myötä 1960–1980-luvuilla. Linnuston kannalta lahden vesikasvillisuus ja pohjaeläimistö ovat edelleen liian yksipuolisia ja niukkoja (Mikkola-Roos ym. 2013). Vesilintujen ja kahlaajien menestymiselle on olennaista, että myös lahden pohjoispuolella olevat pellot säilyisivät, sillä hanhet, osa puolisukelajajorsista sekä kahlaajista käy ruokailemassa myös pelloilla. Pellot ja lahti muodostavat yhdessä monille lajeille sopivan ekologisen kokonaisuuden.

Vedenlaadun paranemisen myötä sekä lahdella tehtyjen hoitotöiden ansiosta vesilinnusto

Kuva 3.32. Vesilintujen parimäärät Vanhankaupunginlahdella 1986-2012. Määrät sisältävät kaikki vesilintulajit ja nokikanan (Mikkola-Roos ym. 2013).

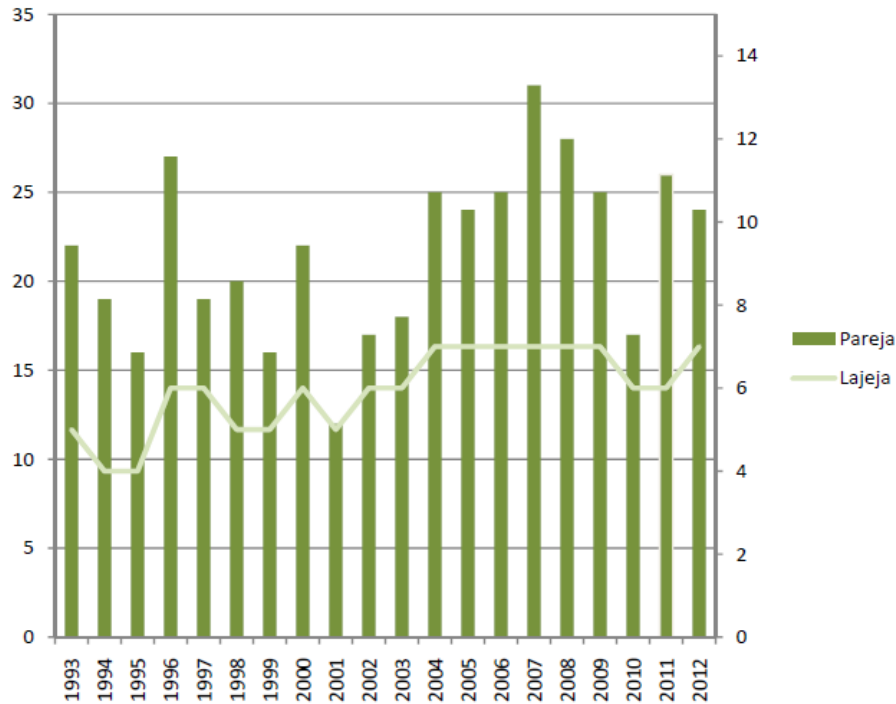

Kuva 3.33. Sukeltajasorsien ja nokikanan parimäärät Vanhankaupunginlahdella 1986–2012. Sukeltajasorsissa ovat mukana punasotka, tukkasotka ja telkkä (Mikkola-Roos ym. 2013).

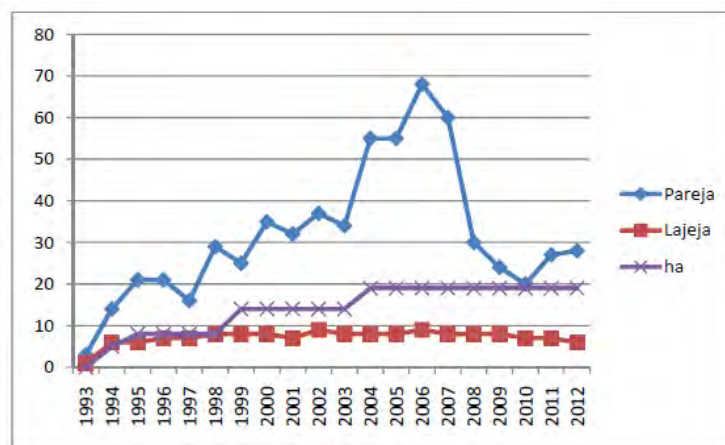
on kuitenkin monipuolistunut, ja aikaisemmin kadonneet lajit mustakurkku-uikku ja punasotka yrittävät tehdä paluuta pesimälajistoon. Pesäpönttöjen suuresta määrästä ja pienpetojen pyynnistä ovat hyötäneet erityisesti telkkä ja nokikana (Mikkola-Roos ym. 2013). Laidunnuksen ja niiton ansiosta Vanhankaupunginlahden niittylinnusto on runsastunut ja monipuolistunut. Hoitoniityille on asetunut pesimään neljä kahlaajalajia: pikkutylli (*Charadrius dubius*), töyhtöhyppä, taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) ja punajalkaviklo, joista ainoastaan taivaanvuohi pesi niillä satunnaisesti ennen hoidon alkamista. Samalla kahlaajien parimäärä on kasvanut. Valtaosa Vanhankaupunginlahden kahlaajista pesii nykyään hoitoniityillä (Mikkola-Roos ym. 2013).

Avomaan varpuslinnut ovat myös runsastuneet hoitoniityillä. Keltävästäräkkien ja niittykivisten määrä kolminkertaistui hoidon myötä, ja kiuru (*Alauda arvensis*) sekä sitruunavästäräkki ovat vakiintuneet pesimälajistoon. Laidunnus on parantanut nimenomaan niittylinnuston ruokailumahdollisuuksia. Kahlaajat käyttävät ravinnokseen hyönteisiä, hämähäkkejä, kotiloita, harvasukas- ja monisukasmatoja, joita ne etsivät pääasiassa vesirajasta ja pienten lampareiden reunoista. Vesilinnut ja hanhet puolestaan syövät niittyjen kasveja tai niiden siemeniä. Pesivät kahlaajat ja niittyjen varpuslinnut taas edellyttävät pesimäpaikaltaan avoimuutta (Mikkola-Roos ym. 2013).

Vanhankaupunginlahden umpeenkasvusta ja ruovikoitumisesta ovat puolestaan hyötäneet luhtakana (*Rallus aquaticus*), ruokokerttunen (*Acrocephalus schoenobaenus*), rytkerttunen (*Acrocephalus scirpaceus*), rastaskerttunen, viiksitimali ja pajusirkku (*Emberiza schoeniclus*). Pajusirkun ja viiksitimalin parimäärät vaihtelevat vuosittain huomattavasti, mikä johtuu kuolleisuuden kasvusta ankarina talvina Suomessa ja Länsi-Euroopassa (Mikkola-Roos ym. 2013).

Kuva 3.34. Kahlaajien parimäärät Vanhankaupunginlahdella 1993–2012. Arabianranta ei ole mukana vertailussa (Mikkola-Roos ym. 2013).

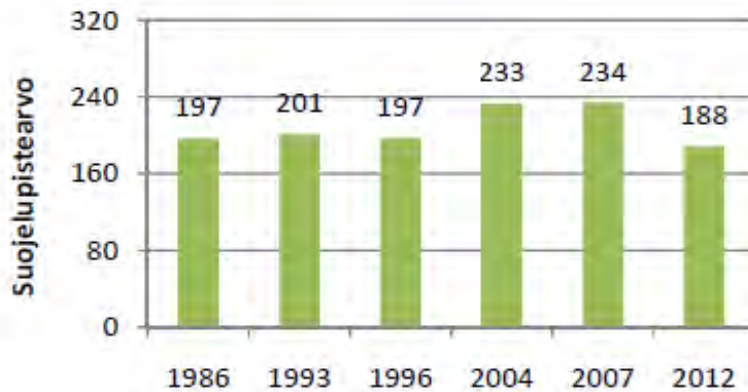

Kuva 3.35. Ruohokarin hoitoniityn (H1) niittylinnuston pari- ja lajimäärät 1993–2012 (Mikkola-Roos ym. 2013).

Rantametsien hallitusta hoitamattomuudesta ovat hyötynneet erityisesti lahopuista ravintonsa etsivät valkoselkä- ja pikkutikka sekä tiheikoissa viihtyvä satakieli. Mölylän ja Kivinokan vanhat kuusikot tarjoavat puolestaan pesimäpaikan vaateliaammille lajeille, kuten idänuunilinnulle (*Phylloscopus trochiloides*) ja pikkusiepolle (*Ficedula parva*) (Mikkola-Roos ym. 2013).

Kosteikkolinnuston arvoa voidaan kuvata suojelupistearvon avulla (Asanti ym. 2003). Suojelupistearvo mittaa linnuston monipuolisuutta ja runsautta. Pistearvoon vaikuttaa ennen muuta uhanalaisten lintulajien esiintyminen.

Suojelullisesti arvokkaiden kosteikkolajien runsastuminen ja uusien lajien asettuminen pesimälajeiksi nosti suojelupistearvoa vuosina 2004 ja 2007. Uusista lajeista tällaisia olivat mm. mustakurkku-uikku, harmaahaikara, sitruunavästäräkki, ruokosirkkalintu ja runsastuneista kyhmyjoutsen, luhtakana, nokikana, punajalkaviklo ja niittykirvinen. Vuonna 2012 suojelupistearvo laski alhaisimmalla tasolle seurantajakson aikana. Syynä oli lähes kaikkien kosteikkolajien väheneminen ja viiksitimalin katoaminen pesimälajistosta (Mikkola-Roos ym. 2013). Vanhankaupunginlahti kuuluu kuitenkin Suomen arvokkaimpien lintuvesien joukkoon (suojelupistearvo >100).

Kuva 3.36. Kosteikkolinnuston suojelupistearvo Vanhankaupunginlahdella (Mikkola-Roos ym. 2013)

Suojelupistejärjestelmä

Suojelupistejärjestelmää uudistettiin 1990-luvulla. Tavoitteena oli työkalu, joka yksinkertaistaa alueiden vertailua ja helpottaa rajallisten suojeluresurssien kohdentamista tärkeimmille alueille (Asanti ym. 2003). Yksi luku ei kuvaa oikein luontoa, mutta indeksinä se on käyttökelpoinen linnustonmuutosten seurannassa.

Suojelupistejärjestelmä perustuu pesimälinnuston osalta kolmelle keskeiselle periaatteelle:

- Lajin uusiutumiskyvyttömyys, ts. kuinka pitkä on sukupolviväli kannan uusiutuessa.
- Lajin uhanalaisuus Suomessa, Euroopassa ja maailmassa.
- Lajin lisääntyvän kannan suuruus Suomessa.

Menetelmässä käytetään Suomessa pesivien lintulajien suojeluarvoa (SA), joka lasketaan käyttäen Risto A. Väisäsen (1996) Suomessa lisääntyville selkärangaislajeille kehittämän 'yksilön arvo' -kaavan muunnettua versiota. Kaava on seuraava: $SA = H \times U / K$

Kaavassa SA = lajin suojeluarvo, H = lajin uusiutumiskyvyttömyyden indeksi, U = lajin uhanalaisuuden indeksi, K = lajin Suomen kannan koko

Lintuveden suojelupistearvon laskentaan käytetään lajikohtaisia parimääriä sekä lajien suojeluarvoja. Kolonialajien vaikutuksen pienentämiseksi parimäärät P korotetaan potenssiin 0,7. Elinympäristön suojeluarvo (ESA) saadaan kertomalla kunkin alueella pesivän lajin muunnettu parimäärä ($M = P^{0,7}$) kyseisen lajin suojeluarvolla (SA) ja laskemalla luvut yhteen: $ESA = \sum(SA \times M)$

3.5 Muu eläimistö

3.5.1 Sudenkorennot

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa alueen sudenkorentolajiston vaikutusta suunnitelmaan arvioitiin vuonna 2012 tehdyn Vanhankaupunginlahden sudenkorentoselvityksen (Pynnönen 2013) pohjalta. Tuossa selvityksessä Vanhankaupunginlahden suojelualueella havaittiin 24 sudenkorentolajia (kaikkiaan lajeja on havaittu alueella 29). Lisäksi kesällä 2014 tehtiin maastokäyntejä suojelualueelle ja EU:n luontodirektiivin lajien havaintoja kerättiin Hatikka-tietokannasta. Maastokauden jälkeen arvioitiin alueen mahdollisten hoitotoimenpiteiden vaikutusta erityisesti alueella eläviin suojeltuihin sudenkorentolajeihin.

Maastokäyntien yhteydessä tarkasteltiin Vanhankaupunginlahden nykytilan ohella niiden kohteiden lajistoa, joista aiemmassa kartoituksessa ei ollut havaittu EU:n luontodirektiivissä mainittuja tai uhanalaisia lajeja. Näiden kohteiden lajistoa havainnoitiin neljän maastokäynnin yhteydessä, joista kaksi (19.5. ja 26.5.) tehtiin idänkirsikorenon (*Sympecma paedisca*) lentoaikana, ja kaksi kesäkuun kylmän sään vuoksi vasta heinäkuun alussa (5.7. ja 9.7.) täplälampikorenon lentoaikana. Tunnettujen esiintymispaikkojen ulkopuolella näitä lajeja ei havaittu, eikä alueelta löytynyt uusia sudenkorentolajeja. Paikoittaisesti esiintyvistä lajeista havaittiin vihertytönkorentoa (*Coenagrion armatum*) yksittäin suojelualueen länsirajalla olevan uoman varrella ja Lammassaaren niityllä.

Sudenkorentojen yksilö- ja lajimäärä alueella oli heinäkuussa hyvin vähäinen, mihin vaikuttivat kesäkuun poikkeuksellisen viileät sääolot. Yksittäisistä alueista eniten sudenkorentoja tavattiin Lammassaaren niityllä, jossa havaittiin heinäkuun alussa yhdeksän sudenkorentolajia. Lammassaaren rantaniityn laidunnus on pitänyt alueen avoimena, ja alueella olevat lampareet ja ojat ovat monien sudenkorentolajien suosimia lisääntymispaikkoja, sillä ne eivät ole tukkeutuneet järviruovikon peittoon.

Sudenkorentoja havaittiin vain vähän ja satunnaisia yksilöitä Lammassaaren ja Kuusiluodon pitkospuiden laitamilla, jossa yleisiä lajeja löytyi tuulensuojaisista ruovikon reunoista ja yhdeltä lähes ruovikon peittämältä lampareelta. Pornaistenniemen padon ympäristössä ei tarkkailtu sudenkorentoja sen hyvin tunnetun lajiston ja sieltä olevan laajan havaintoaineiston vuoksi. Kartoituskäyntien perusteella ei voitu osoittaa uusia EU:n luontodirektiivissä mainittujen lajien esiintymispaikkoja.

Vanhankaupunginlahdella elää EU:n luontodirektiivin IV(a) sekä II -liitteissä mainittua täplälampikorentoa (*Leucorrhinia pectoralis*) Pornaistenniemen piilon lampareella sekä sen viereisellä lampareella, ja erityisesti Pornaistenniemen padon ympäristössä. Lisäksi yksittäiset yksilöt on havaittu Mölylään rajautuvalla lahdelmalla ja Saunalahdella. Laji on kuitenkin koko alueella harvalukuinen, sillä sen suosimaa kelluslehtikasvillisuutta on alueella suhteellisen vähän. Hatikka-tietokannan havainnoista käy ilmi, että IV-liitteessä mainittua idänkirsikorentoa (*Sympecma paedisca*) on tavattu harvalukuisena Pornaistenniemen padolla vuonna 2011, mutta muita havaintoja Vanhankaupunginlahden suojelualueelta lajista ei tiettävästi ole.

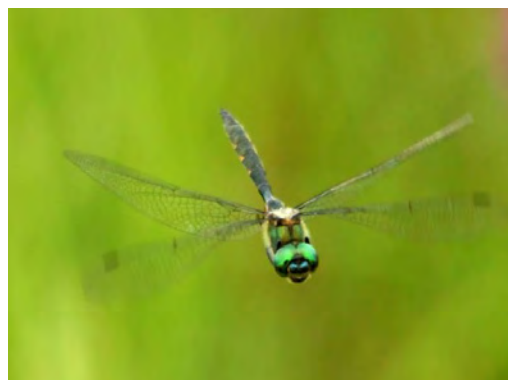
Idänkirsikorento ja täplälampikorento on mainittu luontodirektiivin IV(a)-liitteessä, joten lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Niito- ja ruoppaustoimet lajien esiintymillä ovat niille haitallisia, joten tällaisia toimia tulee

välttää. Täplälampikorenon esiintymisalueille tulisi kohdistaa korkeintaan vain pientä osaa alueesta käsittävää kasvillisuuden avaamista, jos alueen koko vesiala on umpeutumaisillaan ja jäämässä ruovikon peittämäksi niin, että ruovikko varjostaa jatkuvasti koko vesialaa. Täplälampikorento ei myöskään viihdy vesialueilla, joissa vesi- ja rantakasvien monipuolisuus on vähäistä ja kelluslehtiset kasvit puuttuvat, joten välttämällä ekosysteemiä ylläpitävien hoitotoimenpiteiden vaikutusta rannan tuntumassa oleviin vesikasveihin aiheutetaan myös mahdollisimman vähän haittavaikutuksia korentojen toukille.

Hoitotoimet eivät myöskään saisi vaikuttaa niin, että ne muuttaisivat radikaalisti vesien virtaussuhteita täplälampikorenon esiintymispaikoilla. Laji elää alueen eristyneillä lampareilla, joiden vesi on puhtaampaa kuin lahden vesi. Tämä johtuu siitä, että tiheä kasvillisuus puhdistaa lampareisiin lahdelta tulvivan veden. Jos likaisempi vesi pääsee virtaamaan lampareille, se voi heikentää korentojen elinolosuhteita.

Kuva 3.37. Lammassaaren niittyä, jossa esiintyi heinäkuun alussa runsaslukuisena erityisesti tytönkorentolajeja (*Coenagrionidae*) ja vastakuoriutuneita syyskorentoja (*Sympetrum*).

Kuva 3.38. Täpläkiiltokorento (*Soma-tochlora flavomaculata*) on yksi Vanhankaupunginlahdella lisääntyvistä sudenkorentolajeista.

3.5.2 Lepakot

Vanhankaupunginlahti kuuluu osana koko Helsingin alueella tehtyyn lepakkoselvitykseen (Siivonen 2004). Selvitys uusittiin vuonna 2014 (Wermundsen ym. 2014). Vuoden 2003 selvityksessä alueelta rajattiin kolme tärkeää lepakoiden esiintymisaluetta. Lammassaarressa havaittiin pohjanlepakoita (*Eptesicus nilssonii*), vesisiippoja (*Myotis daubentonii*), viiksi-/isoviiksisiippoja (*Myotis mystacinus/brandtii*) ja korvayökkö (*Plecotus auritus*), Möllylän alueella ruokaili pohjanlepakoita, vesisiippoja ja viiksi-/isoviiksisiippoja ja Fastholmassa tehtiin pohjanlepakko ja vesisiippahavaintoja. Vesisiipat saalistavat avointen vesialueiden yllä, pohjanlepakot viihtyvät metsän reunoissa ja aukko- ja kolkko-alueilla. Viiksisiippalajit suosivat metsäkoivien sisäosia.

Vuoden 2014 selvityksessä rajauksia tehtiin kaksi lisää. Vanhankaupungin selän länsiosissa merialuetta käyttivät saalistusalueenaan vesisiipat ja pohjanlepakot. Kuusiluoto ja sen ranta-alueet puolestaan tarjoavat saalistusalueita pohjanlepakoille, vesisiipoille, viiksi-/isoviiksisiipoille ja korvayökköille. Lisäksi alueen vanhoissa rakennuksissa sijaitsee mahdollisesti lisääntymiskolonioita.

Hoito- ja käyttösuunnitelmatyön yhteydessä havainnoitiin lepakoita lisäksi Ruohokarilla ja Fastholmassa. Ultraäänitallentimien perusteella kummassakin kohteessa ruokailee pohjanlepakoita ja yksi tai kaksi siippalajia. Harvinaisempia lajeja, kuten isolepakkoa (*Nyctalus noctula*) tai pikkulepakkoa (*Pipistrellus nathusii*), ei havaittu.

Tässä työssä ehdotetut hoitotoimet eivät vaikuta lepakoiden esiintymiseen alueella. Lepakoille on eduksi valaisemattomat metsäalueet ja metsänreunat, sekä kolopuut tai pöntöt kesäajan lepopaikoiksi.

Kuva 3.39. Suunnitelma-alueen arvokkaat lepakkoalueet (Wermundsen ym. 2014). Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen avoimet aineistot syksy 2014.

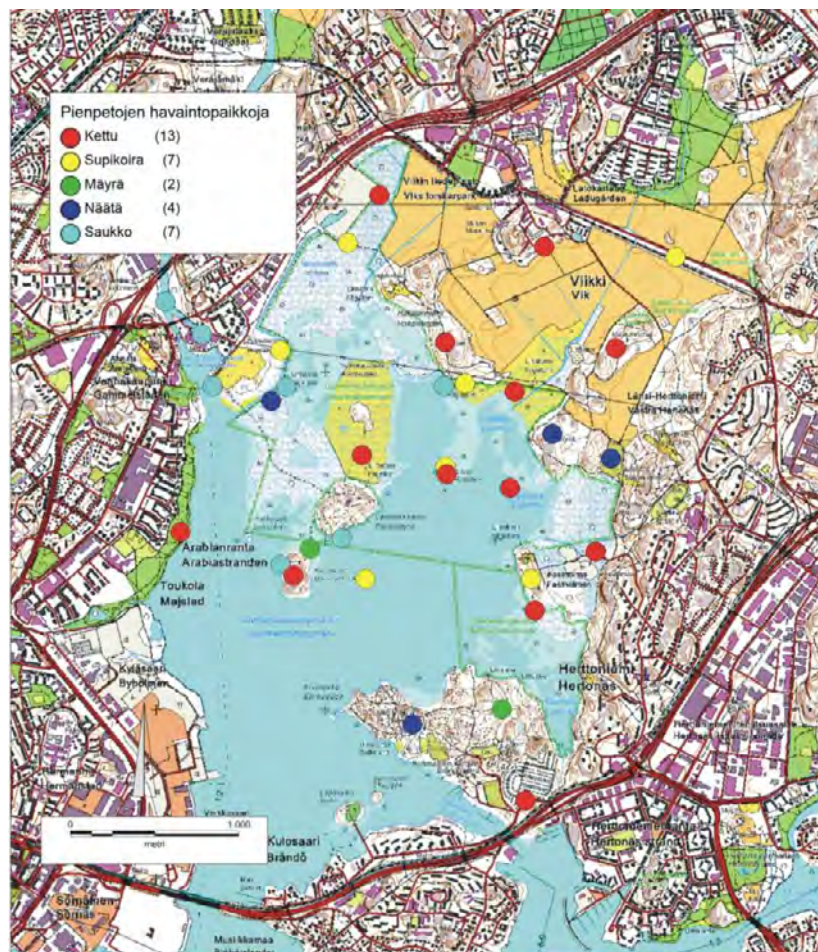
3.5.3 Muut nisäkkäät

Vanhankaupunginlahdella on havaittu noin 30 nisäkäslajia. Alueen nisäkäslajistoa ei ole erityisesti selvitetty, nisäkästiedot ja seuraavan luvun matelija- ja sammakkoeläintiedot on koottu Helsingin luontotietojärjestelmästä sekä Eero Haapasen vuosilta 2012–2014 koostamista Vanhankaupunginlahden eläinhavainnoista (Eero Haapanen, kirjallinen tiedonanto 30.9.2014).

Lajistoon kuuluvat mm. yleisimmät näätäeläimet ahmaa lukuun ottamatta sekä hirvieläimistä hirvi (*Alces alces*), metsäkauris (*Capreolus capreolus*) ja valkohäntäkauris (*Odo-*

coileus virginianus). Haitallisiksi eläimiksi voidaan laskea kettu (*Vulpes vulpes*), supikoira (*Nyctereutes procyonoides*) ja minkki (*Neovison vison*), joista etenkin ketun ja supikoiran tiedetään heikentävän vesilintujen pesintämenestystä alueella. Toisaalta myös näätä (*Martes martes*) on vierailut alueella ja ryöstänyt uuttukyyhkyjen pesiä ja tappanut emolintuja. Muualla Helsingissä paikoin ongelmalliset kani (*Oryctolagus cuniculus*) ja rotta (*Rattus norvegicus*) eivät ilmeisesti aiheuta vahinkoa alueen muulle luonnolle tai ihmisille. Kettu on havaittu vuonna 2014 ainakin Kuusiluodossa, Fastholmassa, Etu-Viikissä, Klobbenissa, Arabianrannassa, Lammassaassa ja Purolahdessa. Supikoiria tai niiden jälkiä on nähty Pornaistenniemessä, Klobbenissa, Fastholmassa ja talviaikaan lahden jäällä. Kettuja ja supikoiria on pyydetty loukuin.

Hirvieläimistä yleisin on metsäkauris, joita on tavattu ainakin Fastholmassa, Mölylässä ja Klobbenissa, mutta myös Säynäslahden puolella ja Lammassaassa sekä Kuusiluodossa. Hirviä vierailee alueella satunnaisesti ja myös valkohäntäkauris on havaittu.

Kuva 3.40. Alueella havaittujen pienpetojen havaintopaikkoja vuosilta 2012–2014 Eero Haapasen keräämien tietojen perusteella. Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen avoimet aineistot syksy 2014.

Kuva 3.41. Hirvieläinten havaintopaikkoja vuosilta 2012-2014 Eero Haapasen keräämien tietojen perusteella. Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen avoimet aineistot syksy 2014.

Kuva 3.42. Vesilintujen pesimätulosta huonontavat mm. ketut.

Taulukko 4.3. Vanhankaupunginlahdella havaitut nisäkäs-, matelija- ja sammakkoeläinlajit (lähde: Helsingin luontotietojärjestelmä ja Eero Haapanen).

Laji	Luontodirektiiviilite	Laji	Luontodirektiiviilite
Silli		Rotta	
Metsäpäästäinen		Kettu	
Vesipäästäinen		Supikoira	
Vaivaspäästäinen		Kärppä	
Kontiainen		Lumikko	
Pohjanlepakko	IV	Minkki	
Vesisiippa	IV	Näätä	V
Viiksi-/isoviiksisiippa	IV	Mäyrä	
Korvayökkö	IV	Saukko	II, IV
Orava		Ilves	(II), IV
Rusakko		Hirvi	
Kani		Metsäkauris	
Metsämyyrä		Valkohäntäkauris	
Vesimyyrä		Sisilisko	
Piisami		Kyy	
Koivuhiiri	IV	Sammakko	V
Metsähiiri		Viitasammakko	IV
		Vesilisko	

Kuva 3.43. Alueen runsain hirvieläin on metsäkauris.

3.5.4 Matelijat ja sammakkoeläimet

Matelijoista alueella on havaittu kyy (*Vipera perus*), rantakäärme (*Natrix natrix*) ja sisilisko (*Zootoca vivipara*). Käärmeitä tavataan nykyään enää satunnaisesti ja ainakin kyy:n runsaudessa on tapahtunut selvää taantumista. Edellisessä hoito- ja käyttösuunnitelmassa mainittua vaskitsaa (*Anguis fragilis*) ei ole tiettävästi enää viimeaikoina havaittu.

Sammakkoeläimistä tavallinen sammakko (*Rana temporaria*) ja viitasammakko (*Rana arvalis*) ovat runsaimpia. Viitasammakko lisääntyy alueen lampareissa jotka ovat yksi lajin harvoista esiintymisalueista Helsingissä. Viitasammakko kuuluu luontodirektiivin liitteen IV lajeihin. Käärmeiden tavoin myös rupikonnat (*Bufo bufo*) ovat harvinaistuneet ja ilmeisesti hävinneet. Alueella elää myös vesiliskoja (*Triturus vulgaris*).

Mölysamமாகoksi (*Pelophylax ridibundus*) määritetty vihersammakkolaji havaittiin Vanhankaupunginselällä ensimmäisen kerran vuonna 1937 ja se esiintyi Vantaanjoen suistossa ajoittain runsaanakin 1940- ja 1950-luvulla, mutta katosi sitten yllättäen 1960-luvulla. Lajin alkuperästä tai häviämisestä ei ole tarkkaa käsitystä. Esiintymää arvellaan ihmisen synnyttämäksi ja häviäminen saattaa johtua vesistöjen saastumisesta. (Hoogesterger T. ym. 2014)

Kaikkien sammakkoeläinten esiintymistä alueella edistää avointen lampareiden muodostuminen, vaikka ruoppausvaiheessa veden samentuminen saattaa niitä häiritäkin. Jos ruoppaukset tehdään loppukesällä, sammakkoeläinten toukat ovat jo kuoriutuneet ja voivat siirtyä samentuman alueelta pois.

Luonto- ja lintudirektiivi ja niiden liitteet

Lintudirektiivi ja luontodirektiivi ovat Euroopan unionin tärkeimmät luonnonsuojelusäädökset. Luontodirektiivi koskee luonnonvaraista eläimistöä, kasvistoa ja luontotyyppejä, lintudirektiivi puolestaan Euroopan luonnonvaraisia lintuja. Direktiivien yleisenä tavoitteena on säilyttää lajien tai luontotyyppien suotuisa suojelutaso, eli niiden kannat eivät laske eikä elinalue supistu.

Direktiiveissä on liitteitä, joissa on lueteltu tietyn suojelusäädöksen lajit tai luontotyypit.

Luontodirektiivissä on kuusi liitettä: Liite I sisältää yhteisön erityisen tärkeinä pitämät luontotyypit, liitteessä II(a) luetellaan yhteisön tärkeinä pitämät eläinlajit ja liitteessä II(b) ne kasvilajit, joiden esiintymispaikoille perustettava erityinen suojelualue. Liitteessä III luetellaan perusteet liitteiden I ja II suojeluarvojen tunnistamiseen. Liitteessä IV(a) on eläin- ja IV(b) kasvilajeja, jotka ovat tiukasti suojeltuja myös luonnonsuojelualueiden ulkopuolella. Liitteessä V ovat yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen sääntelyä. Liitteessä VI luetellaan menetelmät, joita ei saa käyttää eliöiden pyydystämiseen eikä tappamiseen.

Lintudirektiivissä on viisi liitettä: Liitteessä I ovat yhteisön tärkeinä pitämät lajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Natura 2000 -alueverkosto). Liitteessä II/1 on esitetty lajit, joiden metsästäminen voidaan sallia koko Euroopan Unionin alueella, ja liitteessä II/2 lajit, joiden metsästäminen lintudirektiivi sallii tietyissä jäsenmaissa sen mukaan kun direktiivissä on tätä koskeva merkintä. Liitteessä III/1 ovat lajit, joiden kauppaaminen ei ole kiellettyä, jos kaupattavat yksilöt on hankittu laillisella tavalla. Liitteessä III/2 puolestaan on esitetty lajit, joiden kauppaamiskiellosta voidaan myöntää poikkeuksia. Liitteessä IV ovat kielletyt pyyntimenetelmät ja apuvälineet. Viimeisessä liitteessä V on asioita, joihin on tutkimuksessa ja suojelussa kiinnitettävä erityistä huomiota.

3.5.5 Kalasto

Vanhankaupunginlahden kalastosta on tietoa julkaistu aiemmin mm. Viikki-kirjassa (Mikkola-Roos ym. 2000), sekä jokisuussa ja Vanhankaupunginselällä tehtyjen kalastotutkimusten raporteissa. Vanhankaupunginlahden tärkein (tai ainakin tavoitelluin) saaliskala on kuha (*Sander lucioperca*), mutta myös haukea (*Esox lucius*), ahventa (*Perca fluviatilis*) ja lahnaa (*Abramis brama*) saadaan saaliiksi. Jokisuusta on muodostunut Helsingin virkistyskalastuksen keskus, sillä jokeen pyrkivät siiat (*Coregonus lavaretus*), taimenet (*Salmo trutta*) ja harvalukuiset lohet (*Salmo salar*). Jalokalojen lisäksi jokisuus on uhanalaisen vimman (*Vimba vimba*) tärkeä lisääntymispaikka.

Vanhankaupunginlahden ruovikkoalueet ja matalat poukammat ovat monelle kalalajille tärkeä kutupaikka. Keväällä kaislikoissa kutevat monet särkikalalajit ja sekä hauki ja ahven. Ruovikon sisällä oleviin lampareisiin kalat pääsevät ajoittain uimaan korkean veden aikana. Jotkin lajit, kuten ruutana (*Carassius carassius*) ja hopearuutana (*Carassius gibelio*), selviävät ajoittain vähähappisissa lampareissa ympäri vuoden.

Tämän työn aikana työryhmissä pohdittiin, että lampareissa saattaa olla runsaasti kaloja, jotka samalla kilpailevat ravinnosta lintujen kanssa. Kalojen runsaus voisi olla syy lintujen vähyteen esimerkiksi Pornaistenniemen edustan lampareissa.

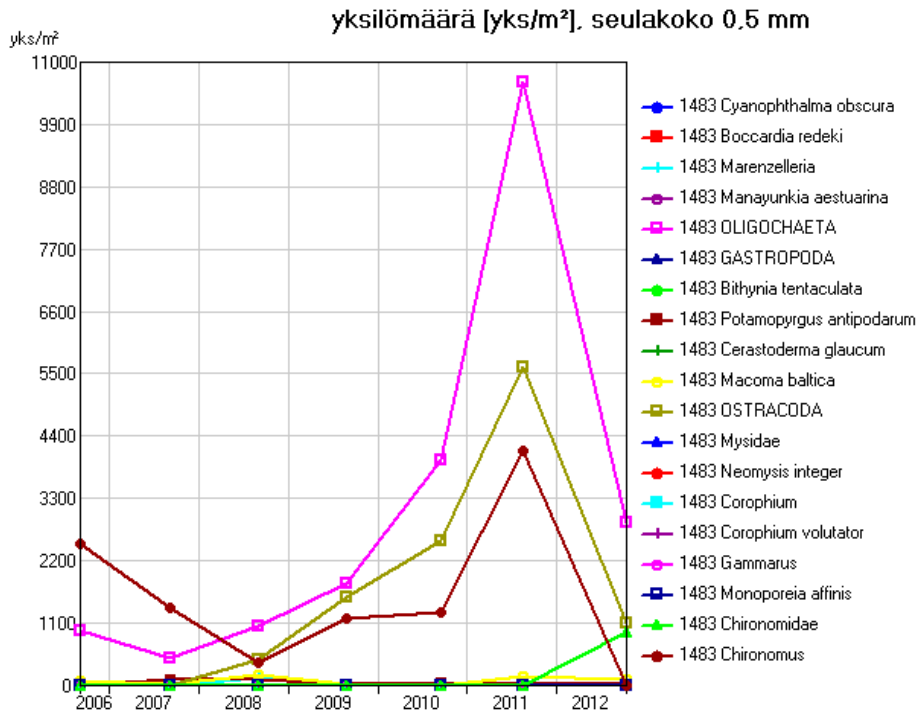
Pornaistenniemen lampareella tehtiin koepyyntejä loppukesällä 2014, ja alustavien tulosten perusteella lammikossa on runsaasti hopearuutanoita, ruutanoita sekä näiden risteymiä. Hopearuutana on haitallinen vieraslaji. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen tutkijoiden mukaan kalojen vähentäminen lammikoista parantaa lammikoiden soveltuvuutta linnustolle ja siksi kalojen pyynti tulisi sisällyttää alueella tehtäviin säännöllisiin hoitotoimiin (Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 24.11.2014).

3.5.6 Pohjaeläimet

Vanhankaupunginlahdella on tehty säännöllistä pohjaeläinten seuranta vain yhdessä mittauspisteessä Vanhankaupunginselällä. Pohjaeläinmäärissä on ollut suurta vaihtelua vuosien välillä, mikä saattaa johtua juuri otantapisteidensä vähydestä.

Hallitsevimpiä ryhmiä yksilömääriltään pohjaeläinnäytteissä ovat olleet harvasukamadot (*Oligochaeta*), surviaissääsket (*Chironomidae*) sekä raakkuäyriäiset (*Ostracoda*). Nämä kaikki ryhmät elävät pehmeillä lieju- tai savipohjilla ja tulevat toimeen myös suhteellisen likaisessa vedessä.

Tavoitteena tulee olla, että lahden veden puhdistuessa myös vaateliampien pohjaeläinten määrät alueella kasvavat. Samalla myös niitä syövien lintujen määrä todennäköisesti kasvaisi.

Kuva 3.44. Runsaimpien pohjaeläinryhmien määriä (yksilöä/m²) Vanhankaupunginlahden tutkimuspisteessä. Lähde: ympäristöhallinnon Hertta-tietopalvelu, syksy 2014.

3.6 Alueen käyttö

3.6.1 Kaavatilanne

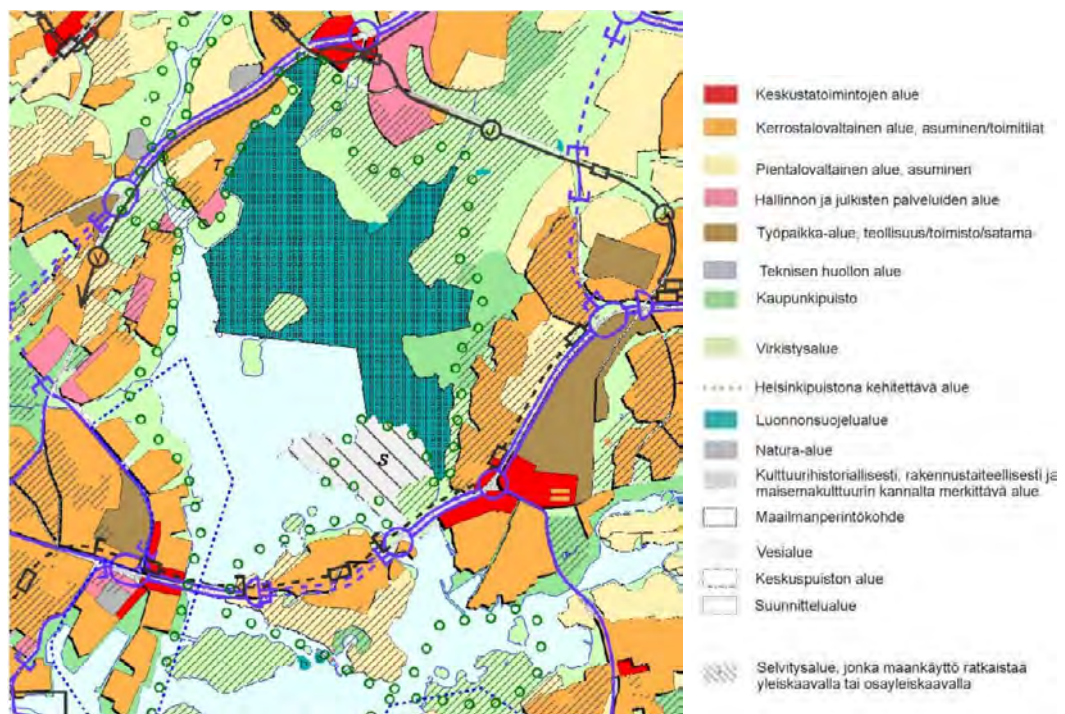
Vanhankaupunginlahden suojelualueella on suurimmalla osalla voimassa Helsingin yleiskaava 2002 (kuva 3.45). Yleiskaavassa alue on merkitty pääosin luonnonsuojelualueeksi, Natura 2000 -alueeksi sekä virkistysalueeksi. Helsingin uusi yleiskaava 2050 on valmis-teilla, Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunta päätti 16.12.2014 asettaa yleiskaavaluonnoksen nähtäville.

Vanhankaupunginselän länsireunalla on voimassa Sörnäistenrannan ja Hermanninrannan (Kalasatama) osayleiskaava (11650).

Asemakaavoja lahden ympärillä on runsaasti, mutta vain osa niistä on aivan Natura 2000 -alueessa kiinni. Lista lähialueen voimassa olevista asemakaavoista on taulukossa 3.4.

Lahdenväylän ja Säynäslahden välisellä alueella on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimista tai muuttamista varten.

Vanhankaupunginlahden lähialueilla on käynnissä useita eri kaava-hankkeita, osa on uusia kaavoja, osa vanhojen muutoksia. Asemakaavatasolla tehtävät uudet hankkeet on merkitty kuvaan 3.47. Kivinokan alue on uudessa yleiskaavaluonnoksessa osoitettu virkistys- ja viheralueeksi (kuva 3.46).

Kuva 3.45. Ote Helsingin yleiskaavasta 2002 (Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.). Tarkemmin tietoa yleiskaavasta ja kaavan merkinnöistä saa Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastosta.

Kaavoitusjärjestelmä

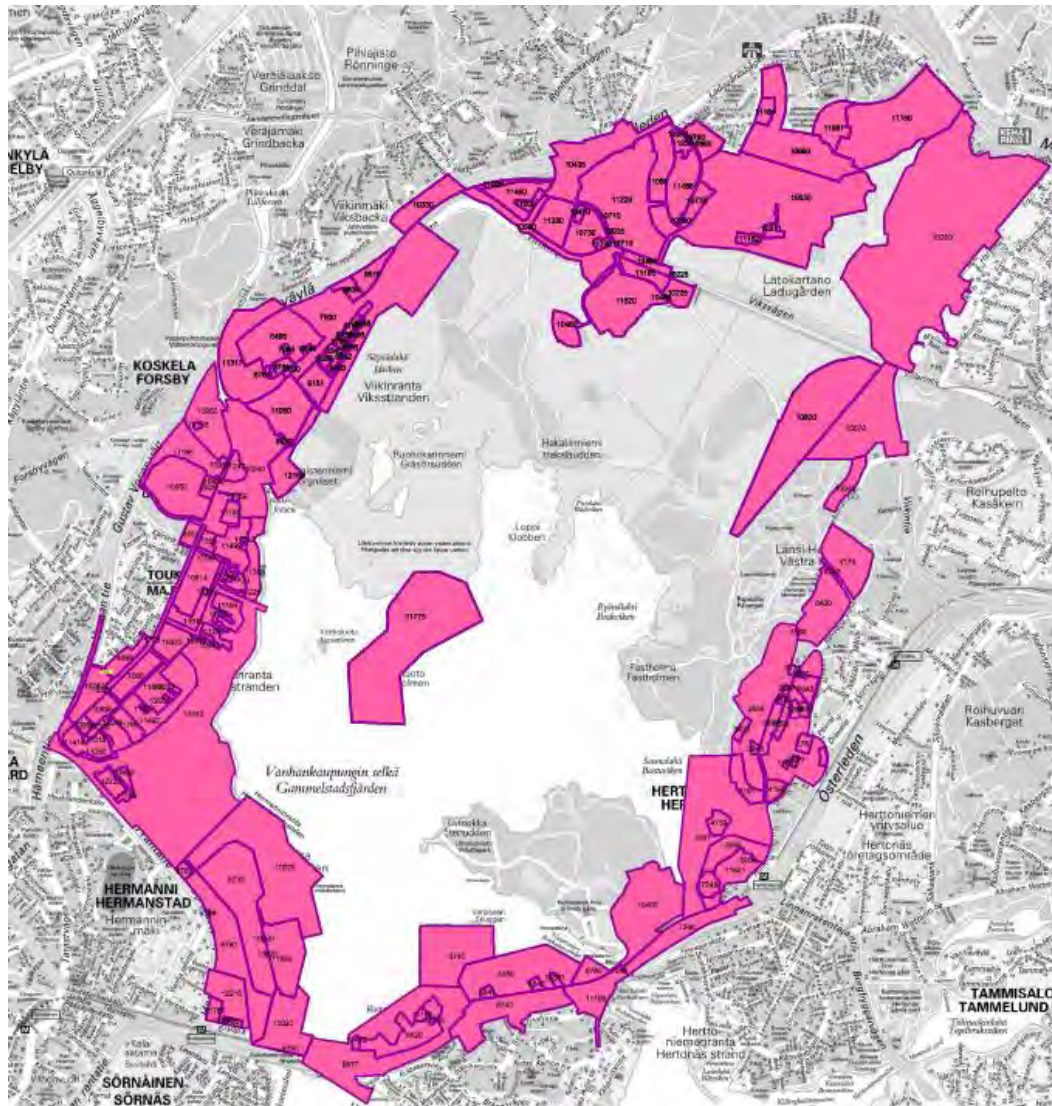
Suomen kaavoitusjärjestelmä on kolmiportainen. *Maakuntakaava* on useampaa kuntaa koskeva yleispiirteinen suunnitelma. *Yleiskaavassa* ja mahdollisissa osayleiskaavoissa määrätään koko kunnan tai sen osan maankäytön periaatteista. Yleiskaava ohjaa asemakaavojen laatimista. *Asemakaava* on tarkin kaavataso, jossa määrätään alueiden rajat ja käyttötarkoitus, rakentamisen määrä sekä rakennusten sijoituksesta ja tarvittaessa rakentamistavasta.

Taulukko 3.4. Lista Vanhankaupunginlahtea ympäröivistä voimassa olevista asemakaavoista.

Alue	Tunnus	Nimi ja lisätieto
Säynäslahti	7500	36
Pornaistenniemi	12160	36. Puisto, lähivirkistys-, katu- ja vesialueet
Länsiranta	10240	21, 23, 27/TOUKOLANRANTA
	11359	23126/1,3, 23124/7, 13, katu- ja puistoalue
	10020	10/VERKKOS:N VENESAT
	11956	10619, puisto-, kalasatama-, venesatama-, erityis-, katu- ja vesialueet (uudet korttelit 10613–10619)
Eteläosa	6677	42. Kulosaari (luoteisosa)
	6740	42. Kulosaari (Itäväylä, Leposaari ja Varjosaari)
	4450	42. Kulosaari (keskiosa)
Herttoniemen siirtolapuutarha	10400	42., 43. Siirtolapuutarha-, virkistys-, katu- ja puistoalueet
Itäreuna	3297	43. Herttoniemi, eteläosa
	2556	43. Herttoniemi (Länsiosa)
	3478	43134
Pohjoisreuna ja koetila	10820	36/Virkistys- ja maatalousalueet
	11620	36198
	10460	36198 JA HAUTAUSMAA
	10580	36197 H:KI-GARDENIA

Kuva 3.46. Kivinokan osayleiskaava-alue. Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Kuva 3.47. Vanhankaupunginlahden ympärillä voimassa olevia asemakaavoja.

4 Hoidon ja käytön tarve ja tavoitteet

Hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteena on alueen suojeluarvojen kehittäminen ja niiden sovittaminen yhteen alueelle kohdistuvien käyttöpaineiden kanssa. Hoidon ja käytön suunnittelu perustuu asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen niin, että alueen suojeluarvot ja monimuotoisuus säilyvät. Myös alueen virkistyskäyttö ja muu toiminta alueella on otettava huomioon.

Kasvillisuus ja luontotyytit

- Säilytetään luonnontilainen jokisuisto, kosteaa suuruuhokasvillisuutta tai saraa kasvavat rantaniityt sekä kosteat rantametsät.
- Estetään niitty- ja ketokasveja kasvavien alueiden umpeenkasvu ja toisaalta liika kuluminen virkistyskäytön takia.
- Poistetaan vieraslajit.

Eläimistön elinolosuhteiden turvaaminen

- Säilytetään alue luonnontilaisena ja luonnoltaan monipuolisena.
- Säilytetään eläimille tärkeät elinympäristöt ja luodaan aktiivisesti uusia sopivia pesimäpaikkoja kosteikkolinnustolle.
- Rajoitetaan pienpetojen esiintymistä alueella.

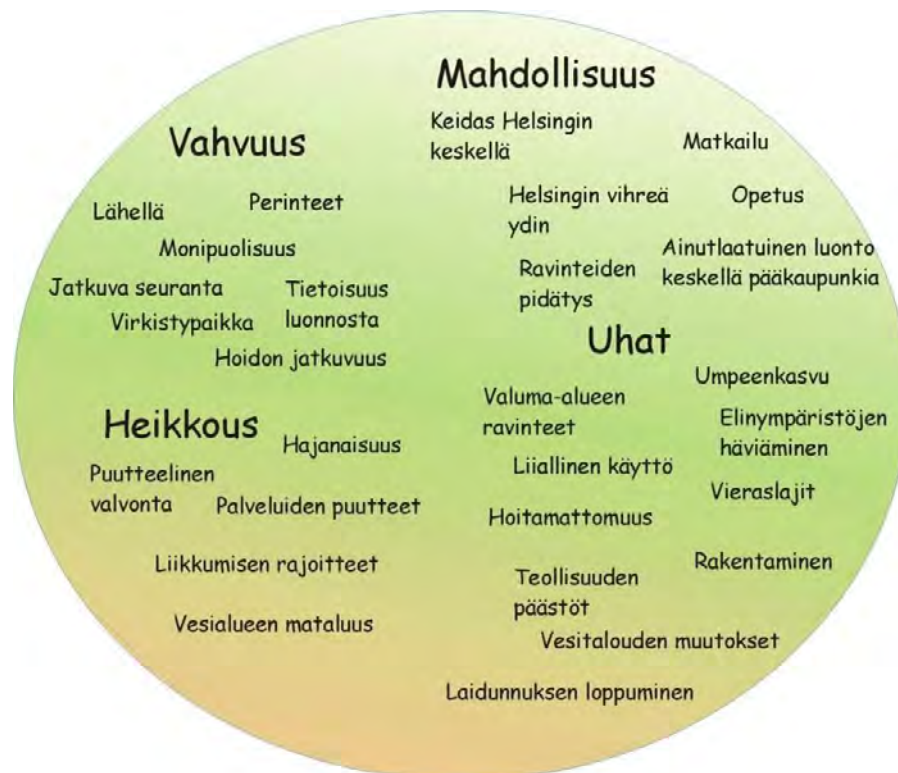
Virkistyskäytön parantaminen

- Parannetaan alueen virkistyskäyttömahdollisuuksia mm. kunnostamalla polkuja ja rakentamalla uusia palvelurakenteita.
- Parannetaan alueelle pääsyä mm. lisäämällä opastusta.
- Panostetaan alueesta tiedottamiseen.
- Tunnistetaan virkistyskäytöstä mahdollisesti koituvat haitat alueen luontoarvoille ja vältetään haittojen aiheuttamista.

4.1 Alueen uhkatekijät

Vanhankaupunginlahden lintuvesi Helsingin keskellä on monenlaisten paineiden ja uhkatekijöiden puristuksessa. Osa uhista johtuu toimista lähialueella, mutta osa taas johtuu esimerkiksi toimista ja tapahtumista kauempana Vantaanjoen valuma-alueella. Uhat voivat myös johtua ilmastonmuutoksesta koko Länsi-Euroopassa, mikä voi vaikuttaa muun muassa lintujen talvehtimisen ja pesinnän onnistumiseen.

Uhkatekijät voidaan karkeasti jakaa myös luonnollisiin tai selkeästi ihmisen toimista johtuviin uhkiin.

Kuva 4.1. Vanhankaupunginlahden lintuveiden uhkia ja mahdollisuuksia.

Taulukko 4.1. Alueen luontoarvojen mahdollisia uhkia.

Luontotyytit	Uhat	Mahdollisia toimia
Jokisuistot	Luonnontilan muuttuminen Rehevoityminen	Pienennetään ravinteiden ja kiintoaineksen päästöä vesistöön koko valuma-alueella.
Vaihtumissuot ja rantasuot	Kuivuminen Pensaikon levittäytyminen	Estetään aktiivisesti pensaikon leviäminen ja lisätään syviä vesialueita kaivamalla.
Kostea suurruohokasvillisuus	Ruovikon tai pensaikon levittäytymisen suurruohoniityille	Aktiivisesti poistetaan ruovikkoa ja pensaikkoo alueelta.
Merenrantaniityt	Ruovikoituminen ja umpeenkasvu	Jatketaan laidunnusta ja tarvittaessa niitetään ja raivataan umpeutuvat rantaniityt auki.
Metsäluhdat	Kuivuminen	Ei tehdä metsäluhtien lähistöllä toimia, jotka muuttavat vesitasapainoa.
Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt	Umpeenkasvu Alueen muuttuminen rehevämmäksi ja siitä aiheutuvat lajistonmuutokset	Pidetään niityt auki aktiivisilla toimilla, kuten säännöllisillä niitoilla tai laidunnuksella.
Luonnonmetsät	Vanhon kuusikoiden kaatuminen myrskyissä. Virkistyskäytön aiheuttama kuluminen.	Poistetaan vain yksittäisiä vaarallisia puita, ei avata liikaa tilaa tuulelle. Lahopuustoa jätetään riittävästi metsään, polut ohjataan niin, että aluskasvillisuuden kulumista ei tapahdu.
Lehdot	Kuusettuminen Vieraslajit Virkistyskäytön aiheuttama kuluminen	Poistetaan ajoittain kuusia ja vieraslajeja lehdosta. Virkistyskäyttö ohjataan niin, että kasvillisuus ei kulu.
Kasvit	Uhat	Mahdollisia toimia
Ojakurjenpolvi	Vieraslajit valtaavat kasvupaikan. Ruovikko tai pensaikko valtaa alueen.	Poistetaan vieraslajit ja raivataan säännöllisesti ruovikko tai pensaikko pois.
Linnut	Uhat	Mahdollisia toimia
Vesilinnut	Sopivien suojaisten pesimäpaikkojen puute. Pienpedot. Ruokailualueiden puute. Ravintoeliöstön puute. Veneilyn ja kalastuksen aiheuttama häiriö.	Tehdään kaivamalla suojaisia pesimäsaarekkeitä. Poistetaan pienpetoja. Lampareista vähennetään ravinnosta kilpailevia kaloja. Ravinteiden vähentämisellä mahdollistetaan pohjaeliöstön elpyminen. Tehostetaan alueen valvontaa.
Petolinnut	Ihmisten aiheuttama häiriö. Sopivien pesimäpaikkojen puute.	Rakennetaan tekopesiä tai asetetaan pönttöjä sellaiseen paikkaan, jossa ihmiset eivät liiku. Jätetään riittävän laaja koskematon ruovikko-alue ruskosuohaukan pesimäpaikaksi.
Rantakanat	Ruovikon kuivuminen ja lampareiden umpeenkasvu.	Lisätään ruovikkoon avovesilampareita ja –kanavia kaivamalla. Padotaan vesi pohjapadoilla tietyille korkeudelle.
Kahlaajat	Ruokailuun sopivien lieterantojen ja niittyjen umpeenkasvu. Niityllä pesivien lajien pesäpaikkojen puute. Pienpedot ja varikset.	Raivataan ja niitetään rantaniityt säännöllisesti auki. Lisätään laidunnusta ja pidetään yllä riittävä laidunnuspaine niittyjen auki pysymiseksi. Poistetaan pienpetoja.
Lokit ja tiirat	Pesimäpaikkojen puute. Ruokailualueiden puute. Sopivaa ravintoa ei ole tarjolla.	Tehdään sopivia suojaisia pesimäsaarekkeitä. Poistetaan samasta ravinnosta kilpailevia kaloja lampareista.
Tikat	Lahopuuta sisältävien metsien kaatuminen myrskyissä. Lintukuvaajien ja muiden ulkoilijoiden aiheuttama häiriö. Polkuverkoston rakentaminen.	Säästetään lahopuuta rantametsissä. Ohjataan kulkua poluille häiriön välttämiseksi. Tehostetaan valvontaa.
Ruovikon varpuslinnut	Ruovikon kuivuminen, pensaikon leviäminen ruovikkoon.	Estetään aktiivisesti pensaikon leviäminen ja lisätään syviä vesialueita kaivamalla.
Rantaniityn varpuslinnut	Laidunnuksen loppuminen, niittyjen umpeenkasvu.	Raivataan ja niitetään rantaniityt säännöllisesti auki. Lisätään laidunnusta ja pidetään yllä riittävä laidunnuspaine niittyjen auki pysymiseksi.
Rantametsien varpuslinnut	Virkistyskäytön aiheuttama häiriö, polkuverkoston rakentaminen.	Ohjataan kulkua poluille häiriön välttämiseksi. Valvotaan koirakuria.

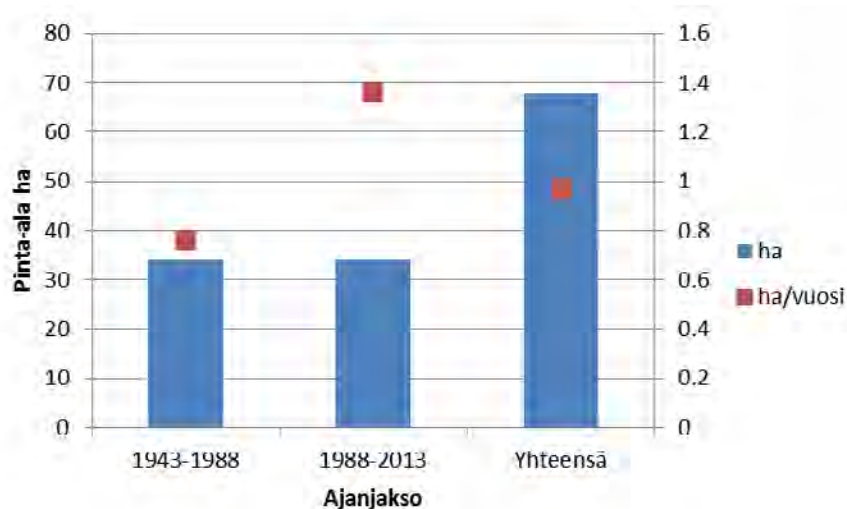
4.1.1 Umpeenkasvu

Vanhankaupunginlahden umpeenkasvu on osin luontaista, osin ihmistoiminnan vauhdittamaa. Vantaanjoki tuo lahdelle jatkuvasti kiintoainesta valuma-alueelta, ja osa kiintoaineesta laskeutuu Vanhankaupunginlahdelle. Viime vuosisadalla lahteen laskettiin jätevesiä sekä Kyläsaaren että Viikin puhdistamoista, ja jätevesien ravinteet rehevöittivät aluetta ja toisaalta aiheuttivat talvisin happikatoja. Ravinteista on hyötynyt eniten ehkä järviruoko (*Phragmites australis*), jonka kasvustot ovat laajentuneet voimakkaasti. Ravinepitoisuudet vedessä ovat laskeneet viime vuosikymmeninä, mutta osa ravinteista on sitoutunut pohjaan ja ovat sieltä kasvien käytettävissä.

Järviruokokasvuston laajentuessa ja vanhentuessa sen pohjalle alkaa muodostua turvetta, ja kasvusto muuttuu vähitellen suoksi, ruokoluhdaksi. Ruokoluhdan pinta nousee turpeen paksuuntuessa ja tämä nopeuttaa vesialueiden katoamista. Ruovikko myös laajenee nopeasti vesialueelle päin, sillä uutta kasvustoa syntyy juuriversojen kautta.

Mittasimme ilmakuviista ruovikon reunan etenemistä vuodesta 1943 alkaen vertaamalla vuosien 1943, 1988 ja 2013 ilmakuvia. Tarkastelujaksoissa ruovikkoalueen pinta-ala on kummassakin kasvanut noin 34 hehtaaria, mutta jälkimmäisessä on kulunut puolet vähemmän aikaa eli laajeneminen on ollut selvästi nopeampaa. Koko jakson keskiarvo on noin yksi hehtaari lisää ruovikkoa vuodessa.

Ruovikon laajeneminen paikallisesti riippuu monista tekijöistä, mm. pohjanmuodosta, virtauksista ja jäiden vaikutuksista. Loivalla ranta-alueella ruovikon levittäytyminen on nopeampaa kuin jyrkällä rannalla tai voimakkaassa virrassa. Jos rannan syvyys on riittävä (yli 1,5 metriä), ruovikko ei enää pysty levittäytymään ulommas, sillä uudet versot eivät saa valoa ja ruo'ot eivät myöskään pysy pystyssä. Vanhankaupunginlahden matalien lahtien keskisyvyys on kuitenkin vain noin metrin. Ruovikon leviämiseen vaikuttaa myös luontainen sukkessio, kun maannouseman seurauksena vesialue madaltuu entisestään.

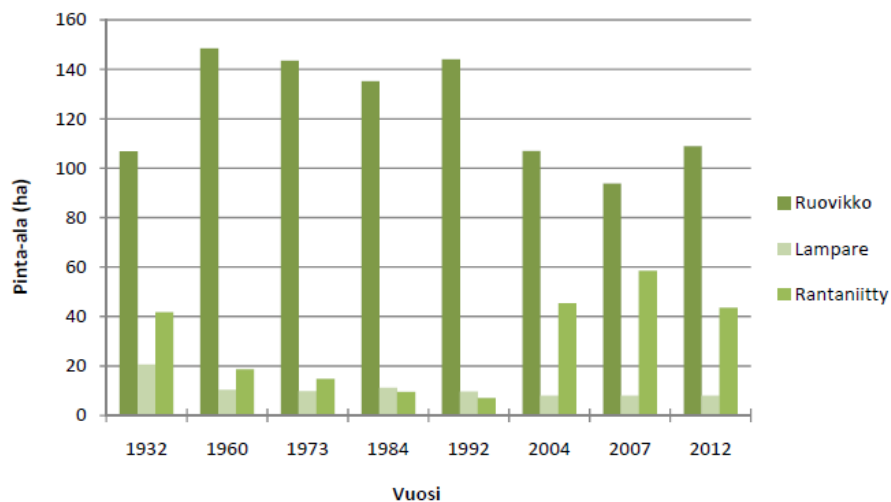
Kuva 4.2. Ruovikon pinta-alan lisääntyminen eri ajanjaksoissa.

Alla on mitattuina suurimmat muutokset ruovikon levittäytymisessä ulospäin eri ranta-alueilla välillä 1943–2013. Syntyneen ruovikon laajuus on mitattuna kohtisuoraan rantaviivaan nähden, avoveteen päin:

- Hakalan ja Klobbenin väli 175m (kannaksen leveys) – 400 m (kannaksen pituus)
- Saunalahti 275–300m
- Mölylä 200–250m
- Kivinokka 150–200m

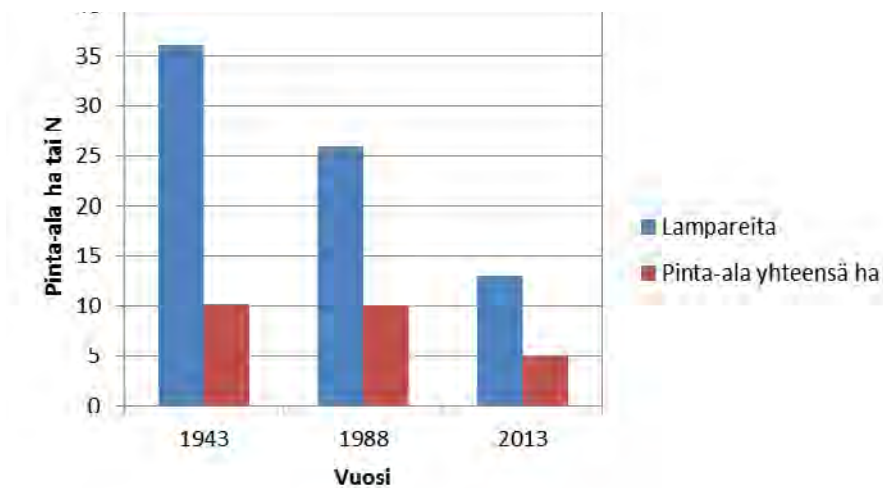
Kuva 4.3. Punaisella rajattu alue on ruovikkoalueen muutos vuodesta 1943 vuoteen 2013.

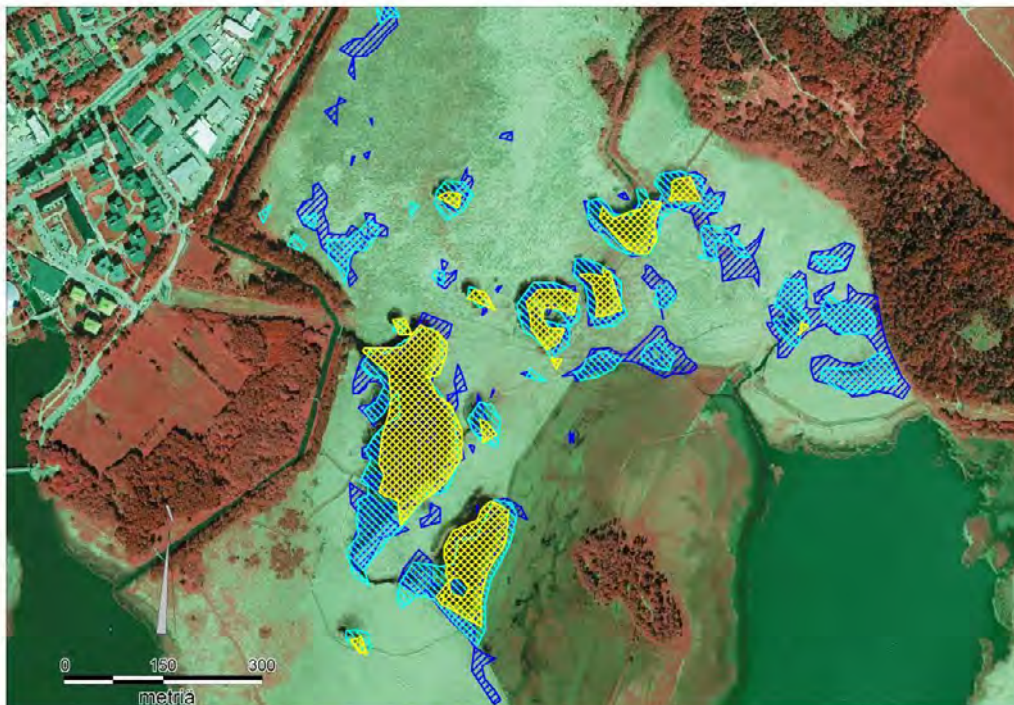
Kuva 4.4. Ruovikoiden, rantaniittyjen ja lampareiden kokonaispinta-alat Vanhankaupunginlahdella 1932–2012 (Mikkola-Roos ym. 2013). Rantaniittyjen raivaaminen laitumiksi näkyy ruovikon kokonaismäärän laskuna.

Säynäslahden lampareiden tila ja sille alueelle asetettavat tavoitteet ovat keskeisiä käyttö- ja hoitosuunnitelmassa. Ruovikkoalue on kasvanut umpeen ja ruovikon sisällä olevia avoimia lampareita on vähän aiempiin vuosikymmeniin verrattuna.

Vuodesta 1943 vuoteen 1988 Säynäslahden lampareiden lukumäärä väheni kolmanneksen, mutta pinta-ala vain vähän. Vuodesta 1988 vuoteen 2013 sekä avointen lampareiden lukumäärä että pinta-ala ovat puolittuneet.

Kuva 4.5. Lampareiden lukumäärän ja pinta-alan muutokset Säynäslahdella.

Kuva 4.6. Kuvassa on Säynäslahden avoimet lampareet vuosina 1943 (tummansininen), 1988 (vaaleansininen) ja 2013 (keltainen). Avovesialueissa on tapahtunut muutoksia, ja umpeenkasvu on selvästi ollut voimakkaampaa välillä 1988-2013 kuin sitä ennen.

Lampareiden umpeenkasvu vähentää entisestään melko monotonisen ruovikkoalueen monimuotoisuutta. Lampareet ovat tärkeä elinympäristö monille eliölajeille, kuten sukeltajasorsille, vesikasveille, sudenkorennoille ja viitasammakoille. Olemassa olevia lampareita voi yrittää pitää avoimina niittämällä ruokokasvustoa vedenpinnan alapuolelta. Uusiin lampareiden syntymisen mahdollistava hoitotoimi on ruoppaus.

Umpeenkasvu Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella uhkaa vesiluonnon lisäksi myös muun muassa Natura 2000 -luontotyyppiä korkeakasvuiset merenrantaniityt. Kapeiksi käyneet niittykuviot ruovikoituvat sekä pensoittuvat ilman hoitotoimenpiteitä. Korkeakasvuisten mesiangervoaltaisten merenrantaniittyjen kasvillisuuden palauttamisesta ei ole juurikaan kokemuksia. Eri tavoin toteutetuin niitoin kasvillisuutta voidaan yrittää palauttaa.

Laidunnuksen ja niittojen jatkuminen Ruohokarin hoitoniityllä sekä Purolahden perukan laidunniityllä on ehtona matalakasvuisten merenrantaniittyjen säilymiselle alueella. Laidunalueiden laajennuksella saavutetaan lisää kasvutilaa merenrantaniittyjen monipuoliselle kasvilajistolle ja vaikutetaan positiivisesti avoimia alueita suosivan linnuston esiintymiseen ja pesintään alueella. Laidunnuspaineen riittävyteen ja tasaisuuteen on kiinnitettävä huomiota, jotta laidunnuksesta saadaan paras mahdollinen hyöty.

Puuston levittäytyminen Ruohokarin hoitoniityllä uhkaa avointa laidunluetta. Lemmenlehdon puusto on tihentynyt vuosien varrella ja tervaleppä vesoo jo voimakkaasti Lemmenlehdon läheisyydessä. Niityllä laiduntava nautakarja ei juuri hillitse puuston levittäytymistä, joten vesakkoa on raivattava. Lisäksi tiheäksi metsiköksi kehittynyt Lemmenlehdon puusto vaikuttaa avoimuutta suosivien lintulajien pesintään alueella.

4.1.2 Pienpedot

Vanhankaupunginlahden linnuston menestymiseen vaikuttaa monia tekijöitä. Ympäristön laatu ja ympäristön muutokset luovat reunaehdot ylipäättään lintulajin pesimiselle alueella. Pesinnän tulokseen vaikuttavat lisäksi monet tekijät, kuten ihmisten aiheuttama häiriö, sää tai kilpailevat lajit.

Vanhankaupunginalueella lintujen heikon pesimämenestyksen yhtenä syynä on arveltu olevan pienpetojen vaikutus. Alueella esiintyy säännöllisesti ainakin supikoiria, kettuja, mäyriä, näätä, kärppiä ja lumikoita. Myös minkki ja saukko vierailevat lahdella. Kaikki nämä voivat saalistaa lintuja tai ryöstää niiden pesiä. Lisäksi varislinnut syövät toisten lintulajien munia ja poikasia.

Mikkola-Roos ym. (2013) totesivat, että vesilintujen poikastuotto lahdella oli parempi näinä vuosina, jolloin pienpetoja poistettiin intensiivisemmin kuin aiemmin. Pienpetokantojen koolla voi siis olla vaikutusta pesintämenestykseen.

Pienten nisäkäspetojen lisäksi vaikutusta on myös alueella liikkuvilla varislinnuilla. Vuonna 2014 lahden alueella on ollut yhtä aikaa kymmenistä jopa muutamaan sataan varista, jotka lepäilevät alueella ja käyvät ruokailemassa mm. Viikin vanhan puhdistamon alueella. Todennäköisesti ne myös syövät suojelualueen puolella löytämiänsä lintujen munia.

Keväällä 2014 laitettiin Ruohokarin laitumelle kokeeksi neljä pesää, joihin laitettiin kuhunkin neljä ruskeaa kananmunaa. Pesän viereen laitettiin riistakamerat. Vaikka avoimesti ja ilman puolustavaa emoa olleet pesät eivät täysin vastaakaan tilannetta luonnossa, koe osoitti kuitenkin mitä laidunniityllä tapahtuu.

Ensimmäiset munat pesistä oli syöty puolen tunnin kuluttua niiden asettamisesta, ja kaikki munat syöty tai rikottu jo alle kahdessa päivässä. Ensimmäisenä pesiä tyhjensivät varikset, mutta muutamana yönä kettukin oli käynyt nuuhkimassa variksilta jääneitä tähteitä.

Kuva 4.7. Varisparvi lähtee lentoon ihmisen lähestyessä Lemmenlehdon metsikköä.

Kuva 4.8. Varikset ovat joukolla syömässä keinopesissä olleita kananmunia.

Kuva 4.9. Kettu käy yöllä tarkistamassa mitä variksilta on jäänyt jäljelle.

Alueella tehtyä pienpetopyyntiä tulee jatkaa ja pienpetojen liikkumista tärkeimmillä pesimäpaikoilla voidaan hankaloittaa tiheämmillä aidoilla tai kaivamalla vesikanavia alueiden ympärille. Varisten määrään tulee puuttua ruokailumahdollisuuksia vähentämällä sekä myös levähdyspaikkoja vähentämällä tai kokonaan poistamalla. Tämä tarkoittaa esimerkiksi Ruohokarin Lemmenlehdon puiden vähentämistä tai kokonaan poistamista.

4.1.3 Vieraslajit

Vieraslajit ovat luontaiselta levinneisyysalueeltaan ihmisen mukana uusille alueille levinneitä lajeja. Lajien levittäminen on voinut olla joko tahallista tai tahatonta. Kasvilajit kulkeutuvat uusille alueille usein liikennevälineiden, raaka-aineiden ja materiaalien sekä välineistön mukana. Samoin on monien eläinlajien laita. Tahallinen tuonti on usein hyötytarkoituksiin liittyvää. Kasveja tuodaan hyötykasveiksi tai koristekasveiksi ja joskus ne pääsevät levittäytymään luontoon. Eläimiä tuodaan metsästys tarkoituksessa, turkistuantoon ja lemmikeiksi. Yleensä vieraslajit sopeutuvat huonosti uuteen elinympäristöönsä ja tuhoutuvat luontaisesti. Joskus ne kuitenkin menestyvät ja pystyvät lisääntymään ja vakiintumaan osaksi uutta elinympäristöään. Osa lajeista aiheuttaa ekologista, taloudellista, terveydellistä tai sosiaalista haittaa. Tällaisia lajeja kutsutaan haitallisiksi vieraslajeiksi.

Haitalliset vieraslajit jaetaan seuraaviin kolmeen ryhmään:

Erityisen haitalliset vieraslajit. Sellainen laji joka jo Suomessa esiintyessään vaatii erityisen tehokkaita toimenpiteitä nopealla aikataululla. Toimenpiteiden tarkoituksena on lajin leviämisen estäminen ja haittojen torjuminen. Erityisen haitalliseksi luokiteltu laji voi olla myös tarkkailtava potentiaalinen vieraslaji jonka ilmestyessä sen torjumiseksi on suoritettava välittömästi jo tiedossa olevia lainsäädännössä määrättyjä torjuntatoimia.

Haitalliset vieraslajit. Laji joka aiheuttaa selkeitä ekologisia, taloudellisia, terveydellisiä ja/tai sosiaalisia haittoja. Niitä ei kuitenkaan ole Suomen kansallisessa vieraslajistrategiassa määriteltä erityisen haitalliseksi.

Tarkkailtava tai paikallisesti haitallinen vieraslaji. Laji joka on joko Suomen rajojen ulkopuolella haitalliseksi todettu ja jonka todennäköisyys saapua Suomeen on suuri, tai Suomessa jo esiintyvä vieraslaji, joka voi muuttua haitalliseksi.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella esiintyy haitallisia vieraslajeja ainakin kasveissa, nisäkkäissä ja kaloissa. Alueella havaittu minkki kuuluu erityisen haitallisiin vieraslajeihin. Haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltu supikoira aiheuttaa kuitenkin tällä alueella enemmän tuhoja. Hopearuutana on valloittanut alueen lampareet ja matalat ranta-alueet, ja se arvioidaan haitalliseksi vieraslajiksi.

Vanhakaupunginlahdella kasvilajeista laajimmalle levinnyt haitallinen vieraslaji on jättipalsami. Fastholman lumenvastaanottoaika on aluetta, josta monet viljelykarkulaiset voivat helposti levitä alueelle. Torjuntatoimista huolimatta leviämistä todennäköisesti tapahtuu niin kauan kun lumenvastaanottoaika jatkaa toimintaansa. Lisäksi palstaviljelmiltä, siirtolapuutarha-alueelta ja Hakalanniemessä sijaitsevasta Viikin arboretumista voi levitä suojelualueelle vieraslajeja. Alueelle laskevat ojat ja Vantaanjoki kuljettavat mukanaan myös vieraslajien siemeniä.

Selvitysalueelta havaittiin erityisen haitallista vieraskasvilajeista ainoastaan yksi jättiputki (*Heracleum persicum coll.*) yksilö, jonka verso katkaistiin havaintohetkellä. Jättiputki havaittiin Bäcksin torpan rinneniityn kaakkoiskulmalla. Haitallisiksi luokiteltuja selvitysalueella tai sen läheisyydessä havaittuja vieraslajeja ovat karhunköynnös (*Calystegia sepium*), jättipalsami, kanadanvesirutto, pajuasteri (*Aster x salignus*), rikkapalsami (*Impatiens parviflora*) ja terttuselja (*Sambucus racemosa*). Tarkkailtavia tai paikallisesti haitallisia lajeja ovat alueella havaitut hamppuvillakko (*Senecio cannabifolius*) ja rehuvuohenherne (*Galega orientalis*).

Seuraavassa on kuvaukset kustakin hoitotoimenpiteitä vaativasta vieraslajista, niiden haittoista ja esiintymisestä vanhankaupunginlahdella. Lähteenä on käytetty Vieraslajiportaaia (2014). Suositeltavat torjuntatoimet lajeille esitellään kappaleessa 6.

Supikoira

Kettua hieman pienempi supikoira on levinnyt Suomeen idästä sille suunnalle 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla istutetun lajin levittäytyessä. Suomeen levittäytyminen alkoi vaeltelevista yksilöistä 1930- ja 1940-luvuilla. Kanta on kasvanut vuosien varrella niin,

että pohjoisinta lappia lukuun ottamatta supikoira on yleisin keskikokoinen nisäkäspeto-laji. Kaikkiruokaisena lajina supikoira pystyy hyödyntämään monenlaisia ravintolähteitä ja näin elämään voimakkaankin ihmisvaikutuksen läheisyydessä.

Supikoiran aiheuttamat haitat eivät koko maan mittakaavassa ole niin suuria kuin usein kuvitellaan. Paikallisella tasolla supikoirapopulaation voivat kuitenkin verottaa mm. vesilintu ja sammakkoeläimiä niin, että laajamittaisetkin torjuntatoimet voivat olla tarpeen. Laajamittaisemmat haitat liittyvät sairauksien ja loisien leviämiseen supikoirien lisäksi muihin eläimiin kuten kettuihin ja ilveksiin.

Vanhankaupunginlahden selvitysalueella supikoiria tavataan säännöllisesti ja torjuntatoimenä on tehty pienpetopyyntiä.

Minkki

Tarhakarkulaisista alkunsa saanut minkkikanta on levinnyt koko Suomeen ja menestyy hyvin. Se on täyttänyt vesikon jättämän ekologisen lokeron lintuja saalistavana pienpetona.

Minkki aiheuttaa paikallisesti ja laajemminkin vakavia haittoja linnustolle. Vesikosta poiketen se viihtyy myös ulkosaaristossa ja onkin vakava uhka merilinnuille kuten riskilälle. Vanhankaupunginlahden suunnittelualueelta on havaintoja minkeistä. Pienpetopyynnin yhteydessä pyydetään myös minkkiä.

Kani

Helsingin kanipopulaation kasvu alkoi Kyläsaaresta luontoon vapautetuista yksilöistä 1980-luvun lopulla. Joutomaan ja talvellakin lämpimien jätekasojen avulla kanit sinnittelivät talvien yli ja vähitellen kanta lähti kasvamaan ilmeisesti talvien leudontumisen takia. Sittenkin kannan kasvu on pysähtynyt.

Vanhankaupunginlahden alueella kaneista on eniten havaintoja Kyläsaaren ja Arabianrannan alueelta, mutta laji on havaittu myös mm. Viikissä, Kivinokassa ja Herttoniemessä (Leikas & Rautiainen 2010).

Kaneista ei ole suoranaista uhkaa alueen Natura-arvoille.

Hopearuutana

Hopearuutanan on sopivissa oloissa hyvin tehokas lisääntyjä, joka pystyy jopa suvutomaan lisääntymiseen eli naaras voi tuottaa jälkeläisiä ilman koiraan hedelmöitystä. Hopearuutanan voi sekoittaa Suomessa luonnonvaraisena esiintyvään ruutanaan joka esiintyykin usein samoissa vesistöissä. Ruutanan tavoin hopearuutana kestää ylirehevää ympäristöä ja selviää talvesta hapettomissakin oloissa.

Kaikkiruokaisena ja voimakkaasti lisääntyvänä lajina hopearuutana voi haitata luontaisia kalalajeja kilpailulla. Lampareissa ja lammissa se vaikuttaa vesikasvillisuuteen ja vedenlaatuun sekä tätä kautta myös pieneliöstöön ja linnustoon.

Vanhankaupunginlahdella syksyllä 2014 suoritetuissa koekalastuksissa havaittiin runsaasti hopearuutunaa Pornaistenniemen lampareessa (Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 7.10.2014).

Jättipalsami

Jättipalsami on yksivuotinen, korkeakasvuinen ruoho. Parhaiten se menestyy rehevillä ja kosteilla kasvupaikoilla, joilla se on erittäin kilpailukykyinen. Jättipalsami ei siedä kuivuutta, joten se kasvaa huonosti karuilla kasvupaikoilla. Laji uudistuu tehokkaasti siementen avulla. Yksi yksilö voi muodostaa tuhansia siemeniä kasvukaudessa. Siemenet leviävät sinkoutumalla ympäristöön.

Jättipalsami voi tehokkaalla levittäytymisellään syrjäyttää alueen alkuperäistä lajistoa. Sen isot kukat houkuttelevat tehokkaasti hyönteisiä, joten se kilpailee alkuperäisen lajiston kanssa pölyttäjästä. Levitessään jokirannoille, ja syrjäyttäessään muun kasvilajiston, jättipalsami altistaa jokityrää eroosiolle. Yksivuotisena kasvina sen juuristo on monivuotisten kasvien juuristoa hennompi, eikä se pysty sitomaan maata yhtä hyvin.

Vanhankaupunginlahdella jättipalsamia esiintyy useassa paikassa (kuva 6.11). Osa kasvustoista on vielä pieniä ja harvoja, mutta jotkut kasvustot ovat levinneet jo laajemmalle ja saaneet vankan jalansijan alueella. Alueen ympäristössä on jo tehty jättipalsamin torjuntatoimia kitkemällä ja niittämällä kasvustoja. Tätä työtä on jatkettava.

Kuva 4.10. Jättipalsami levittäytyy sara- ja ruoholuhdalla Puronlahden perukassa.

Karhunköynnös

Karhunköynnös on monivuotinen köynnöskasvi, joka voi kasvaa useiden metrien pituiseksi. Se kukkii suurin valkoisin tai vaaleanpunaisin kukin näyttävästi.

Pensasiin ja muihin korkeakasvuisiin kasveihin kietoutuessaan karhunköynnös muodostaa läpipääsemättömiä tiheiköitä. Köynnökset peittävät alleen luontaista lajistoa ja voivat tukahduttaa sen.

Vanhankaupunginlahdella karhunköynnöstä kasvaa laajana kasvustona ruovikon seassa, Ruohokarin laidunalueelle johtavan karjan kulkuväylän aitaa vasten. Lajia esiintyy myös

muualla suunnittelualueella erikokoisina kasvustoina, esimerkiksi Purolahden perukan ojakurjenpolvea kasvavalla luhtakuviolla havaittiin muutama yksilö.

Pajuasteri

Pajuasteri on korkeakasvuinen monivuotinen ruoho. Muiden asterien tapaan sen kukinto on tiivis kukkamainen mykerö, joka on väriltään vaaleansinipunainen tai valkoinen. Suomen oloissa pääosa pajuasterin siemenistä on todennäköisesti itämiskelvottomia, joten se leviää kasvullisesti. Kasvullinen leviäminen tapahtuu pienistäkin juurakonpalasista.

Kasvullisesti leviävänä monivuotisena kasvina pajuasteri on voimakas kilpailija alueen luontaiselle lajistolle Rehevoityneillä kasvupaikoilla se voi muodostaa laajoja ja tiheitä kasvustoja.

Vanhankaupunginlahdella pajuasteria tavattiin usean neliömetrin kasvusto Pornaisten niemen edustalla piilokojulle lähtevien pitkospuiden läheisyydestä. Laji levittäytyy korkeakasvuiselle rantaniitylle syrjäyttäen muuta lajistoa. Pajuasterista on havaintoja myös muualta suunnittelualueelta ja sen läheisyydestä.

Hamppuvillakko

Hamppuvillakko on monivuotinen kookas ruoho, joka leviää sekä kasvullisesti että tuulen mukana kulkeutuvien siementensä avulla. Se kukkii loppukesällä keltaisin kukin. Lehdiltään laji muistuttaa hamppua.

Lajin haitoista Suomen olosuhteissa ei vielä tiedetä, mutta se vaikuttaa olevan voimakas kilpailija ja tehokas levittäytymään. Esiintymät tulisi hävittää heti, jotta laji ei saa jalansijaa Suomessa.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen läheisyydessä hamppuvillakkoa havaittiin muutama yksilö Hakalanniemessä, Viikin arboretumin alueella. Arboretumin alueella on useampiakin hamppuvillakko esiintymiä.

Rehuvuohenherne

Rehuvuohenherne on monivuotinen, korkea ja näyttävän kukin kukkiva hernekasvi. Kasvin vahva juuristo ulottuu syvälle, jopa metrin syvyyteen. Siemenet säilyvät itämiskykyisinä pitkään.

Näyttävyytensä takia kasvia saatetaan tahallisesti levittää. Laji on lupiinien kaltainen typpensitoja, joka on voimakas kilpailija ja rehevöittää maaperää.

Rehuvuohenhernettä kasvaa Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen läheisyydessä muutamien paikoin melko pieninä kasvustoina. Yksi laajempi esiintymä on Viikinmäellä, Säynäslahdentien itäpuolella tien ja kevyen liikenteen väylän välissä.

Kuva 4.11. Rehuvuohenherne on kukkiessaan näyttävä kasvi.

4.1.4 Ihmistoiminnan vaikutus

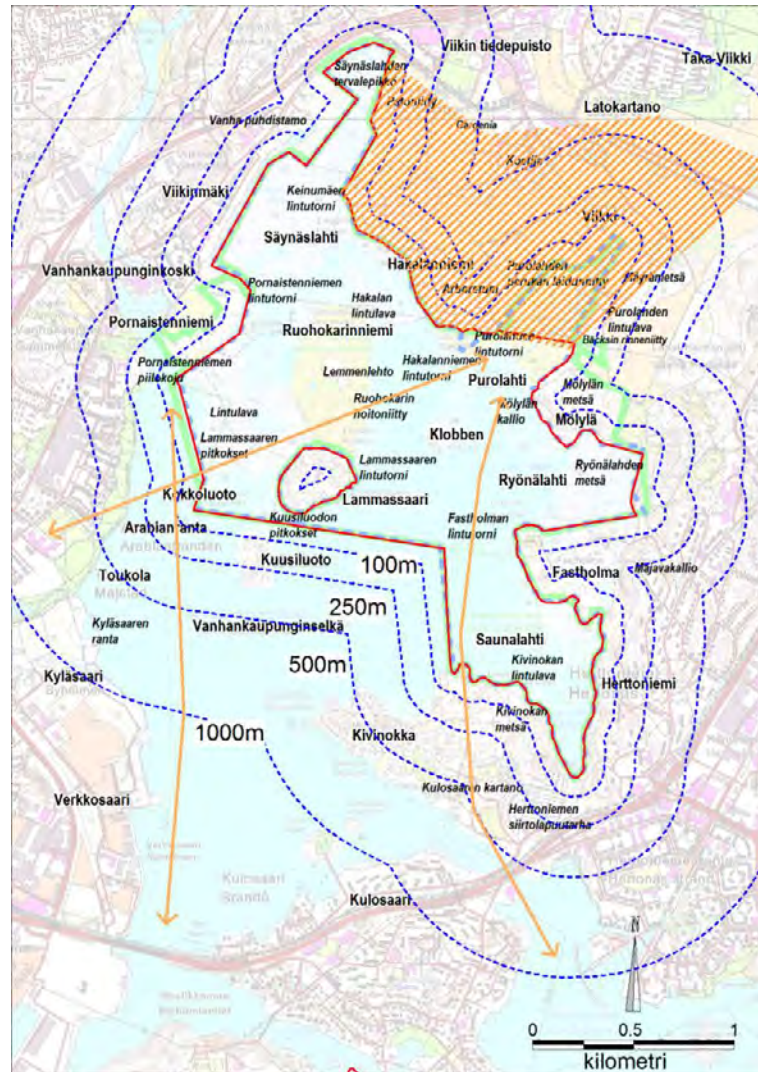
Ihmistoiminnalla on luonnonsuojelualueille sekä suotuisia että haitallisia vaikutuksia. Hyvällä hoidolla alueiden elinympäristöt saadaan säilymään ja suojeltavan lajiston elinolosuhteita voidaan jopa parantaa. Ihmisten määrän kasvu lähialueilla tuo kuitenkin väistämättä uusia haasteita alueiden hoidolle ja luontoarvojen suojelulle. Rakentamisen välillisiä vaikutuksia ovat mm. melu, lisääntynyt liikenne alueella sekä lisääntynyt ihmisten ja kotieläinten liikkuminen alueella. Ne kaikki voivat lisätä kasvillisuuden kulumista tai eläinten pesien ja poikasten tuhoutumisriskiä.

Välilliset vaikutukset ovat vaikeammin arvioitavissa ja niiden vaikutus on erilainen eri vuodenaikoina. Vakavin vaikutus esimerkiksi lintukantoihin on pesimäaikaisella häiriöllä. Monet linnut tottuvat meluun ja ihmisiin, mutta jo hetkellinenkin häiriö saattaa vaikuttaa poikastuoton onnistumiseen, jos pienpedot ehtivät paikalle. Tutkimusten perusteella melu, ihmisten liikkuminen ja muunlainen häirintä vaikuttavat linnustoon jopa yli 2,5 kilometrin päähän (Watts & Bradshaw 1994, Rodgers & Smith 1997).

Ihmistoiminnan vaikutus riippuu ympäristöstä ja toisaalta alueen lajistosta. Erityisesti suurikokoiset lajit ovat usein arempia. Rakennusten käyttökin vaikuttaa häiriön todennäköisyyteen, toimistotalosta ihmiset poistuva illalla koteihinsa, mutta asuintalon ympäristössä ihmiset viettävät enemmän aikaa ja liikkuvat myös enemmän ympäristössä.

Arabianrannan rakentamisen yhteydessä on tutkittu koepaalutusten avulla melun vaikutusta lintuihin ja kaloihin (Kala- ja vesitutkimus Oy ym. 1996). Tutkimuksessa havaittiin, että vesi- ja lokkilintujen määrät eivät vähentyneet paalutuksen takia, mutta paalutus pelästytti linnut lentoon enimmillään vielä kilometrinkin päässä, alle 250 metrin etäisyydellä paalutuspaikasta vesilinnut häiriintyivät pahoin.

Vanhankaupunginlahden linnuista monet lajit ruokailevat Viikin peltoalueilla, ja osa linnuista lentää säännöllisesti lahdelta pois. Lahti ja sitä ympäröivät alueet muodostavat ekologisen kokonaisuuden, ja suojelualueen ulkopuolellakin tapahtuvalla ihmistoiminnalla voi olla vaikutusta alueen sisälle.

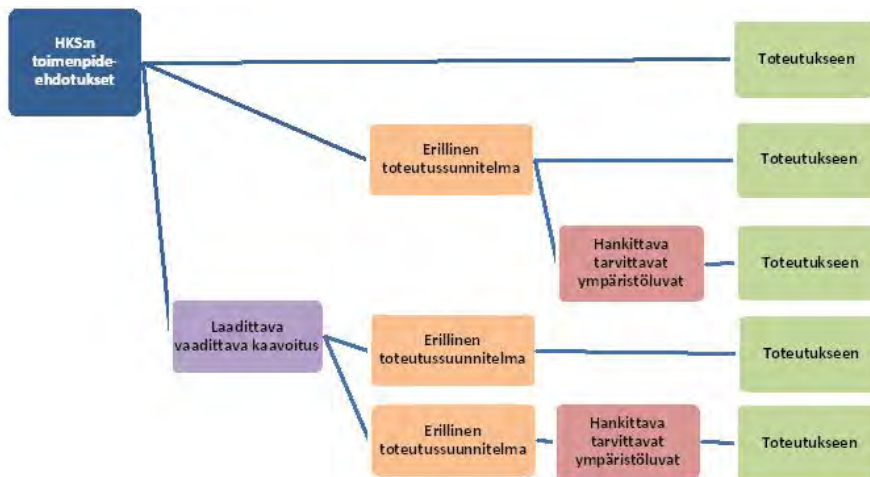

Kuva 4.12. Vanhankaupunginlahden Natura 2000 –alueen ympärille mitatut etäisyysvyöhykkeet. Kartassa on myös viivoituksella alueeseen ekologisesti liittyvä Viikin peltoalue, sekä oletettuja vesi- ja rantalintujen lentosuuntia lahdelta merialueelle tai Helsingin länsipuolelle Laajalahdelle.

5 Toimenpide-ehdotukset ja niiden toteutus

Alueelle ehdotettavat toimenpiteet poikkeavat monessakin suhteessa toisistaan. Osa on pieniä ja yksinkertaisia toimia, osa taas suurempia ja ne voivat vaatia erilaisia lupia. Vaativampia töitä, kuten ruoppauksia tai rakentamista, ei voida tehdä pelkästään tämän suunnitelman perusteella vaan niistä on tehtävä erillinen toteutussuunnitelma, jossa lasketaan tarkasti esimerkiksi ruopattavien massojen määrä, patojen pituus tai vaikkapa piilokojuun tarvittava puutavaran määrä. Toteutussuunnitelman avulla voidaan vasta pyytää tarjouksia urakoitsijoilta ja arvioida tarkemmin lopullisia kustannuksia.

Osa ehdotetuista toimista on sellaisia, että niihin tarvitaan ympäristölupa tai ainakin ympäristöviranomaisen lausunto luvan tarpeesta. Tällaisia ovat esimerkiksi ruoppaukset ja kaivamiset vesialueella tai sen tuntumassa. Lupatarve arvioidaan toteutussuunnitelmassa ja luvat on haettava ennen toteutusta.

Kuva 5.1 Toimenpide-ehdotuksista toteutukseen.

Kun toimenpide-ehdotuksia eri alueille suunniteltiin, alue jaettiin pienempiin osa-alueisiin tarkastelua varten. Kultakin osa-alueelta arvioitiin, tarvitaanko kunnostustoimia Natura-alueiden parantamiseksi ja jos tarvitaan, millaisia. Lisäksi arvioitiin palvelurakenteiden ja reittien tarve vierailijoiden ohjaamiseksi.

5.1 Niitot, laidunnus ja ruoppaukset

Lintukosteikon perushoitoa ovat rantaniittyalueiden niitto, jatkuva laidunnus sekä pensaikoiden ja puiden sekä juurakoiden poistot. Kun rantaniityt on saatu avoimeksi, jatkuva laidunnus ylläpitää niiden suotuisaa tasoa ja järeämpiä toimia tarvitaan harvemmin.

Edellisen hoito- ja käyttösuunnitelman kaudella rantaniittyjen raivaus ja laidunnus nostivat lintujen pari- ja lajimääriä niillä alueilla. Saavutettu parannus niittylinnuston tilassa oli kuitenkin vain väliaikainen, sillä ilmeisesti liian pieni laidunnuspaine, varikset ja pienpedot yhdessä vaikuttivat parimäärän laskuun viime vuosina.

Vanhankaupunginlahden alueella olisi siis tällä hetkellä tarvetta myös järeämmille toimille ja laidunalueen laajentamiselle. Työläimmät ja voimakkaimmin aluetta muuttavat hoito- toimenpiteet liittyvät nimenomaan ruovikon aiheuttaman umpeenkasvun torjumiseen. Vanhankaupunginlahdella pääasiallinen poistettava tai torjuttava laji on järviruoko, jota ei voida torjua pelkästään lehmien avulla, vaan ruokoa on ensin poistettava mekaanisesti ja vasta sen jälkeen laidunnuksella ja tukiniitoilla ruovikon kasvu saadaan talttumaan.

Niitot

Vedessä kasvavaa järviruokoa niitetään veden pinnan alapuolelta kesken kasvukautta. Näin toteutettuna niitto parhaiten hillitsee ruovikon kasvua, ja voi pitemmällä aikavälillä jopa vähentää ruovikkoa huomattavasti. Järviruokoa niitetään Ruohokarin hoitoniityn edustalta sekä Purolahden edustalta. Tarvittaessa niittoja ulotetaan keskivesirajan yläpuolelle (kuvat 6.3-6.5).

Ruopattavien lampareiden avoinna pysymistä tuetaan niitoin. Niitto tapahtuu tässäkin tapauksessa vesirajan alapuolelta. Kaikkia lampareiden reunoja ei niitetä saman vuoden aikana, vaan koskemattonta reuna- aluetta tulee säästää mm. sudenkorentojen elinympäristöinä. Niitot tulee suunnitella tarkemmin yhdessä ruoppaussuunnitelman kanssa.

Korkeakasvuisten mesiangervoa kasvavien merenrantaniittyjen elvyttämiseksi tehtävät niitot tulee suunnitella tarkemmin tutkimus- ja seuranta suunnitelmassa. Tästä on tarkemmin kappaleessa 6.10.

Käytettyjä termejä

Vesikasvien niitto

Kasvien varret katkotaan koneellisesti tai käsin, juurakko jää koskemattomana jäljelle. Pohjasedimenttiä ei nosteta.

Ruoppaus

Joko kauhalla, haralla tai imuruoppaajalla poistetaan sekä pohjan kasvillisuutta että pohjasedimenttiä. Jos tavoitteena on vain poistaa kasvillisuutta, sedimentistä poistetaan vähemmän kuin jos tarkoituksena on myös veden syvyyden kasvattaminen.

Taulukko 5.1. Ilmaversoisille vesikasveille soveltuvat poistomenetelmät. Lähde: Suomen ympäristökeskus.

Laji tai lajiryhmä	Menetelmät	Ajankohta	Toistotarve
Ilmaversoiset kasvit -järviruoko -järvikaisla -järvikorte -osmankäämi	Niitto viikatteella tai niittokoneella	Keskikesä tai koko kesän ajan. Kesäkuun niitto vähentää ruovikoita tehokkaimmin	Kasvaa kuormituksen myötä
	Jos ranta voimakkaasti mataloitunut, juurakot on poistettava ruoppaamalla	Syksy, edullisinta talvella	Pieni
	Edellisen vuoden kasvuston poistaminen jään päältä helpottaa seuraavan kesän niittoa	Talvi	Pelkkä talviniitto ei vähennä ruovikoita

Laidunnus ja laidunnusta tukevat toimenpiteet

Laidunten lisäämistä ja ruovikon niittoa on toivottu yleisön vastauksissa ja asiantuntijoiden kommentteissa. Laidunniityt on koettu hyväksi linnuston kannalta. Ongelmina on ollut mm. liian pieni laidunnuspaine. Laidunnuspaineen suositukset vaihtelevat, mutta esimerkiksi kosteilla rantaniityillä 0,5-1 emolehää + vasikka hehtaaria kohden pitäisi olla riittävä.

Laidunnusta jatketaan ja laidunalueita laajennetaan (kuvat 5.3-5.5). Purolahden laidun-nusaluetta laajennetaan vähintään nykyisen laitumen ja ojan väliseen ruovikkoon. Ruohokarin laidunaluetta voidaan laajentaa länteen päin sekä Hakalanniemen ja Lammassaaren metsäalueille. Näin turvattaisiin karjalle suojaisia alueita laitumelle vaikka laidunalue loh-kotaan useampaan osaan. Puustoiset laidunalueet lisäävät myös kasvilajiston monimuo-toisuutta luomalla hakamaabiotooppeja.

Tavoitteena on yhdistää Purolahden ja Ruohokarin laidunalueet yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa on 4-6 lohkoa. Osa lohkoista on mahdollista yhdistää pitämällä lohkojen väliset portit auki. Koko laidunalueen pinta-alaksi saadaan näin noin 60 hehtaaria. Tämä vaatii noin 50-60 emolehää vasikkoineen jotta laidunpaine on riittävä.

Laidunten lohkominen suoritetaan laidunpaineen tasaamiseksi. Näin voidaan siirtää karja sinne, missä laidunnusta milloinkin tarvitaan. Laidunpainetta tasaamalla estetään ylilaidunnus karjan eniten suosimilla alueilla. Laidunten lohkominen mahdollistaa sen, että osa alueesta voidaan pitää koko ajan erillään ja näin voidaan käyttää eri tahoilta saatavaa karjaa. Laidunlohkot tulee suunnitella niin, että jokaisella loholla on karjalle suoja, joko puustosta tai rakennettuna. Mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa voidaan Ruohokarin laidunaluetta laajentaa Lammassaaren länsipuolelle. Tämä vaatii kuitenkin lisää laiduntavaa karjaa.

Luonnonniittyjen laidunnuksessa tärkeitä reunaehtoja ovat laidunpaineen oikea mitoitus ja laidunnuksen rehevöittävän vaikutuksen minimoiminen. Rehevöittävä vaikutuksen

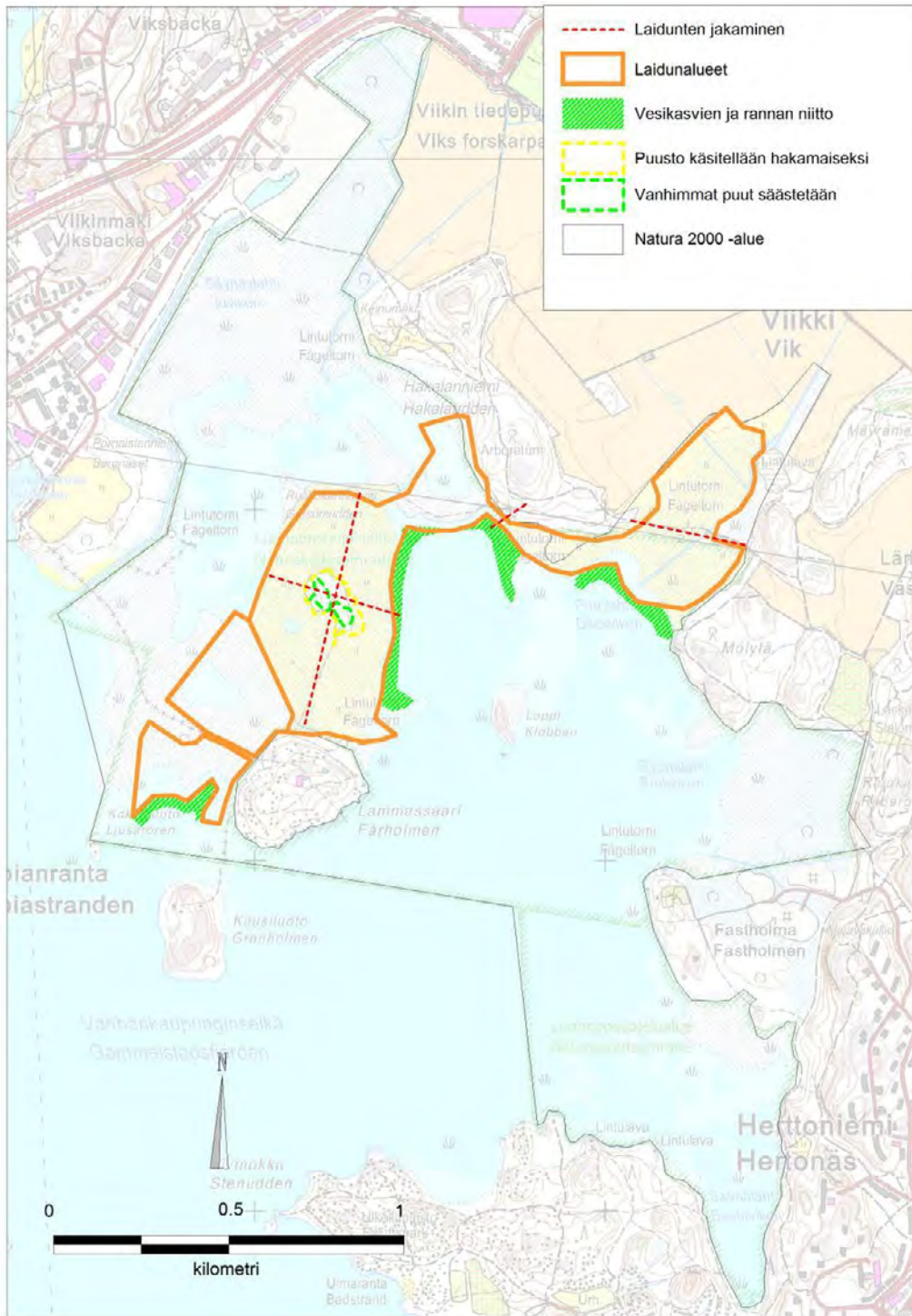
minimoimiseksi karjaa ei saa siirtää luonnonlaitumen ja lannoitetun peltolaitumen välillä kasvukauden aikana. Myöskään lisärehua ei saa tuoda luonnonlaitumille. Purolahden perukan laidunalueella, joka rajoittuu laidunnettavaan tai viljeltäviin peltoihin ehdotetaan mahdollisuuksien mukaan tehtäväksi suojavyöhyke laidunniityn ja peltojen väliin. 1-1,5 m levyinen vyöhyke vähentäisi mahdollisesti viereisiltä pelloilta tulevaa ravintolisää, hillitsisi viljelykasvien leviämistä niitylle ja tarjoaisi kulkuväylän niityn vieritse.

Ruohokarin hoitoniityn kuivimmille alueille olisi syytä tehdä laikuittain vesiallikoita, joka lisää laidunniityn monimuotoisuutta. Allikot toteutetaan talviaikaan kaivinkoneella laikuttamalla. Massoja ei ole tarpeen siirtää pois, vaan ne jätetään kumpareeksi laikun läheisyyteen.

Laidunnusta on tuettu koneellisilla niitoilla ja talkoilla ja näin ehdotetaan tehtävän jatkossakin. Laidunalueilla sijaitsevat ruovikot tulisi niittää kesäkuussa tai heinäkuun alussa. Näin uusi pehmeä ruokokasvusto kelpaisi taas karjalle syötäväksi. Kasvukaudella toteutettu niitto hillitsee myös tehokkaimmin ruovikon kasvua. Laidunnusta tukevia niittoja suoritetaan Ruohokarin hoitoniityn länsiosissa sekä Purolahden hoitoniityn ruokoa kasvavilla osilla.

Kuva 5.2. Ruohokarin hoitoniityn kosteimmat painanteet lähiympäristöineen ovat kahlaajille sopivaa pesimäympäristöä.

Kuva 5.3. Vanhat ja ehdotettavat laidunalueiden laajennukset Vanhankaupunginlahdella. Kuvan selitteet koskevat myös seuraavia kuvia.

Kuva 5.4. Tehtäviä toimenpiteitä Ruohokarin laidunalueella.

1	Uuden laitumen raivaus	19 ha
2	Laidunnus	40 ha
3	Laidunnusta tukeva niitto	12 ha
4	Vedessä kasvavan ruovikon niitto	4 ha
5	Laidunten lohkominen	
6	Mesianervoniittyjen hoito	2-5 ha
7	Puuston käsittely	1,2 ha
8	Laidunalueen laikutus	3 ha
9	Vesakon raivaus	1,5 ha

Kuva 5.5. Tehtäviä toimenpiteitä Purolahden laidunalueella.

1	Uuden laitumen raivaus	6 ha
2	Laidunnus	40 ha
3	Laidunnusta tukeva niitto	12 ha
4	Vedessä kasvavan ruovikon niitto	4 ha
5	Laidunten lohkominen	

Ruoppaus ja padot

Aiemmin on tuotu esiin kunnostusehdotus (Uudenmaan ympäristökeskus, julkaisematon selvitys 1999), jossa suuri osa Säynäslahden kosteikkoaluetta padottaisiin, ja sillä tavoin vedenpinta saataisiin korkeammalle. Ison lohkon patoaminen olisi aluetta hyvin voimakkaasti muuttava toimenpide. Luontainen vedenvaihtelu katoaisi, ja valtaosa alueella nyt esiintyvistä kosteikkobiotoopeista häviäisi. Tässä suunnitelmassa päädyttiin kuitenkin lievempiin, mutta kosteikkoalueen monimuotoisuutta selvästi lisääviin toimenpiteisiin. Keinoina käytetään lampareiden ja kanavien ruoppausta sekä pieniä patoja.

Ruoppaustoimenpiteitä ehdotetaan Säynäslahdelle, Purolahdelle, Saunalahdelle ja Pornaistenniemen edustalle. Lampareiden ja kanavien ruoppauksilla pyritään lisäämään ruovikkoalueen monimuotoisuutta ja mm. kelluslehtisille ja uposkasveille soveltuvia kasvupaikkoja. Lampareiden välille ehdotetaan ruopattavaksi kapeita kanavia, jotka johtavat vettä ja voivat mahdollisesti torjua pienpetojen pääsyä lintujen pesille. Kanavat suunnitellaan toteutettavaksi niin, että säädettävien pohjapatojen avulla lampareiden vedenpinta voitaisiin säätää useammalle tasolle.

Pohjapatojen avulla estetään lampareiden vedenpinnan lasku liian alas ja pidetään vettä Säynäslahden lampareissa. Jos lampareiden vedenpinta laskee liian alas, kasvillisuus pysyy kasvamaan koko lampareen alueella ja umpeenkasvu kiihtyy. Järviruoko syrjäyttäisi varsinaiset vesikasvit, jotka muodostavat tärkeän elinympäristön monille vesiselkärangattomille. Monet vesilinnut puolestaan käyttävät juuri niitä ravinnokseen.

Kuvissa 5.7 ja 5.8 on esitetty Säynäslahden ruopattavat alueet. Ruopattavien alueiden määrät on rajattu niin, että ne vastaavat noin vuoden 1988 lampareiden määrää. Lampareiden laajuus vastaa sitäkin aiempaa ajanjaksoa, jotta ne eivät kasvaisi nopeasti takaisin umpeen.

Lampareisiin tehdään pesimäsaarekkeitä. Saarekkeet voidaan toteuttaa esimerkiksi ruoppausmassoja hyväksikäyttäen. Saarekkeet luovat turvallisen pesimäpaikan naurulokeille, joiden toivotaan palaavan lahdelle. Lampareiden avaaminen mahdollisesti lisää myös täplälampikorenon esiintymispaikkoja. Rantaviivaa lisäämällä parannetaan myös useimpien muiden alueella lisääntyvien sudenkorentolajien elinoloja. Täplälampikorenon ja idänkirsikorenon esiintyminen alueella tulee selvittää tarkemmin ennen ruoppausten alkua. Luontodirektiivin liitteen IV lajien lisääntymispaikkoja ei saa hävittää, joten ruoppaukset tulee suunnitella niin, ettei niistä aiheudu merkittävää haittaa lajien esiintymiselle alueella.

Pornaistenniemen edustan lampareiden ruoppaukset näkyvät kuvassa 5.8. Tälle alueelle ei ole suunniteltu uusien lampareiden ruoppausta, vaan olemassa olevia laajennetaan. Lampareita laajennettaessa on säilytettävä koskematonta rantaviivaa täplälampikorenonnelle. Samassa kuvassa näkyy Ruohokarinniemen laidunaluetta kiertävä kanava, sekä muut kanavarakenteet.

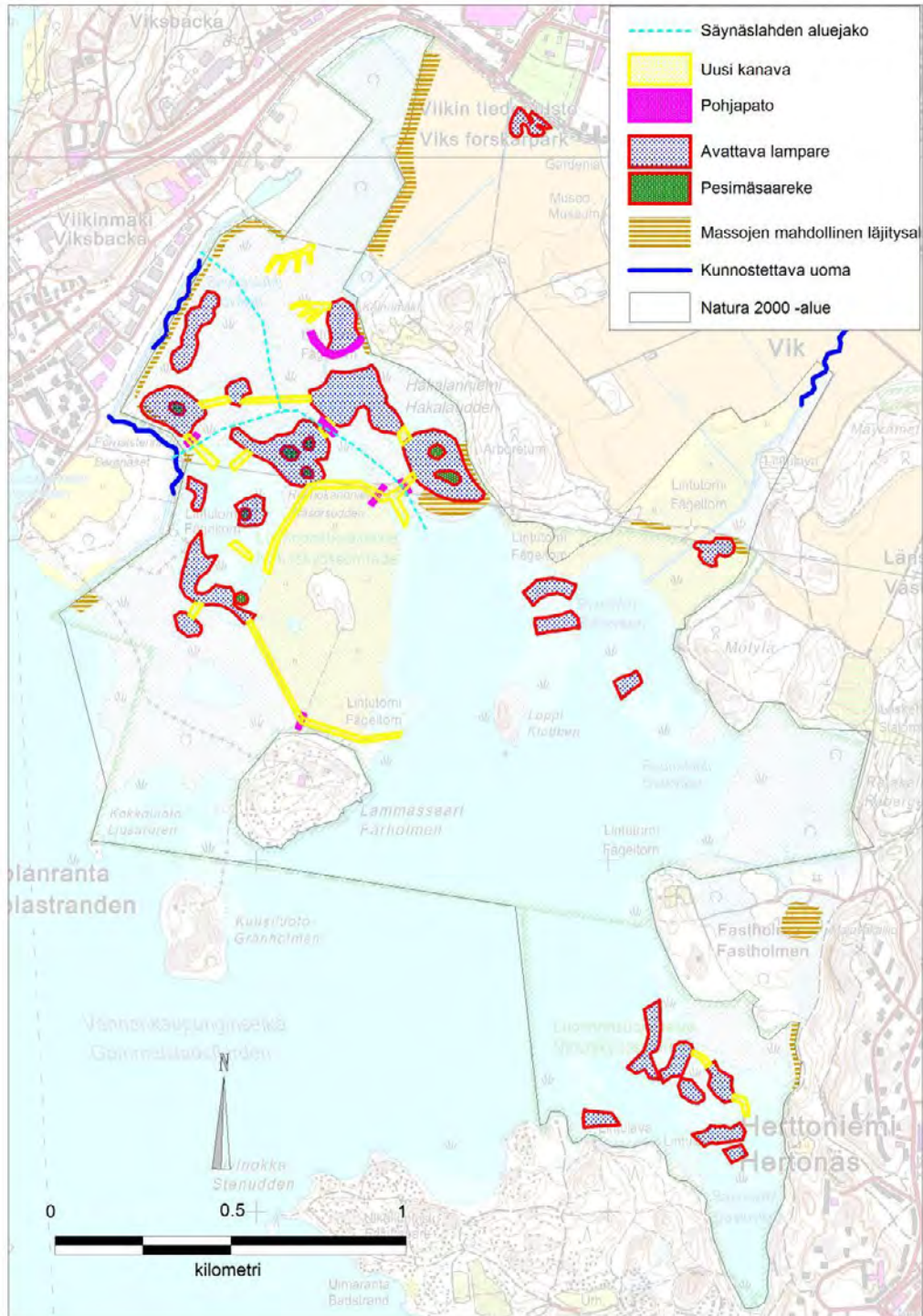
Purolahden edustalle ja Klobbenin kannakselle ehdotetaan kuvassa 5.9 esitettyjä ruoppauksia. Klobbenin kannas on viime vuosina kasvanut kiinni mantereeseen. Ruoppauksilla kannas katkaistaan. Purolahdelle ehdotetaan tehtäväksi uusi laskeutusallas Viikinojan varteen. Sen suunnittelussa on huomioitava Viikinojan status lohi- ja siikapitoisena vesistönä eli kalan kulku patojen yli on turvattava.

Kuvassa 5.10 esitetään Saunalahden alueelle suunnitellut ruoppaukset. Voimakkaimman ruovikonkasvun aikaan Saunalahden suu kuroutuu umpeen. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan katsota tarpeelliseksi Saunalahden suun auki pitämistä. Ruovikko estää paitsi veneilijöitä liikkumasta alueella myös aallokon aiheuttamaa veden samentumista.

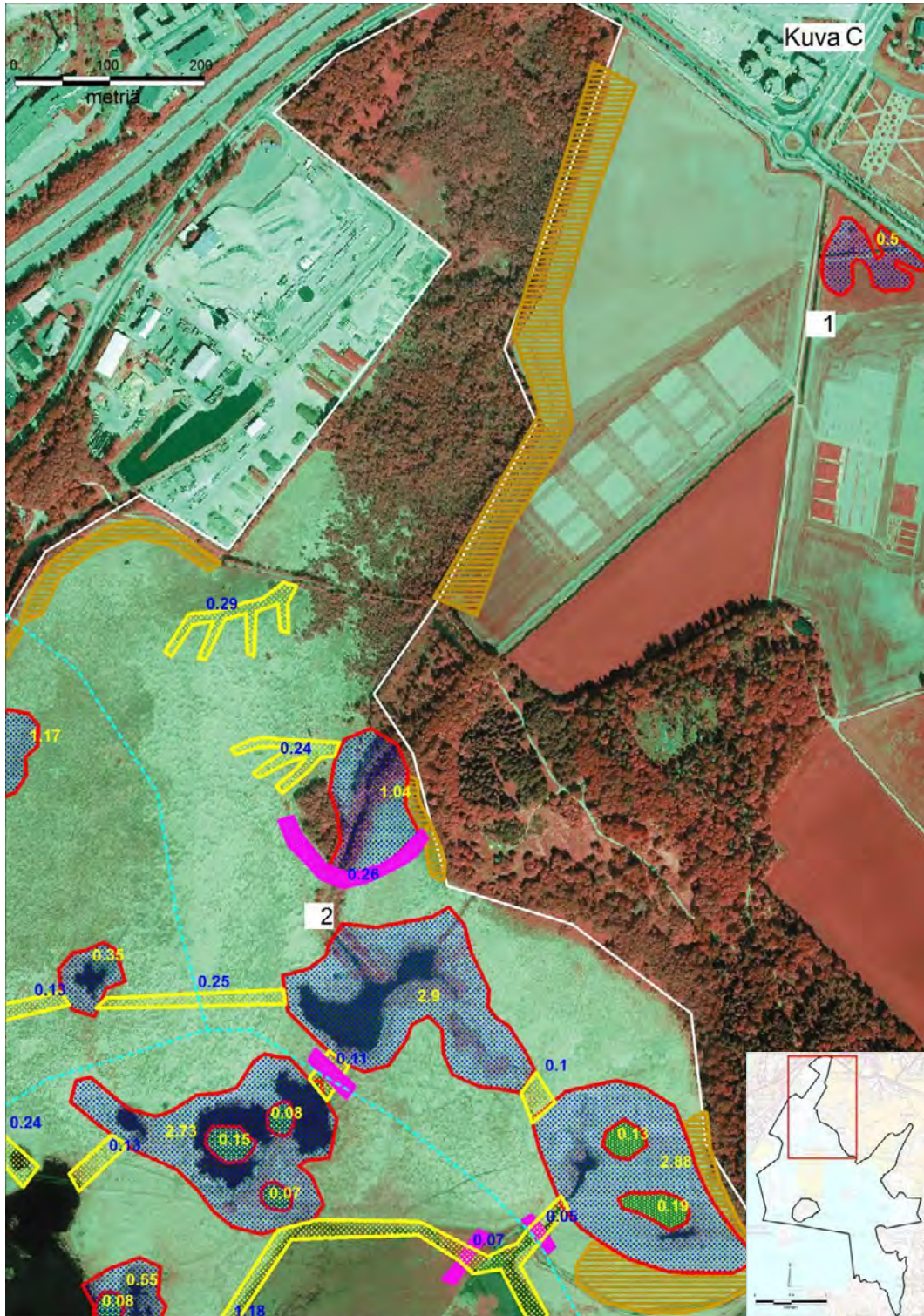
Oletetaan, että ruoppauksesta aiheutuvat massat ovat läjityskelpoisia. Yhtenä sijoituspaikana ehdotetaan Natura 2000 -alueen reunoja, joissa massoja voidaan sijoittaa puuston ja ruovikon reuna-alueille. Läjitysmaat valitaan niin, ettei alueille myöhemmin mahdollisesti kasvava pensasto tai puusto haittaa näkymiä tai uhkaa arvokkaita lajeja tai luontotyyppijä. Toisena sijoitusvaihtoehtona ovat koetilan pellot. Täällä läjitysmassoja voitaisiin käyttää esimerkiksi Viikinojan reunoille penkereiksi. Tämä pienentäisi tulvariskiä pelloilla.

Esitetyt massojen läjitysalueet ovat vain suuntaa-antavia ja ne täytyy tarkemmin määrittellä toimenpidesuunnitelmissa. Massojen läjityskelpoisuus tulee myös tutkia ennen niiden sijoittamista alueelle tai sen läheisyyteen.

Patoniityltä tulevan ojan suualue voitaisiin padota pohjapadolla (kuva 5.7), jolloin veden olisi pakko virrata laajemmin ruovikkoalueen halki, mutta tulvan aikana vesi pääsisi virtaamaan yli eikä pelloille aiheutuisi tulvimista. Padon avulla osa veden mahdollisesti mukanaan kuljettamista ravinteista pysähtyisi siihen. Ojanvarren puusto ja pensasto suositellaan poistettavaksi, lukuun ottamatta tervaleppälehdon aluetta.

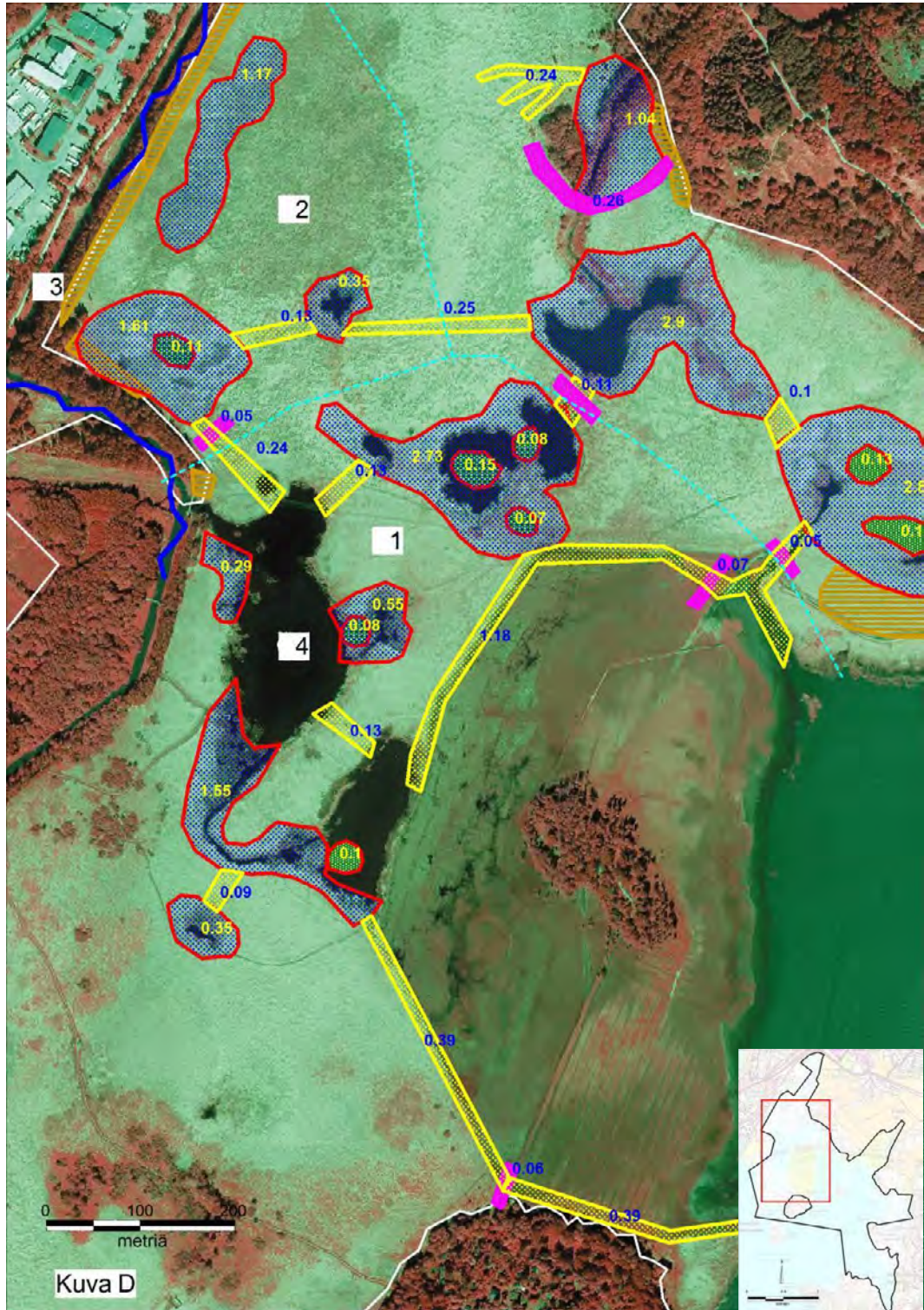

Kuva 5.6. Alueelle ehdotettuja kunnostustoimia. Kuvan selitteet koskevat myös seuraavien sivujen kuvia, joissa kohteita on esitetty tarkemmin.

Kuva 5.7. Ehdotettuja toimenpiteitä Hakalanniemen edustalle.

1	Hulevesikosteikon perustaminen Viikintien varteen	0,5 ha
2	Vaihe II, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	7,8 ha

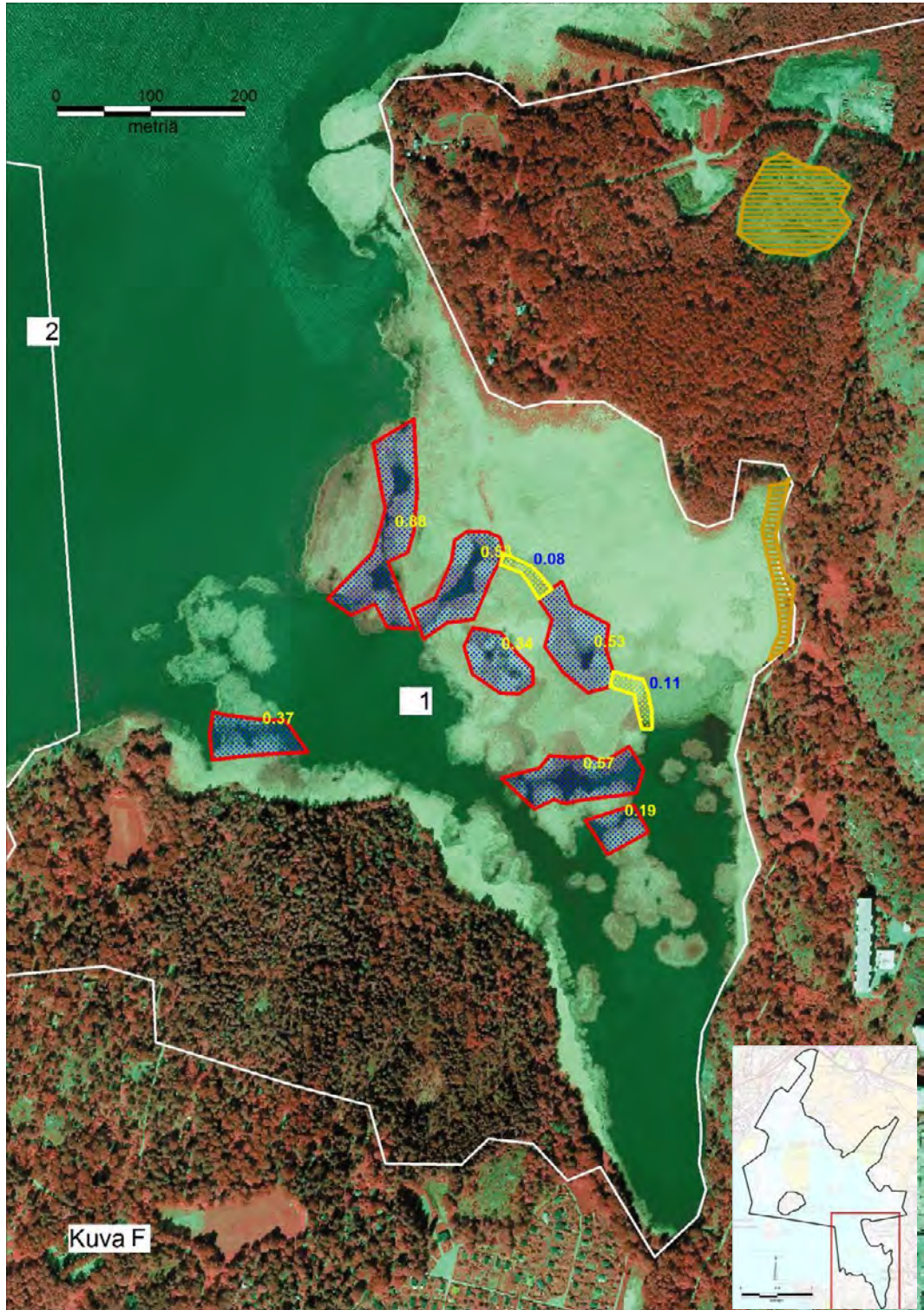
Kuva 5.8. Ehdotettuja toimenpiteitä Pornaistenniemen edustalla.

1	Vaihe I, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	8 ha
2	Vaihe III, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	3,4 ha
3	Puhdistamon ojan luonnonmukaistaminen	0,8 km
4	Hoitokalastus	

Kuva 5.9. Ehdotettuja toimenpiteitä Purolahdella.

1	Viikinojan luonnonmukaistaminen	0,6 km
2	Uuden kosteikkoaltaan perustaminen	0,5 ha
3	Ruoppaus	2,01 ha

Kuva 5.10. Ehdotettuja toimenpiteitä Saunalahdella.

- 1 Ruoppaus 3,6 ha
- 2 Hoitokalastus

5.2 Pienpetojen torjunta

Linnustolle haitallisia vaikutuksia aiheutuu sekä nisäkkäistä että varislinnuista.

Pienpetojen torjumiseksi ainakin osa niittyalueesta pitäisi aidata alaosastaan tiheämpisilmäisellä aidalla. Alueelle suunnitellut kanavat voivat estää tai ainakin vaikeuttaa pienpetojen pääsyä laitumelle. Myös Klobbenin kannaksen katkaisevat ruoppausalueet voivat hillitä pienpetojen pääsyä Klobbenin edustan ruovikko ja niittyalueelle. Tehokkaimmin pienpetoja torjutaan kuitenkin pyydystämällä haittaa aiheuttavia lajeja. Pyydystyksiä on alueella tehty ja niitä tulee jatkaa vuosittain tehtävinä. Pienpetopyynnillä pyritään vähentämään alueen supikoira-, minkki-, näätä- ja kettukantoja. Muiden petoeläinten aiheuttamaa haittaa alueella seurataan. Suojelualueen sisällä pienpetopyynti tapahtuu pääasiassa loukkupydyksin, tarvittaessa voidaan ampua suojelualueen sisällä. Loukkuihin joutuneet mäyrät ym. eläimet päästetään vapaaksi. Suojelualueen ulkopuolella metsästetään myös, ja siellä voidaan käyttää myös koiria apuna metsästyksessä.

Varisten torjumiseksi ensisijaisena toimenä on ruokailupaikkojen (biojäte ym.) poistaminen tai tarkempi säilyttäminen alueen läheisyydessä. Variksia on mahdollista myös loukuttaa, mikäli ruokailupaikkojen käytön estäminen ei aiheuta toivottua tulosta. Lemmenlehdon puuston toimiminen varisten päiväystyypikkana mahdollisesti heikentyy, kun osa puustosta poistetaan.

5.3 Hoitokalastus

Vanhankaupunginlahden kalasto on avovesialueella tehdyn seurannan perusteella särkikalavaltainen (Haikonen ym. 2010). Pornaistenniemen yhdessä lampareissa tehtiin esityön luontoinen kalastotutkimus syksyllä 2014. Siinä havaittiin hopearuutanoita ja ruutanoita (Ilkka Sammalkorpi ja Lauri Urho, kirjallinen tiedonanto 7.10.2014), jotka voivat vaikuttaa vesistön ravintoketjuun heikentävästi ja rajoittaa pohjaeläinravintoa käyttävien vesilintujen kuten mustakurkku-uikun, tukkasotkan ja punasotkan määriä (Sammalkorpi ym. 2014).

Alueen muiden lampareiden ja myös Vanhankaupunginselän ja Saunalahden kalaston tilanne tulee selvittää. Tutkimuksissa selvinneiden tietojen perusteella alueelle tulee arvioida hoitokalastuksen tarve. Osa lampareista olisi pyrittävä pitämään kalattomina. Näin tarjotaan elinympäristöjä mm. sudenkorennontoukille ja mustakurkku-uikulle.

Vanhankaupunginselällä tehtäviä kalastuksia tulisi jatkaa, ja kalastusta voitaisiin kohdentaa myös Purolahden ja Saunalahden alueille. Kalastuksessa poistettaisiin särkikaloja, mutta petokalat jätettäisiin lahdelta lisääntymään.

Lampareiden osalta hopearuutanoiden ja ruutanoiden poistoon voi riittää 2-4 vuoden välein tehtävä poistopyynti esimerkiksi paunetilla tai katiskoilla. Täydelliseen kalattomuuteen lampareilla tuskin päästään eikä siihen ehkä kannata pyrkiäkään. Tärkeämpää olisi pitää kalapopulaatiot niin matalina, että vesiselkärangattomia riittää ravinnoksi myös linnuille. Hopearuuna on lammikoissa erittäin tehokas ravinnonkäyttäjä ja lisääntyjä, ja se jättää muille eläimille niukasti elinmahdollisuuksia. Petokalojen niukkuuden takia niitä kannattaisi vähentää mahdollisimman paljon. Nykyinen hopearuutanavaltainen tilanne on kehittynyt arviolta noin kymmenessä vuodessa, joten muutaman vuoden välein teh-

tävä poisto voi riittää (Lauri Urho ja Jussi Pennanen, kirjallinen tiedonanto 21.11.2014)
Jos lampareita kaivetaan syvemmäksi ja uusia kanavia ruovikkoon tehdään, poistopyynti olisi syytä tehdä ennen näihin toimiin ryhtymistä.

5.4 Haitallisten vieraslajien poisto

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella esiintyvien haitallisten nisäkäsvieraslajien eli supikoiran ja minkin torjuntatoimet esitellään pienpetojen torjunta kappaleessa 5.2. Lampareissa elävän hopearuutan torjuntaan liittyvästä hoitokalastuksesta on kerrottu kappaleessa 5.3. Seuraavassa esitellään kasveihin kuuluvien haitallisten vieraslajien poistoa ja torjuntaa koskevat hoitosuositukset.

Jättipalsamin torjunta perustuu kasvin yksivuotisuuteen ja siementen heikkoon säilyvyyteen. Kitkemällä kasvustot ennen siementen kypsymistä voidaan tehokkaasti vähentää jättipalsamin määrää alueella. Paras tulos saavutetaan jos samalta alueelta kitketään muutaman kerran kasvukauden aikana ja uudelleen kitketään seuraavien vuosien aikana. Niittoa on mahdollista käyttää laajempien kasvustojen poistossa. Niiton ongelma on jättipalsamin kyky haaroa niitettyjä versoja ja jatkaa kasvua ja kukintaa. Niitto tulisi uusia samana kasvukautena muutama kertaan. Mikäli torjuntatoimia tehdessä kasvusto on ehtinyt jo siemenvaiheeseen, tulee huolehtia, ettei siemeniä kulkeudu uusille kasvupaikoille kasvijätteiden mukana tai esimerkiksi kengänpohjissa.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueen luontaista kasvillisuutta uhkaa selvimmin Purolahden perukan laidunniityn vieressä sara- ja ruoholuhdalla kasvavat jättipalsamit. Kasvusto on laajahko, mutta ei vielä kovin tiheä. Alueella kasvaa Natura 2000 -lomakkeella mainittu ja alueellisesti uhanalainen ojakurjenpolvi. Jättipalsamikasvusto tihtyessä uhkaa ojakurjenpolvikasvustoja. Muita laajahkoja jättipalsamikasvustoja on Lammassaaren lintutornin ympäristössä, Fastholman lumenvastaanottopaikan ympäristössä, Mäyrämetsän lounaisosan koivikossa ja Säynäslahden perukan pensas- ja ruokoluhdan alueella. Kaikille näille kohteille suositellaan toimenpiteitä kasvustojen hävittämiseksi. Myös pienemmät alueella havaitut kasvustot ja yksittäisetkin kasvit on syytä poistaa mahdollisuuksien mukaan. Lammassaaren lintutornin ympäristöön suunniteltu hakamaa/metsälaidunnus osaltaan hillitsee kasvin kasvua tällä alueella.

Karhunköynnöksen hävittäminen on vaikeaa, sillä se juurtuu paikalleen sitkeästi. Helppo on aloittaa torjuntatoimet katkomalla varret tyvestä ja versojen kuivuttua poistaa ne muun kasvillisuuden seasta. Juurakoita voi yrittää kitkeä ja kaivaa pois maasta.

Laajimman havaitun Ruohokarin hoitoniitylle johtavan käytävän aidassa kasvavan kasvuston hävittämistä suositellaan ohjeen mukaisesti. Myös muita kasvustoja on syytä poistaa mahdollisuuksien mukaan.

Pajuasterin hävittäminen rantaniityltä on todennäköisesti hyvin vaikeaa. Säännöllisin niitoin tai muilla ravinteisuutta vähentävillä hoitotoimilla sitä voitaisiin yrittää hillitä.

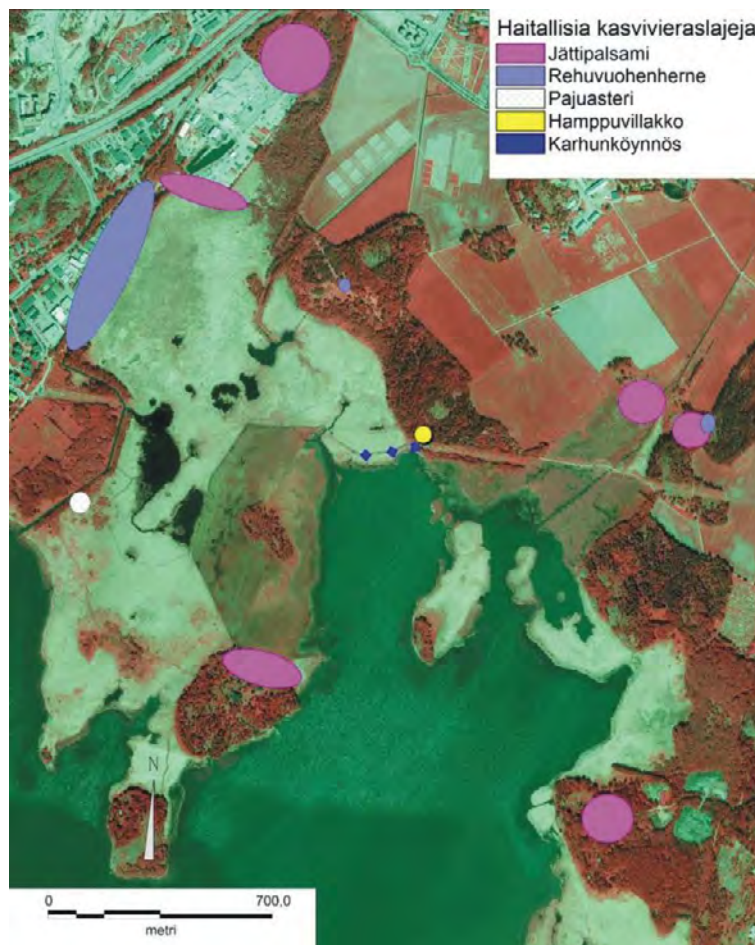
Pornaisten niemen edustan pajuasterikasvuston leviämistä tulee hillitä niitoin.

Hamppuvillakon versot tulee katkaista ennen siementen kypsymistä. Kasvit voi myös yrittää kitkeä pois kasvupaikaltaan.

Vanhankaupunginlahden suunnittelualueella hamppuvillakkoa ei tavattu. Hakalanniemessä sijaitsevan arboretumin kasvusto tulisi kuitenkin poistaa viipymättä.

Rehuvuohenherneen hävittäminen onnistuu todennäköisimmin maanmuokkauksella ja kesannoinnilla, joka toistetaan useiden vuosien ajan.

Viikinmäellä suunnittelualueen ulkopuolella sijaitseva esiintymä tulisi hävittää maanmuokkauksen ja kesannoinnin avulla. Alueen läheisyydessä havaitut ja havaittavat pienemmät esiintymät voi yrittää hävittää lapiolla tai koneella kaivamalla. Juuret ulottuvat kuitenkin niin syväälle, että tämän voi joutua toistamaan useasti.

Kuva 5.11. Haitallisten vieraskasvilajien hoitotoimenpiteiden sijoittuminen Vanhankaupunginlahden suunnittelualueelle ja sen läheisyyteen.

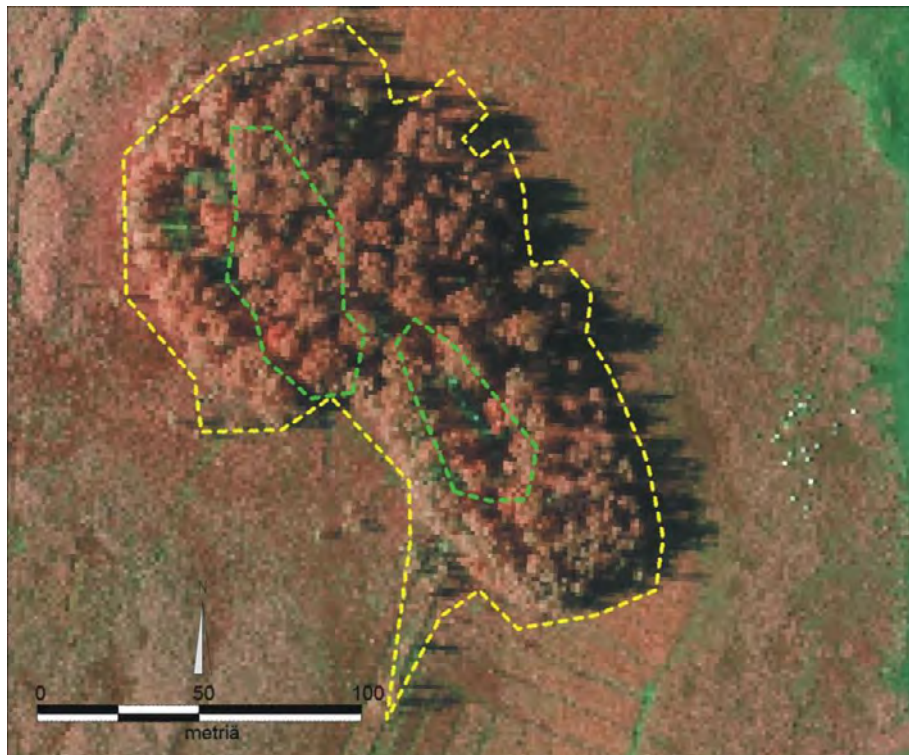
5.5 Puusto ja pensasto

Natura-alueella linnuston elinolosuhteiden parantaminen ohjaa myös metsänhoitoa. Vanhakaupunginlahden suunnittelualueen metsät saavat kehittyä pääsääntöisesti luonnontilaisina, kuten myös yleisön vastauksissa toivotaan. Vanhakaupunginlahden suunnittelualueen metsiä on hoidettu jo pitkään virkistymetsinä. Pääasiassa lahoppua ei poisteta metsistä, vaan se jätetään paikoilleen. Vaaralliset, pääkulkuväylien välittömässä läheisyydessä kasvavat puut kaadetaan ja rungot jätetään maastoon lahoppuiksi. Myös pääkulkuväylien läheisyyteen jätetään lahoppuustoa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Lahoppuun merkityksestä tiedotetaan asukkaille viestinnän keinoin.

Pensaiden ja puuston poistoa jatketaan näkyvyyden lisäämiseksi lintutorneilta ja lavoilta (ensisijaisena Mäyrämetsän lintulava). Vesakon raivaus toistetaan tarpeen mukaan. Pornaistenniemen luonnonsuojelualueen sähkölinjan alla puustoa hoidetaan siten, ettei se aiheuta haittaa linjalle.

Lemmenlehdon puuston käsittely on aiheuttanut runsaasti keskustelua työn aikana. Kuvassa 5.12 on verrattu metsikön nykyistä laajuutta puolen vuosisadan takaiseen laajuuteen. Ehdotamme, että puustoa hoidetaan tulevaisuudessa hakamaisena. Puustossa säästetään vanhimpia puuyksilöitä.

Laidunten lohkomisen vuoksi laajennetaan laidunalueita Lammassaareen ja Hakalanien puustoisille alueille (kuva 5.4). Näiltä alueilta ennen laidunnuksen aloittamista poistetaan aluspuustoa ja tarvittaessa harvennetaan metsää karjalle mielekkäämmäksi kulkea.

Kuva 5.12. Laidunalueen keskellä sijaitsevan Lemmenlehdon puuston tämän hetkinen raja kuvassa keltaisella katkoviivalla. Vihreällä katkoviivalla on esitetty 1900-luvun puolenvälin tilanne.

Pensaikon leviämisen hillitsemistä voidaan tarpeen mukaan harkita. Tulee kuitenkin muistaa, että pensaikon poistaminen raivaamalla lisää järviruo'on sekä puiden ja pensaiden taimien määrää tulevaisuudessa, jos alueen hoitoa ei jatketa esimerkiksi niitoin tai lammaslaidunnuksella. Pensaikon raivaamiseen on tarvetta mm. Pornaistenniemen ja Lammaslaadunnuksella. Pensaikon raivaamiseen on tarvetta mm. Pornaistenniemen ja Lammaslaadunnuksen välillä, sekä Hakalanniemen ja Purolahden reuna-alueilla.

5.6 Reitit ja alueella liikkuminen

Vanhankaupunginlahden polkuverkostoa on kehitettävä vastaamaan kasvanutta käyttöä. Yleisökyselyn mukaan polkupyöräilijöiden, hiihtäjien ja kävelijöiden rinnakkaiselo lahden poluilla ei aina ole ongelmattonta, joten ongelmien vähentämiseksi polkuverkostoa tulee kehittää (kuvat 5.20-5.25). Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto on tehnyt erillisen suunnitelman koko lahtea kiertävästä polkuverkostosta, tässä suunnitelmassa esitetään vain muutamia alueen hoitoa ja käyttöä palvelevia polkuehdotuksia.

Kävelijöistä monet ovat linnuista ja maisemista kiinnostuneita, joten he todennäköisesti pyrkivät kulkemaan lähinnä lahtea. Siksi nykyisen leveän ulkoilutien ja rannan välissä olevaa polkuverkostoa tulee koko lahden alueella kehittää kävelijöille niin, että sitä pitkin pääsee myös lastenvaunujen kanssa tai paikoin jopa pyörätuolin kanssa. Mutta pyöräilijät ohjataan leveämmälle reitille.

Pornaistenniemeltä Säynäslahden pohjoisosaan ehdotetaan tehtävän uusi polku kulkemaan pitkin puhdistamolalta tulevan ojan itäreunaa, missä kulkee nykyisinkin huonokuntoinen polku koivikossa. Polku voidaan sijoittaa pohjoispäästä viistosti ruovikon poikki pitköspuiden avulla, ja se yhtyy nykyiseen ulkoilutiehen vanhan puhdistamoalueen kaakkoisnurkalla. Helsingin seudun ympäristöpalveluilla on velvollisuus pitää ojan itäreunan patovallia kunnossa, joten patovallia kannattaa hyödyntää myös polkuna.

Hakalanniemessä olevaa Arboretumin polkua parannetaan niin, että polkua pitkin voi kävellä nykyisen ulkoilutien eteläpuolella Keinumäen tornilta Purolahdelle asti.

Purolahden ja Mäyrämetsän välinen polku parannetaan ja polulla oleva puomi poistetaan. Purolahden eteläreunan polkua parannetaan ja sinne tehdään pisto tulevalle piilokojulle. Fastholman lintutornilta reittiä Fastholman eteläreunaa pitkin parannetaan, nykyinen polku on paikoin märkä.

Polkujen varsilta poistetaan vaaralliset ja kulkua haittaavat puut. Polulla olevat puut pätkitään, ja runko käännetään polun varteen mahdollisesti syntyneelle uudelle polulle poikittain. Näin saadaan kulku ohjattua vain yhtä polkua pitkin.

5.7 Lintutornit ja muut rakenteet

Tehdyn kyselyn mukaan alueen käyttäjät olivat melko tyytyväisiä palvelurakenteisiin. Lintutornit ja piilokoju koettiin hyväksi, jos niiden kunnosta vain pidetään huolta. Uusia piiloja, torneja ja myös polkuja toivottiin muutamaa paikkaan.

Vanhankaupunginlahdella lintujen katselu on tapahtunut perinteisistä lintutorneista, joista lintuja on kuitenkin usein vaikea nähdä hyvin muutoin kuin kaukoputkella. Kaukoputkia ei ole kaikilla ulkoilijoilla, jotka kuitenkin olisivat kiinnostuneet näkemään myös lintuja. Siksi

viime vuosina on yhä enemmän Suomessakin siirrytty suosimaan piiloja, torneja tai lavoja, jotka ovat lähempänä lintuja. Myös polkuihin on kehitetty uusia ratkaisumalleja vanhojen perinteisten pitkospuiden tilalle. Esteettömyys asettaa aivan uudenlaiset vaatimukset esimerkiksi niille poluille, joilla myös pyörätuolia käyttävän pitäisi päästä kulkemaan.

Torneihin, lavoihin ja polkuihin löytyy hyviä esimerkkejä ulkomailta, mutta myös Suomesta. Liminganlahden lintutorni on matala, ja siinä on sekä piilo että katselulava. Lava sijaitsee kosteikon reunalla. Espoon Maarintorni on matala ja perinteistä laajempi lava aivan hoitoniityn reunalla. Samanlainen on myös Porin uusin torni. Niistä lintuja on helppo tarkkailla lähietäisyydeltä. Ruotsissa mm. Hornborgasjön opastuskeskus ja piilot ovat osin veden päällä. Linnut ovat niihin ajan kuluessa tottuneet, ja lintuja on helppo tarkkailla tai kuvata lähietäisyydeltä.

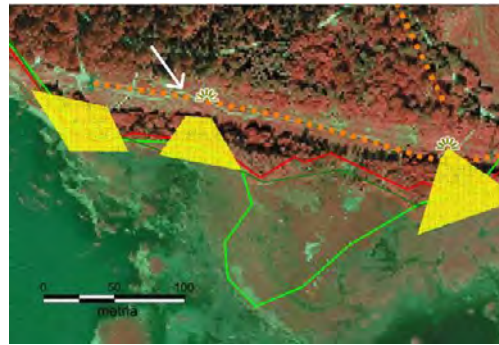
Porin uusin polkureitti on myös tehty eri tavalla kuin aiemmin. Polku on nostettu ylös kosteikon pinnasta ja siitä on tehty niin leveä, että pyörätuolilla voi kulkea polkusiltaa pitkin.

Vanhankaupunginlahdellekin on syytä toteuttaa mieluummin useampia hyvissä paikoissa sijaitsevia matalia lavoja tai piiloja (kuvat 5.20-5.25), kuin kalliimpia korkeita lintutorneja. Torneillekin on paikkansa mm. maisemien katselussa tai muutonseurannassa, mutta johtava ajatus voisi olla "katsoa lintuja matalammalta, mutta lähempää". Tähän asti Natura 2000 -alueen luontoarvojen tarkkailu on tehty lintuharrastajille perinteiseen tapaan torneista kaukoputkien avulla, mutta uudet rakenteet mahdollistaisivat voimakkaammat luontoelämykset myös niille, joilla on käytössään vain kiikarit, kamera tai omat silmät. Jo nyt on Hakalassa ja Lammassaaren pitkospuiden varrella olevat lavat olleet menestyksiä. Uusia lavoja ehdotetaan tehtäväksi ainakin vanhan puhdistamon viereen Säynäslahdelle, Hakalaan sähkölinjan alle (hieman lintutornista itään kumpareelle ja toinen lähelle Purolahden rantaa) sekä Fastholmaan Saunalahden rannalle. Lisäksi Saunalahden itärannalle kalliolle tehdään tasainen alue katselupaikaksi. Uusia torneja ehdotetaan Lammassaaren pitkospuiden varrella metsikön kohdalle sekä Hakalan kalliolle.

Alueelle voisi sijoittaa pari uutta pöytää eväiden syöntiä varten, erityisesti lapsiperheille eväiden syönti luonnossa on usein retken kohokohta. Sopivia paikkoja olisivat esimerkiksi Pornaistenniemen, Fastholman ja Möylän lavojen ja tornien lähistöt, joilla pöytää ei vielä ole.

Roskien suhteen suositellaan samaa käytäntöä kuin mm. Metsähallituksella on monilla hallinnoimillaan alueilla. Roskapönttöjä ei sijoiteta maastoon, vaan lähtökohta on se, että minkä retkeilijä tuo mukanaan metsään, sen myös vie pois.

Nuotiopaikkoja alueelle ei ole syytä tehdä. Nuotiopaikat lisäävät tulipalojen vaaraa, ja voivat houkutella leiriytymiseen.

Kuvat 5.13 ja 5.14. Hakalanniemeen, voimalinjan alla olevalle kumpareelle ehdotetaan rakennettavaksi "lintukatsomo", jossa ryhmät voivat istua, kun opas kertoo alueen luonnosta. Paikan eteen raivataan puustoon aukko, josta aukeaa näkymä Klobbenin suuntaan.

Kuva 5.15. Liminganlahden torni on hyvässä paikassa, mutta tornin ja piilon yhdistäminen ei ole ongelmaton: linnut eivät tule lähelle jos joku on katolla.

Kuva 5.16. Porin Yyterin lietteiden uudelle lavalle pääsee pyörätuolillakin.

Kuva 5.17. Siikalahden piilokojulle kulkeva polku on naamioitu oksilla.

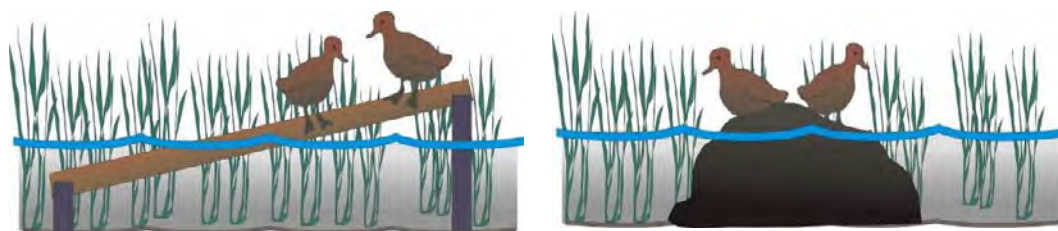

Kuva 5.18. Ruotsin Hornborgasjön opastuskeskus on kosteikon päällä. Nokikanoja voi kuvata samalla kun juo kahvia.

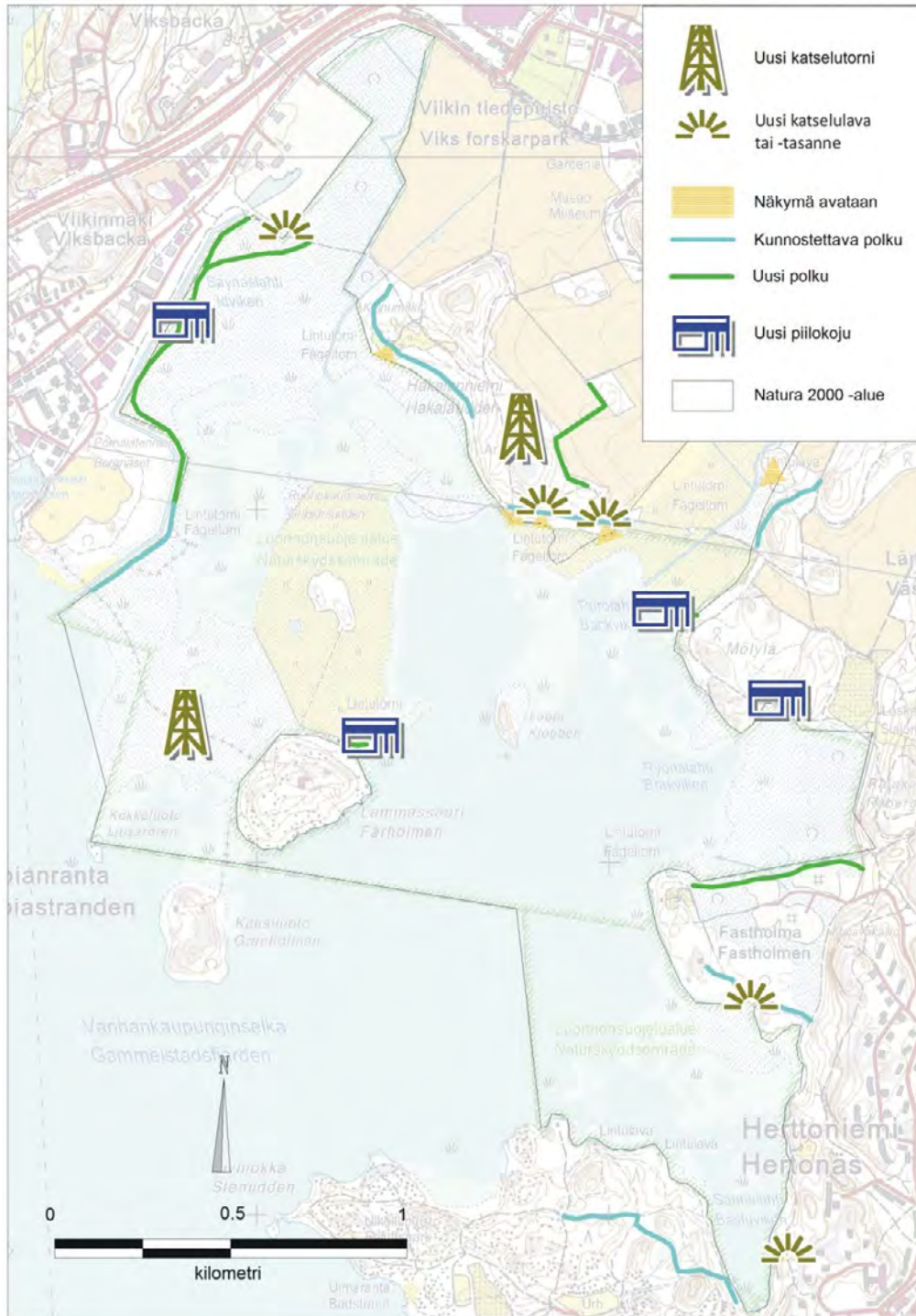
Valokuvauksen suosio on kasvanut huomattavasti viime vuosina, ja lintupiiloille olisi yhä enemmän kysyntää. Nykyisin mm. Pornaistenniemen piilokoju on joskus tupaten täynnä kuvaajia ja myös muita lintujen katselijoita. Kojuja tarvittaisiin lisää, ja toisaalta niiden soveltuvuutta valokuvaukseen voisi parantaa. Kojujen edessä pitäisi olla erilaisia kiviä, tukkeja tai saarekkeita lintujen levähdyspaikoiksi. Avovesi ei ole paras elementti lintujen kuvaukseen, sillä siinä monet lintulajit liikkuvat vain päivällä ruokaillessaan. Muuna aikana ne ovat kaislikon reunoilla tai sisällä piilossa.

Kojuihin voisi rakentaa nettikamerat, jolloin voi katsoa etukäteen mitä lintuja paikalla on tai tehdä vain nojatuolimatkan alueelle. On myös pohdittava voisiko joku tai jotkut kojut olla maksullisia, sillä kojujen käyttömaksuilla voitaisiin rahoittaa kojujen rakentaminen ja ylläpito. Silloin kuvauskojujen kustannus ei olisi pois muiden töiden rahoituksesta.

Uusia piiloja suositellaan tehtäväksi ainakin Säynäslahdelle Lammassaaren niityn laitaan vesirajaan, Purolahdelle Mölylän kallion pohjoispuolelle sekä Mölylän metsän eteläreunalle, niittyaukean laitaan.

Kuva 5.19. Jos kojun eteen asetetaan viistosti oleva tukki, siinä on linnuille levähdyspaikka vaikka veden korkeus vaihtelisi. Myös selvästi pinnan ylle ulottuva kivi tai keinosaarri houkuttaa lintuja.

Kuva 5.20. Alueelle ehdotettuja palvelurakenteita ja reittejä. Kuvan selitteet koskevat myös seuraavien sivujen kuvia, joissa kohteita on esitetty tarkemmin.

Kuva 5.21. Säynäslahden alueen reittejä ja rakenteita.

1	Vanhan Gardenian luontopolun purkaminen	
2	Uusi polku Säynäslahden länsireunalle, patoa pitkin	1,2 km
3	Hakalanniemen polun kunnostus	1,5 km
4	Uusi piilokoju	1 kpl
5	Näkymien avaaminen	2 ha
6	Uusi katselulava	

Kuva 5.22. Hakalanniemen ja Mölylän alueen reittejä ja rakenteita.

1	Uusi luontopolku Mölylään		8	Uusi torni Hakalan kalliolle	
2	Polun kunnostus Mäyrämetsään	0,5 km	9	Pyörätuuliluiska Hakalan torniin	
3	Polun kunnostus sähkölinjan alla	0,5 km	10	Uusi katselulava	
4	Uusi polku piilokojulle	0,1 km	11	Uusi katselulava	
5	Uusi polku pellolle	0,5 km	12,13, 14,15	Näkymien avaaminen	2 ha
6	Uusi piilokaju Mölylän metsän laitaan				
7	Uusi piilokaju Purolahden lietteelle				

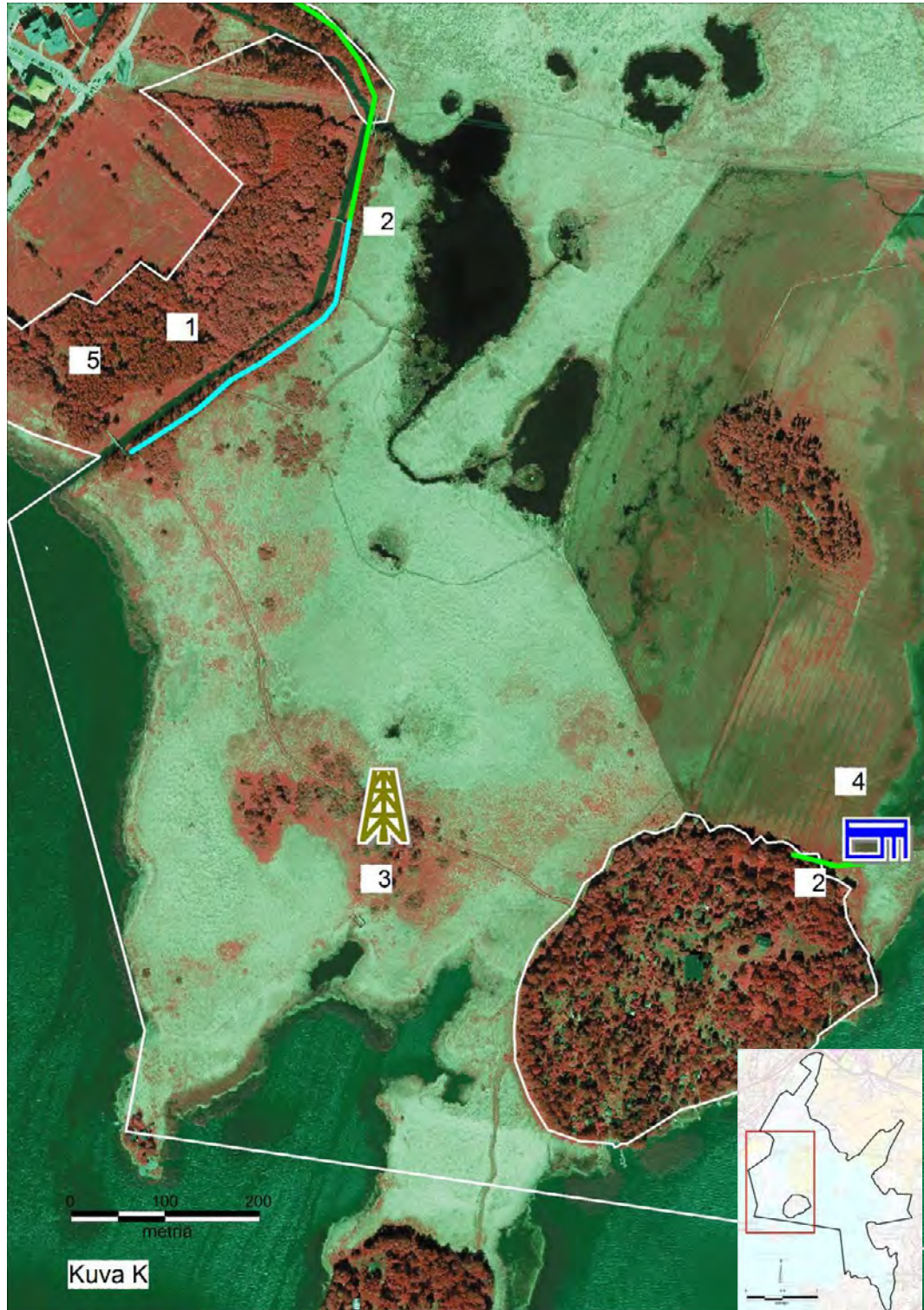
Kuva 5.23. Fastholman alueen reittejä ja rakenteita.

1	Uusi katselulava	
2	Polun kunnostus	0,5 km
3	Uusi polku	0,7 km
4	Uusi pääopaste	

Kuva 5.24. Saunalahden alueen reittejä ja rakenteita.

- 1 Polkujen kunnostus 1,2 km
- 2 Katselutasanne
- 3 Näkymien avaaminen

Kuva 5.25. Reittejä ja rakenteita Pornaistenniemen ja Lamassaaren alueella.

- 1 Luontopolun uusinta
- 2 Polkujen perustaminen tai kunnostus 1,0 km
- 3 Uusi lintutorni
- 4 Uusi piilokoju
- 5 Uusi pääopaste

5.8 Muita mahdollisia toimia

5.8.1 Keinosaaret

Lintuharrastajat ovat yleisötilaisuuden keskusteluissa ehdottaneet vesialueelle keinosaaria mm. lintujen pesimäpaikaksi. Lisäksi Lammassaaren ja Klobbenin välille on ehdotettu kelluvaa betoniponttonia, joka estäisi veneiden pääsyn lahden pohjukkaan, ja jolle lokit ja tiirat voisivat asettua pesimään.

Ehdotuksia kannattaa pohtia vaihtoehtona lampareiden pesimäsaarekkeiden teolle. Pesimälauttoja on käytetty lintuvesillä onnistuneesti, joten lokkien asettuminen ponttonille olisi mahdollista. Siitä aiheutuisi pieni maisemahaitta vesialueelle. Tässä suunnitelmassa pidämme saarekkeiden tekoa Säynäslahden lampareisiin ensisijaisena vaihtoehtona, ja veneilyn rajoittamiseksi pitää parantaa valvontaa ja valistusta. Mutta tarvittaessa ponttonivaihtoehto kannattaa kokeilla, sillä sen saa ainakin helposti pois, jos kokeilu ei ole onnistunut.

5.8.2 Sähkölinjan poisto

Alueen poikki lahden yllä kulkeva voimalinja aiheuttaa vuosittain lintujen kuolemia niiden törmätessä johtoihin. Linja kulkee poikittain länsi-itä-suuntaisesti ja esimerkiksi lahdelta Viikin pelloille ruokailemaan lentävät hanhet, vesilinnut ja kahlaajat väistelevät johtoja siirtyessään alueelta toiselle. Lisäksi varikset ja petolinnut istuvat linjalla kosteikon yllä ja pystyvät tarkkailemaan pesien ja poikueiden sijaintia. Koko lahden mittakaavassa voimalinja ei todennäköisesti ole aiheuttanut merkittävää haittaa Natura-arvoille, mutta voimalinja on kuitenkin myös maisemallinen haitta, ja siksi on perusteltua esittää voimalinjan poistoa tulevien vuosien aikana.

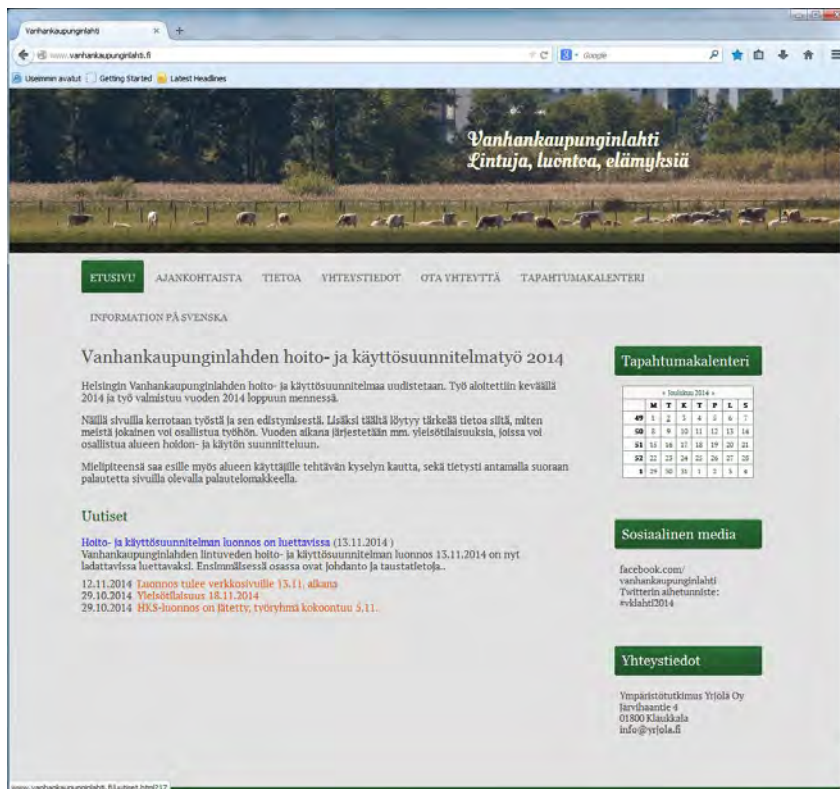
Mikäli voimalinjaa ei poisteta, tulisi koko lahden ylittävälle matkalle asentaa huomiopalloja. Näin voidaan vähentää voimajohtojen linnuille aiheuttamaa riskiä.

5.9 Opasteet, esitteet ja muu viestintämateriaali

Yleisökyselyssä nousi esiin alueen opasteiden ja laajemmin koko viestinnän kehittämisen tarve. Suojelualueen rauhoitussäännöistä kertova kyltitys on maalta käsin tarkasteltuna melko hyvä jo nyt, mutta etenkin vesialueella suojelualueen rajat tulisi merkitä selvemmin. Nyt vesilläliikkuville ei käyttäjäpalautteen mukaan ole selvää, missä ja millä välineillä on luvallista liikkua.

Koko alueen opastaulut päivitetään ja yhdenmukaistetaan. Alueesta tehdään käyttäjiä varten esite, jossa on kartta sekä tietoa alueesta ja sen käytöstä.

Vanhankaupunginlahden alueelle luodaan verkkosivusto, jota ylläpidetään ajantasaisena. Sosiaalista mediaa hyödynnetään. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyön aikana avattua Facebook-sivustoa hyödynnetään verkkosivuston ohella ajankohtaisten havaintojen ilmoittamisessa yleisölle. Facebook on myös oivallinen kanava käyttäjille tuoda julki omia kokemuksiaan alueesta.

Kuva 5.26. Hoito- ja käyttösuunnitelmatyötä varten avattiin www-sivusto.

Vanhankaupunginlahti: tiedotuksen ja viestinnän kehittäminen

Mitä me oikein haluamme?

- Hei, omat kotisivut!
- Ja Facebookki tietenkin!
- Ja Twitter
- Näyttävät esitteet

Mutta miten se saadaan aikaan?

- Pitää olla innostunut, ja tuulettaa virastobyrokratia välillä huoneesta ulos
- Tekemällä ja ratkaisuja keksimällä, ei mahdollisia ongelmia ja syitä niihin luettelemalla
- Ja rapatessa roiskuu, aina ei onnistu
- Mutta jos mitään ei aloita ja tee, niin sitten ei mitään tapahdukaan

Ratkaisut

- Siirretään domain Vanhankaupunginlahti.fi kaupungin ympäristökeskukselle
- Määrätään sivuille päivittäjä
- Sama henkilö pitää Facebookkia ja twiittailee
- Tilataan graafikolta "Vanhankaupunginlahti Style"
- Otetaan tyyliohjeistus käyttöön kaikessa materiaalissa
- Joku vahtii, että ohjeistusta noudatetaan
- Mietitään, mitä informaatiomateriaalia tarvitaan
- Muistettava kieliversiot
- Mikään ei ole pysyvää -> päivitä mieluummin useasti vähän
- Tee sopimukset tuottajien kanssa

Ollaan aktiivisia

- Järjestetään yleisötapahtumia
- Kilpailuja
- "Kohtaa päättäjät" -tyyppisiä tilaisuuksia
- Mahdollisuuksia keskusteluun ja ajatusten vaihtoon
- Luodattava säännöllisesti palautetta
- Ja toimittava palautteen mukaan

5.10 Seuranta

Vanhankaupunginlahden ympäristönseurannoista tulisi laatia erillinen seuranta-ohjelma, jonka toteutumista Viikin tutkimustyöryhmä seuraa. Seuranta-aineiston otantaa on kehitettävä niin, että tulokset antavat luotettavan kuvan hoitotoimien vaikutuksista. Käytännöllä koe- ja verrokkialueita aineiston laatu paranee ja aineistosta tehtävät johtopäätökset kestävät myös kriittiset tarkastelut. Hoitotoimien vaikutusten arvioinnissa on tärkeitä julkaisemiseen kansainvälisissä sarjoissa Vain siten Vanhankaupunginlahdella saadut tulokset saadaan leviämään laajemmin myös tiedeyhteisöön.

Maastosta mitattujen muuttujien lisäksi seuranta-aineiston tausta-aineistoksi on hyvä kerätä myös muuta ympäristötietoa, kuten sää tiedot, merenpinnan vaihtelut ym. Näitä voidaan käyttää tilastollisissa analyyseissä, jolloin pystytään ehkä paremmin arvioimaan mikä on tehtyjen toimenpiteiden osuus populaation vaihtelussa ja kuinka suuren osuuden vaihtelusta selittää luontainen ympäristönmuutos.

5.10.1 Vedenlaatu

Helsingin ympäristökeskus ottaa näytteet Vanhankaupunginselän näytepisteestä ja sitä on syytä jatkaa, kuten myös Vantaanjoen näytepisteiden havainnointia.

Veden laadusta lahden pohjukassa tai Säynäslahden lamparealueella ei ole yhtä tarkkaa tietoa. Kun laajamittaisiin kunnostustoimiin ryhdytään, kannattaa sijoittaa vedenlaadun tarkkailupisteet myös näille alueille. Vain siten voidaan todentaa mitä muutoksia hoitotoimet aiheuttavat, ja kuinka kauan veden laadun palautuminen esimerkiksi ruoppausten aiheuttamasta samentumisesta kesti.

Lampareiden vedenlaadun seuranta kertoisi kehityksestä pidemmällä aikavälillä ja esimerkiksi hoitokalastuksen ja ruoppausten vaikutuksista. Näytteenotto tulee aloittaa ennen toimenpiteisiin ryhtymistä.

5.10.2 Pohjan sedimentti ja pohjaeläimet

Helsingin ympäristökeskus ottaa näytteet Vanhankaupunginselän näytepisteestä ja sitä on syytä jatkaa. Lisäksi olisi hyvä tehdä säännöllistä seurantaa myös Säynäslahden lampareilla, jotta voidaan todentaa lisääntyvätkö pohjaeläimet kalaston poiston ja muiden kunnostustoimien jälkeen.

5.10.3 Kasvillisuus

Kasvillisuuskartoitus tulisi toistaa säännöllisin välein, esimerkiksi koko lahden alueelta kerran viidessä vuodessa.

Säännöllisesti tehtävän kasvillisuuskuviointin avulla voidaan seurata kasvillisuuden leviämisen nopeutta vesialueella. Kuviotietoja voidaan käyttää hyväksi myös muiden eliöryhmien tutkimuksissa, kuten esimerkiksi linnustonseurannassa. Kasvillisuusseuranta tulee toteuttaa niin, että tulokset tallennetaan paikkatietoaineistoon. Kasvillisuusseurannassa hyödynnetään ilmakuvia, joita tulisi myös ottaa viiden vuoden välein. Ilmakuvatarkastelun ja maastotarkastusten yhdistelmällä kasvillisuuskuviointi on helpoiten tulkittavissa ja tallennettavissa paikkatiedoksi.

Laidunalueiden kasvillisuutta tulisi seurata jo aiemmin perustettujen seurantalinjojen avulla. Näin saadaan mahdollisimman hyvin vertailukelpoista tietoa kasvillisuuden kehityksestä Ruohokarin hoitoniityllä. Seuranta on suoritettu 1995–1999 ja edellisen kerran 2008. Kasvillisuuden seuranta Ruohokarin hoitoniityllä tulisi jatkossa toistaa vähintään viiden vuoden välein. Seuraava seuranta olisi syytä ajoittaa lähivuosille.

Vanhankaupunginlahdella on tehty vesikasvillisuus selvityksiä lamparealueilla (Viitasalo 1990, 1992) ja sekä lampare että avovesialueella (Lammi, E. 2002). Vesikasvillisuuden tilan seuraamiseksi vesikasviselvitys tulisi toistaa samoin menetelmin ja samoilta seuranta-alueilta mahdollisimman pian. Myös ruopattavien lampareiden kasvillisuuden tilan kehitystä tulisi seurata uusilla seurantalinjoilla.

Korkeakasvuisten merenrantaniittyjen tilan kohentamiseksi Vanhankaupunginlahdella suositellaan tutkimusta, jossa selvitetään erilaisin ruovikonpoistokeinoin parasta tapaa palauttaa mesiangervovaltaisten niittyjen kasvillisuus. Laiduntaminen yhdistettyinä niittoihin on paras tapa hillitä järviruohon kasvua ja jopa poistaa järviruokoa. Korkeakasvuisten merenrantaniityn lajisto ei kuitenkaan hyödy laidunnuksesta, päinvastoin se voi kärsiä siitä. Tästä syystä tulisi selvittää erilaisin niitto ja polttokokein paras keino elvyttää tyyppin kasvillisuus. Yksi keino kapeiden ja ruovikoitumassa olevien mesiangervoniittyjen laajentamiseen voisi olla vaihteittainen niitto. Ensimmäisenä niittovuotena niitetään laajahko alue mesiangervoniityn ympäriltä. Sama toistetaan seuraavana kasvukautena. Kolmantena vuonna niitto toistetaan, mutta mesiangervoniityä lähinnä olevalta alueelta jätetään niittämättä muutaman metrin (noin 5 m) levyinen kaistale. Seuraavana vuonna niittämättä jätettävää kaistaletta levennetään. Toimenpiteeseen yhdistetään seuranta, jolloin voidaan reagoida tarpeen mukaan kasvillisuuden muutoksiin alueella. Jos järviruoko talttuu nopeasti, ei niittoja ole tarpeen toistaa vuosittain. Jos taas ruoko ei vähene, on koko aluetta niitettävä pidempään.

Lisäksi voidaan toimenpiteiden vaikutusten arviointia varten tehdä aarin kokoiset seurantaruuat eri hoitotoimenpiteille. Suunnittelualueelle perustetaan ruovikkoniityn ja ruovikkotyyppien I tai II alueille Pornaistenniemen ja Lammassaaren välille esimerkiksi neljä ruutua eli yhteensä kahdeksan ruutua. Ruuduista yksi kummallakin tyyppillä on referenssi ruutu, jolla ei tehdä toimenpiteitä. Yhdellä ruudulla tehdään pelkkä niitto vuosittain kesäkuun puolenvälin tienoilla. Yhdellä ruudulla niittoon yhdistetään poltto. Niitto ja poltto toistetaan joka toinen vuosi. Yhdellä ruudulla tehdään niitto ja juurakon poisto kertatoimenpiteenä. Tutkimus vaatii tarkemman tutkimus- ja seurantasuunnitelman tekoa.

Vieraslajitilannetta Vanhankaupunginlahdella tulisi seurata säännöllisesti tehtävin kartoituksin. Kartoitusten tulosten perusteella voidaan antaa kohdennettuja torjuntaohjeita tarpeen mukaan. Uusien vieraslajien ilmaantuessa tehdään heti suunnitelma toimenpiteistä tai lajin leviämisen seurannasta.

5.10.4 Linnusto

Linnuston muutosten seurantaan, ja varsinkin toimenpiteiden vaikutusten seurantaan, tarvitaan säännöllisiä linnustoselvityksiä. Vaikka seurannoista koituu kustannuksia, luotettavaan seurantaan tarvitaan riittävän tiheä otanta, muutoin johtopäätökset jäävät hatariksi tai vaaditaan pitkä aika ennen kuin muutoksia voidaan luotettavasti arvioida. Luotettavan trendin määrittämiseen tarvitaan yleensä vähintään 5 otantaa. Linnuston todelliset

muutokset saattavat hukkoa satunnaisheilahtelun alle, jos laskentavuosia on harvassa. Samoin kuin kasvillisuuden seurannassa, myös linnustonseurannassa kannattaa verrata muutoksia käsitellyillä alueilla ja käsittelemättömillä alueilla. Jos lintujen reviirit tallennetaan vuosittain paikkatietoaineistoksi, voidaan otanta koe- ja vertailualueilta tehdä myös jälkikäteen poimimalla.

Linnustonseuranta on syytä jatkaa samoilla menetelmillä kuin tähänkin asti on tehty, siten säilytetään vuosien välinen vertailtavuus. Koko lahden alueelta lasketaan vesi- ja rantalinnut viiden kierroksen kiertoalaskennalla, lisäksi koko Natura 2000 -alueen varpuslinnut ja hoitoniittyjen kaikki lajit kartoitetaan viiden kerran kartoituslaskennalla. Alueella levähtävien lintujen määrä lasketaan kiertoalaskennalla keväällä noin 4-5 vuorokauden välein, ja syksyllä keskimäärin 7 vuorokauden välein. Käytetyistä menetelmistä on tarkempi kuvaus viimeisimmässä linnustoraportissa (Mikkola-Roos ym. 2013).

5.10.5 Kalat

Kalastoon liittyviä seurantoja tehdään Natura-alueen ulkopuolella jokisuussa, erityisesti meritaimenen tai siian lisääntymisen selvittämiseksi. Vanhankaupunginselällä tehdään myös verkoilla koekalastuksia, joita on syytä jatkaa säännöllisesti kalaston rakenteen ja ikäluokkien selvittämiseksi.

Säynäslahden lampareiden kalakantaa on jatkossa seurattava säännöllisesti, ja tarkemmin on selvitettävä alueella mahdollisesti tehtävien hoitokalastusten vaikutus lampareiden kalakantaan. Lampareista kaloja voidaan pyytää esimerkiksi katiskoilla tai paunetilla.

5.10.6 Sammakkoeläimet

Vanhankaupunginlahden ruovikkoalueet ja Viikin pellot on merkitty Helsingin luontotietojärjestelmässä tärkeäksi matelija- ja sammakkoeläin alueeksi. Alueen matelija- ja sammakkoeläimien kannankehitystä tulisi seurata ja etenkin viitasammakon runsaus alueella tulisi selvittää. Seuranta olisi hyvä ajoittaa ennen ruovikkoalueella tehtävää lampareiden muokkaamista ja uusien muodostamista sekä niiden jälkeen.

5.11 Toimenpiteiden aikataulu ja kustannukset

Seuraavassa on esitetty viime vuosien kokemusten perusteella niittojen- ja ruoppausten hintatasoja Uudenmaan elinkeino- ja ympäristökeskuksen alueella. Viime kädessä hinta määräytyy aina tarjouskilpailun ja työkohteen mukaan. Seuraavassa on esitelty arvioita hintaperusteista sekä toteutuneita kustannuksia Vanhankaupunginlahdella Life-hankkeissa.

Muulla Suomessa saatuja kokemuksia Life-hankkeiden kunnostustöistä ja kustannuksista ovat koonneet Mikkola-Roos ja Niikkonen (2005). Kustannukset ovat vaihdelleet menetelmästä riippuen ja myös eri puolella Suomea kustannukset ovat hieman eronneet toisistaan. Osa töistä on tehty jo noin 10 vuotta sitten, joten kustannustaso on saattanut muuttua.

Kustannuksiin olennaisesti vaikuttavia tekijöitä ruoppauksissa ovat kohteen ja läjityspaikan välinen etäisyys sekä ruopatun massan laatu. Kovin vesipitoisen ruoppausaineksen

kuljettaminen pitkiä matkoja ei ole järkevää. Massan kuivattamiseksi voidaan harkita vä-livarastointia lähialueella.

Kaivutyön kustannuksiin vaikuttaa myös se, voidaanko työ tehdä jään päältä, vai tarvitaanko työn suorittamiseen kelluvaa kalustoa. Jään päältä tehtävä kaivu on edullisinta kovina talvina, jolloin jäätä ei tarvitse ainakaan kovin paljoa vahvistaa.

Laidunten kustannuksiin on niittojen ja raivauksen ohella lisättävä aitaamiskustannukset, jotka Life-hankkeissa ovat olleet noin 3€ metri. Tuo luku on nykyisin todennäköisesti enemmän.

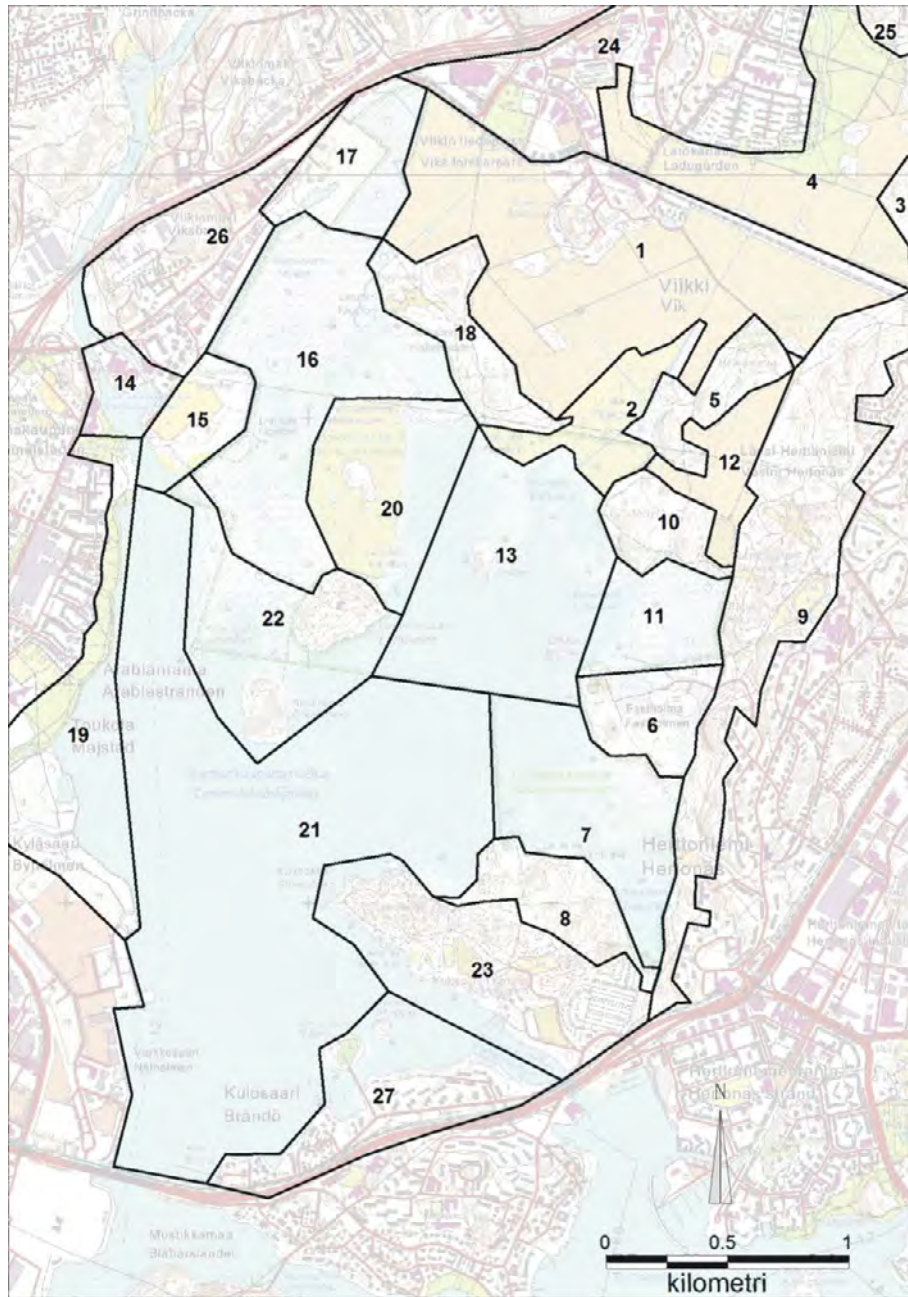
Palvelurakenteiden osalta on olemassa vain suuntaa-antavia arvioita, sillä kustannukset ovat vaihdelleet paljon. Kustannuksiin vaikuttavat mm. rakennustapa sekä vaadittavien perustusten toteutustapa. Palvelurakenteiden kustannuksia on aiemmin esitetty Lintulahdet Life -hankkeen yhteenvedossa (Mikkola-Roos & Niikkonen 2005). Tuosta julkaisusta on jo aikaa, joten kustannukset selviävät lopullisesti vasta tarjouspyyntöjen yhteydessä. Kustannuslaskennassa on käytetty mm. lintutornille arvona 30 000 euroa, lintupiilolle 30 000 euroa, katselulavalle 15 000 euroa ja uusien polkujen perustamiseen 25 000 euroa/kilometri.

Alueelle on toivottu myös wc-tiloja sekä vesipisteitä, samoin kahvilaa ja opastuskeskusta. Näiden kustannukset on arvioitu karkeasti yleisten rakennuskustannusten perusteella.

Taulukko 5.2 Vanhankaupunginlahden Life-hankkeen kustannuksia vuosina 2004–2007 sekä 2008–2012. Luvut ovat euroja, ja lisäksi on annettu tehdyn työn pinta-ala. Luvuissa ei ole mukana arvonlisäveroä.

Työ	2004–2007	2008–2012	Huomautukset
Niitto	10000; 10 ha 8000, 15 ha	5000; 8 ha	
Jyrsintä	3000; 5 ha 3500; 7 ha		
Aitaus	2000; 10 ha		
Puuston raivaus	500; 0,3 ha 2000; 0,5 ha		
Laidunnus	9000; 10 ha 43000; 24 ha	13500; 10 ha 54000; 24 ha	Ei laidunnusta 2011–2012
Ruoppaus	9000; 0,2 ha 12000; 0,5 ha 8000; 0,5 ha		
Vesikasvien niitto	15000; 5 ha		
Pienpetopyynti	6000	5000	

Edellisen taulukon luvuilla voidaan suunnilleen arvioida myös tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyjen ehdotusten kustannuksia. Kustannukset on esitetty taulukoissa 5.3–5.6. Hoitotoimien suunnittelussa käytetty osa-aluejako on esitetty kuvassa 5.27.

Kuva 5.27. Hoitotoimien suunnittelussa käytetty osa-aluejako.

Taulukko 5.3. Ehdotetut kunnostus- ja hoitotoimet, niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet: Ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutus-jakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Koko lahti	Pienpetopyynti		1	kpl	I ja II	20-30	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Koko lahti	Pönttöverkoston ylläpito		1	kpl	I ja II	2-4	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Koko lahti	Haitallisten vieraskasvilajien poisto		10	ha	I ja II	8-20	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Uuden laitumen raivaus	20, 2, 22	6	ha	II	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lammassaari-Purolahti	Laidunnus	20, 2	40	ha	I ja II	10-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Laidunnusta tukeva niitto	20, 2	12	ha	I	10-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Vedessä kasvavan ruovikon niitto	20, 13	4	ha	I	10-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Lammassaari-Purolahti	Laidunten lohkominen	20, 2			I	2-4		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Pornaistenniemi-Lammassaari	Mesiangervoniittyjen hoito	22, 16	2-5	ha	I	10-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Purolahti	Uuden kosteikkoaltaan perustaminen	2	0,5	ha	I	80-120		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Purolahti ja Klobben	Ruoppaus	13	2,01	ha	I	50-80	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Reunametsät	Näkymien avaaminen	18, 2, 5,9	2	ha	I	10-15	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutus-jakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Ruohokari	Puuston käsittely	20	1,2	ha	I	5-10	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Ruohokari	Laidunalueen laikutus	20	3	ha	I	5-10	Tarvittaessa	Helsingin kaupunki (Hkr)
Ruohokari	Vesakon raivaus	20	1,5	ha	I	5-10	3 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr)
Saunalahti	Ruoppaus	7	3,6	ha	II	50-100	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahden lampareet	Hoitokalastus	16	1	kpl	I ja II	5-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki
Säynäslahti	Vaihe I, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	16	8	ha	I	100-200	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Vaihe II, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	16	7,8	ha	II	100-200	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Vaihe III, ruoppaukset, niitot, pohjapadot	16	3,4	ha	II	50-100	Yli 10 vuoden välein	Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Vanhankaupunginselkä	Hoitokalastus	21, 7, 13	1	kpl	I ja II	5-15	1-3 vuoden välein	Helsingin kaupunki
Viiikin pellot	Hulevesikosteikon perustaminen Viiikintien varteen	1	0,5	ha	I	80-120		Valtio
Viiikin pellot	Viiikinojan luonnonmu- kaistaminen	1	0,6	km	II	50-100		Valtio
Viiikinmäki	Puhdistamon ojan luon- nonmukaistaminen	26, 15	0,8	km	II	50-100		Helsingin kaupunki (Hkr)

Taulukko 5.4. Ehdotetut palvelurakenteet, niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet: Ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Pornaisten-niemi	Luontopolun uusinta	15	15	kpl tauluja	I	5-10		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)
Mölylä	Uusi luontopolku	10	15	kpl tauluja	I	5-10		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)
Säynäslahden tervalepikko	Vanhan Gardenian luontopolun purkaminen	17	1		I	2-4		Helsingin kaupunki (Hkr)
Säynäslahti	Polkujen perustaminen tai kunnostus	16	1,2	km	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lamassaari	Polkujen perustaminen tai kunnostus	16, 22	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Polkujen perustaminen tai kunnostus	18	1,5	km	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Mäyrämetsä	Polkujen perustaminen tai kunnostus	5	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Mölylä ja Purolahti	Polkujen perustaminen tai kunnostus	10, 2	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Ryönälahti	Polkujen perustaminen tai kunnostus	11	0,9	km	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Fastholma	Polkujen perustaminen tai kunnostus	6	0,5	km	II	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Kivinokka	Polkujen perustaminen tai kunnostus	16	1,2	km	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Vilkin pellot	Polkujen perustaminen tai kunnostus	1	0,5	km	I	10-15		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lamassaaren pitkokset	Uusi lintutorni	22	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Hakalanniemen kallio	Uusi lintutorni	22	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Pyörätuoliluisa Hakalan lintutorniin	18	1	kpl	II	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr)
Lamassaaren niitty	Uusi piilokoju	20	1	kpl	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Uusi piilokoju	16	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Purolahti	Uusi piilokoju	2	1	kpl	I	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Mölylän metsä	Uusi piilokoju	10	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Uusi katselulava	16	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lamassaaren niitty	Uusi katselulava	20	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Uusi katsepaikka	18	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Hakalanniemi	Uusi katselulava	18	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Fastholma	Uusi katselulava	6	1	kpl	I	10-20		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Herttoniemen kallio	Katselutasanne	9	1	kpl	I	2-4		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Lamassaaren niitty	Veppikamera piilokojuun	20	1	kpl	I	5		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Säynäslahti	Veppikamera piilokojuun	16	1	kpl	II	5		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Purolahti	Veppikamera piilokojuun	2	1	kpl	I	5		Helsingin kaupunki (Hkr), valtio
Pornaistenniemi	Uusi pääopaste	15	1	kpl	I	30-50		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)
Fastholma	Uusi pääopaste	6	1	kpl	II	30-50		Helsingin kaupunki (ymk, Hkr)

Taulukko 5.5. Ehdotetut tutkimukset ja seurannat, niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet:
ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Koko lahti	Muuttolintulaskennat				I ja II	10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Pesimälintulaskennat				I ja II	10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Pöytäliittäjien seuranta				I ja II	5-10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Kasvillisuus selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Sammakoiden ja matelijoiden selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Sudenkorentojen ja muiden hyönteisten selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Lepakoiden ja muiden nisäkkäiden selvitys				I ja II	15-25	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Vedenlaadun seuranta				I ja II	5-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Pohjajäinseuranta				I ja II	5-15	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Kävijälaskenta				I	5-10	Kerran	Helsingin kaupunki (ymk)

Taulukko 5.6. Ehdotetut viestintätoimet, viestintämateriaalit sekä niiden kustannukset ja vastuutahot. Käytetyt lyhenteet:
Ymk = Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Hkr = Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Kohdealue	Toimi	Osa-alueen nro	Määrä	Yksikkö	Toteutusjakso (I=2015-2019, II=2020-2024)	Kustannus, tuhansia euroja	Toistuvuus	Vastuutaho
Koko lahti	Viestintäsuunnitelman laatiminen				I	2-5	Kerran	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	www-sivujen ylläpito					5-10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Facebook ja muu sosiaalinen media					5-10	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Esite ja kartta alueen luonnosta ja palveluista				I ja II	5-10	5 vuoden välein	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Vanhankaupunginlahti-yhdyshenkilö					60	Vuosittain	Helsingin kaupunki (ymk)
Koko lahti	Luontovalvoja					30	Vuosittain	Helsingin kaupunki (Hkr)

6 Ehdotettujen hoito- ja käyttötoimien vaikutukset

Lampareiden ruoppaukset ja kanavien kaivaminen aiheuttavat tilapäisesti veden samentumista, koska sedimenttiä lähtee liikkeelle työn aikana. Myös ravinteita saattaa lähteä liikkeelle sedimentin mukana. Rakentamistöiden jälkeen haittaa ei ole.

Myös rantaniittyjen mahdollinen jyristä voi aiheuttaa aluksi veden samentumista ja sedimenttiä saattaa kertyä kasvillisuuden päälle. Samentuminen on ohimenevää ja aallokko sekä veden virtaukset poistavat sedimenttiä kasvillisuuden päältä.

Ruoppaukset ja kasvillisuuden niitto vähentävät osaltaan kasvillisuutta, mutta pääasiallisesti järviruokoa, jota on tarpeen vähentää alueelta. Järviruokoon väheneminen lisää muiden kasvilajien menestymisen mahdollisuuksia.

Esitetyt toimenpiteet ovat sellaisia, että linnuille ei koidu haittaa tai se on todennäköisesti merkityksetön. Ne voivat esimerkiksi veden samentuessa vaihtaa ruokailualueita. Ruoppauksia Natura 2000 -alueella tai sen vieressä ei tehdä lintujen pesimäaikana. Kasvillisuuteen tehtävät avoimet vesialueet parantavat erityisesti vesilintujen ruokailu- ja poikasaluita. Lisäksi ne antavat sorsille paremmin suojaa sulkasatokautena.

Veneilyn rajoittaminen lahdella sekä veneilyn ohjaaminen reiteille turvaavat rauhallisen levähdysalueen erityisesti muutolla levähtäville vesilinnuille. Myös arat pesimälajit hyötyvät suojaisista ja rauhallisista pesimäpaikoista. Vanhankaupunginlahdella on pesimäaikana havaittu suojelualueella mm. huviveneilijöitä, vesiskootteri, kalastajia sekä meloimia. Vaikka määrät eivät ole suuria, voi haudonta-aikana aiheutettu häiriö aiheuttaa pesintätappioita

Veden samentuminen saattaa väliaikaisesti karkottaa kaloja ja sedimentin lisääntyminen voi vaikuttaa kalojen kutualueisiin. Ruovikkoalueen lampareiden ruoppauksella voi olla vaikutuksia myös sammakkoeläimiin ja sudenkorentoihin. Ruoppausten aikana ja välittömästi niiden jälkeen vaikutukset voivat olla negatiivisia. Lampareiden ja reunavyöhykkeen lisääntyminen vaikuttaa kuitenkin pitkällä tähtäimellä positiivisesti. Laitumien ja niittyjen raivaus voi vaikuttaa myös mm. perhosten esiintymiseen alueella. Vaikutukset voivat olla positiivisia tai negatiivisia, mutta niiden merkitys populaatioille on todennäköisesti pieni. Laidunnus vaikuttaa kasvillisuuden monimuotoisuuteen pääasiassa positiivisesti. Jotkut korkeakasvuiset ruohot taantuvat laidunalueilla. Monille rantaniityillä esiintyville kasveille laidunnus on kuitenkin esiintymisen ehto.

Kunnostustoimilla on vaikutuksia myös maisemaan. Rantaniittyjen ja -laidunten määrän kasvu vähentää laajan järviruokokasvuston painoarvoa maisemassa ja luo moni-ilmeisen rantamaiseman. Samoin vesilampareiden lisääminen monipuolistaa maisemaa. Lampareista poistetun massan läjittäminen voi muuttaa hetkellisesti maisemaa huonommaksi (1-3 vuotta, kunnes kasvillisuus kasvaa läjitysalueen päälle), mutta läjitysalueille on tehtävä hoitosuunnitelma ja niiden maisemoinnista on huolehdittava.

Todennäköisesti läjitysalueen valtaavat ensin koivuntaimet, savikat, ohdakkeet ja muut pioneeri-yhdyskuntien lajit. Samoin tapahtuu ruovikkoon mahdollisesti tehtäville matalille patorakennelmille. Jos kaikki puiden ja pensaiden taimet käydään niiltä säännöllisesti poistamassa, vaikutukset maisemaan ovat hyvin pieniä.

Taulukko 6.1. Hoitotoimien mahdollisia vaikutuksia luontotyyppeihin ja eliöryhmiin.

Luontotyyppi tai lajiryhmä	Toimi	Mahdollinen vaikutus
Luontotyypit		
Jokisuistot	Ruoppaukset ja kanavien kaivaminen, läjitykset.	Lisäävät väliaikaisesti kiintoaineksen aiheuttamaa samentumista lähialueella. Muuttavat kasvillisuustyyppien luonnon-tilaa. Muuttavat alueen vesitaloutta.
Vaihettumissuot ja rantasuot	Pensaikon poisto ja puuston raivaus. Ruoppaukset ja kanavien kaivaminen.	Vähentää suopintojen kuivumista ja viivyttää metsittymistä ja umpeenkasvua. Pienentää jonkin verran vaihettumis- ja rantasoiden pinta-alaa erityisesti Säynäslahden alueella. Muuttavat alueen vesitaloutta.
Kostea suurruohokasvillisuus	Pensaikon poisto ja ruovikon raivaus.	Estää alueiden umpeenkasvua ja parantaa suurruohokasvillisuuden elinmahdollisuuksia alueella.
Merenrantaniityt	Laidunnus ja niitot.	Estävät niittyjen umpeenkasvua ja parantavat niittykasvillisuuden säilymistä alueella.
Metsäluhdat	Rantametsien käyttö laitumina. Polkuverkoston parantaminen.	Ei vaikutuksia metsäluhtiin, kun laidunpaikat valitaan oikein. Polkuja ei tehdä metsäluhtien yli, joten vaikutuksia ei ole.
Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt	Niitot.	Parantavat kasvillisuuden elinolosuhteita.
Luonnonmetsät	Polkujen raivaus ja puiden poisto. Virkistyskäytön ohjaus.	Vähentävä luonnonmetsien pinta-alaa hiukan, pyrittävä välttämään polkujen raivaamista luonnonmetsiin. Pienentää luonnonmetsien kenttä- ja pohjakerroksen kasvillisuuden kulumista.
Lehdot	Polkuverkoston kehittäminen.	Voi aiheuttaa kasvillisuuden kulumista, ellei polkuja ohjata parhaiden lehtokoh- teiden ohi.
Kasvit		
Ojakurjenpolvi	Vieraslajien poisto Pensaikon ja ruovikon raivaus. Laidunnus.	Estää ojakurjenpolven elinympäristön umpeenkasvun ja parantaa lajin mahdollisuuksia säilyä alueella. Vaikuttaa kasvustojen kokoon, mutta vähentää myös kilpailevaa kasvillisuutta.

Taulukko 6.1. jatkuu...

Luontotyyppi tai lajiryhmä	Toimi	Mahdollinen vaikutus
Linnut		
Vesilinnut	Suojaisten pesimäsaarekkeiden teko. Pienpetojen poisto. Kalaston poisto lampareista	Parantaa pesintämenestystä. Vähentää ravintokilpailua.
Petolinnut	Lampareiden ja kanavien kaivaminen.	Voi aiheuttaa häiriötä ruskosuohaukan pesinnälle, jos tehdään väärään aikaan lähialueella Lisää ravinnon määrää ruovikkoalueella.
Rantakanat	Ruovikon niitto. Lampareiden ja kanavien kaivaminen. Pienpetojen poisto.	Vähentää osan lajeista elinympäristöä. Lisää mosaiikkimaisuutta ruovikkoon ja parantaa siten elinolosuhteita pidemmällä aikavälillä. Parantaa pesintämenestystä.
Kahlaajat	Ruovikon niitto ja laidunnus Rantaniittyjen kuivien osien laikuttaminen. Pienpetojen poisto.	Luovat sopivia pesimä- ja ruokailualueita. Parantaa pesintämenestystä.
Lokit ja tiirat	Pesimäsaarekkeiden teko. Pienpetojen poisto. Kalaston poisto lampareista	Parantaa pesintämenestystä. Vähentää ravintokilpailua.
Tikat	Puiden poisto Uudet polut Uusien metsäalueiden rajaaminen suojelualueeksi	Jos lahopuita jätetään riittävästi, ei vaikutusta. Voi lisätä häiriötä, mutta kulun ohjaaminen toisaalta vähentää häiriön laajuutta. Parantaa lajien elinolosuhteita.
Ruovikon varpuslinnut	Pensaikon poisto ruovikkoalueelta. Lampareiden ja kanavien kaivaminen.	Hidastaa ruovikkoalueiden vähittäistä kuivumista ja metsän levittäytymistä. Vähentää lajien elinympäristöä hieman, mutta toisaalta parantaa elinympäristön laatua lisäämällä mosaiikkimaisuutta.
Rantaniityn varpuslinnut	Ruovikon niitto ja laidunnus Rantaniittyjen kuivien osien laikuttaminen.	Luovat sopivia pesimä- ja ruokailualueita.
Rantametsien varpuslinnut	Uudet polut. Puiden poisto lintutornien vierestä.	Voi lisätä häiriötä, mutta kulun ohjaaminen toisaalta vähentää häiriön laajuutta. Jos poistetaan vain näkyvyyden parantamiseksi välttämättömät puut, vaikutus rantametsien varpuslintuihin on merkityksetön.

Lintudirektiivin linnuista kahlaajat, kuten liro, suokukko, lapinsirri ja vesipääsky hyötyvät selkeästi rantaniittyjen niittämistä ja laiduntamisesta. Ylipäätään useimmille kahlaajille matalakasvuinen lieteranta on tärkeä ruokailu- ja levähdyspaikka, jonka olemassaolon järviuoko vaarantaa. Myös harvinainen pikkutiira (EN) käy lahdella saalistelemassa ja levähtää rantaniittyjen edustalla muiden tiirojen joukossa.

Ruovikkoalueen lampareiden avaaminen voi vaikuttaa haitallisesti joihinkin ruovikoissa viihtyviin lajeihin, koska biotoopin määrä hieman vähenee. Lampareiden kaivutyöt tulee tehdä pesimäajan ulkopuolella, joten pesintään ei häiriötä aiheudu. Kun lampareet on avattu, alue monipuolistuu ja mm. mustakurkku-uikku toivottavasti palaa alueen pesimälajiksi. Tämä vaatii lampareiden vesikasvillisuuden elpymistä ja vesiselkärangattomien määrän nousua. Muita lampareista hyötyviä vesilintulajeja ovat punasotka (VU) ja tukkasotka (VU), nokina, tavi sekä harvalukuinen heinätavi ja pikku-uikku (VU).

Laidunalueiden laajennus lisää sopivaa ruokailu- ja pesimäaluetta mm. hanhille, sorsille ja kahlaajille. Punajalkaviklojen ja töyhtöhyppien sekä taivaanvuohen määrät kasvavat, ja laidunalueella harvinaisena pesivän sitruunavästäräkki (VU) todennäköisesti hyötyy merkittävästi laidunalueen laajentamisesta. Sama koskee hieman yleisempää, mutta Suomessa voimakkaasti taantunutta keltavästäräkkiä (VU).

Vanhankaupunginlahdella esiintyy harvalukuisena myös luontodirektiivin liitteen IV lajeja, joita ei ole mainittu Natura-tietolomakkeella. Sudenkorennoista lampikorennot hyötyvät lampareista, jos lampareiden vesikasvillisuus saadaan elpymään ja kalojen määrä vähenee. Lampareiden avaaminen voi vaikuttaa tilapäisesti haitallisesti sudenkorentoihin, joiden toukat elävät lampareiden pohjalla. Pidemmällä ajalla kunnostustoimista on lajeille kuitenkin hyötyä.

Sudenkorentojen tavoin viitasammakkoon voi kunnostusvaiheessa kohdistua haitallisia vaikutuksia, mutta mosaiikkimainen ruovikko avovesilampareineen soveltuu lajille kuitenkin selvästi paremmin kuin yhtenäinen ruokoluhta.

Lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin nyt esitetyillä toimilla ei ole merkitystä. Todennäköisesti jotkin lajit, kuten vesisiippa, voivat hyötyä saalistukseen sopivien vesialueiden lisääntymisestä.

Vanhankaupunginlahden rantametsistä on löytynyt joukko harvalukuisia sienilajeja, joista osa on uhanalaisia. Uhanalaiset lajit ovat sinihuovakka (*Amaurodon cyaneus*, VU) luh-tanyhäkki (*Hyphoderma deviatum*, VU) ja rantarypykkä (*Phlebia lindtneri*, VU). Esitetyillä hoitotoimilla ei todennäköisesti ole merkittävää haitallista vaikutusta näiden lajien esiintymiseen, vaan suurempi uhka on elinympäristön muuttuminen kuivumisen tai kulutuksen takia.

Taulukko 6.2. Arvioidut vaikutukset Natura 2000 -alueen suojeltaviin luontoarvoihin.

0=ei vaikutusta tai todennäköisesti ei vaikutusta, ++ = parantaa merkittävästi luontotyyppin tai lajin elinoloja. + = lisää jonkin verran luontotyyppin tai lajin elinoloja. -- heikentää merkittävästi luontotyyppin tai lajin elinoloja. - = heikentää jonkin verran luontotyyppin tai lajin elinoloja. .. toimenpide ei kohdistu lajiin tai luontotyyppiin.

Natura-arvo	Toimenpide						
	Ruoppaus	Vesikasvillisuuden niitto	Ranta-alueiden niitto	Laidunnus	Puuston poisto	Polkuverkoston parantaminen	Lintutornit, -piilot ja katselulavat
Luontodirektiivin luontotyytit:							
1130 Jokisuistot	-	0
6430 Kosteaa suurruohokasvillisuus	0	+	++	0	0
9080 *Fennoskandian metsäluhdet	0	0	0
Lintudirektiivin liitteen I linnut:							
heinäkurppa	0	+	++	++	..	0	0
huuhkaja	0	0	0
kalatiira	+	+	0	0
kapustarinta	0	0	+	+	..	0	0
kaulushaikara	-	0	-	-	..	0	0
kuningaskalastaja	++	-	0	0	0
kurki	0	+	+	+	..	0	0
lapintiira	+	+	0	0
laulujoutsen	+	+	+	+	..	0	0
liro	0	+	++	++	..	0	0
luhtahuitti	+	0	0	0	..	0	0
maakotka	0	0
merikotka	+	+	0	0	0	0	0
mustakurkku-uikku	++	+	0	0
mustatiira	+	+	0	0
niittysuohaukka	0	0	0	0	..	0	0
palokärki	0	0	0
peltosirkku	0	0	0	0	0
pikkujoutsen	0	0	0	0	..	0	0
pikkulepinkäinen	+	+	+	0	0
pikkusieppo	0	0	0
pikkutiira	+	+	0	0
pohjantikka	0	0	0
punakuiri	0	+	+	+	..	0	0

Taulukko 6.2. jatkuu

Natura-arvo	Toimenpide						
	Ruoppaus	Vesikasvillisuuden niitto	Ranta-alueiden niitto	Laidunnus	Puuston poisto	Polkuverkoston parantaminen	Lintutornit, -piilot ja katselulavat
räyskä	+	+	0	0	0
ruisräikkä	+	+	..	0	0
ruskosuohaukka	-	-	+	+	..	0	0
sinirinta	0	..	0	0	0	0	0
sinisuohaukka	0	0	+	+	..	0	0
suokukko	0	+	++	++	..	0	0
suopöllö	0	0	+	+	0	0	0
sääksi	+	+	0	0	0	0	0
uivelo	0	0	0	0	..	0	0
valkoposkihanhi	0	+	++	++	..	0	0
varpuspöllö	0	0	0
valkoselkätikka	0	0	0
vesipääsky	+	+	++	+	..	0	0
viirupöllö	0	0	0

6.1 Yhteenveto kunnostustoimien vaikutuksesta Natura-arvoihin

Esitetyt kunnostustoimet eivät todennäköisesti heikennä Natura 2000 -alueen arvoja. Suurin mahdollinen heikentävä vaikutus Natura 2000 -alueelle ovat Vantaanjoen valuma-alueelta tulevat vedet, asutuksen lisääntymisen myötä lisääntyvä kulutus ranta-alueille sekä veneily Natura 2000 -alueen vesialueella. Esitetyillä toimilla pyritään vähentämään näitä vaikutuksia.

Kunnostustoimista tehdään toteutusvaiheessa tarkemmat toteutussuunnitelmat. Toteutussuunnitelmat laatii Helsingin kaupunki, ja niiden toteuttamista valvoo Uudenmaan ELY-keskus. Kaikkia hoito- ja käyttösuunnitelman toimia ei välttämättä pystytä toteuttamaan. Toteutuminen riippuu mm. lupien ja rahoituksen järjestymisestä.

Kunnostustoimien lisäksi alueen luontoarvoihin vaikuttavat lähialueen kaavoitus sekä muut toimet lähiympäristössä. Kaavoituksessa on varmistettava, että Vanhankaupunginlahden lähistölle ei suunnitella toimia, jotka voisivat heikentää merkittävästi alueen Natura-arvoja. Hankkeiden vaikutukset on arvioitava erikseen, jos todennäköisiä merkittäviä vaikutuksia Natura-alueelle ilmenee.

Tällä suunnitelmalla ei ole heikentävää vaikutusta niihin luontoarvoihin, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon.

7 Vanhankaupunginlahden tulevaisuus

7.1 Tulevaisuuden organisaatio

Nykyisin Helsingin kaupungin ympäristökeskus vastaa alueen hoidon suunnittelusta sekä tarvittavien seurantojen ja selvitysten tekemisestä. Ympäristökeskus vastaa myös Natura- ja luonnonsuojelualueilla olevien opastaulujen sisällöstä. Rakennusvirasto vastaa käytännön hoidon organisoinnista, ja tilaa hoitotyöt Staralta. Eri virastojen ja Staran yhdessä toteuttama hoito tapahtuu hyvässä hengessä. Vanhankaupunginlahteen liittyvien asioiden hoitamista estää kiire, sillä virkamiehillä on paljon muitakin asioita hoidettavanaan. Hoitoon varatut rahat tulevat eri virastojen budjeteista ja ”kilpailevat” muun rahoitustarpeen kanssa. Hoidon toteuttamista vaikeuttaa myös maan omistuksen ja hallinnan jakautuminen usealle taholle.

Tulevaisuudessa hoidon onnistumista voisi edistää se, että hoidosta vastaisi yksi Vanhankaupunginlahti-tiimi joko kaupungin sisäisenä ryhmänä tai erillisenä yhtiönä. Tiimin henkilökunnan hoidettavana olisivat kaikki alueen työt suunnittelusta käytännön hoitoon. Tiimillä on oma budjetti ja mahdollisuus hakea sponsori- ja hankerahaa. Hoito- ja käytösuunnitelmaa tehdessä on puhuttu, että alueella pitäisi olla ainakin yksi kokoaikainen työntekijä, ”manageri”, joka edistäisi alueen asioita. Myös maan omistus tai hallinta olisi hyvä keskittää yhdelle taholle.

7.2 Vanhankaupunginlahden visio

Tulevaisuudessa Vanhankaupunginlahti on luonnoltaan ja linnustoltaan entistä monipuolisempi. Luontotyytit voivat hyvin. Rantaniittyjen varpuslintujen ja kahlaajien laji- ja parimäärät ovat korkeampia kuin nykyisin. Luonnonsuojelualue on laajentunut kosteikolta myös ympäröiviin metsiin. Alue on luonnon keidas keskellä pääkaupunkia. Lahden ympäristöstä löytyy ruovikoita ja metsiä, joissa voi vetäytyä luonnon rauhaan yksikseen tai tarkkailla luontoa yhdessä muiden kanssa. Erilaisten käyttäjien on selkeää ja helppoa liikkua hyvin hoidettuja reittejä pitkin. Lintutorneista, -kojuista ja -lavoilta voi ihaila maisemia tai tarkkailla ja kuvata luontoa läheltä. Opastauluista saa perustietoja alueesta, ja lisää tietoja avautuu mobiililaitteiden kautta. Webbikameroiden avulla voi tehdä myös noja- tuolimatkan alueelle. Vanhankaupunginlahti on tunnettu sekä kotimaassa että ulkomailla.

Ulkoilun lomassa voi nauttia myös kahvilapalveluista lintujen elämää tarkkaillen. Kosteikkoa on laajennettu luonnonsuojelualueen ulkopuolelle, ja kosteikon laidalle huomaamattomaan paikkaan on rakennettu luontoon hyvin maastoutuva, osittain veden päällä oleva lintukahvila. Siellä voi nauttia kahvista ja muista herkuista seuraten samalla aivan kahvilan viereen tulevien lintujen liikkeitä. Linnut näkee läheltä ja paljain silmin. Paikallisille herkujaan tarjoava kahvila palvelee myös matkailijoita ja kauempaa tulevia lintubongareita. Kuten ulkomaiset kahvilat, tämä Vanhankaupunginlahden kahvilakin on suosittu ja tunnettu laajalti.

Vaikka Vanhankaupunginlahti on pääkaupungin ytimessä, se on säilyttänyt ydinominaisuutensa: Alue on laaja, luonnontilainen paikka, jossa monipuolinen linnusto ja muu luonto voivat elää omaa elämäänsä. Ihmiset tulevat alueelle virkistymään ja ulkoilemaan. Luonnon tarkkailun lisäksi vierailija löytää hiljaisia alueita ja voi ihaila laajalle avautuvia maisemia.

Kuvat 7.1. Ruotsissa Hornborgasjön Trandansenilla kurkien kerääntyminen on tuotteistettu lintuharrastajien ja suuren yleisön yhteiseksi massatapahtumaksi, jossa on kurkien katselun ohella tarjolla myös markkinoita ja muuta toimintaa. Samanlaista toimintaa pitää saada myös Vanhankaupunginlahdelle, sillä alueella on potentiaali niin kaupunkilaisten kuin turistien keskeisenä vierailukohteena.

Lähteet

Airaksinen, O, Karttunen, K. 2001: Natura 2000 -luontotyyppiopas. Ympäristöopas 46. Suomen ympäristökeskus. 2. painos.

Aroviita, J., Hellsten, S., Jyväsjärvi, J., Järvenpää, L., Järvinen, M., Karjalainen, S. M., Kaupila, P., Keto, A., Kuoppala, M., Manni, K., Mannio, J., Mitikka, S., Olin, M., Pilke, A., Rask, M., Riihimäki, J., Sutela, T., Vehanen, T. & Vuori, K.-M. 2012. Ohje pintavesien ekologisen ja kemiallisen tilan luokitteluun vuosille 2012-2013 — päivitettyt arviointiperusteet ja niiden soveltaminen. Ympäristöhallinnon ohjeita 7/2012.

Asanti, T., Gustafsson, E., Hongell, H., Hottola, P., Mikkola-Roos, M. Osara, M., Ylimaunu, J. & Yrjölä, R. 2003: Kosteikkojen linnuston suojeluarvo. – Suomen Ympäristö 596. Suomen Ympäristökeskus.

Ellermaa, M. 2011: Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudella maalla. – Tringa 37/38:140-174)

Haikonen, A., Köngäs, P. ja Laamanen, M. 2011. Helsingin edustan merialueen kalatalous-tarkkailu vuosina 2008–2009. - Kala- ja vesiraportteja 32.

Harjuntausta, A., Kinnunen, R., Koskenpato, K., Lehikoinen, P., Leppänen, M. & Nousiainen, I. 2013: Valkoposkivanhan aiheutuvien haittojen lieventäminen. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 11/2013.

Heinonen, M. & Lammi, E. 2009: Vanhankaupunginlahden lintuveden kasvillisuuden seuranta 2008-2009. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 14/2009.

Helsingin kaupunki 2008: Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2008-2017. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 16/2008.

Helsingin luontotietojärjestelmä <http://www.hel.fi/luontotieto>

Hoogesteger, T., Rahkonen, J. & Karhilahti, A. 2014: Suomen vihersammakot. — Luonnon Tutkija 2014, Suomen Biologian Seura Vanamo oy

Hotanen, J-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2008. Metsätyypit – Opas kasvupaikkojen luokitteluun. - Metsäkustannus. 192 s.

Huuska, P. & Miinalainen, M. (toim.) 2012: Katsaus Helsingin ympäristön tilaan 2012. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 15/2012

Kala- ja Vesitutkimus Oy, Mikkola-Roos, M. & Hirvonen, H. 1996: Toukolanranta, rakentamisen ympäristövaikutukset. Ekologinen näkökulma II. — Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 1996:20.

Kiema, S. & Saarenoksa, R. 2006: Pornaistenniemen käävät ja orvakat sekä niiden suojeluarvo. — Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 6/2006.

- Laine, J., Vasander, H., Hotanen, J-P., Nousiainen, H., Saarinen, M. & Penttilä, T. 2012. Suotyypit ja turvekankaat –opas kasvupaikkojen tunnistamiseen. - Metsäkustannus. s. 160.
- Lammi, E. 2002: Viikin - Vanhankaupunginlahden Natura-alueen vesikasvillisuus. - Ympäristökeskuksen julkaisu 3/2002.
- Leikas, P. & Rautiainen, A. 2010: Kanit Helsingissä ja kanivahinkojen torjunta. - Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2010:6 / Katu- ja puisto-osasto
- Mikkola-Roos, M. & Oesch, T. 1998: Ekologinen tila, kunnostus- ja hoitosuunnitelma. Viikki-Vanhankaupunginlahti. –Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 3/98.
- Mikkola-Roos, M. & Niikonen, T. (toim.) 2005: Kosteikkojen kunnostuksen ja hoidon parhaat käytännöt kuudella Life-kohteella Suomessa – Life CO-OP -hankkeen tulokset. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisu. Sarja A 149.
- Mikkola-Roos, M. & Yrjölä, R. (toim.) 2000: Viikki. Helsingin Vanhankaupunginlahden historiaa ja luontoa. - Tammi.
- Mikkola-Roos, M., Rusanen, P., Haapanen, E., Lehikoinen, A., Pynnönen, P. & Sarvanne, H.: 2013: Helsingin Vanhankaupunginlahden linnustoseuranta 2012. Vuosien 2000-2012 yhteenveto.– Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 20/2013.
- Muotka, K. 2009: Helsingin ulkoilureittien ja puistojen roskaantuminen - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 2/2009.
- Oesch, T. 1994: Vanhankaupunginlahden kasvillisuuskartoitus. Käsikirjoitus. – Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Helsingin vesi- ja ympäristöpiiri. Julkaisematon raportti.
- Oesch, T. 1996. Viikin Vanhankaupunginlahden kasvillisuuden seuranta 1996. – Helsingin kaupunki ja Uudenmaan ympäristökeskus. Julkaisematon raportti.
- Oesch, T. 1999. Helsingin Vanhankaupunginlahden kasvillisuuden seuranta 1999. –Helsingin kaupunki ja Uudenmaan ympäristökeskus. Julkaisematon raportti.
- Pakarinen, R. 2013: Helsingiläisten kattolokit ja valkuposkihanhet. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 10/2013.
- Pellikka, K., Räsänen, M. & Viljamaa, H. 2007: Kasviplanktonin suhde ympäristömuuttujiin Helsingin ja Espoon merialueella vuosina 1969–2003. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 5/2007.
- Pynnönen, P. 2013: Vanhankaupunginlahden sudenkorentoselvitys 2012. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 13/2013.
- Päivänen, J. & Leppänen, P. 2010: Helsingin hiljaiset alueet - asukaskyselyn tuloksia. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 5/2010.

- Raunio, A. Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. – Osa I: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristö 8/2008.
- Rodgers, J.A. & Smith, H.T. 1997: Buffer zone distances to protect foraging and loafing water birds from human disturbance in Florida. — *Wildlife Society Bulletin* 1997:139-145.
- Räikkönen, N: 2007: Ruovikkoluokittelu ja ruovikon laatukartoitus bioenergia- ja rakennuskäyttöön. Teoksessa: Ikonen, I. & Ikonen, I. & Hagelberg, E. Ruovikot ja merenrantaniityt – Luontoarvot ja hoitokokemuksia Etelä-Suomesta ja Virosta. - Suomen ympäristö37/2007.
- Saarikivi, J. 2008: Helsingin matelija- ja sammakkoeläinlajisto sekä tärkeät matelija- ja sammakkoeläinalueet vuonna 2007. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/2008.
- Salla, A., Nurmi, P. & Riipinen, M. 2012: Lumen läjityksen ympäristövaikutukset Helsingissä. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2012.
- Sammalkorpi, I., Mikkola-Roos, M., Lammi, E. & Aalto, T. 2014: Ravintoketjukurkennostus lintuvesien hoidossa. - Julkaisussa *Linnut vuosikirja 2013*. Birdlife 2014.
- Siivonen, Y. 2004: Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004.
- Stennett, S. 2011: Viikki management plan. Moniste.
- Vatanen, S. 2005: Sedimenttien haitta-ainekartoitus Helsingin vesialueella vuonna 2005. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/2005.
- Vieraslajiportaali <http://www.vieraslajit.fi>. Viitattu 11/2014.
- Viitasalo, I. 1990. Viikin Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelun alueen lampareiden kasvillisuus vuonna 1990. - Julkaisematon raportti. 27.11.1990. Helsingin kaupunki, vesi- ja viemärihallitus.
- Viitasalo, I. 1992. Viikin Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelun alueen lampareiden kasvillisuudesta vuonna 1992. Julkaisematon raportti. 17.12.1992. Helsingin kaupunki, ympäristökeskus.
- Viitasalo, I., Hyytiäinen, U.-M., Pekuri, S., Saarnio, S.-P. & Toppinen H. 2002: Rantavyöhykkeen upokasvillisuuden tila Helsingin ja Espoon merialueilla vuosina 1998-99. - Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 4/2002.
- Väisänen, R.A. 1996: Rauhoitettujen eläinten ja kasvien arvot. - *Luonnon Tutkija* 100:4-18.
- Watts, B. & Bradshaw, D.S. 1994: The influence of human disturbance on the location of Great Blue Heron colonies in the Lower Chesapeake Bay. — *Colonial Waterbirds* 17 (2):184-186.

Wermundsen, T., Nieminen, J. & Asikainen, P. 2014: Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014. - Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:38.

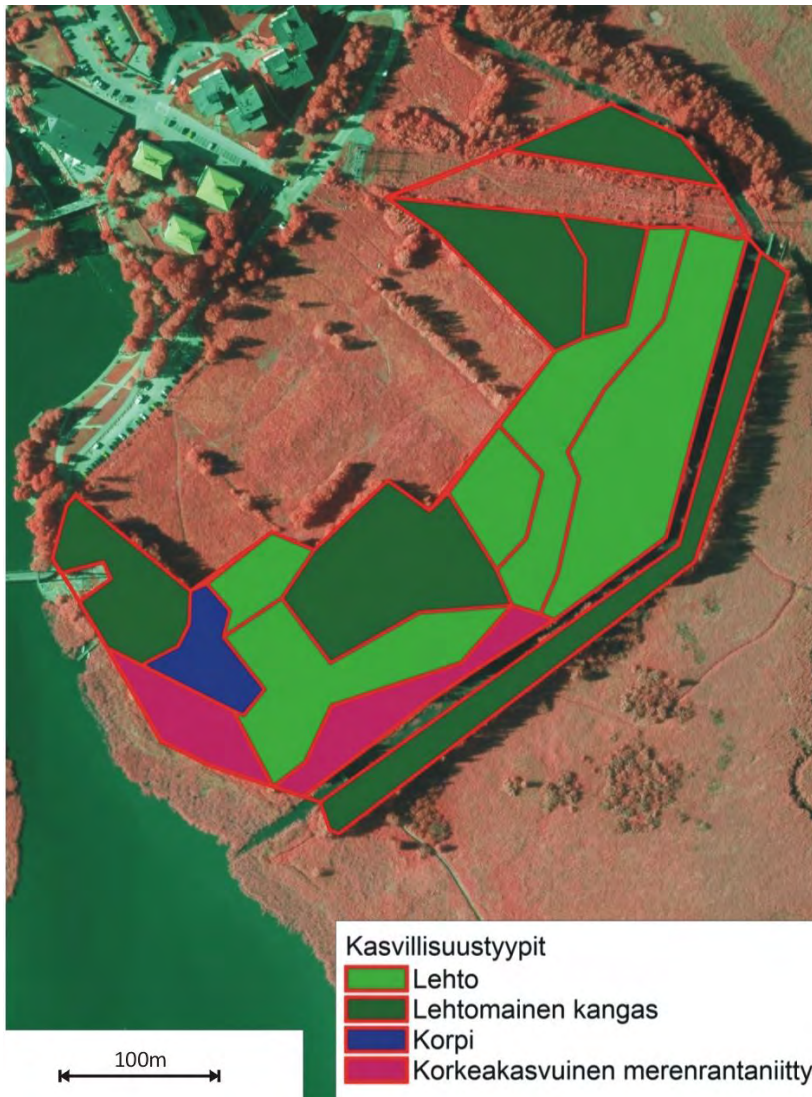
Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2006: Vanhankaupunginlahden lintuvesi – Natura 2000 – alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 5/2006.

Liite 1: Pornaistenniemen tervaleppälehdon luontoarvot ja käyttö

Luontoarvot

Pornaistenniemi on Viikinrannassa, Vanhankaupunginkosken ja Viikin-Vanhankaupunginlahden suojelualueen välissä sijaitseva rehevä niemi. Alue on osin vanhaa täyttömaata, ja puustoltaan nuorta ja kehittyvää. Tässä kuvatut luontoarvot perustuvat hoito- ja käyttösuunnitelmatyön yhteydessä tehtyihin havaintoihin sekä alueelta aiemmin tehtyihin selvityksiin ja Helsingin kaupungin luontotietoihin.

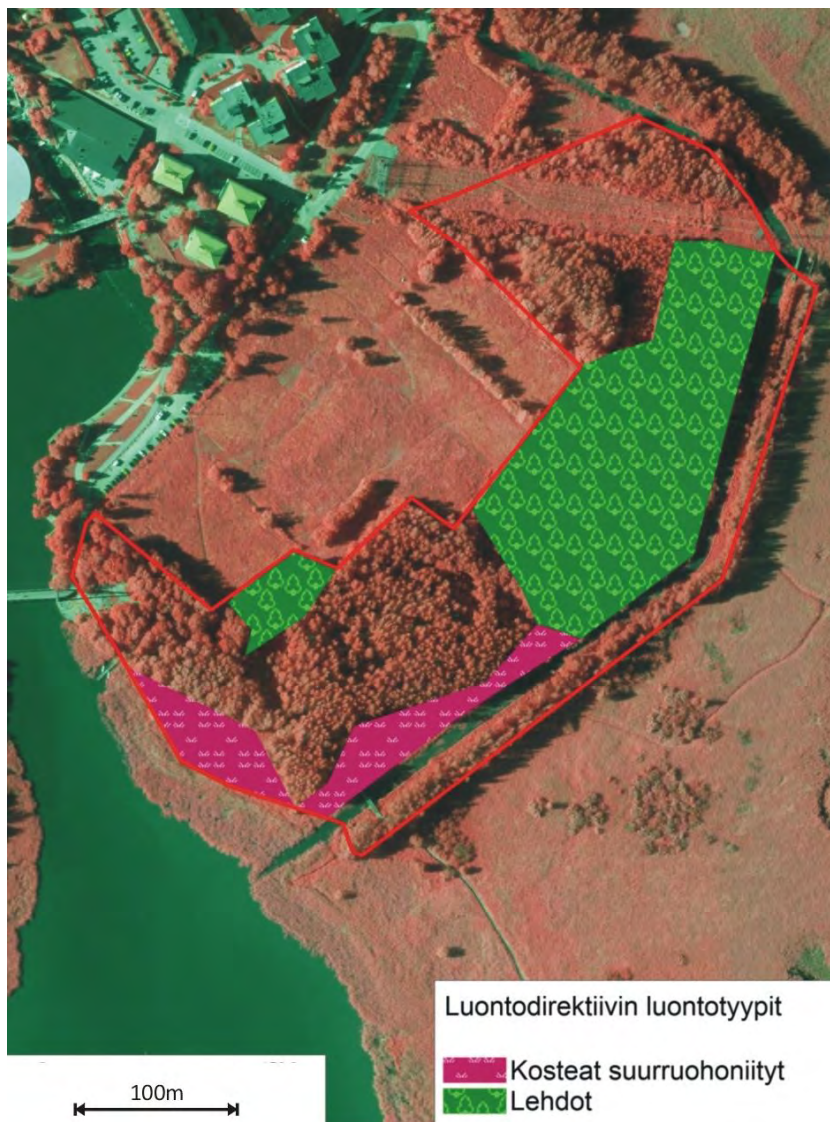
Alueen maaperä on savimaan päälle kasatun täytemaan lisäksi osin kallioista ja itä- ja eteläreunaltaan savista.

Kuva 1. Kartta Pornaistenniemen kasvillisuuskuvioista 2014. Taustalla oleva vääriväri-ilmakuva vuodelta 2013.

Pornaistenniemen kasvillisuus on hyvin rehevää. Alueelta rajattiin lehtomaisen kankaan ja lehdon kuvioita ja lisäksi yksi korpikuvio. Puusto on lehtipuuvallista, vaihdellen koivikoista tervaleppää kasvaviin metsiin. Puusto on osin nuorta ja kehittyvää, mutta nopean suknessiokierron lehtipuumetsissä suknession päätevaihe on jo lähellä. Lahopuustoa on muodostunut jo runsaasti alueen lehtoihin. Koivikoihin lahopuustoa muodostuu pian lisää, mikäli puuston kehitys saa jatkua luontaisena.

Luontodirektiivin luontotyyppihin luettavia kohteita alueella on eteläosan me-siangervoaltaiset niittykasvustot, jotka lukeutuvat kosteisiin suurruohoniittyihin (6430). Lisäksi alueen tervaleppää kasvavat lehtokuviot on puuston luonnontilaisuuden ja kehityksen vaiheen ansiosta luettavissa melko edustaviin lehtoihin (9050).

Kuva 2. Pornaistenniemen luontodirektiivin luontotyypit. Taustalla oleva väärävri-ilmakuva vuodelta 2013.

Helsingin metsien luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävien kohteiden inventoinnissa vuonna 2013 Pornaisteniemien alueelta rajattiin yhteensä viisi hehtaaria Metso-kriteerit täyttäviä kohteita. Metso-kohteet kuuluivat lehtoihin, runsaslahopuustoihin kangasmetsiin ja korpiin. 1.1 hehtaaria lehtoa kuului Metso-kriteeristön I luokkaan. Metsokohteiden lisäksi alueen on katsottu sisältävän yhden lehtolaikun, joka kuuluu metsälain 10§ mukaisiin lehtolaikkuihin ja luonnon-suojelulain 29§ mukaisen tervaleppäkorven. (Helsinki luontotietojärjestelmä 2013).

Pornaistenniemen käävät ja orvakat, sekä niiden suojeluarvo on selvitetty vuonna 2006. Selvityksen yhteydessä Pornaistenniemeltä todettiin 52 kääpälajia ja 102 orvakkalajia. Määrät ovat huomionarvoisen korkeita. Pornaistenniemen metsät ovat lähes yksinomaan lehtipuustoisia, joten havupuilla eläviä kääpä- ja orvakkalajeja on havainnoitu ainoastaan pitkospuilta ym. rakenteilta ja rantaan ajautuneilta puilta. Pornaistenniemen arvo kääväkkäille perustuu hoitamattomaan rehevän rantametsän puustoon. Alueella on runsaasti eri läpimittaluokkien ja eri lahoasteiden lehtilahopuuta. (Kiema, S. ym. 2006)

Seuraavassa on esitetty vuoden 2006 selvityksessä esiin nostetut lajit, sekä niiden uhanalaisuusluokitukset vuoden 2010 Suomen lajien uhanalaisuus arvioinnin mukaan.

Taulukko 1. Harvinaisia alueelta havaittuja kääpälajeja ovat: (Kiema, S. ym. 2006)

Laji	Tieteellinen nimi	Vanha luokitus	Luokitus 2010 mukaan
Punakerikääpä	<i>Ceriporia purpurea</i>	NT	NT
Kirjokerikääpä	<i>Ceriporia excelsa</i>	DD	NT
Etelänsärmäkääpä	<i>Daedaleopsis confragosa</i>		
Verisärmäkääpä	<i>Daedaleopsis tricolor</i>		
Pikireunakääpä	<i>Phellinus lundellii</i>		

Taulukko 2. Uhanalaisia ja harvinaisia alueelta havaittuja orvakkalajeja ovat: (*Luonnonsuojeluasetuksessa uhanalainen)(Kiema, S. ym. 2006)

Laji	Tieteellinen nimi	Vanha luokitus	Luokitus 2010 mukaan
Sinihuovakka *	<i>Amaurodon cyaneus</i>	CR	VU
Rantarypykkä *	<i>Phlebia lindtheri</i>	CR	VU
Lehtonyhäkä	<i>Hyphoderma echinocystis</i>	EN	
Luhtanyhäkä *	<i>Hyphoderma deviatum</i>	VU	VU
Takkukarakka	<i>Steccherium bourdotii</i>	VU	
Kalvohuovakka	<i>Hypochnicium subrigescens</i>	VU	
Sinappityllikkä	<i>Megalocystidium luridum</i>	VU	
Orarypykkä	<i>Phlebia uda</i>	VU	
Mattarypykkä	<i>Phlebia deflectens</i>	NT	
Paksumujukka	<i>Tomentellopsis echinospora</i>		

Pornaistenniemen alue on rajattu kuuluvaksi Viikin erityisen arvokkaaseen matelija- ja sammakkoeläin kohteeseen. (Saarikivi, J. 2007)

Pornaistenniemen lehtoalueella on erittäin runsas lehtimetsän pesimälinnusto. Pornaistenniemen lehdon pesimälajistoon on 2000-luvulla kuulunut arvokkaimpina lajeina pikkutikka (*Dendrocopos minor*) (jokavuotinen) ja valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotos*) (I), jolla oli reviiri ja pesintäyrittäminen vuonna 2005. Vuonna 2010 ja 2013 alueen reunassa oli pussitiaisen (*Remiz pendulinus*) pesintäyrittämiset. Lehdon tyyppilajeja ovat kultarinta (*Hippolais icterina*), satakieli (*Luscinia luscinia*), mustapääkerttu (*Sylvia atricapilla*) ja viitakerttunen (*Acrocephalus dumetorum*) reuna-alueilla. Lehdossa pesii myös uuttukyyhkyjä (*Columba oenas*) ja puukiiپیjä (*Certhia familiaris*). (Eero Haapanen. Kirjallinen tiedonanto. 2014)

Pesimäajan ulkopuolella tavattavaa lajistoa on valkoselkätikka ja palokärki (*Dryocopus martius*), jotka molemmat kuuluvat lintudirektiivin liitteen I lajeihin. Valkoselkätikka on luonnonsuojeluasetuksessa erityisesti suojeltu ja pussitiainen uhanalainen. (Eero Haapanen. Kirjallinen tiedonanto. 2014)

Alueen käyttö

Pornaistenniemen metsäalue on etelä- ja keskiosistaan melko vahvassa virkistyskäytössä. Alueen halki kulkee polku Lammassaaren pitkospuille, joita käyttävät niin Lammassaaren mökkiläiset kuin lintuharrastajat ja muut luonnossa liikkujat. Pornaistenniemi on helposti saavutettava kohde Vanhankaupunginlahden laiteilla, sillä sen läheisyyteen pääsee autolla. Alue on näin ollen myös kauempaa tulevien ryhmien retkikohde. Arabianrannan ja Viikinmäen asukkaille Pornaistenniemi on lähivirkistyskohde. Alueen pohjoisosat ovat säilyneet paremmin kulutukselta, osittain ryteikköisen metsän ansioista. Luontopolku ohjaa virkistyskäyttöä melko tehokkaasti. Vesiومان ja ruovikkoalueen väliin jäävällä penkereellä kulkee lounaasta koilliseen polku, josta pääsee penkereellä sijaitsevalle lintutornille sekä Pornaistenniemen lampareen piilokojulle vieville pitkospuille. Alueen pohjoisosan läpi kulkee voimalinja ja pohjois-eteläsuuntaisesti alueen itäreunassa vedenpuhdistamon purkuoja poikkeustilanteita varten.

Lähteet:

Helsinki luontotietojärjestelmä:

http://kartta.hel.fi/Applications/ltj/html/linkitetyt_ltj/Metsakohteet/TAULUKOT%20KUVAT%20KOHDEKARTAT/M67.pdf

Kiema, S. & Saarenoksa, R. 2006 Pornaistenniemen käävät ja orvakat sekä niiden suojeluarvo. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2006.

Saarikivi, J. 2007. Helsingin matelija ja sammakkoeläinlajisto sekä tärkeät matelija- ja sammakkoeläinalueet vuonna 2007. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/2008.

Liite 2 Mölylän metsän ja Bäcksin torpan rinneniityn luontoarvot ja käyttö

Luontoarvot

Tässä kuvatut luontoarvot perustuvat hoito- ja käyttösuunnitelmatyön yhteydessä tehtyihin havaintoihin sekä alueelta aiemmin tehtyihin selvityksiin sekä Helsingin kaupungin luontotietoihin.

Alueen maaperä on valtaosaltaan kitkamaa-aluetta ja kallioista. Alueen keskiosissa kulkee etelä-pohjoissuuntaisesti savialue, jossa osalla aluetta savi kerros on yli kolme metriä paksua ja osalla yhdestä kolmeen metriin paksua.

Kuva 1. Kartta Mölylän alueen kasvillisuuskuviosta 2014.

Mölylän metsäalueen puusto on valtaosaltaan varttunutta. Metsän keskiosissa on hieman nuorempaa puustoa kasvava kuvio. Puusto on kuusivaltaista metsikön keski- ja pohjoisosissa ja lehtipuuvaltaista ranta-alueilla. Alueelta rajattiin lehtoja, lehtomaisia kangkaita, avokallioita, yksi korkeakasvuinen merenrantaniitty ja Bäcksin torpan rinneriitty tuoreena pienruohoniittynä. Metsän vanhimmissa osissa on melko runsaasti lahoppuustoa ja metsän pohja on luonnontilainen ja muutamia polkuja lukuun ottamatta kulumaton. Lehtoalueilla on kosteampia korpisia painanteita.

Luontodirektiivin luontotyyppihin luettavia kohteita alueella ovat Bäcksin torpan rinneriitty, joka kuuluu runsaslajisiin kuiviin ja tuoreisiin niittyihin (*6270) ja alueen eteläosassa sijaitseva mesiangervoaltainen niitty, joka lukeutuu kosteisiin suurruohoniittyihin (6430). Sekapuustoiset ja rantaosien lehtipuuvaltaiset lehdot ovat luonnontilaisia ja kuuluvat luontotyyppiin lehdot (9050). Luonnonmetsiin (9010) lukeutuvat alueen havupuuvallat ja iäkkäät metsäkuviot. Runslajiset kuivat ja tuoreet niityt sekä luonnonmetsät ovat erityisen tärkeitä luontotyyppisiä.

Kuva 2. Mölylän alueen luontodirektiivin luontotyypit

Helsingin metsien luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävien kohteiden inventoinnissa vuonna 2013 Mölylän metsän alueelta rajattiin yhteensä 12,2 hehtaaria Metso-kriteerit täyttäviä kohteita. Metso-kohteet kuuluivat lehtoihin, runsalahoppuustosiin kangasmetsiin ja kalliometsiin.

Alle hehtaari lehtoalueesta ja yli kolme hehtaaria runsaslahopuustoisista metsistä kuului Metso-kriteeristön I luokkaan. Metsokohteiden lisäksi alueen on katsottu sisältävän yhden lehtolaikun, joka kuuluu metsälain 10§ mukaisiin lehtolaikkuihin

Bäcksin torpan rinneniitty on luokiteltu huomattavan arvokkaaksi kasvillisuus- ja kasvistokohteeksi perustuen Arto Kurton ja Leena Helynrannan inventointeihin. Ahon ja kedon piirteitä omaava rinneniitty on todennäköisesti saanut alkunsa laidunnuksesta. Nykyään aluetta pidetään avoimena raivaamalla. Kohteen kasvilajisto on monipuolinen ja kohteella esiintyy huomionarvoista lajistoa kuten kartioakankaali, kissankäpälä, ketoneilikka, ketonoidanlukko ja jäkki.

Taulukko 1. Mölylän metsän ja Bäcksin torpan rinneniityn alueella esiintyvät huomionarvoiset kasvilajit.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanalaisuusluokka (IUCN)	Alueellisesti uhanalaiset
Ajuga pyramidalis	kartioakankaali	NT	
Antennaria dioica	kissankäpälä	NT	RT
Dianthus deltoides	ketoneilikka	NT	
Nardus stricta	jäkki	NT	
Botrychium lunaria	ketonoidanlukko	NT	RT
Cuscuta europaea	humalanvieras		RT

Mölylän metsän ja Bäcksin torpan rinneniityn alue on rajattu kuuluvaksi Viikin erityisen arvokkaan matelija- ja sammakkoeläin kohteeseen. (Saarikivi, J. 2007)

Mölylän pesimälinnustoon on 2000-luvulla kuulunut arvokkaimpina lajeina käenpiika, pikkutikka, pikkusieppo (pesintä 2007), kanahaukka sekä hömötiainen ja töyhtötiainen. Vuonna 2012 sepel-sieppokoiras pesi sekapesyeen kirjosiepon kanssa. Alueella pesii helsinkiläisittäin edustavaa metsälajistoa, kuten puukiipijä, peukaloinen, lehtokurppa, närhi ja punatulkku. Alue on kuulunut palokärjen pesimäreviiriin. Pesimäajan ulkopuolella säännöllisesti tavattavaa lajistoa ovat mm. pohjan-tikka ja palokärki. Palokärki ja pikkusieppo kuuluvat lintudirektiivin liitteen I lajeihin. (Eero Haapainen. Kirjallinen tiedonanto. 2014)

Mölylän metsäalue on luokiteltu III luokan lepakkokohteeksi, eli paikallisesti arvokkaaksi lepakkokohteeksi, vuosina 2003 ja 2014 tehdyissä lepakkoselvityksissä. (Siivonen 2004, Helsingin kaupunki 2014). Vuoden 2003 havainnoissa Mölylän alueella tavattiin pohjanlepakkoa, vesisiippoja ja viiksi-/isoviiksi-siippoja ruokailemassa. Luonnontilaiset vanhat metsät ovat tärkeitä ruokailualueita osalle lepakkolajeista. Kaikki lepakot kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV lajeihin.

Mölylän metsästä on koivuhiirihavainto vuodelta 2007 (Eero Haapasen nisäkshavaintoaineisto). Koivuhiiri kuuluu luontodirektiivin IV liitteen lajeihin.

Alueen käyttö

Möylän metsäalue on lähivirkistysaluetta Länsi-Herttoniemen asuinalueen asukkaille. Varsinainen metsäalue on kuitenkin melko hyvin säilynyt kulutukselta sitä itä- ja pohjoispuolelta kiertävän ulkoilutien ja rannan tuntumassa kulkevien polkujen ansiosta. Metsässä on yksittäinen metsäkuvio, jossa on talousmetsäkäytön piirteet havaittavissa. Nykyään metsä on kuitenkin virkistyskäytössä ja saa kehittyä luonnontilaisen kaltaisena.

Bäcksin torpan rinneniityn halki kulkee paljon käytetty ulkoilutie. Ulkoilutien risteysalueella sijaitsee alueen luonnosta kertova opastaulu. Rinneniityn ylitse kulkee voimajohtolinja. Niityn kannalta tämä ei ole haittaava tekijä muutoin kun maisemallisesti. Niityn ominaispiirteet vaativat säännöllistä hoitoa raivauksien, niittojen tai laidunnuksen muodossa.

Lähteet:

Helsingin kaupungin suunnitteluvirasto. 2014. Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014. Wermundsen. T., Nieminen, J. & Asikainen, P. Wermundsen Konsulting Oy.

Helsinki luontotietojärjestelmä:

<http://kartta.hel.fi/applications/ltj/reports/kohderaportti.aspx?id=181667>

Saarikivi, J. 2007. Helsingin matelija ja sammakkoeläinlajisto sekä tärkeät matelija- ja sammakkoeläinalueet vuonna 2007. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 8/2008.

Siivonen, Y. 2004. Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet 2003. Helsingin kaupunki.

Liite 3: Natura-lomakkeella mainitut lajit ja luontotyypit

Luontodirektiivin luontotyypit:

1130 Jokisuistot	90 %
6430 Kostea suurruohokasvillisuus	5 %
9080 *Fennoskandian metsäluhdat	5 %

<i>Lintudirektiivin liitteen I linnut:</i>	<i>Muuttolinnut:</i>	<i>Muuta lajistoa:</i>
huuhkaja	härkälintu	arosuohaukka
kalatiira	harmaahaikara	idänuunilintu
kapustarinta	harmaasorsa	jänkäsirriäinen
kaulushaikara	heinätavi	lapasorsa
kuningaskalastaja	isosirri	liejukana
kurki	jänkäkurppa	luhtakana
lapintiira	jouhisorsa	nokkavarpunen
laulujoutsen	koskikara	pikkutikka
liro	kuovisirri	pikkutylli
luhtahuitti	lapasotka	pussitiainen
mustakurkku-uikku	lapinsirri	rastaskerttunen
mustatiira	metsähanhi	selkälokki
niittysuohaukka	mustalintu	tylli
palokärki	mustapyrstökuiri	viiksitimali
peltosirkku	mustaviklo	viiriäinen
pikkujoutsen	nuolihaukka	nahkiainen
pikkulepinkäinen	pikkulokki	harjasorakas
pikkusieppo	pikkusirri	kalvashyyrykkä (sieni)
pikkutiira	pilkkasiipi	kumirypykkä (sieni)
pohjantikka	pulmusirri	kuurakka-laji (sieni)
räyskä	punajalkaviklo	laikkurypykkä-laji (sieni)
ruisräykkä	ristisorsa	lehtonyhäkkä (sieni)
ruskosuohaukka	suosirri	nyhäkkä-laji (sieni)
sinirinta	tuulihaukka	ojakurjenpolvi
sinisuohaukka	uuttukyyhky	paksunahakka
suokukko		pikkukarakka
suopöllö		punahyyrykkä (sieni)
uivelo		rantakalvokesikkä (sieni)
valkoposkihanhi		ruohokerakka
varpuspöllö		sinihuitukka (sieni)
vesipääsky		takkukarakka
viirupöllö		
6 uhanalaista lajia		

*= erityisesti suojeltu luontotyyppi

Liite 4: Kasvillisuustyyppien kuvaukset

Kosteikon avoimilta alueilta erotettiin seuraavassa tarkemmin kuvaillut kasvillisuustyyppit. Kuvaukset perustuvat ruovikoita lukuun ottamatta Suomen luontotyyppien uhanalaisuuskartoituksen luontotyyppien kuvauksiin. Avoimien alueiden kasvillisuuskuviot on esitetty liitteen 5 kartassa.

Ruovikot

Ruovikkoniityt.

Ruovikkoniityt ovat vaihettumistyyppi korkeakasvuisten merenrantaniittyjen ja I-tyypin ruovikon välillä. Järviruokokasvustot ovat vielä melko harvoja, mutta järvi-ruoko on kuitenkin jo valtalaji. Pohja on kuiva ja maatuvaa kasviainesta alkaa muodostua. Muu lajisto on vielä runsasta mm. mesiangervoa, nurmilauhaa, ranta-alpia ja suoputkea. Järviruokoon korkeus on 1-1.5m.

I-tyyppi.

Matalakasvuista (1-1.5m) kuivapohjaista ruovikkoa. Ominaispiirteisiin kuuluu runsas maatuvan karikkeen määrä sekä muun kasvilajiston määrä. Seuralaislajeina kasvavat mm. ruokohelpi (usein hyvin runsas), ranta-alpi, mesiangervo ja rantakukka. Tyyppi vaihtuu kuivemmasta päästä ruovikkoniittyihin, joihin erona tiheämpi ruokokasvusto.

II-tyyppi.

Pohja on melko kuiva ja maatuvaa kariketta on runsaasti. Kasvustot ovat tiheitä ja edellistä korkeampia (1.5-2.25m). Muuta kasvilajistoa esiintyy jonkin verran, mm. ranta-alpi, terttualpi, rantamatara ja suoputki.

III-tyyppi.

Tyyppi on edellisen kaltainen, mutta ruokokasvustot eivät ole niin tiheitä. Pohja voi olla paikoin mutainen, mutta kantava.

IV-tyyppi.

Vain korkean veden aikaan veden vallassa olevaa ruovikkoa. Ruokokasvustot ovat korkeita (2-2,5m) ja järeitä. Kuivia, ylivuotisia korsia on seassa runsaasti. Pohja on märkä, paikoin mutainen ja maatuvaa kasviainesta on melko vähän. Muu kasvilajisto on vähäistä ja puuttuu osin kokonaan. Seuralaislajistoon kuuluvat mm. terttualpi ja luhtamatara.

V-tyyppi.

Edellistä märempi ja pohjaltaan mutaisempi sekä upottavampi tyyppi. Ruo'ot ovat 2-2,5m korkeita ja järeitä. Muuta kasvillisuutta voi olla paikoin edellistä runsaammin. Lajistoon kuuluvat mm. ranta-matara, terttualpi, pikkulimaska ja punakoiso.

VI-tyyppi.

Järeää jopa yli 2,5m korkeaa ja tiheää ruovikkoa, joka kasvaa vedetä. Pohja on mutainen ja paikoin hyvin upottava. Muu kasvillisuus puuttuu kokonaan, lukuun ottamatta aallokon kasaamalla kuivuneista korsista muodostuneilla palteilla kasvavaa lajistoa. Tästä tyyppistä on aiempiin selvityksiin poiketen erotettu seuraava tyyppi.

VI mosaiikki-tyyppi.

Ruovikko osiltaan edellisen kaltainen, paikoin harvempikasvustoinen. Muodostaa vesialueen kanssa mosaiikkimaista pintaa. Reunustaa usein VI-tyypin ruovikkoa.

Osmankäämikkö.

Lähes pelkästään osmankäämiä kasvavia alueita.

Kaislikko.

Lähes pelkästään kaislaa kasvavia alueita.

Muut luhdat ja niityt

Korkeakasvuiset merenrantaniityt.

Merenrantaniittyjen ylin vyöhyke, joka sijaitsee usein pensaston tai metsänreunan tuntumassa. Lajisto voi olla hyvin vaihtelevaa. Valtalajeina useimmiten mesiangervo ja nurmilauha, joiden lisäksi usein esiintyvät lehtovirmajuuri, karhunputki, rantatädyke, rantanätkelmä ja hiirenvirna. (Raunio, A. ym. 2008)

Matalakasvuiset vihvilä-, heinä- ja saramerenrantaniityt.

Lajistoltaan monipuolisin merenrantaniitty, joka sijoittuu geolitoraalien keski- ja yläosiin eli keskivedenkorkeuden yläpuolelle. Luontotyyppi koostuu erilaisista kasviyhdyksistä, kuten vesirajan meriluikka ja rönsyrölli kasvustoista, merisaraa kasvavista laikuista, joskus punanadan, luhtaröllin ja jokapaikansaran kasvustot niityn yläosissa. Tyypin peruslajisto muodostuu useimmiten rönsyröllistä, luhtakastikasta ja suolvihvilästä. Matalakasvuiset merenrantaniityt ovat perinteisesti muiden merenrantaniittyjen tapaan niitetty ja laidunnettu luontotyyppi. Matalakasvuinen lajisto hyötyykin perinteisistä maankäyttömuodoista huomattavasti. (Raunio, A. ym. 2008)

Pensaikkoniityt.

Tähän tyyppiin on laskettu kuuluvaksi ruovikkoalueen keskellä ja reunoilla olevat pensoittuvat korkeakasvuiset niityt. Pohja tyypeillä on kuiva tai melko kuiva ja kiiltopajun lisäksi kohteilla kasvaa muutamia runkopuita. Kenttäkerroksessa on korkeakasvuisen merenrantaniityn lajistoa ja paikoin järviruokoa.

Tuoreet pienruohoniityt.

Tuoreet pienruohoniityt ovat hyvin monilajisia alun perin perinteisessä maankäytössä ennemmin niitettyjä kuin laidunnettuja niittyjä. Kasvillisuus on pienruohovaltaista ja selviä valtalajeja on vaikea erotella. (Raunio, A. ym. 2008)

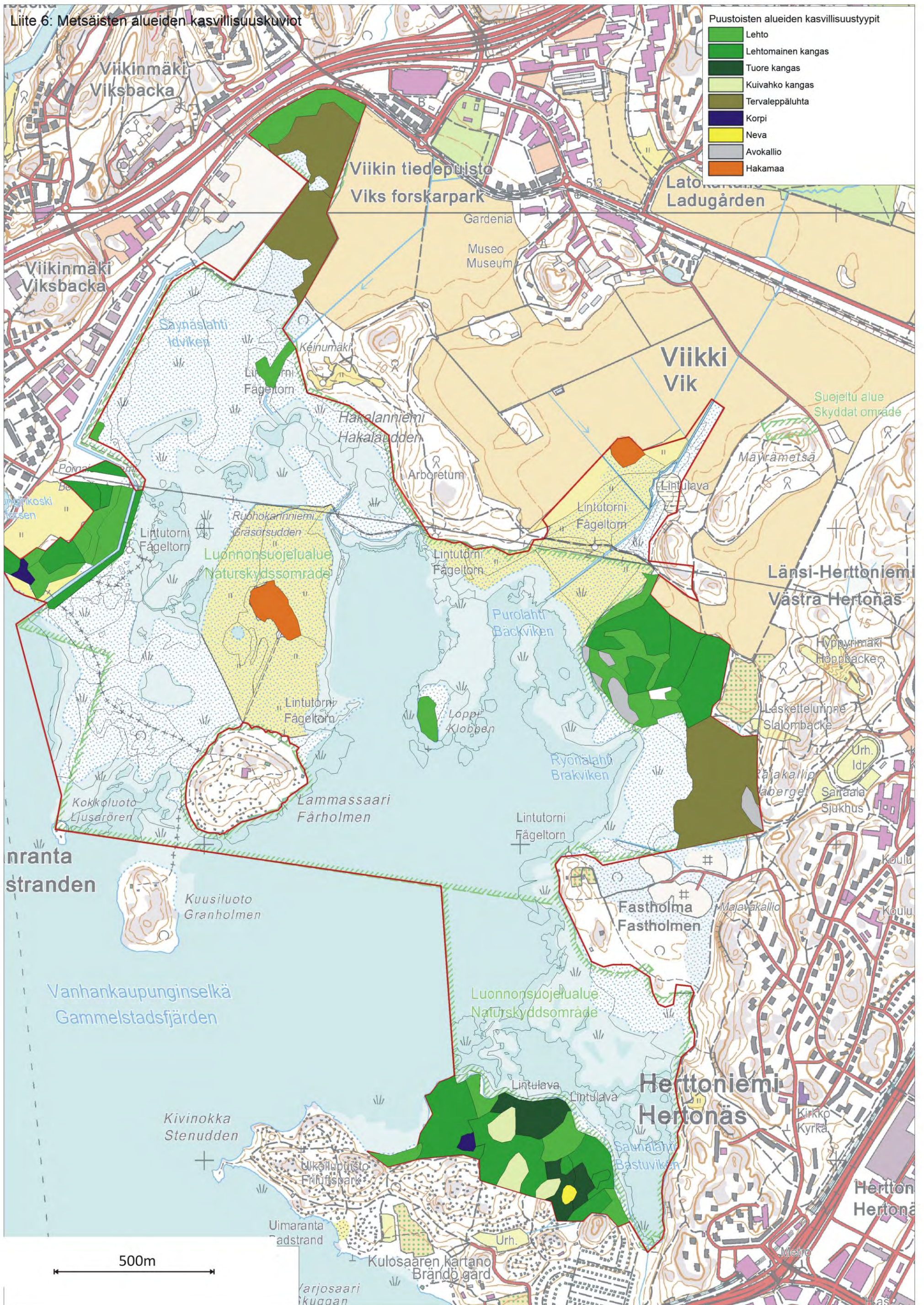
Sara- ja ruoholuhta.

Sara- ja ruoholuhtaa esiintyy yleensä ranta-alueilla ruokoluhtia ylempänä. Valtalajeina ovat usein luhtaisuutta ilmentävät sarat ja ruohot. (Raunio, A. ym. 2008)

Pensaikkoluhta.

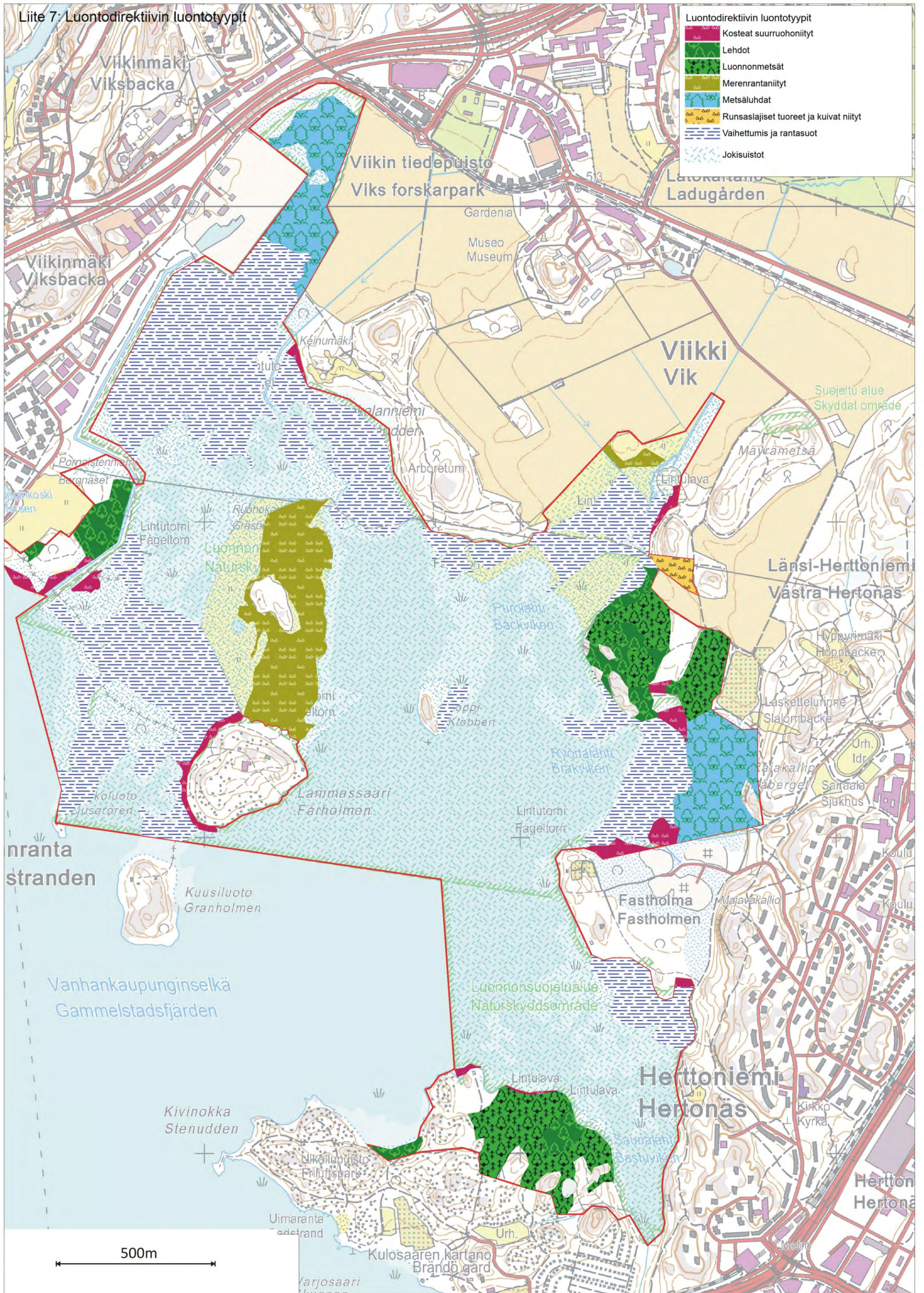
Pensaikkoluhtien tärkein ominaispiirre on luhtaisuutta ilmentävä pensaskerros. Pajuluhdilla pensaskerros muodostuu useimmiten kiiltopajusta. Kenttäkerroksessa tavataan useimmiten saroja ja ruohoisuutta ilmentäviä ruohoja kuten kurjenjalkaa ja järvikortetta. (Raunio, A. ym. 2008)

Liite 6: Metsäisten alueiden kasvillisuuskuviot

Liite 7: Luontodirektiivin luontotyytit

Luontodirektiivin luontotyytit	
	Kosteat suuruhoitit
	Lehdot
	Luonnonmetsät
	Merenrantaniityt
	Metsäluhdat
	Runsaslajiset tuoret ja kuivat niityt
	Vaihtumis ja rantasuot
	Jokisuistot

Liite 8: Yleisökysely

Yleisökysely

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan tueksi avattiin toukokuussa 2014 nettikysely (Liite 9) Helsingin Vanhankaupunginlahden Natura-alueen ja sen välittömän lähiympäristön käyttäjille.

Kävijämäärien lisääntyessä Natura-aluetta ympäröivän virkistysalueen tärkeänä roolina on toimia suojavyöhykkeenä, ja siksi myös sen käyttöä ja kehittämistarpeita on luontevaa tarkastella tässä yhteydessä.

Kyselyn tavoitteena oli selvittää käyttäjien kokemuksia ja näkemyksiä alueen merkityksistä, käytöstä, parhaista ja kehittämistä kaipaavista paikoista sekä parannusehdotuksista.

Tietoa kyselystä levitettiin asukas yhdistysten lisäksi median ja järjestöjen, sekä sähkö-postien ja muiden viestintäkanavien kautta. Lisäksi ympäri Vanhankaupunginlahtea laitettiin ilmoituksia kyselystä lintutorneihin ja ilmoitustauluille. Kyselyyn oli mahdollista vastata 26.5.-22.7.2014 välisenä aikana.

Kysely toteutettiin Harava-ohjelmistolla (Dimanteq Oy) ja se koostui valinta-, kartta- ja avovastauskysymyksestä. Kyselylomakkeen pystyi myös tulostamaan, mikäli vastaaja halusi täyttää vastauksensa paperilomakkeelle. Vastauksia saatiin määräaikaan mennessä 408, joista 406 sähköisessä muodossa ja kaksi paperilomakkeella.

Tuloksia tarkastellaan tässä mm kolmen, jossain määrin toisistaan poikkeavan käyttäjäryhmän näkökulmasta. Ryhmittely on tehty vastaajien ilmoittaman alueella käynnin syyn perusteella seuraavasti:

- 1) Linturetkelijät, jotka ilmoittavat käyttävänsä aluetta ainoastaan linturetkelyyn (n 5%)
- 2) Luontoharrastajat, jotka linturetkelyn lisäksi ilmoittavat käyttävänsä aluetta muuhun virkistäytymiseen (n 50%)
- 3) Ulkoilijat, jotka eivät käytä aluetta linturetkelyyn mutta käyttävät aluetta muuhun virkistäytymiseen (n 45%)

Kaikista 408:stä kyselyyn vastanneesta henkilöstä linturetkelijoita oli 20, luontoharrastajia 196 ja ulkoilijoita 188. Neljä vastaajista ei ilmoittanut alueella käyntinsä syytä.

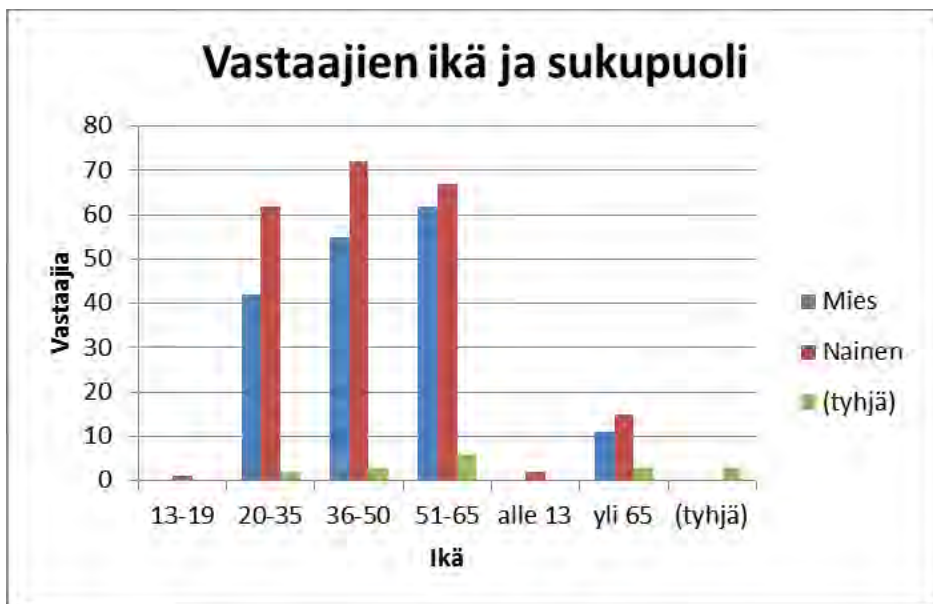
Vastaajien taustatiedot

Käyttäjät ovat monen ikäisiä helsinkiläisiä ja muita luonnosta, linnuista ja ulkoilusta kiinnostuneita

Kyselyn taustatieto-osuudessa kysyttiin vastaajilta seuraavia tietoja:

- ikä
- sukupuoli
- asuinpaikan postinumero
- asuinpaikan etäisyys alueesta
- kulkutapa alueelle
- käyntikerrat alueella vuodessa
- käyntikuukaudet
- alueella käynnin syy

Kyselyyn vastanneista naisia (54%) oli hieman enemmän kuin miehiä (42%). Ikäjakaumaltaan vastaajat olivat pääosin 20-65 -vuotiaita, vain muutama ilmoitti olevansa alle tai yli tämän ikäryhmän. Vastaajista naiset olivat keskimäärin nuorempia kuin miehet, heistä enemmistö sijoittui 36-50 –vuotiaiden ikäkategoriaan, miehistä enemmistön ollessa 51-65 –vuotiaita.

Kuva 1: Vastaajien ikä ja sukupuoli

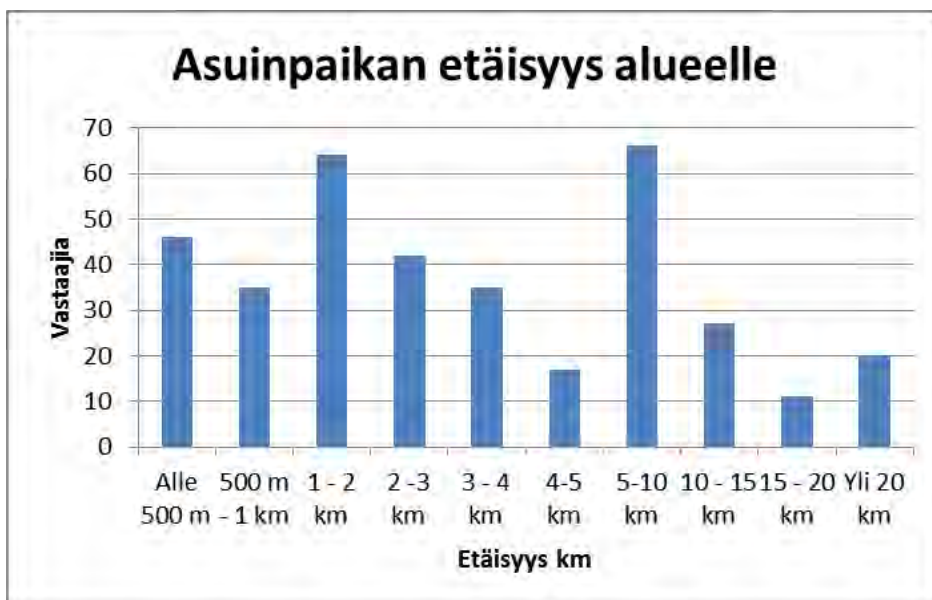
Vanhankaupunginlahden alue toimii kyselyn perusteella hyvänä lähivirkistyskohteena, sillä yli puolet vastaajista ilmoitti asuinpaikakseen joko Arabianranta-Toukola-Vanhakaupunki -alueen, Länsi-Herttoniemen tai Viikin alueen.

Lähialueiden asukkaiden ohella käyttäjiä löytyy myös kauempana sijaitsevista Helsingin kaupunginosista ja myös Helsingin ulkopuolelta, sillä vastaajia oli yli 100:lta eri postinumeroalueelta Helsingistä, lähikunnista ja kauempaakin.

Kuva 2: Vastaajien asuinpaikka postinumeroin (postinumerot, joista vähintään viisi vastaajaa)

Vastaajista joka kymmenes arvioi asuvansa alle puolen kilometrin päässä alueesta, noin kolmannes enintään kahden ja kaksi kolmasosaa enintään viiden kilometrin etäisyydellä. Viisi prosenttia vastaajista ilmoittaa asuvansa alueesta yli 20 kilometrin päässä.

Kuva 3: Asuinpaikan etäisyys alueelle

Vastaajat käyttävät alueelle saapumiseen enimmäkseen kevyen liikenteen kulkumuotoja, joka on hyvin linjassa Helsingin kaupungin kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa.

Kaksi kolmasosaa ilmoittaa kävelevänsä tai pyöräilevänsä alueelle. Julkisista liikennevälineistä suosituin on bussi, jota ilmoittaa käyttävänsä noin neljännes vastaajista. Talvisin alue on saavutettavissa hyvin myös hiihtäen, sillä neljännes kyselyyn vastanneista ilmoittaa käyttävänsä myös suksia alueelle saapumiseen. Omaa autoa ilmoittaa käyttävänsä myös noin neljännes vastaajista.

Kuva 4: Kulikutapa alueelle (vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi kuin yksi annetuista vaihtoehdoista).

Vanhankaupunginlahden alueella käydään muutamasta kerrasta vuodessa muutama kertaan päivässä. Enemmistö käyttäjistä ilmoittaa käyttävänsä aluetta vähintään viikoittain ja joka kymmenes useamman kerran päivässä.

Kuva 5: Käyntikerrat alueella vuodessa

Aluetta käytetään vastaajien keskuudessa ympäri vuoden. Suosituimpia vierailuajankohtia ovat loppukevät ja alkusyksy, mutta myös talvikuukausina reilusti yli puolet vastaajista ilmoittaa käyvänsä alueella.

Kuva 6: Vierailukuukaudet alueella

Monivalintakysymyksessä annettujen vaihtoehtojen perusteella suosituimmat alueella käynnin syyt ovat luontoretkeily ja kävely. Reilut puolet vastaajista kertoo käyttävänsä aluetta myös linturetkelyyn ja pyöräilyyn. Maisemien ihailu, rauhoittuminen, pako kaupungin hälinästä sekä ystävien kanssa ulkoilu olivat myös erittäin suosittuja tapoja käyttää aluetta.

Vähiten vastaajien suosimia käyttöjä näyttäisivät kyselyn perusteella olevan päiväkodin- ja koulun luontoretket, työpaikan virkistysretket ja työssäkäynti alueella sekä marjastus, sienestys ja kalastus. Tulokseen on saattanut vaikuttaa se että kysely ei ole tavoittanut kaikkia alueen käyttäjäryhmiä. Tiedotusta ei esimerkiksi suunnattu erikseen kouluille, päiväkodeille tai alueen yritysille. Alueen sijainti vilkkaasti liikennöityjen väylien tuntumassa vaikuttaa todennäköisesti marjastuksen ja sienestyksen vähäiseen vetovoimaan.

Kuva 7: Alueella käynnin syy

Kolmen käyttäjäryhmän vertailu taustatietojen osalta

Eniten kolme käyttäjäryhmää eroaa toisistaan asuinpaikan sijainnin suhteen, ja siihen liittyen alueelle saapumiseen liittyvän kulkutavan ja käyntitiheyden osalta. Linturetkelijät tulevat keskimäärin kauempaa kuin luontoharrastajat ja ulkoilijat, jotka profiloituvat selkeimmin aluetta ympäröivien kaupunginosien asukkaiksi.

Linturetkelijöistä suurin osa käyttää omaa autoa alueelle saapumiseen, kun taas luontoharrastajat ja ulkoilijat saapuvat alueelle pääosin kevyttä ja julkista liikennettä hyödyntäen. Ulkoilijoista jopa yli 80 prosenttia ilmoittaa saapuvansa alueella vain kevyttä tai julkista liikennettä hyödyntäen.

Kaikkien ryhmien vastaajat käyttävät aluetta ympäri vuoden. Ulkoilijoiden ryhmään kuuluvat käyttävät aluetta eniten.

Alueen käytettävyys

Kulkureitit

Vanhankaupunginlahden aluetta käytetään kokonaisvaltaisesti

Kyselyssä pyydettiin vastaajia merkitsemään karttaan heidän 1-5 useimmin käyttämäänsä reittiä alueella. Ilmeni että aluetta käytetään melko tasapuolisesti olemassa olevan ulkoilureitistön puitteissa.

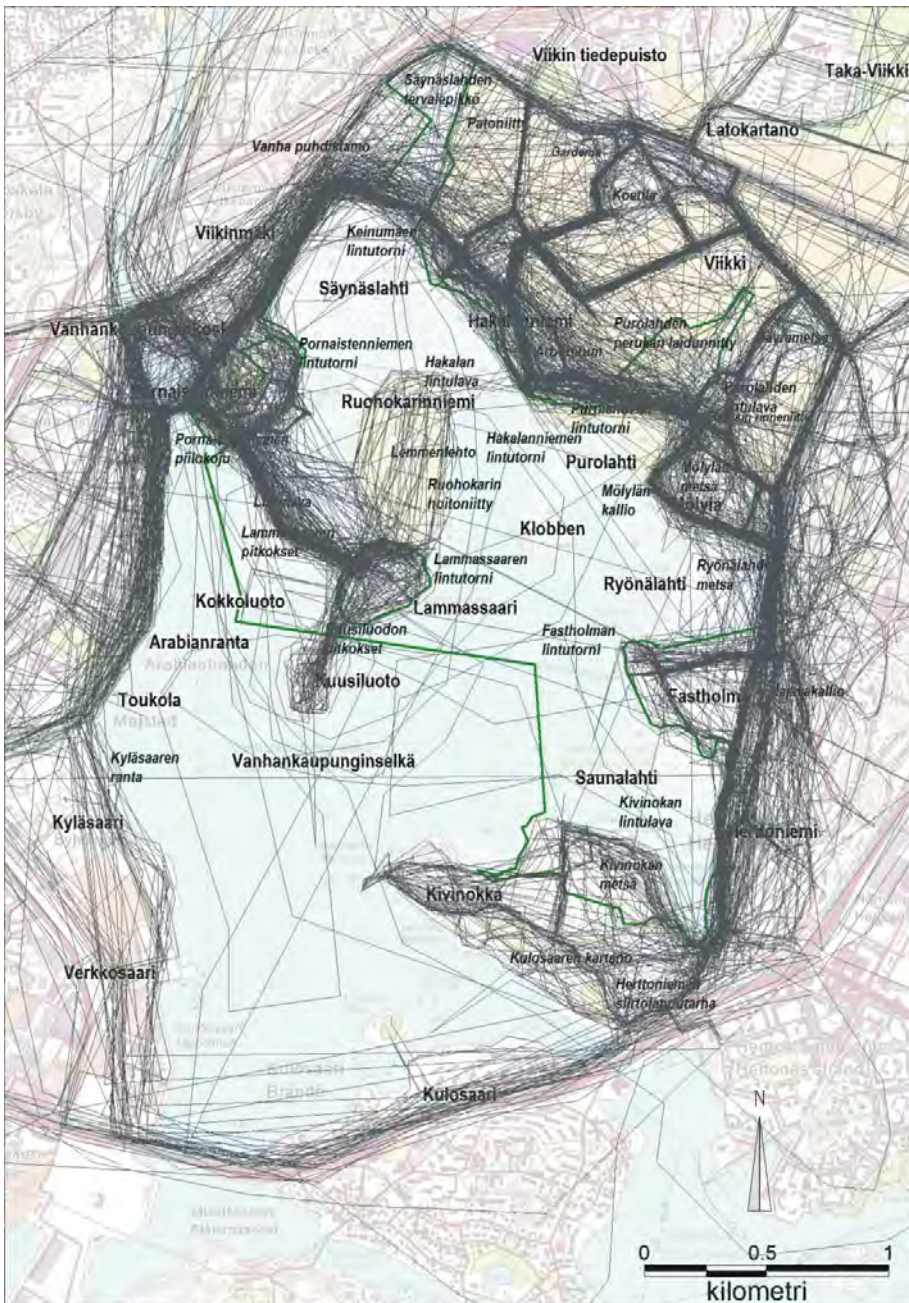
Eniten käytössä olevat reitit noudattavat Vanhankaupunginlahden rantoja ja myötäilevät osin suojelualueen reunoja. Reittimerkintöjä on erityisesti lahden länsi-, pohjois- ja itäpuolella. Arabianranta ja kosken ympäristö, Lammassaari-Kuusiluoto, Pornaistenniemi, Hakalanniemi, Viikin Arboretum ja pellot, Mölylä sekä Länsi-Herttoniemen puolella kulkevat kevyen liikenteen reitit ovat käyttäjien suosiossa. Suhteellisesti maltillisemmassa käytössä ovat karttamerkintöjen mukaan Kivinokka ja Fastholma.

Jossain määrin reittejä on merkitty myös Kulosaaren sillalle sekä Kalasataman ja Arabianrannan väliselle, toistaiseksi rakentamattomalle ranta-alueelle. Merkintöjen perusteella näyttäisi siltä, että osa vastaajista kiertää koko lahden ympäri.

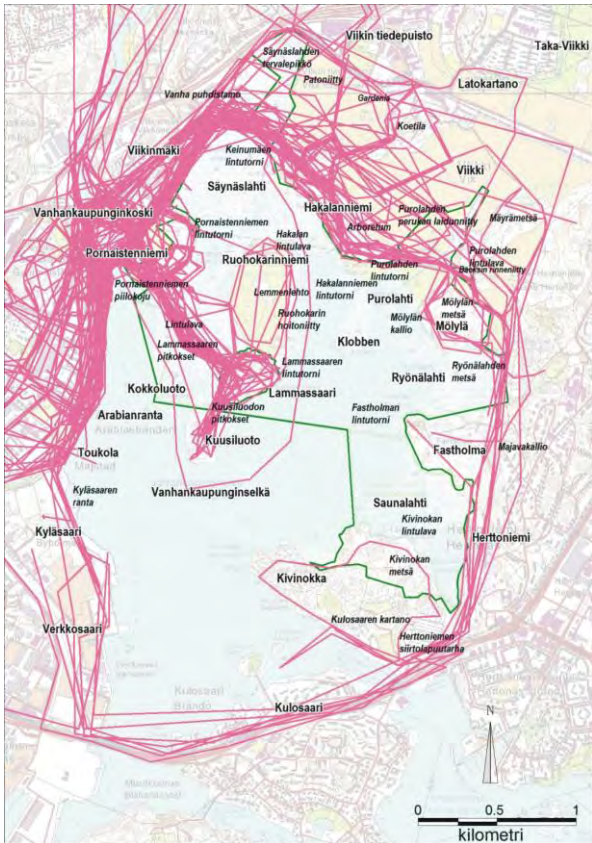
Todennäköisesti talvikäyttöön ja veneilyyn liittyen useimmin käytettyjä reittejä on merkitty kulkemaan myös lahden yli. Vastaajien kommenttien perusteella merkinnät saattavat johtua osittain myös Harava –kyselyn piirtotyökalun käyttövaikeuksista.

Suosituimmat reitit asuinpaikan mukaan

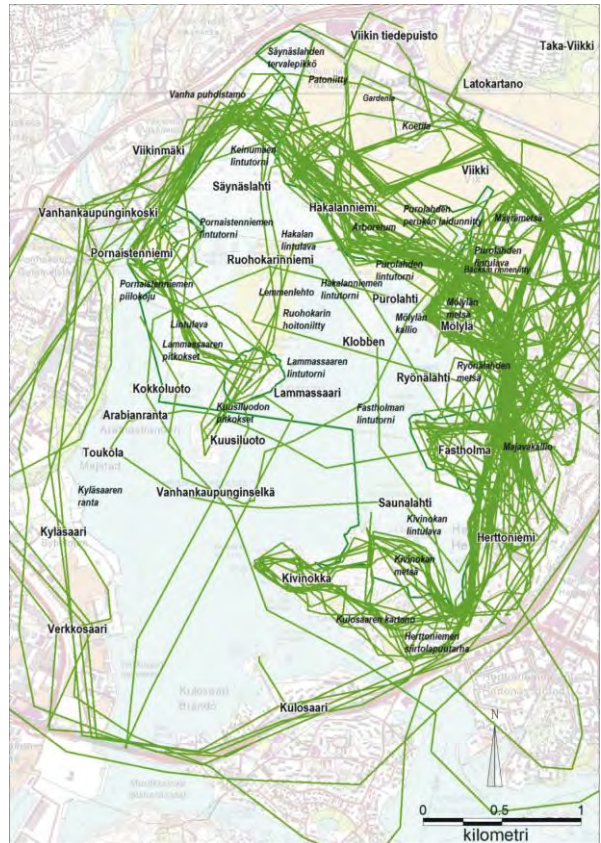
Tarkasteltaessa reittivalintoja vastaajien asuinpaikan mukaan, saadaan esiin enemmän asuinalueen läheisyyteen keskittyviä reittivalintoja, mutta niissäkin alue näyttäyty monipuolisesti hyödynnettynä kokonaisuutena. Merkintöjen perusteella lahden länsirannan asukkaat eivät näytä suosivan reittivalinnoissaan Fastholmaa eivätkä Kivinokkaa, vaikka osa kiertää mielellään koko lahden ympäri. Vastaavasti itäpuolelta käydään suhteellisesti vähemmän Lammassaaren-Kuusiluodon alueella. Viikin pellot ovat tasaisesti kaikkien asukasryhmien suosiossa.

Kuva 8: Kulkureitit kartalla

Kuva 9: Arabianrannan-Toukolan-Vanhakaupungin alueella (postinumero 00560) asuvien vastaajien suosituimmat reitit

Kuva 10: Länsi-Herttoniemessä (postinumero 00800) asuvien vastaajien suosituimmat reitit

Kuva 11: Viikissä (postinumero 00790) asuvien vastaajien suosituimmat reitit

Kuva 12: Käpylässä (postinumero 00610) asuvien vastaajien suosituimmat reitit

Kuva 13: Roihuvuoressa (postinumero 00820) asuvien vastaajien suosituimmat reitit

Kuva 14: Herttoniemenrannassa (postinumero 00810) asuvien vastaajien suosituimmat reitit

Suosituimmat retit käyttäjäryhmittäin

Reittimerkintöjen perusteella luontoharrastajien ja ulkoilijoiden ryhmään kuuluvat käyttävät aluetta tasaisesti virkistysalueen pääreittejä ja Viikin koetilan teitä hyödyntäen. Ulkoilijat liikkuvat merkintöjen perusteella jonkin verran luontoharrastajia enemmän myös lahden eteläpuolella, todennäköisesti Kulosaaren sillan kautta koko lahden kiertäen.

Linturekkelijöiden suosituimmat reitit keskittyvät luonnollisesti lintujen havainnoinnin kannalta otollisimpiin paikkoihin lahden pohjoispäässä, Pornaistenniemeen, Lammassaaren, Hakalanniemeen ja Purolahteen sekä Viikin koetilan peltoteille.

Kuva 15: Linturekkeilijöiden reitit

Kuva 16: Luontoharrastajien reitit

Kuva 17: Ulkoilijöiden reitit

Parasta

Luontokeidas ja kulttuurihistoriallinen kohde keskellä kaupunkia

Kyselyyn vastanneet pitävät yleisesti alueen vahvuutena kokonaisuutta, jonka muodostavat monipuolinen luonto, kulttuurimaisema ja lisäksi sijainti lähellä kotia ja hyvien kulkuyhteyksien päässä Helsingin keskustasta. Useassa vastauksessa aluetta kuvataan sanoilla paratiisi tai keidas.

”Ehdottomasti mahtavinta on, että niin lähellä keskustaa on olemassa Vanhankaupunginlahden kaltainen luontoparatiisi. Kaupungin voi nähdä ja silti olla siitä etäällä. Kauniit maisemat, kaupungin läheinen sijainti, habitaattien ja eliöiden kirjo, rauhallisuus ja maalaismaisuus tekevät Vanhankaupunginlahdesta erityisen. Lisäksi Vanhankaupunginlahti on todella hyvää lenkkimaastoa. Lähes koko lahden voi kiertää luonnon helmassa.”

Nainen 20-35 v / ulkoilija

Luonnonympäristö

Parasta alueessa on vastaajien mielestä luonto, eivätkä kolme käyttäjäryhmää poikkea tältä osin merkittävästi toisistaan. Luontoon liitetään vastauksissa monia positiivisia ominaisuuksia, joista yleisimmin esiintyviä ovat luonnontilaisuus, monipuolisuus, rauhallisuus ja kauneus. Vuodenaikojen vaihtelu ja siitä syntyvä elämyksellisyys nostetaan myös usein esille vastauksissa.

Linnut ovat parasta erityisesti linturekkelijöiden ryhmään kuuluville, mutta myös muut alueella liikkuvat luonnonvaraiset eläimet ovat vastausten perusteella monen käyttäjän ilona. Luonnonelementtien osalta vastaajat pitävät parhaina alueen metsiä, kallioita, rantoja, ruovikkoa sekä alueella avautuvia maisemia.

”Parhaat paikat ovat mieluummin hiukan syrjässä suurilta reiteiltä, paikkoja, joissa ei tarvitse koko ajan nähdä muita ihmisiä. Mölylä ja Mäyrämetsä ovat rauhallisia ja sinne pääsee kätkeytymään luonnon keskelle piiloon. Rehevän kasvillisuuden paikat, kuten Pornaistenniemi, ovat ihania linnunlaulun ja vihreyden keitaita. Paikat, joista näkee hyvin lintuja, ovat myös mukavia. Niissä vaan alkaa olla ruuhka, josta en pidä.”

Nainen 36-50 v / luontoharrastaja

Rakennettu ympäristö

Alueen kulttuurimaisema on myös vastaajien arvostamaa, ja sen merkitys korostuu erityisesti ulkoilijoiden ryhmässä. Viikin maalaismaisema, kosken alue, Lammassaari ja Kuusiluoto pitkospolkuineen sekä Kivinokka mainitaan nimiltä. Vastauksissa nousee esiin myös toive, että Helsingin syntyhistoria olisi näkyvämmiin esillä alueella.

”Asun Arabianrannan pohjoispäädyssä ja käyn lähes joka aamu ja ilta eri puolilla lähialueilla. Erityisesti pidän alueen historiallisesta ulottuvuudesta luonnon lisäksi.

Vanhankaupunginlahti on Helsingin synnyinsijoilla ja siksi aivan erityisen historiallinen paikka---"

Mies 20-35 v / ulkoilija

Käyttö

Vastaajat arvostavat Vanhankaupunginlahden alueen monipuolisia käyttömahdollisuuksia. Parasta alueella -mainintoja saavat osakseen alueen tarjoamat puitteet linturetkeilyle ja muulle ulkoilulle kuten kävelyille, lenkkeilylle ja pyöräilylle sekä talvisin hiihtämislle. Erityisesti linturetkeilyn osalta olosuhteita pidetään suomalaisittain ja eurooppalaisittainkin poikkeuksellisen hyvinä. Lintutornit, -lavat ja -piilot mainitaan alueen käytön kannalta parhaina ominaisuuksina. Monipuoliset liikuntamahdollisuudet ulkoilureittien, pitkospuiden ja hiihtolatujen myötä nousevat myös esille.

Niin linturetkelijät, luontoharrastajat kuin ulkoilijatkin arvostavat alueen keskeistä sijaintia Helsingissä ja läheisyyttä omaan asuinalueeseen.

"Linturetkille parhaita paikkoja ovat torni Lammassaassa, lintupiilo kaislikossa ja lintutorni sen lähellä. Ne muodostavat hauskan ympyrän, josta lintuja voi tarkkailla erinäkökulumista. Piiloja voisi olla enemmänkin lahdella. Ne on tosi täynnä usein. MetsäpyöräReitti Viikistä Herttoniemeen on yksi kauneinta osaa Helsingistä."

Nainen 36-50 v / ulkoilija

Parhaat paikat

Vastaajia pyydettiin sijoittamaan kartalle 1-5 itselle mieleisintä paikkaa alueella. Karttamerkinnt keskittyvät pääasiassa rantaviivan tuntumaan. Kolmesta käyttäjäryhmästä linturetkelijät ja luontoharrastajat sijoittivat eniten merkintöjä Hakalan metsäalueelle, Säynäslähteen ja Ruohokarin niemeen. Parhaita luontopaikkoja kruunasi monen vastaajan mielestä hyvät ulkoilureitit, lintutornit, -lava tai piilo sekä pitkospuut.

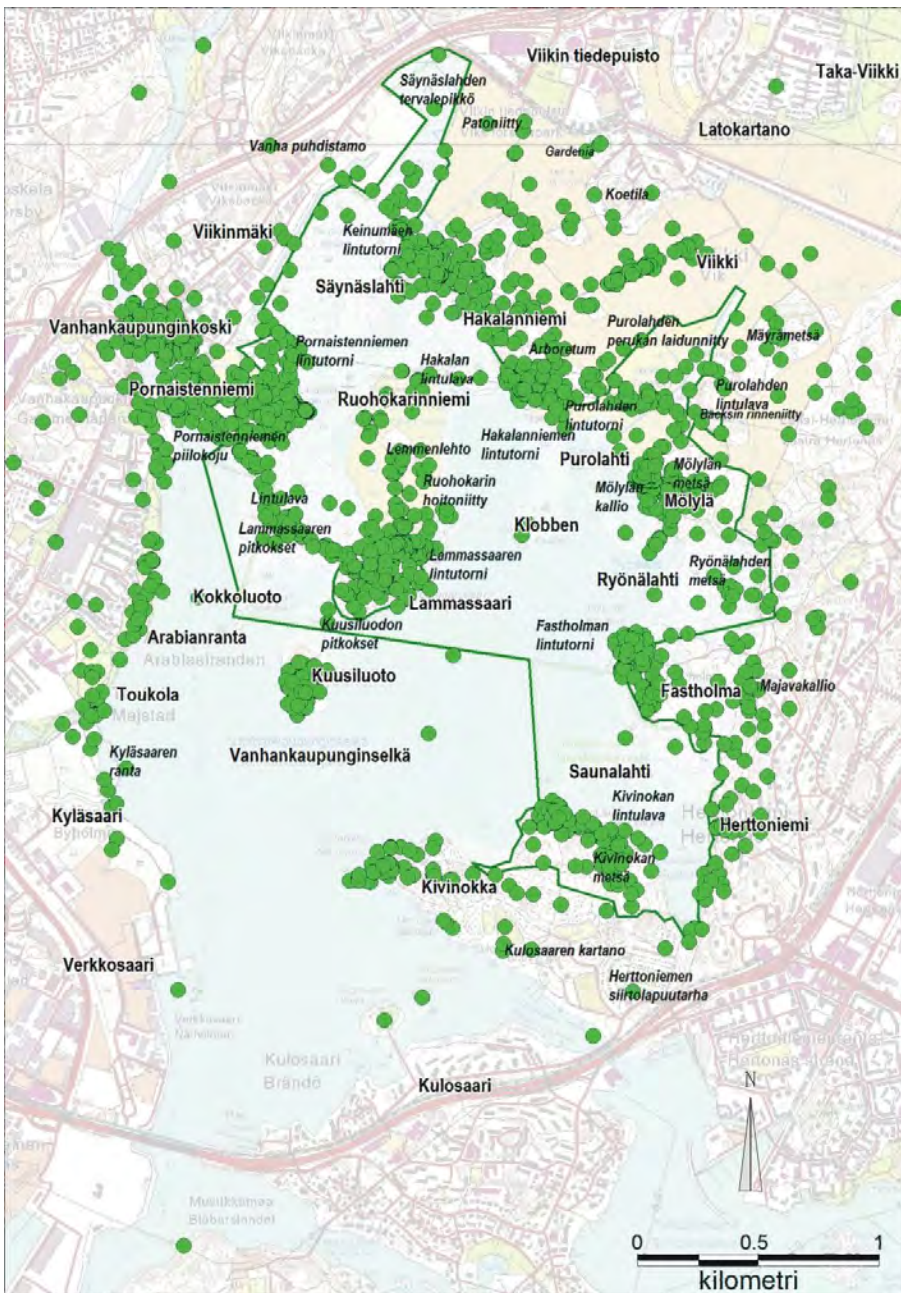
Ulkoilijoiden parhaat paikat sijoittuivat karttamerkintöjen osalta tasaisemmin alueelle ja kuten avovastauksissa, luonnontilaisten paikkojen rinnalle nousivat selkeästi myös kulttuurimaisemat. Parhaiksi paikoiksi merkittiin myös jokisuun alue, Lammassaari-Kuusiluodon alue sekä Arabianranta.

Karttamerkinnt vastaavat osittain vapaiden vastausten sisältöä, jossa eniten mainintoja sai kaikissa kolmessa käyttäjäryhmässä Lammassaari. Parhaimmistoa edustivat myös Hakalanniemi Pornaistenniemi ja kosken alue sekä Viikin peltomaisemat. Suojelualueelta Mölylä, Purolahti ja Kivinokan metsä olivat vastaajien mielestä parhaita paikkoja.

Vastauksista osa on muotoiltu niin, että niissä nimettyjen paikkojen sijaan kuvaillaan parhaita paikkoja erilaisten aistihavaintojen, käyttötapojen, maisemaelementtien ja kuvailevien sanojen avulla.

”Mahdoton listata, koska eri vuoden aikaan luonnossa on erilaisia ”ykköspaikkoja”. Sanotaan että joka vuodenajalla on omat suosikkipaikkansa. Esim. talvella Vanhankaupunginlahden jäällä on kiva hiihtää ja ottaa aurinkoa. Kesällä taas kävelypolut, palstat, luonnonheräämisen tarkkailu vähän joka puolella. Mystisen hieno paikka on Arboretum, jossa tuoksuu eri mäntypuut.”

Nainen 36-50 v / luontoharrastaja

Kuva 18: Parhaat paikat

Huonoa tai kehitettävää

Luontoarvojen säilyttäminen ja erilaisten käyttäjien huomioiminen on tärkeää

Kyselyn vastaajat ovat pääsääntöisesti sitä mieltä, että alueessa on huonointa ihmistoiminnasta aiheutuvat seuraukset. Alueen luonnontilaisuutta halutaan vaalia elvyttävillä ja virkistyskäyttöä parantavilla toimilla.

Rakennettu ympäristö

Rakennetun ympäristön osalta huonona koetaan yleisesti luonnonsuojelun välittömässä tuntumassa sijaitseva pienteollisuusalue ja erilaiset varastointialueet ja kaatopaikat. Vastaajat pitävät niitä maisemallisesti ikävinä, mutta niiltä koetaan myös leviävän alueelle roskaa, hajua ja melua sekä ravinteita vesistöön. Näistä syistä osa vastaajista pitää myös koetilan pellolla sijaitsevaa lannan varastointialuetta ongelmallisena.

Vastauksissa nousee esiin myös huoli siitä että luonnontilaisia alueita kavennetaan edelleen rakentamalla lisää asuntoja ja puistoja. Yhdessä käyttäjämäärien lisääntymisen kanssa kehitystä pidetään uhkana alueen luonto- ja virkistysarvojen säilymiselle.

Alueen palvelurakenteen osalta esille nousee tarve kehittää ja osin lisätä opasteita, lintujen tarkkailupaikkoja, levähdyspaikkoja sekä puusee tiloja. Näiltä tarpeita vastaajat toivat esille myös kysymyksessä alueen palveluiden ja hoidon kehittämistarpeista.

"Ainoa huono asia on rakentaminen ja alueen nakertaminen pienemmäksi pikku hiljaa. Pornaistenniemen käyttöaste on oman tuntumani mukaan kasvanut huikeasti sen jälkeen, kun Arabia on rakennettu. Ihmiset kaipaavat luonnossa retkeilyä ja rauhoittumista, ja sen mahdollistavia kohteita täytyy olla riittävän lähellä. Siksi koko Vanhankaupunginlahden alueelle ei saisi rakentaa yhtään enempää, eikä luontoa saisi hoitaa "liikaa"."

Nainen 36.50 v / luontoharrastaja

Luonnonympäristö

Luontoon liittyviä kehittämistoiveita esitetään eniten vesistön tilan ja ruovikoitumisen osalta. Lahden umpeenkasvua pidetään huonona kehityksenä ja ruovikoitumisen estämiseksi toivotaan vastauksissa laidunnusta sekä ruovikon säännöllistä niittoa. Vedenlaadun parantamisen osalta kaivataan toimia koko Vantaanjoen vesistön osalta. Luonnonsuojelualueen suojavyöhykkeen kasvattaminen mainitaan monessa vastauksessa tärkeänä kehittämisen kohteena. Vastaajat haluavat yleisesti suojella aluetta nykyisessä laajuudessaan ja monimuotoisuudessaan. Erilaisten vieraslajien, sekä kasvien että eläinten levittäytyminen alueelle on monen vastaajan huolena.

Yleinen toive vastaajien keskuudessa on, että kehittämistoimet alueella ovat luonnon osalta mahdollisimman näkymättömiä. Osa vastaajista on kokenut alueella tehdyt metsänhoitotoimet tarpeettoman mittavina.

"Ei ihmisen tarvitse mitään lahdella lähtökohtaisesti parantaa. Annetaan luonnon olla. Toki jos ajatellaan kokonaisuutta ja lahden ja ympäristön hyvinvointia, olisi syytä vähentää Vantaanjoen yläjuoksulta lahtea rehevöittävää ja kuormittavaa ravinnekuormaa. Toinen asia on, että lahden ranta-alueilla on syytä jatkaa karjan laidunnusta, että maisema ei kasva umpeen. Samoin joitakin lampareita voi synnyttää ja näin tehdä monipuoliselle linnustolle mahdollisuuksia menestyä alueella."

Mies 51-65 v / luontoharrastaja

Käyttö

Käytön kannalta huonona pidetään yleisesti sitä erilaiset käyttötarpeet ja -tavat luovat jonkin verran ristiriitoja käyttäjien keskuudessa. Vastauksista ilmenee että liian vauhdikasta pyöräilyä pidetään turvallisuusriskinä muille alueen käyttäjille. Maastopyöräilyn koetaan taas kuluttavan alueen luontoa.

"Arkena ja viikonloppuisin kävelijät joutuvat joka paikassa varomaan pyöräilijöitä. Pyöräilijöille pitäisi olla selkeät viivat ja kulkuväylät. Varsinkin läpikulkumatalla olevat paahtavat lujaa vauhtia. Myös kapeilla tieosuuksilla pyöräilijät käyttävät vahvemman oikeutta niin, että jalankulkijat joutuvat väistelemään."

Mies 20-35 v / ulkoilija

Monissa vastauksissa nousee ongelmaksi myös koirien ulkoilutuskulttuuri. Koiria ulkoilutetaan vastaajan mielestä osin paikoissa, joihin koiria ei saisi viedä, esimerkiksi lintujen tarkkailua ja rauhaa häiriten. Ennen kaikkea moni vastaaja kokee ongelmaksi koirien ulkoiluttamisen vapaana. Toisaalta koirien omistajat pitävät puutteena sitä, ettei heidän tarpeitaan ole riittävästi huomioitu virkistysaluetta kehitettäessä, koirapuistoa kaivataan, samoin parempia ohjeita siitä missä koirien kanssa voi liikkua.

"--- koirien määrä alueella on lisääntynyt ja koirakuri on mennyt vuosi vuodelta huonompaan suuntaan. Koirat juoksevat nyt yleisesti vapaina luonnonsuojelualueella ja sen liepeillä. Erityinen haitta lintujen pesimäaikaan."

Mies 36-50 v / luontoharrastaja

Vastaajista moni on sitä mieltä että aluetta pitäisi voida käyttää monipuoliseen ulkoiluun myös talvisin, kun nykyisin reitit on lumisina talvina varattu pääosin hiihtäjien käyttöön.

Yleisesti käyttöä haittaavina tekijöinä mainitaan ympäröiviltä liikenneväyliltä kantautuva melu, roskat, hanhet Arabianrannan puistossa, kalastuskieltoalueilla kalastaminen, pysäköintialueiden sekavuus ja puute sekä erityisesti viikonloppuisin alueen ajoittainen ruuhkautuminen. Vastaajista monet pitävät voimalinjaa haitallisena erityisesti lintujen törmäysvaaran kannalta.

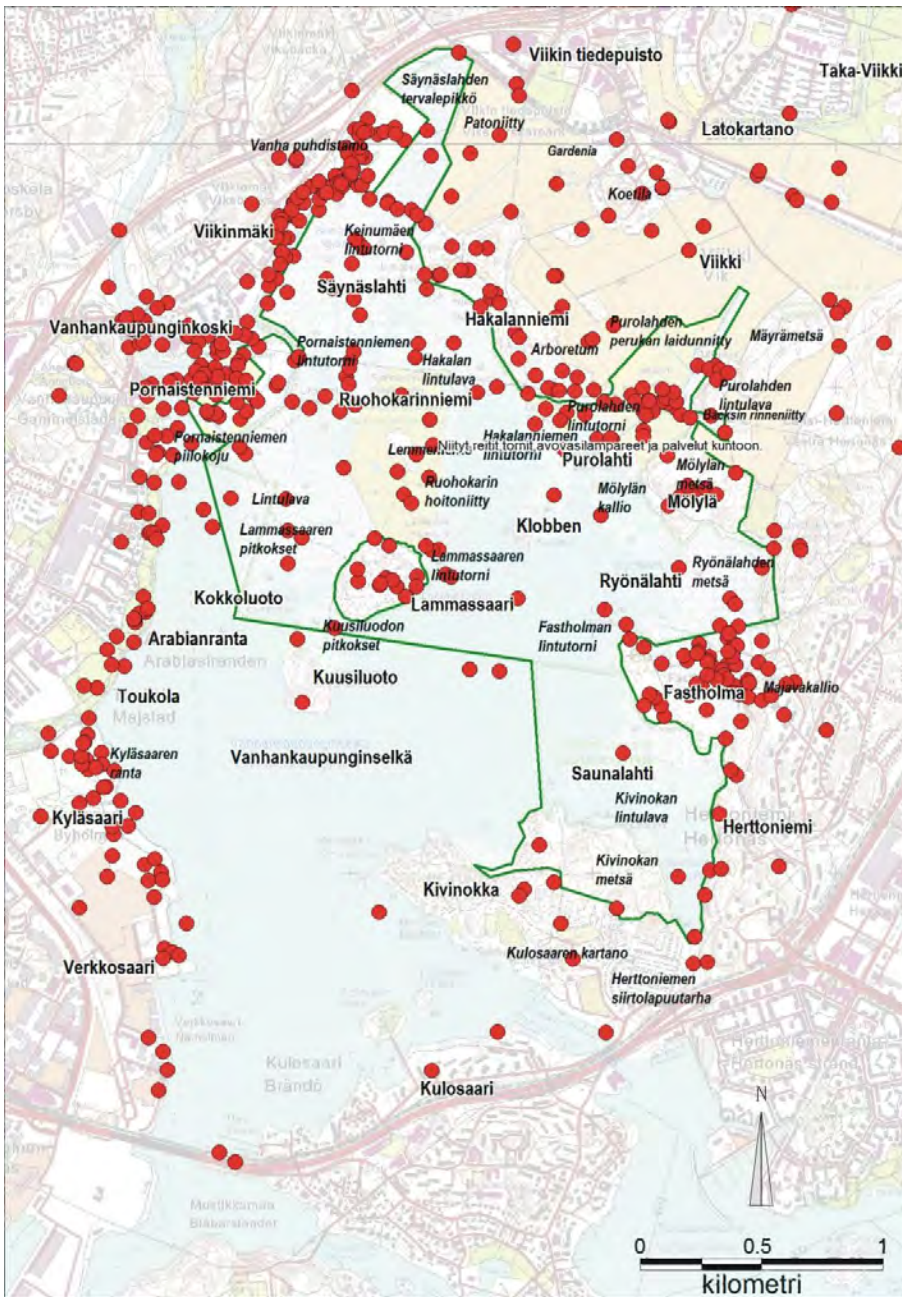
”--- Ja tietysti ympäristön jatkuvan rakentamisen muassaan tuoma kulkijamäärien lisääntyminen, joka uhkaa kuluttaa luontoa ja mm. viikonloppuisin tekee alueesta hiukan levottomankin suurten ulkoilijamäärien vuoksi. Toisaalta jos valitsee hiljaisemmat kellonajat ja viikonpäivät, saa alueella liikkua parhaimmillaan liki yksinään, ihanassa rauhassa.”

Mies 36-50 v / luontoharrastaja

Parannettavia paikkoja

Vastaajia pyydettiin merkitsemään kartalle 1-5 kohtaa, joilla pitäisi tehdä parannuksia heti. Karttamerkintöjä tehtiin selkeästi vähemmän kuin parhaita paikkoja kysyttäessä ja kuten vapaissa vastauksissa ne keskittyivät pääosin rakennetuille alueille. Kolmen käyttäjäryhmän merkinnät eivät poikenneet merkittävästi toisistaan

Rakennetun ympäristön osalta merkintöjä tuli eniten Arabianrantaan ja Viikinmäen teollisuusalueelle, Kyläsaareen ja Pornaistenniemeen. Luontoympäristön osalta parannettavia kohteita merkittiin erityisesti Fastholmaan, Säynäslahteen, Hakalanniemeen sekä Purolahteen. Paikkojen parannusehdotukset liittyivät pääasiallisesti luontoarvoja elvyttäviin toimiin sekä linturetkeilyä ja ulkoilua tukevien rakenteiden käytettävyyden parantamiseen.

Kuva 19: Huonot tai kehitettävät paikat

Soveltuvuus

Alue soveltuu monipuoliseen virkistyskäyttöön

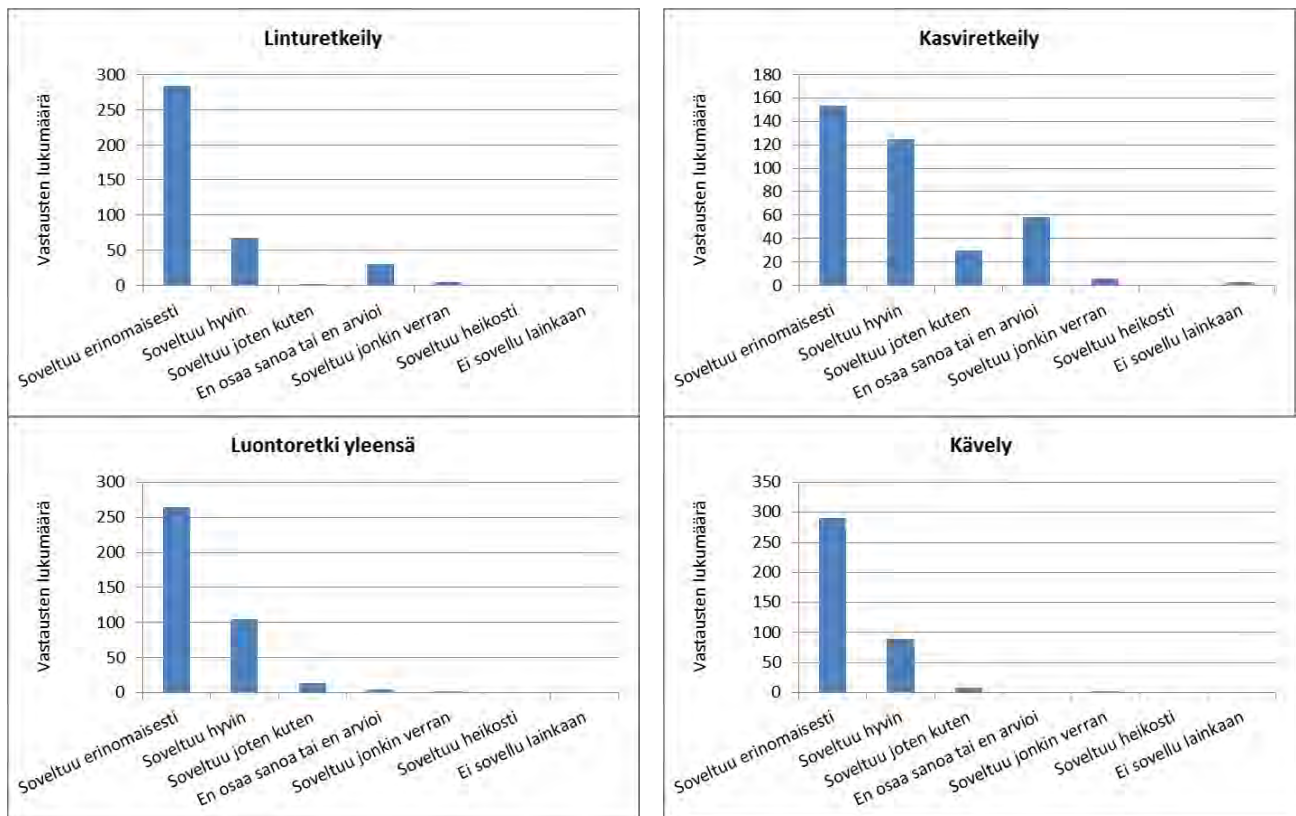
Monivalintakysymyksen avulla vastaajia pyydettiin arvioimaan miten alue soveltuu annettuihin käyttövaihtoehtoihin. Vastauksista ilmeni että suurin osa toiminnoista soveltuu vastaajien mielestä alueelle erinomaisesti tai hyvin. Näkemyksissä kolmen eri käyttäjäryhmän välillä ei ollut merkittäviä eroja.

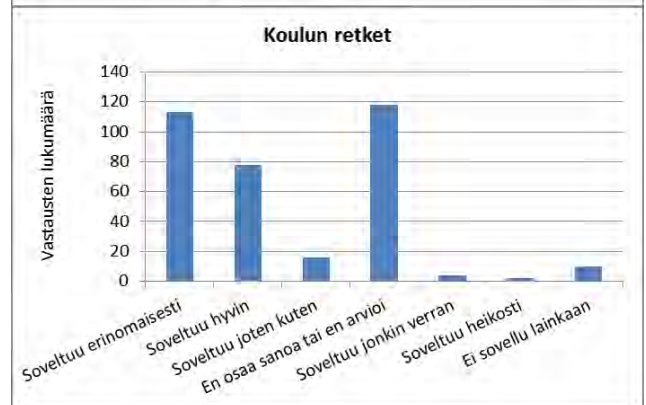
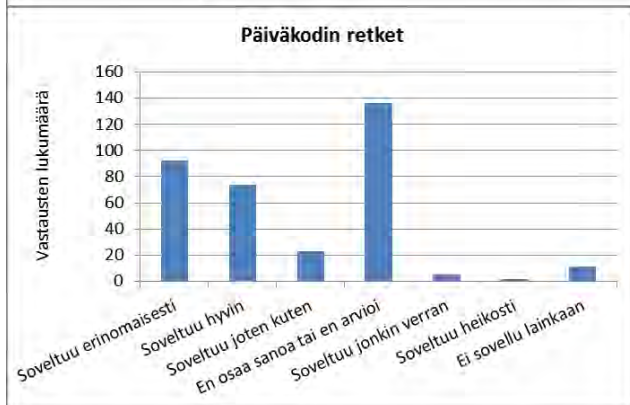
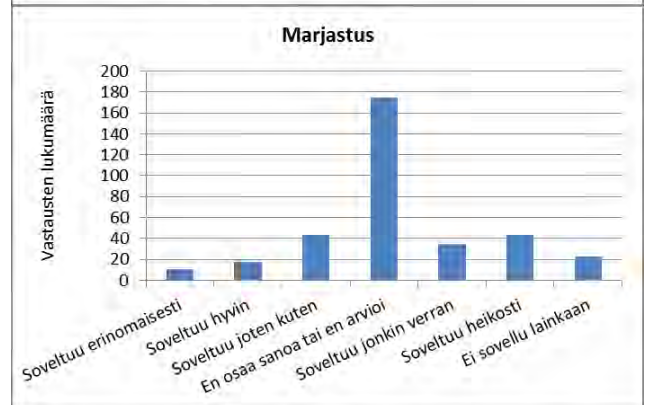
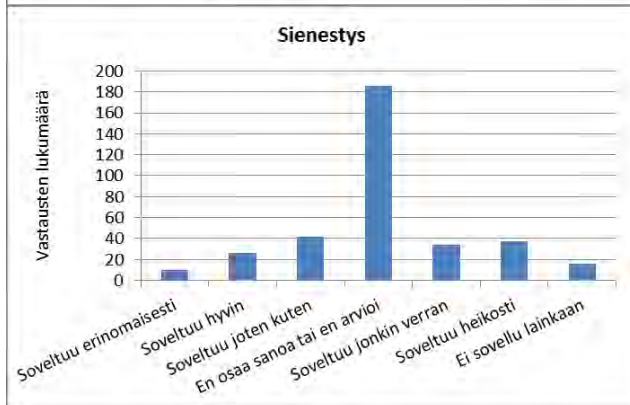
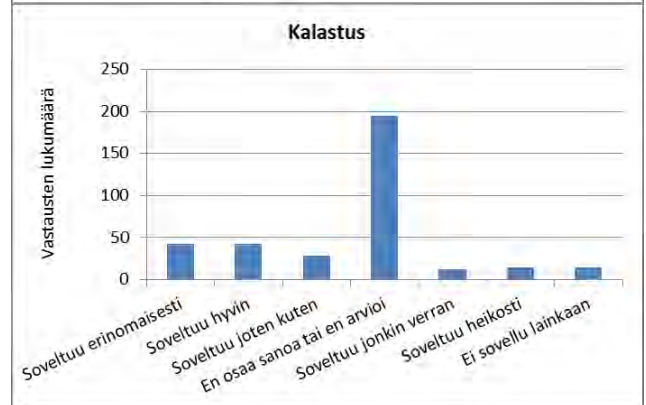
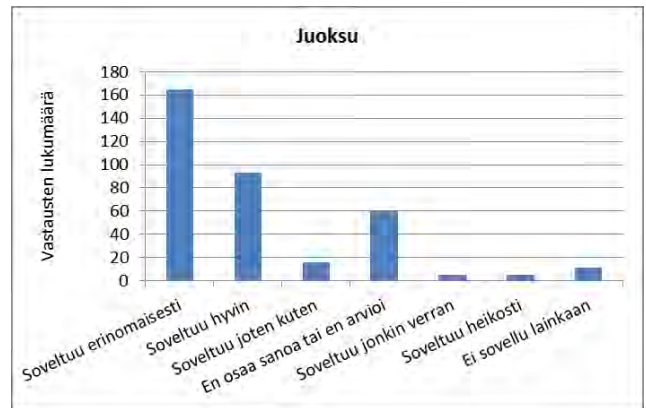
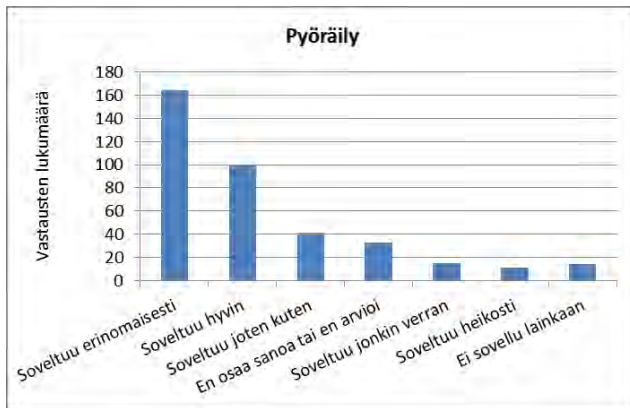
Parhaiten soveltuvia käyttöjä ovat vastaajien mielestä kävely, lintu- ja luontoretkeily yleensä, maisemien ihailu, ulkoilu ystävien kanssa, rauhoittuminen ja pako kaupungin hälinästä, liikunta yleensä, juoksu, pyöräily sekä kasviretkeily.

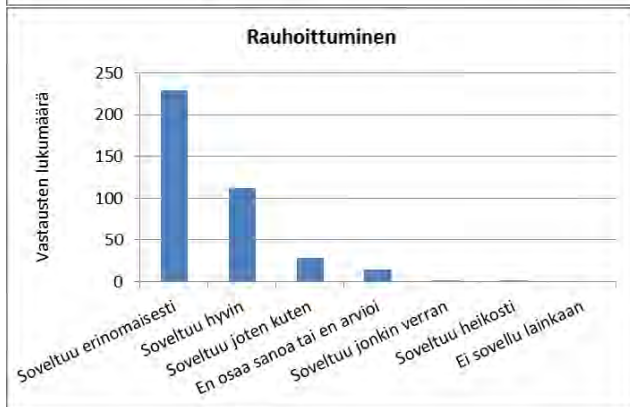
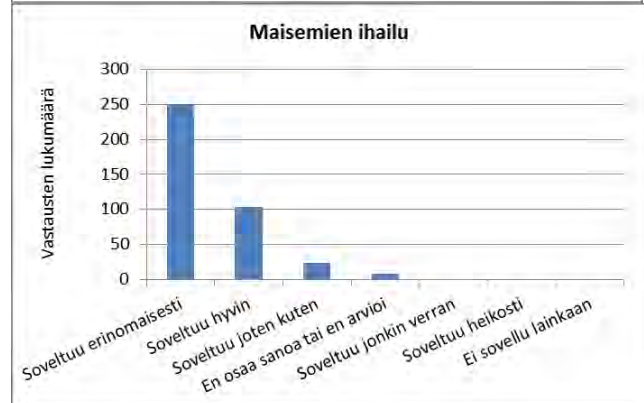
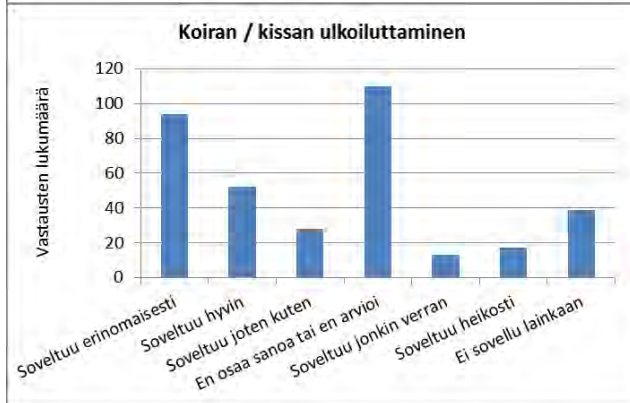
Eniten epätietoisuutta alueen soveltuvuudesta oli puolestaan kalastuksen, sienestyksen, marjastuksen, päiväkotien, koulujen sekä työpaikkojen virkistysretkien suhteen. Syynä tulokseen saattaa olla, että kysely ei ole tavoittanut kyseisiä käyttäjäryhmiä.

Koiran / kissan ulkoilutus tuotti toiminnoista eriten hajontaa vastaajien keskuudessa. Lähes puolet kysymykseen vastanneista oli sitä mieltä että toiminta sopii erinomaisesti tai hyvin alueelle, 30 prosenttia ei osannut sanoa ja peräti joka kymmenes vastaaja oli sitä mieltä että toiminto ei sovi lainkaan alueelle. Ulkoilijat pitivät koiran / kissan ulkoilutusta alueella sopivampana kuin kaksi muuta ryhmää.

Kuva 20: Alueen soveltuvuus eri toimintojen osalta.

Palvelut

Kehittämisen uhkakuvana kaupallisuus ja liikakäyttö

Kysymys nykyisten palveluiden laadusta ja uusista palvelurakenteista jakoi vastaajien mielipiteitä sekä kehittämisen puolesta että vastaan.

Monivalintakysymyksen vastausten perusteella kaikki kolme käyttäjäryhmää olivat melko samanmielisiä alueen parhaista palveluista. Laadukkaimpia palveluita alueella ovat niin linturekijöiden, kuin luontoharrastajien ja ulkoilijoidenkin mielestä lintutornit ja –lavat, ulkoilu- ja pitkospolut.

Eniten kehittämistä kaipaavia palveluita olivat vastaajien mielestä alueesta tiedottaminen sekä kahvila- / ravintolapalvelut. Myös luontopolut, opasteet ja levähdyspaikat penkkeineen kaipaivat vastaajien mielestä jossain määrin laadun parantamista.

Kolmen käyttäjäryhmän väliset erot tulevat esiin siten, että lintu ja luontoharrastajat eivät toivo alueella mitään potentiaalisesti lintujen tarkkailua ja luonnonrauhaa häiritsevää toimintaa, joten viestintä, levähdyspaikat ja muut käyttäjiä houkuttelevat palvelut katsotaan tarpeettomiksi, jopa haitalliseksi. Toiveena on että alue säilyttää luonnonmukaisen ja epäkaupallisen luonteensa.

Ulkoilijat arvostavat hieman enemmän palveluiden kehittämistä, mutta vahva luonnontilaisuuden arvostaminen tulee esiin myös tässä ryhmässä.

”Mielestäni liikennemelua lukuun ottamatta kaikki on täydellistä. En kaipaa mitään palveluita, siinähan se juju onkin luonnossa. Palveluiden äärelle on lyhyt matka jalan ja julkisilla, joita kulkee pitkin Viikintietä, Herttoniemeä ja Arabiaa/Toukolaa.”

Nainen 36-50 v / ulkoilija

Alueesta tiedottaminen

Vastaajat jakautuvat mielipiteidensä osalta melko tasaisesti puolesta ja vastaan myös viestinnän kehittämisen osalta. Osa vastaajista kaipasi alueen parempaa profilointia ja markkinoinnin suuntaamista myös turisteille. Toisaalta melko yleisesti vastaajat pitivät epäsuotavana sitä että markkinoinnin keinoin houkuteltaisiin alueelle lisää ihmisiä, jotka eivät ole kiinnostuneita ensisijaisesti luonnosta. Uhkana nähdään käytön liiallinen lisääntyminen ja sitä myöden luonnonrauhan rikkoutuminen alueella.

”Alue voisi olla oikeasti hyvä kohde esimerkiksi turisteja ajatellen. Aamupäivän kävely Vanhankaupunginlahdella - esimerkiksi Vanhakaupunki-Pornaistenniemi-Lammassaari-reittiä - olisi edullinen, omaleimainen ja hyvä tapa esitellä Helsingin luontoa. Paikalle pääsee julkisilla, ja reitti olisi helppo opastaa sekä paperilla että esimerkiksi jonkin kartta-aplikaation avustuksella. Ilmaista, erinomaista tarjontaa matkailijalle.”

Nainen 20-35 v / ulkoilija

Kahvila- / ravintolapalvelut

Suurin hajonta vastaajien mielipiteissä liittyi kahvila- / ravintolapalveluiden kehittämiseen alueella. Noin puolet oli sitä mieltä, että palveluita tulisi parantaa, neljännes vastaajista piti palveluita jo nykyisellään hyvänä tai kohtalaisena, kolmannes vastaajista ei osannut sanoa palveluiden laadusta. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että kahvila / ravintolapalvelut parantaisivat alueen käytettävyyttä, mutta vastaavasti moni oli sitä mieltä että kaupalliset palvelut ovat uhka alueen luonnontilaisuudelle. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että kaupallisten palveluiden tulisi sijaita luonnonsuojelualueen ulkopuolella.

”Kahvilat ja muu hulina on syytä todella pitää varsinaisen luonnonalueen ulkopuolella. Tarvitsen kaupunkilaisena nimenomaan paikkaa, jossa ei ole jatkuvaa

hulinaa ja kaupankäyntiä, valitettavasti sellaiset paikat alkavat käydä vähiin ja olen huomannut myös ystävissäni ahdistuksen kasvua ja Vanhankaupunginlahti on meille toimiva palautumispaikka, jossa päästää aidon luonnon pariin ulkoilemaan ja rentoutumaan. Aidon luonnon korvaamista istutuksilla puistojen malliin tulee todella välttää, antaa luonnon olla näin se palvelee meitä parhaiten. Kiitos tästä paikasta!”

Nainen 36-50 v / luontoretkeilijä

Rakenteet ja reitit

Avovastauksia tarkasteltaessa parannettavaa löydettiin myös parhaiksi koettujen palveluiden, lintutornien laadussa. Kommentteja tuli lintutornien määrästä, kunnosta ja näkyvyydestä. Tornien kuntoa kommentoitiin paikoin heikoksi, samoin näkyvyyttä. Vastausten mukaan tornien edustalla sijaitseva puusto on paikon lintujen tarkkailun esteenä. Tornien lisäksi toivottiin lisää myös lintulavoja ja lintupiiloja, joista jälkimmäiset mahdollistavat lintuharrastajien pääsyn kuvausetäisyydelle kohteistaan.

Lisää ja laadukkaampia opasteita, levähdyspaikkoja, roskiksia sekä puusee -palveluita sekä valaistusta kaivattiin helpottamaan alueella liikkumista, samoin omia väyliä tai vaihtoehtoisesti nopeusrajoituksia pyöräilijöille ja ulkoiluttamismahdollisuuksia koirille. Toisaalta näkyviä rakenteita tai uusi reittejä ei haluttu liikaa, jotta käyttävät voisivat edelleen tuntea liikkuvansa luonnossa eivätkä puistoympäristössä.

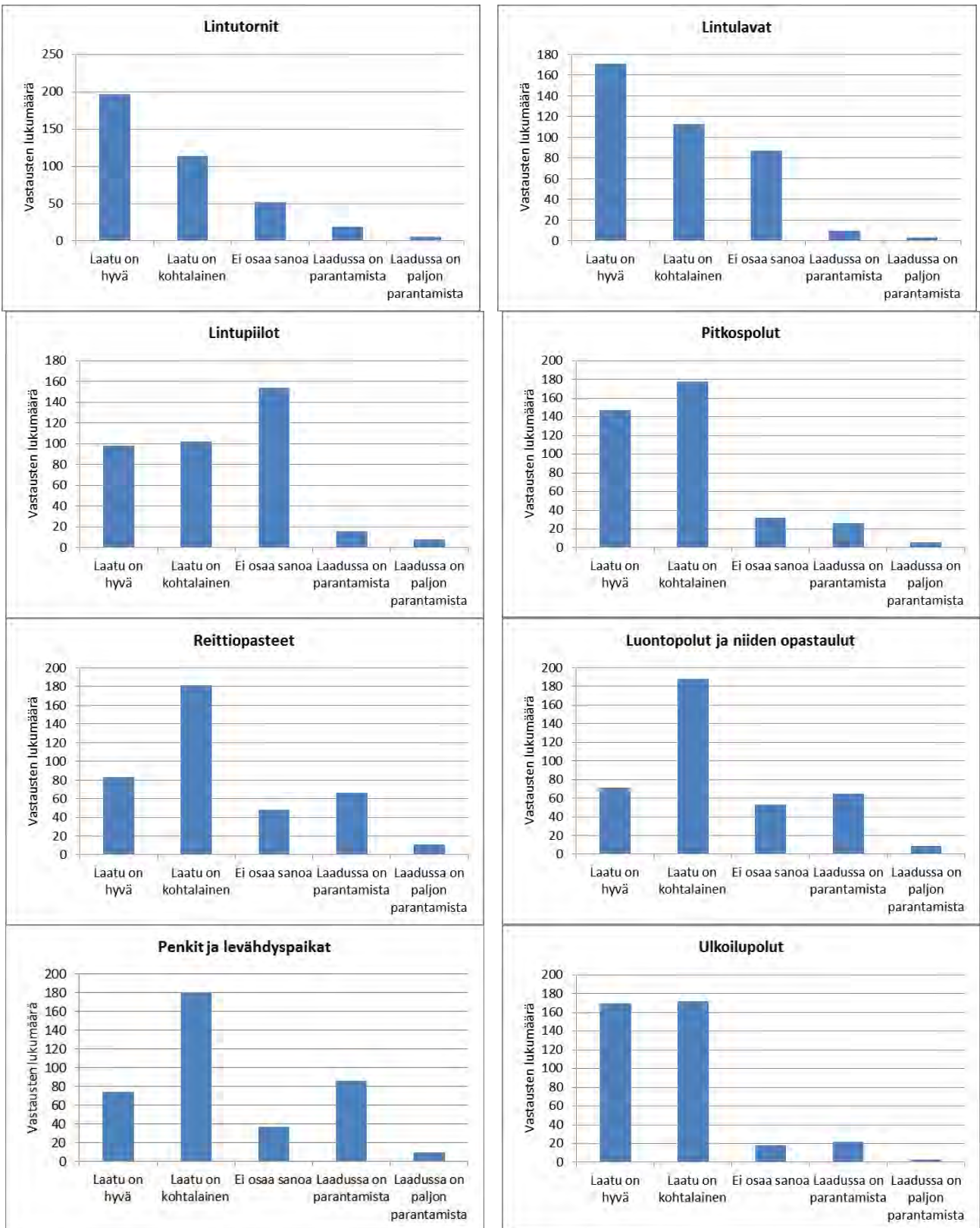
Myös pitkospolkuja toivotaan lisäävän, mutta erityisesti linturetkeilijöiden ja osan luontoharrastajista pelkona oli että uusien pitkosten myötä pyöräilijät, lenkkeilijät ja koirien ulkoiluttajat levittäytyisivät samoille seuduille linturetkeilijöiden kanssa ja häiritsisivät liikkumisellaan lintujen tarkkailua.

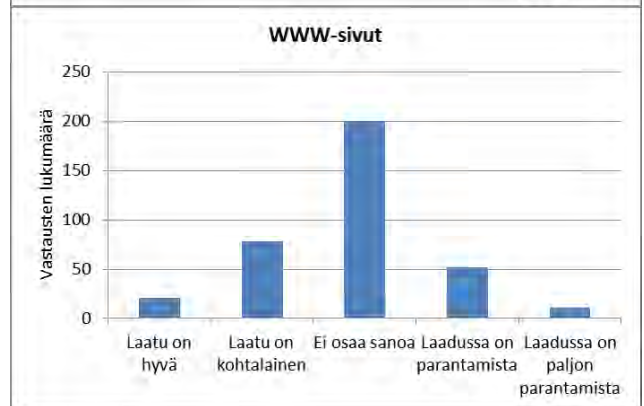
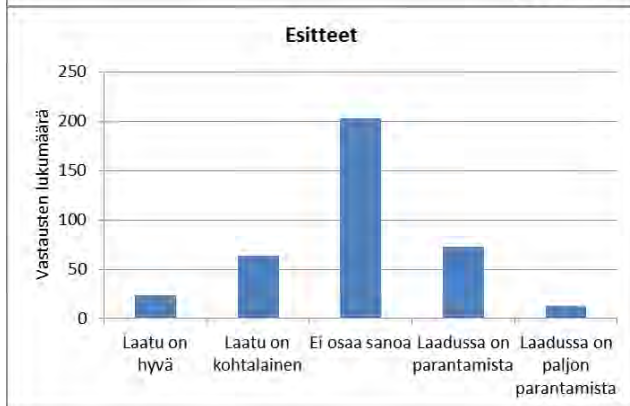
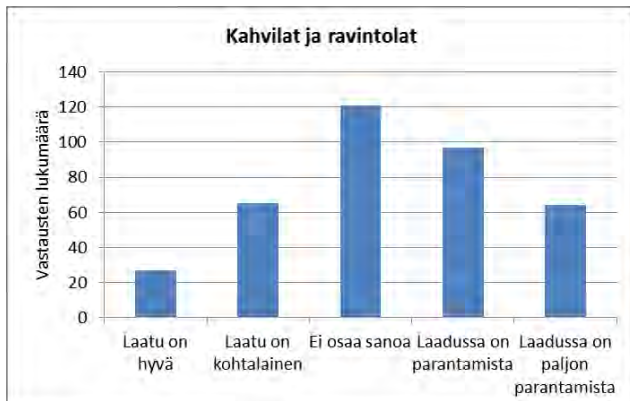
Talviaikaan toivotaan hiihtomahdollisuuksien lisäksi muiden alueella liikkuvien tarpeiden huomioimista. Suurin osa vastaajista liikkuu alueella vuoden ympäri, joten reittejä halutaan talviaikaan myös kävelijöille.

”Reittien rakentamisessa arvioitava ehdottomasti niiden soveltuvuus luontoon. Ei leveitä baanoja herkkiin kohtiin. Myös kapeat pikkupolut hyviä ja usein mielenkiintoisempia. Sellaisia voisi ehkä olla myös sellaisissa paikoissa, joihin ei ole oikeastaan koskaan päässyt (esim. Säynäslahden perukka).”

Mies 51-55 v / luontoharrastaja

Kuva 21. Vastaajien näkemys nykyisten palveluiden laadusta.

Palvelutarpeita kartalla

Karttamerkintöjen perusteella uusia palvelurakenteita toivotaan eniten kosken alueelle ja Arabianrantaan, Pornaistennimelle, Lammassaaren ja Hakalanniemeen. Myös Fasholmassa, Viikin koetilalla, Herttoniemen metsäselänteellä ja Kivinokan alueella on merkintöjä palveluiden kehittämistarpeista.

Hoito

Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja hallittu hoitamattomuus

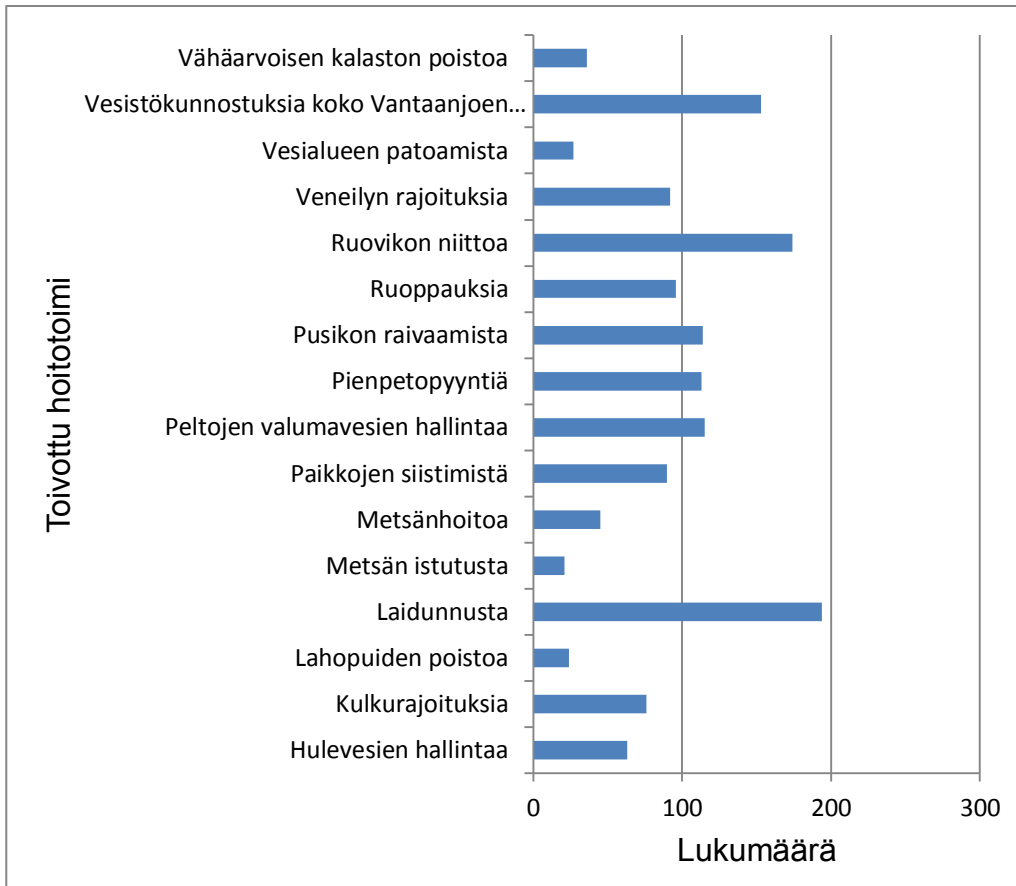
Kysyttäessä mitä hoito- ja kunnostustoimia alueella tulisi tehdä, oli vastaajien näkemys monivalintakysymyksen perusteella seuraava: Enemmistö toivoo laidunnusta, ruovikoiden niittoa ja vesistökuunnostuksia koko Vantaanjoen varrella. Vähiten hoitotoimia kaivataan metsien osalta, eivätkä metsän istutus, lahopuiden poisto sekä metsän hoito saa juurikaan kannatusta. Myöskään vesialueen patoaminen tai vähäarvoisen kalaston poisto eivät keskimäärin tunnu vastaajista tärkeiltä.

”Ei ainakaan metsän ”hoitoa”. Metsä on kasvanut vuosimiljoonia ilman mitään hoitoa. Sama koskee paikkojen ”siistimistä”. Ymmärrän termin jos kyse on roskaamisen torjunnasta, mutta luonto ei sinänsä ole missään oloissa likainen eikä siten kaipaa siistimistä. Pusikon raivaamisen myötä menetetään aina joukko parhaiden laululintujen pesimäpaikkoja, joten siitäkin tulisi pidättäytyä.”

Mies 36-50 v / luontoharrastaja

Kolmen vastaajaryhmän välillä eniten hajontaa aiheuttivat hoitotoimet pienpetojen pyynti, veneilyn rajoittaminen, lahopuiden poisto, metsänhoito, vesialueen patoaminen ja paikkojen siistiminen. Linturetkelijät ja luontoharrastajat toivoivat ulkoilijoita enemmän lintujen tarkkailua edistäviä hoitotoimia, kuten pienpetojen pyyntiä, veneilyn rajoittamista ja vesialueen patoamista alueella. Ulkoilijat puolestaan ajattelivat hoitotoimia enemmän esteettisyyden ja liikuntamahdollisuuksien edistämisen kannalta, ja toivoivat kahta muuta ryhmää jonkin verran enemmän paikkojen siistimistä, lahopuiden poistoa ja metsänhoitoa.

Vapaissa vastauksissa suuri osa kommenteista liittyi lintujen elinoloja ja niiden tarkkailumahdollisuuksia parantaviin hoitotoimiin sekä metsien ja muun luonnon säilyttämiseen mahdollisimman luonnontilaisessa muodossa hillityin hoitotoimin.

Kuva 23 Toivotut hoitotoimet

Yhteenveto

Luontoparatiisi jatkossakin

Kyselyn tuloksista selviää että vastaajat arvostavat hyvin paljon Vanhankaupunginlahden Natura-alueita ja sen lähiympäristö. Ensisijaisesti arvostetaan alueen luontoa ja sen tarjoamia monipuolisia virkistäytymismahdollisuuksia keskellä kaupunkia, mutta myös kulttuurimaisemat nähdään tärkeänä osana kokonaisuutta.

Lintukosteikolla viihtyviä lintuja tullaan tarkkailemaan kauempaakin, pääkaupunkiseudun lisäksi muualta Suomesta. Suurelle osalle käyttäjistä Vanhankaupunginlahti on kuitenkin ennen kaikkea lähivirkistysalue. Käyttäjämäärien lisääntyessä onkin tärkeää että suunnittelun keinoin voidaan tukea luonnonsuojelun ja sitä ympäröivän virkistysalueen erilaisia käyttötarpeita ilman että niistä aiheutuu haittaa toisilleen. Parhaassa tapauksessa virkistysalue voi toimia suojavyöhykkeenä luonnonsuojelualueelle.

Vastaajat toivovat että aluetta kehitetään ja hoidetaan mahdollisimman huomaamattomin toimin maiseman luonnontilaisuus säilyttäen ja sitä elvyttäen. Vesistön tila ja lahden umpeenkasvu kuitenkin huolestuttavat, ja toimia tilanteen parantamiseksi toivotaan. Alueen nykyisestä koosta ei haluta tinkiä, eikä lisärakentaminen tai puistomaisten alueiden lisääminen ole siksi vastaajien

suosiossa. Luonnonsuojelualueen välittämässä läheisyydessä sijaitsevat teollisuus- ja varastointialueet saavat kyselyssä kriittisen palautteen ja niiden siirtoa pois alueelta toivotaan laajalti.

Palveluiden osalta vastaajat arvostavat nykyisiä ulkoilureittejä, lintutorneja ja –lavoja, jotka kaipaavat kyselyn mukaan kuitenkin uusimista. Eniten kehittämistä kaipaava palvelu on vastaajien mielestä alueen viestintä ja opasteet. Kaupallisten palveluiden kuten kahvilatoiminnan lisääminen alueella herätti sekä puoltavia että vastustavia näkökulmia. Kyselyn mukaan kaupallisten palveluiden tulisi sijaita jo rakennetuilla alueilla, niin ettei niiden ympärille syntyvä toiminta häiritse luonnonrauhaa.

Tiivistäen voidaan sanoa, että Vanhankaupunginlahden suojelualueen ja sitä ympäröivän viheralueen muodostama kokonaisuus toimii monelta osin vastaajien mielestä jo nyt, suuria muutoksia ei kaivata, niitä jopa pelätään. Hoito- ja käyttösuunnitelman osalta toivotaankin aktiivista tiedottamista tulevista toimenpiteistä.

Liite 9: Kyselylomake

Tervetuloa vastaamaan Vanhankaupunginlahtea koskevaan kyselyyn!

Helsingin kaupungin ympäristökeskus tekee Vanhankaupunginlahdelle uutta hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Lähtökohtana on suunnitelman toteutus yhdessä asiantuntijoiden, alueen asukkaiden, palvelunkäyttäjien ja yhdistysten kanssa.

Kyselyn kohdealue on Vanhankaupunginlahden Natura-alue ja sen välitön lähiympäristö. Tavoitteena on selvittää alueen käyttäjien kokemuksia ja näkemyksiä alueen nykytilasta ja parannusehdotuksista.

Kyselyn tuloksia tullaan hyödyntämään alueen suunnittelussa. Kyselyyn voi vastata 26.5.-22.7.2014.

Lisätietoa hankkeesta ja kyselystä saat internetistä osoitteesta www.vanhankaupunginlahti.fi ja sähköpostilla osoitteesta info@yrjola.fi.

Kyselyssä on valinta-, kartta- ja avovastauskysymyksiä.

Vastaajan taustatiedot

Sukupuoli

- Nainen
 Mies

Ikä

- alle 13
 13-19
 20-35
 36-50
 51-65
 yli 65

Asuinpaikan postinumero

Kuinka pitkä matka on asuinpaikaltasi Vanhankaupunginlahdelle (oma arvio kilometreinä)?

Kuinka monta kertaa vuodessa käyt Vanhankaupunginlahdella (oma arvio lukumäärästä)?

Valitse ne kuukaudet, joiden aikana käyt Vanhankaupunginlahdella.

- Tammikuu
 Helmikuu
 Maaliskuu
 Huhtikuu
 Toukokuu
 Kesäkuu
 Heinäkuu
 Elokuu
 Syyskuu
 Lokakuu
 Marraskuu
 Joulukuu

Mikä saa sinut käymään Vanhankaupunginlahdella? Valitse itseäsi kuvaavat vaihtoehdot (voit valita useamman).

- Linturetkely
- Kasviretkely
- Luontoretkeily yleensä
- Työmatka alueen halki
- Kävely
- Pyöräily
- Juoksu
- Muu liikunta
- Kalastus
- Sienestys
- Marjastus
- Päiväkodin luontoretki
- Koulun luontoretki
- Työpaikan virkistysretki
- Ulkoilu ystävien seurassa
- Koiran/kissan ulkoilutus
- Maisemien ihailu
- Rauhoittuminen
- Pako kaupungin hälinästä
- Olen töissä alueella
- Muu syy? Kerro lisää vapaissa vastauksissa

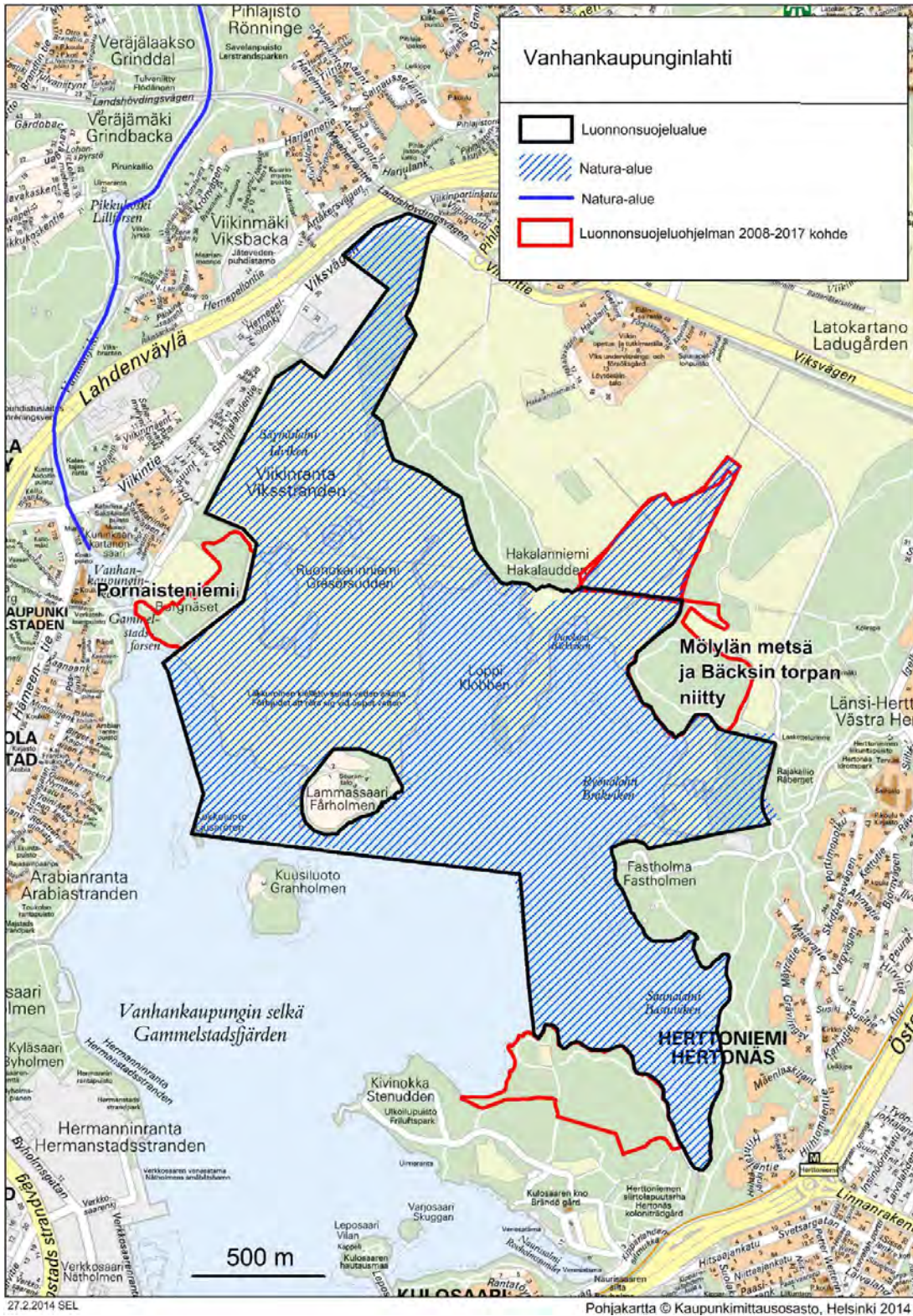
Millä tavalla saavut Vanhankaupunginlahdelle? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Jalan
- Polkupyörällä
- Hiihtämällä
- Omalla autolla
- Bussilla
- Metrolla
- Raitiovaunulla
- Veneellä

Vanhankaupunginlahden kulkureitit kartalle

Voit piirtää kartalle 1-5 useimmin käyttämäsi reittiä.

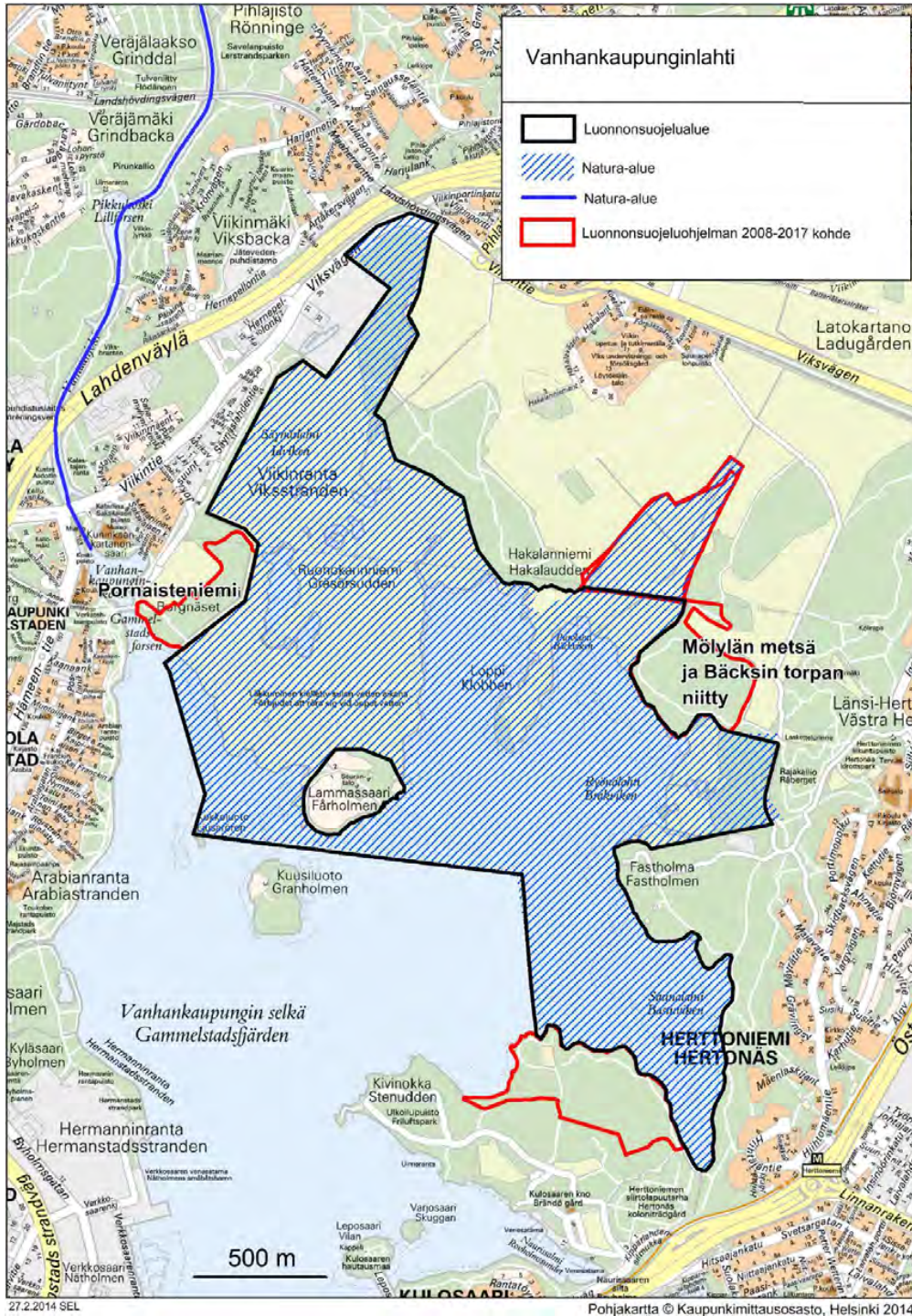
Kulkureitini:

Vanhankaupunginlahden parhaat paikat kartalle

Voit merkitä kartalle 1-5 mielestäsi alueen parasta paikkaa, joissa itse käyt.

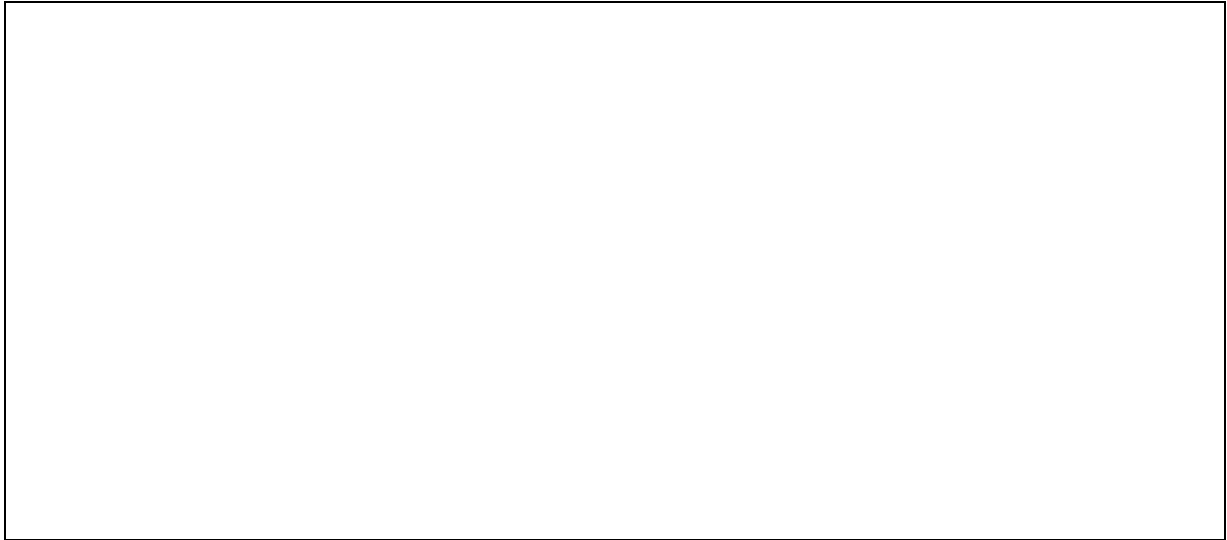
Parhaat paikat:

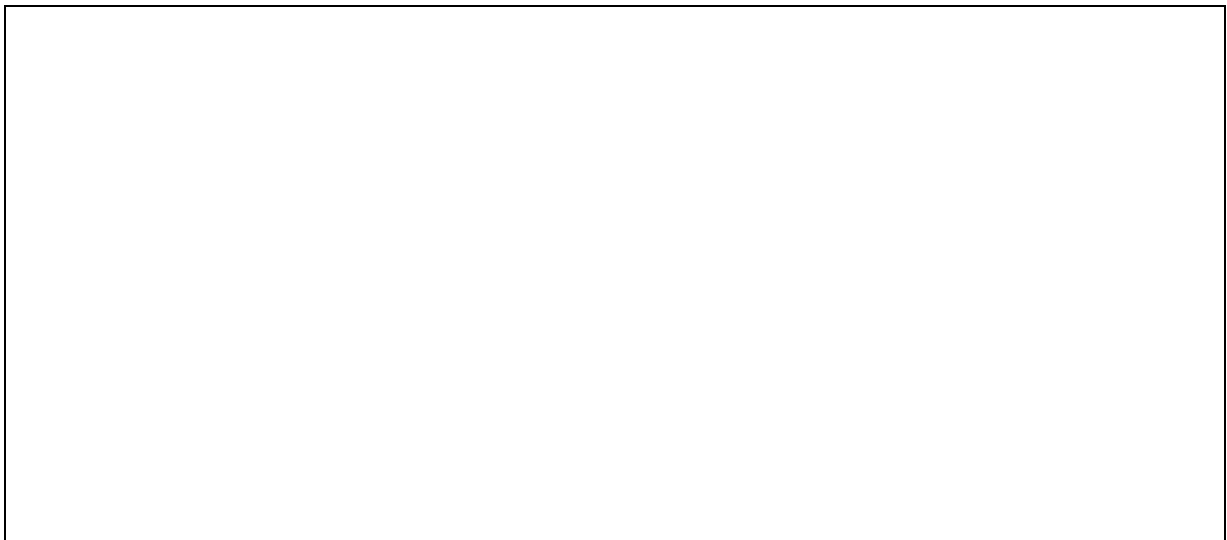
Mikä on parasta alueessa?

Kerro vapaamuotoisesti, mikä on mielestäsi parasta Vanhankaupunginlahdessa (paljon lintuja, kaunis luonto, yms.) ja miksi jotkut paikat ovat parhaita?

Parasta

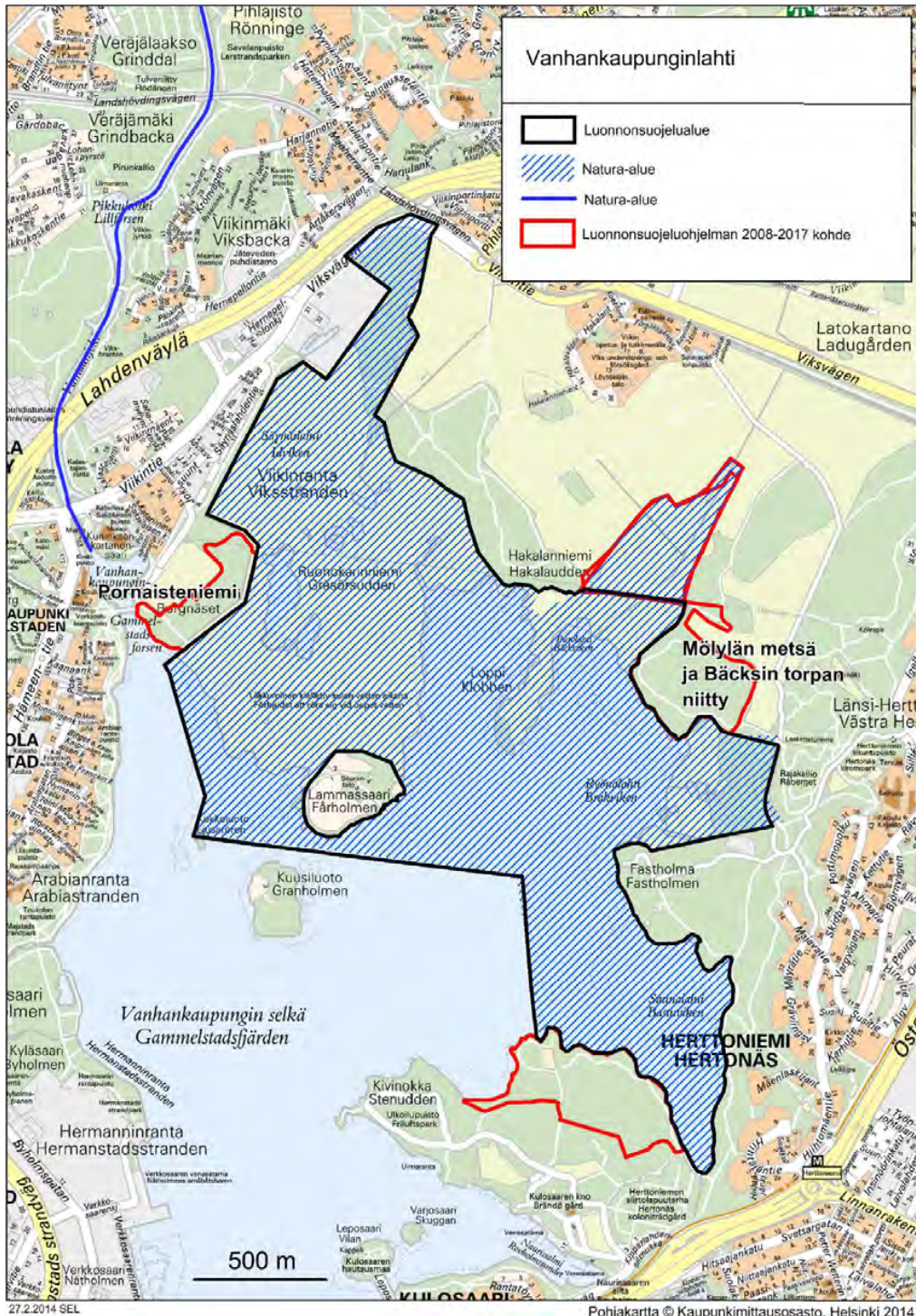
Parhaat paikat

Vanhankaupunginlahden huonot tai kehitettävät paikat kartalle

Merkitse kartalle ne kohdat, joilla on mielestäsi heti tehtävä parannuksia (1-5 kpl.). Esim. roskaiset, vaaralliset tai luonnontilaltaan huonot paikat. Voit antaa tarkempia tietoja vapaisissa vastauksissasi.

Huonot tai kehitettävät paikat:

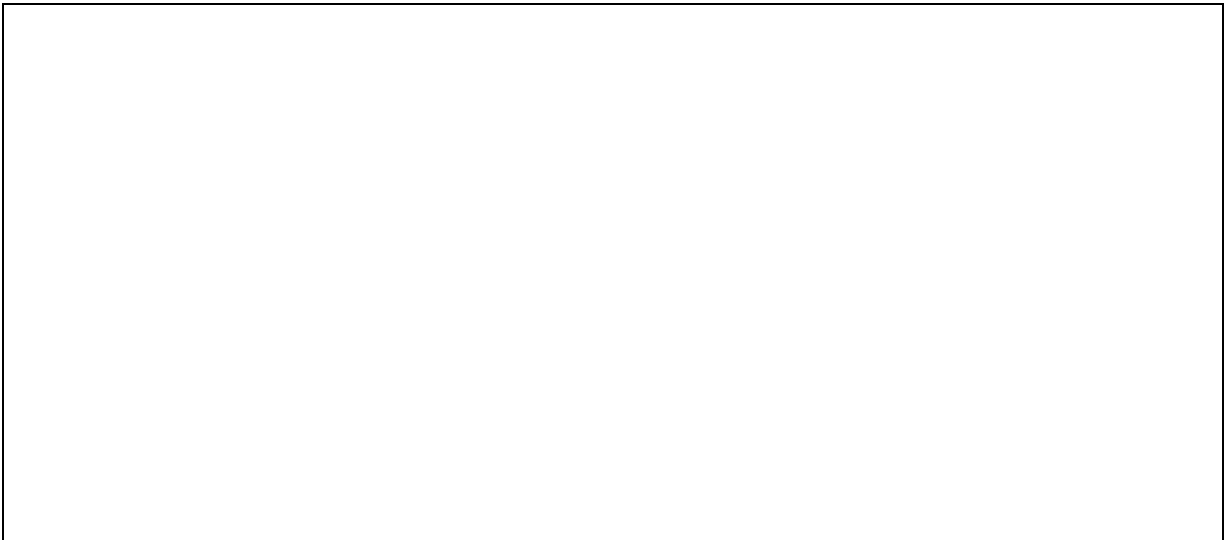
Mikä on huonoa alueessa? Mitä pitäisi kehittää?

Kerro vapaamuotoisesti mikä on mielestäsi huonoa alueessa, ja voit myös vapaamuotoisesti kertoa miksi jotkut tietyt alueet ovat huonoja ja niitä olisi kehitettävä.

Alueessa on huonoa:

Mitä paikkoja tai alueita olisi parannettava tai kehitettävä? Miten ja miksi?

Palvelut tällä hetkellä

Alla on lueteltu alueella tällä hetkellä olevia palveluita ja palvelurakenteita. Kerro millainen mielestäsi on niiden tila tällä hetkellä. Vapaaseen kenttään voit tarkemmin kertoa asiasta.

	Laatu on hyvä	Laatu on kohtalainen	Ei osaa sanoa	Laadussa on parantamista	Laadussa on paljon parantamista
Lintutornit	☐	☐	☐	☐	☐
Lintulavat	☐	☐	☐	☐	☐
Lintupiilot	☐	☐	☐	☐	☐
Pitkospolut	☐	☐	☐	☐	☐
Reittiopasteet	☐	☐	☐	☐	☐
Luontopolut ja niiden opastaulut	☐	☐	☐	☐	☐
Penkit ja levähdyspaikat	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkoilupolut	☐	☐	☐	☐	☐
Kahvilat ja ravintolat	☐	☐	☐	☐	☐
Alueesta tiedottaminen yleisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Esitteet	☐	☐	☐	☐	☐
www-sivut	☐	☐	☐	☐	☐

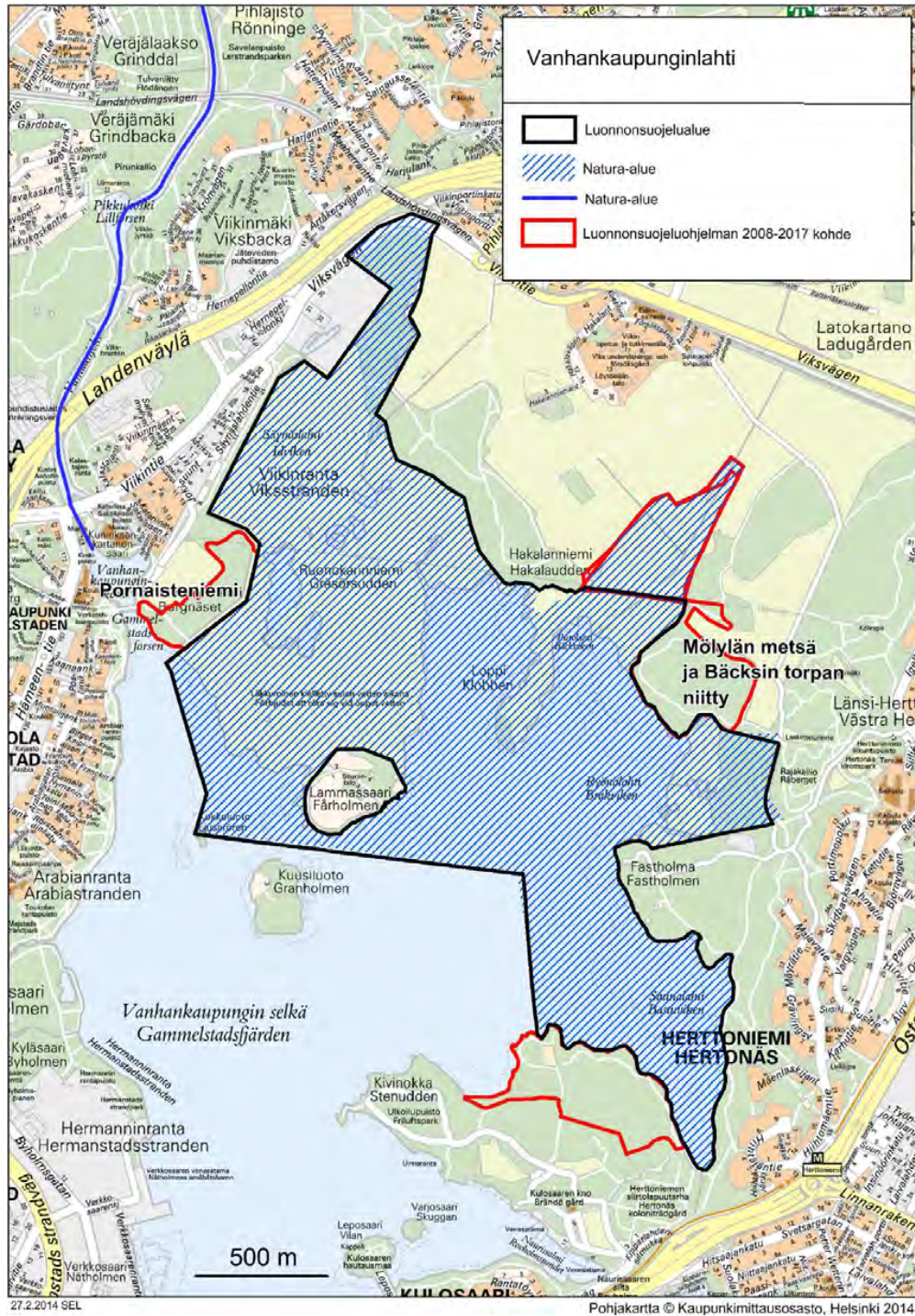
Muuta? Kerro vapaasti.

Mitä uusia palvelurakenteita toivot ja minne?

Voit merkitä kartalle 1-5 kohtaa, joihin toivot uusia palvelurakenteita tai nykyisten uusimista.

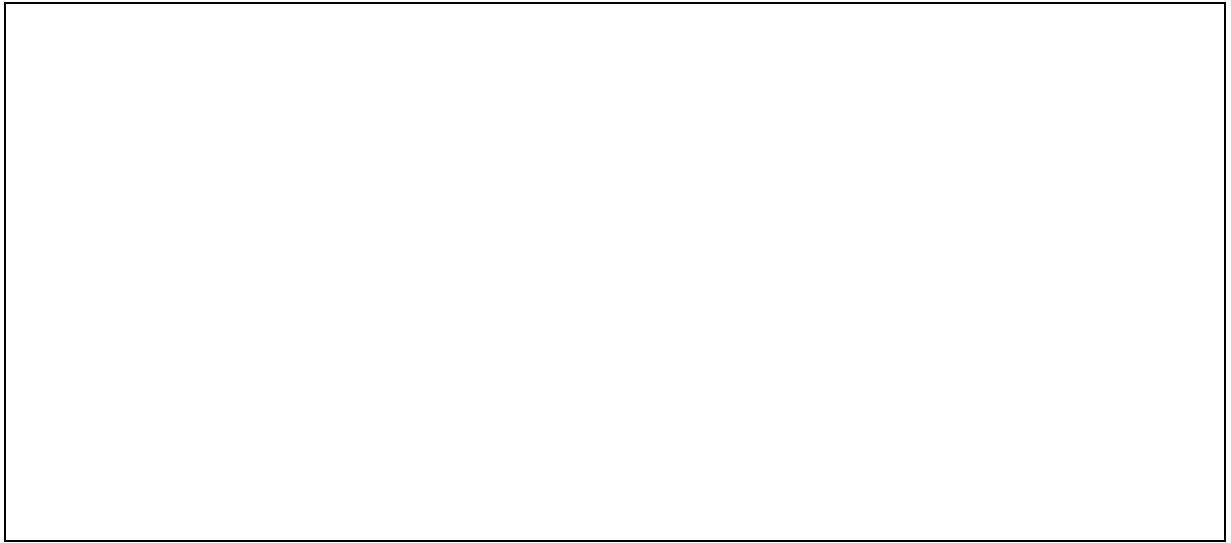
Kerro niistä tarkemmin seuraavalla sivulla.

Kohde:

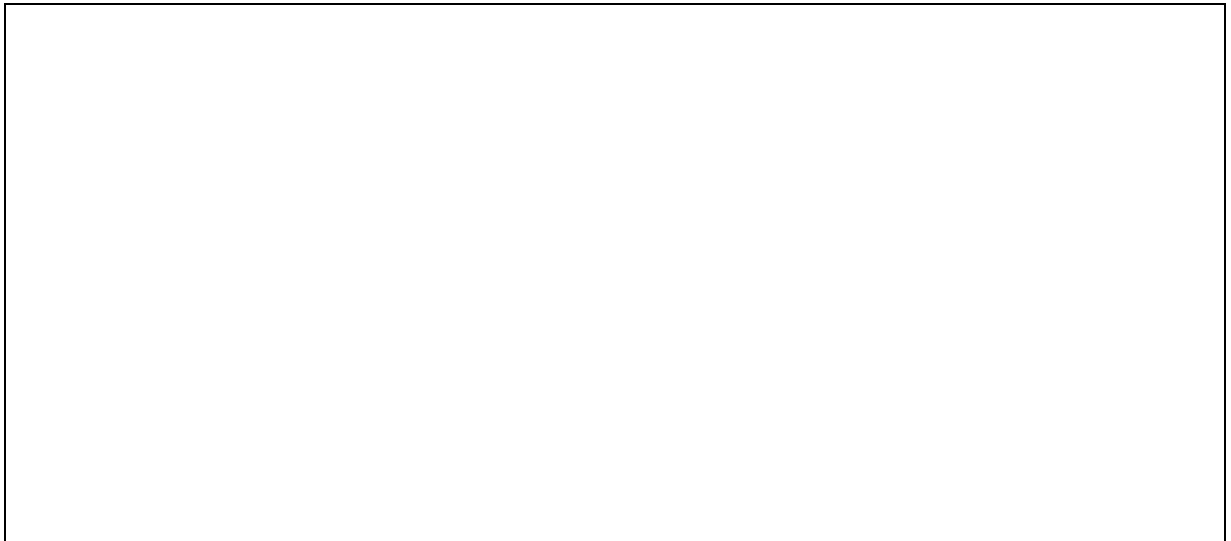

Palvelurakenteiden toiveet tarkemmin

Kerro edellisen sivun karttaan merkitsemistäsi kohdista tarkemmin.

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for providing detailed information about the locations marked on the map in the previous page.

Toiveet uusista palvelurakenteista tai vanhojen uusimisesta

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for providing suggestions for new service structures or updates to existing ones.

Alueen hoito ja kunnostus

Mielestäni alueella tulisi tehdä seuraavia hoito- tai kunnostustoimia.

- Metsänhoitoa
- Laidunnusta
- Ruoppauksia
- Ruovikon niittoa
- Vesialueen patoamista
- Pusikon raivaamista
- Hulevesien hallintaa
- Peltojen valumavesien hallintaa
- Metsän istutusta
- Vesistökuunnostuksia koko Vantaanjoen varrella
- Veneilyn rajoituksia
- Lahopuiden poistoa
- Paikkojen siistimistä
- Vähäarvoisen kalaston poistoa
- Kulkurajoituksia
- Pienpetopyyntiä

Kerro vapaasti mitä hoitotoimia pitäisi tehdä.

Kerro vapaasti, mitä mielestäsi EI AINAKAAN SAA TEHDÄ.

Vapaa sana

Tähän voit vielä lopuksi kertoa vapaasti mielipiteitäsi tai toiveitasi Vanhankaupunginlahden hoito- ja käyttösuunnitelmatyötä varten.

Mielipiteeni

Suuret kiitokset vaivannäöstäsi

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy, Järvihaantie 4, 01800 Klaukkala

KUVAILULEHTI / PRESENTATIONSBLAD / DOCUMENTATION PAGE

Julkaisija / Utgivare / Publisher

Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Helsingfors stads miljöcentral
City of Helsinki Environment Centre

Julkaisu aika / Utgivningstid / Publication time

Joulukuu 2016 / December 2016

Tekijä(t) / Författare / Author(s)

Rauno Yrjölä, Paula Salomäki, Teemu Virtanen, Paula Tuurnala, Miikka Friman
(Ympäristötutkimus Yrjölä Oy)

Julkaisun nimi / Publikationens titel / Title of publication

Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2024
Skötsel- och nyttjandeplan för Natura 2000-området Fågelområdena i Gammelstadsfjärden
Management plan for the Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 Area 2015-2024

Sarja / Serie / Series

Numero / Nummer / No.

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja
Helsingfors stads miljöcentralens publikationer
Publications by City of Helsinki Environment Centre

10/2016

ISSN

ISBN

ISBN (PDF)

1235-9718

978-952-331-219-7

978-952-331-220-3

Kieli / Språk / Language

Koko teos / Hela verket / The work in full

fin

Yhteenveto / Sammandrag / Summary

fin, sve

Taulukot / Tabeller / Tables

fin

Kuvatestit / Bildtexter / Captions

fin

Asiasanat / Nyckelord / Keywords

Vanhankaupunginlahti, kosteikko, vesilinnut, Natura 2000 -alue, hoito- ja käyttösuunnitelma
Gammelstadsfjärden, våtmark, sjöfågel, Natura 2000-område, skötsel- och nyttjandeplan
Vanhankaupunginlahti, wetland, water bird, Natura 2000 Area, management plan.

Tilaukset / Beställningar / Distribution

Sähköposti/e-post/e-mail: y mk@hel.fi

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2015

1. Savola, K. Helsingin metsien kääpäselvityksen täydennys 2014
2. Majaneva, S., Suonpää, A. Vedenalaisen roskan kartoitus Helsingin edustan merialueella – pilottiprojekti
3. Pellikka, K., Kuisma, J., Virtanen, L., Probenthos Oy. Longinojan vedenlaatu ja ekologinen tila
4. Pirilä, A. Koulujen ja oppilaitosten savuttomuuden toteutuminen Helsingissä
5. Wahlman, S., Rastas, T. Allasveden valvonta Helsingissä vuosina 2007–2013
6. Tynninen, P-S., Kärnä, A., Åberg, R. Liha- ja kalatuotteiden turvallisuus palvelumyynnissä
7. Vahtera, E., Lukkari, K. Pääkaupunkiseudun merenpohjien tila ja fosforin sisäinen kuormitus
8. Paavola, T., Hokkanen, P. Mausteiden mikrobiologinen laatu Helsingissä 2012–2013
9. Lähdesmäki, M., Pullinen, N. ja Turunen, P-R. Salmonellan esiintyvyys lihatuotteissa sekä tuotteiden jäljitettävyyss ravintoloissa ja varastoissa pääkaupunkiseudulla vuonna 2014
10. Malin, M. Helsingin ilmastopoliittika – Hallinta ja kumppanuudet
11. Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Espoon seudun ympäristöterveys, Keski-Uudenmaan ympäristökeskus, Vantaan ympäristökeskus. Salaattibaarien hygienia ja tuotteiden mikrobiologinen laatu pääkaupunkiseudulla 2015
12. Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Espoon seudun ympäristöterveys, Vantaan ympäristökeskus. Smoothie-juomien laatu pääkaupunkiseudulla
13. Alapirtti, M., Kivikoski, L., Wahlman, S. Yleisten uimarantojen hygienia, uimaveden laatu ja kuluttajaturvallisuus Helsingissä vuonna 2015
14. Lampinen, H. Kesä kioskien jäätelön mikrobiologinen laatu 2015

Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 2016

1. Manninen, E., Nieminen, M. (toim.) Haltialan lahoppukovakuoriaisten seuranta 2005, 2007–2008 ja 2015
2. Vahtera, E., Räsänen, M., Muurinen, J., Pääkkönen, J-P. Pääkaupunkiseudun merialueen tila 2014–2015
3. Savola, K. Helsingin Haltialan metsien kääpäselvitys 2015 – loppuraportti
4. Espoon seudun ympäristöterveys, Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Keski-Uudenmaan ympäristökeskus, Vantaan ympäristökeskus ja Metropolilab. Liha- ja kala-alan laitosten tuotantoympäristön puhtaus pääkaupunkiseudulla
5. Mäkelä, H-K., Järveläinen, A., Talja, P. Ulkomyynnissä valmistettavien ruokien ja raaka-aineiden hygieeninen laatu Helsingissä 2015 ja 2016
6. Javanainen, J. Katsaus työmaiden jätehuoltoon ja siirtoasiakirjamenettelyn käytäntöihin
7. Lammi, E., Routasuo, P. Helsingin liito-oravakartoitus 2016
8. Pellikka, K. Tattarisuon ojavesinäytteiden ja Helsingin purojen haitta-ainetulokset
9. Airola, S., Vahtera, E.. Pääkaupunkiseudun rannikkovesien ekologinen laatuluokitus – Työkalu rannikkovesien laatuluokituksen laskentaan sekä laatuluokituksen vaihtelu 1970-luvulta nykypäivään
10. Ympäristötutkimus Yrjölä Oy. Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2015–2024

